

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

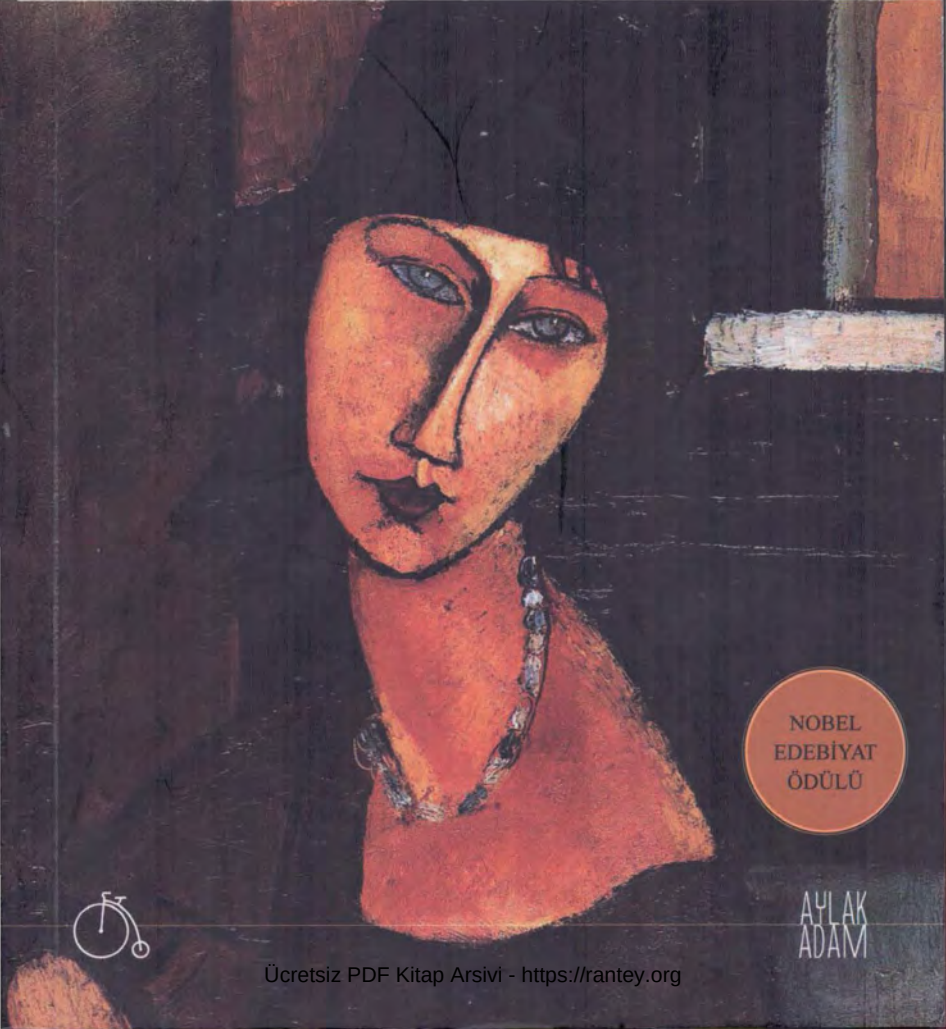
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Luigi Pirandello

Siyah Şal

çeviren: nazmiye tacettin

NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

AYLAK
ADAM

Luigi Pirandello
Siyah Şal

Aylak Adam 56

Öykü 14

©2014 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık

ISBN: 978-605-4849-61-1

Sertifika No: 27938

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Ağustos 2014

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçioğlu

Yayına Hazırlayan: Gül T. Temur

Kapak Resmi: Modigliani

Tasarım: Aylak Adam Tasarım (aAt)

Baskı: Özal Matbaası (0212 565 25 99)

Matbaa Sertifika No: 26699

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık

Merkez Mah. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul

Tel: (0216) 640 1979 / (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com

aylakadamyayinlari.com

facebook.com/aylakadamyayinlari

twitter.com/aylakadamyayin

Luigi Pirandello, İtalya'nın en önemli oyun, öykü, şiir ve roman yazarıdır. Özellikle oyunları ile dünya çapında üne kavuşmuştur. 1934 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Maddi nedenler ve 1. Dünya Savaşı nedeniyle bozulan aile huzuru sonrasında psikolojik olarak zor bir dönemden geçen Pirandello'nun bu dönemindeki eserleri otobiyografik özellikler taşımaktadır. 1925 yılında Roma Sanat Tiyatrosu'nun başına getirilen Pirandello, bu görevi sonrasında eserlerinin pek çoğunu tiyatro ve edebiyatseverle buluşturma olanağı bulmuştur. 1925 ve 1926 yılları arasında en önemli eseri olan *Biri, Hiçbiri ve Binlercesi*'ni yazmıştır.

Luigi Pirandello

Siyah Şal

toplu öyküler 1

italyanca aslından çeviren
nazmiye tacettin

öykü

AYLAĞ
ADAM

İÇİNDEKİLER

Siyah Şal.....	9
İlk Gece	49
Duman	61
Tabernacolo (Küçük Mabet).....	111
Meola'nın Savunması	127
Talihliler	139
Madem Yağmur Yağmıyor	153
Formalite.....	161
Yelpaze	193
Ve İki	203
Yakın Arkadaşlar	215
Eğer	227
Çare: Coğrafya.....	237
Cevap.....	247
Yarasa	257

SİYAH ŞAL

I.

“Bekle burada,” dedi Bandi D’Andrea’ya, “gidip bir yoklayayım. Hâlâ inada devam ediyorsa, zorla gidersin.”

Miyop gözleriyle karşılıklı ayakta durmuş, dip dibe konuşuyorlardı. Kardeşe benziyorlardı, aynı yaşta, aynı vücut yapısına sahip, uzun, ince ve serttiler; kılı kırk yararcasına, her şeyin en mükemmeliğini yapan kişilerin kaygılı sertliğini taşıyorlardı. Aralarında bu şekilde konuşurlarken biri bir parmak hareketiyle diğerinin burnunun ucuna düşen gözlük çerçevesini veya çene altındaki kravatını düzeltmeden duramaz, düzeltecek hiçbir şey bulamazsa karşısındakinin ceketinin düğmeleriyle oynamazsa olmazdı. Sadece konuşuyorlardı, başka bir şey yapmadan. Yüzlerindeki mahzun ifade, kişiliklerindeki suskun hüznün aşikâr bir dışavurumu gibiydi.

Birlikte büyümüşlerdi, üniversite çağına kadar birbirlerine destek olarak okumuşlar, sonunda biri hu-

kuk, diğeri tıptan mezun olmuştu. Şimdi farklı alanlarda çalışıyor olmaktan dolayı günlerini farklı yaşıyorlar fakat güneş batımında, şehir dışına doğru uzanan cadde boyunca günlük yürüyüşlerini birlikte yapmaya devam ediyorlardı.

Birbirlerini o kadar iyi tanıyorlardı ki küçük bir mimik, bir bakış, bir söz, birinin diğेरinin düşünce-sini hemen anlamasına yeterli oluyordu. Öyle ki bu yürüyüşler her defasında birkaç cümle ile başlıyor sonra sanki biri diğेरine üzerinde uzun uzun düşünme-si gereken bir konudan söz etmiş gibi sessizce devam ediyordu. İki yorgun at gibi başları önde, elleri arkalarında yürümeye devam ediyorlardı. İkisinin de aklına, dönüp caddenin korkuluklarının ötesinde uçsuz bucaksız uzanan kırlara bakmak gelmiyordu; tepeciklerle, vadilerle, geniş düzlüklerle çeşitlenmiş, uzakta gün batımının son ışıkları ile tutuşan deniz... Bu ikisinin, görünürdeki bu kadar güzelliğın önünden başlarını bile çevirip bakmadan geçip gitmeleri ne kadar olağan dışıydı.

Bir gün önce Bandi, D'Andrea'ya, "Eleonora pek iyi değil," demişti.

D'Andrea arkadaşının gözlerine şöyle bir bakmış ve ablasının rahatsızlığının önemsiz bir sorun olabileceğini düşünmüştü. "Gelip muayene etmemi ister misin?"

"İstemediğini söylüyor."

Her ikisi de kaşlarını çatmış, her şeylerini borçlu oldukları, onlara annelik yapmış olan bu kadını, neredeyse içlerinde bir hınçla düşünerek yürüyordu.

D'Andrea çocukken ana ve babasını kaybetmiş ve onun ne kadar başarılı olabileceğini hiçbir şekilde ön-

göremeyen amcasının evine kabul edilmişti. Eleonora Bandi de on sekiz yaşındayken küçük erkek kardeşiyle öksüz kalmış, önce ailesinden kalan az bir miktar mirası akıllıca, kıt kanaat geçinerek kullanmış daha sonra da piyano ve şan dersleri vererek kardeşi ve hatta onun ayrılmaz parçası olan arkadaşının eğitim masraflarını karşılayabilmişti.

Gülerek, “Ama buna karşılık,” derdi hep iki gence “sizde olması gereken tüm kiloyu da ben aldım.”

Gerçekten de uçsuz bucaksız gibi görünen bir kadın irisiydi, buna rağmen yüz hatları kiliselerdeki tülleri uçuşan, küçük mermer meleklerinki gibi yumuşacıktı. Simsiyah güzel gözlerdeki bakış, kadife gibi uzun kirpikler, ahenkli sesin tınısı da biraz incelendiğinde bu kadar büyük bir bedenin ilk anda uyandırabileceği kibirlilik etkisini yumuşatmak ister gibiydi; kendisi de bu haline sakın bir hüznle gülümserdi.

Çok da düzgün olmazdı belki ama coşkulu, büyük bir tutkuyla çalar ve söylerdi. Doğduğu ve büyüdüğü küçük şehrin yargıları ve küçük kardeşinin sorumluluklarıyla sınırlanmamış olsaydı belki de tiyatro yaşamını deneyebilirdi. O zamanki hayali buydu ama bu, hayalden başka bir şey değildi. Artık kırk yaşlarındaydı. Yaşadığı bu şehirde sanatçı yeteneklerinden dolayı gördüğü saygı hiç olmazsa gerçekleşmeyen hayalin kısmen telafisi oluyordu; diğer açıdan aldığı tatmin, iki zavallı yetimin geleceklerini kendi elleriyle hazırlıyor olmak da uzun süren kendinden fedakârlığın bir karşılığıydı.

Doktor D’Andrea, arkadaşı dönüp de onu çağırınca kadar salonda uzun bir süre bekledi.

Alçak tavanlı bu salon ılık içindeydi; eski mobil-

yalarla döşenmiş, antika bir üslupla eski zamanların havasını teneffüs ediyordu. Karşılıklı asılmış iki büyük aynanın sessizliğinde, yüzyıllık antikalığıyla beliren bu ev halinden memnun görünüyordu. İçerideki duvara asılı duran ailenin eski fotoğrafları, evin tek ve gerçek kiracılarına aitti. Bir de ayrıca duvarda asılı resimlerdeki insan figürlerinin ters ters bakmakta oldukları bir kuyruklu piyano -sadece Eleonora'nın piyanosu- vardı.

Sonunda uzun süre beklemekten sabırsızlanan doktor ayağa kalkarak eşiğe kadar gidip başını kapıdan içeri uzattı, ilerideki odanın kapalı kapısının ardından bir ağıt sesi duydu. Odaya doğru yönelip parmaklarıyla kapıyı tıklattı. Bandi, “Gir!” diyerek kapıyı açtı. “Neden bu kadar inat ettiğini anlayamıyorum.” “Çünkü hiçbir şeyim yok!” diye bağırdı Eleonora göz yaşları içinde.

Geniş, deri bir koltukta oturuyordu her zamanki gibi siyahlar içinde, iri ve solgun. Belli etmemeye çaba gösterdiği neredeyse deli, sabit bakışlarının yol açtığı gözlerindeki sert ifadeden olsa gerek bebek ifadeli kocaman çehresi bu defa tuhaf, belki tuhaftan çok muğlak görünüyordu.

“Emin olun hiçbir şeyim yok. Lütfen beni rahat bırakın, beni dert etmekten vazgeçin.”

Kardeşi sert ve inatçı bir şekilde, “Tamam,” diyerek sözünü kesti. “Bu arada, Carlo burada. O söyleyecek şimdi bir şeyin olup olmadığını!” diyerek odadan hızla çıktı, kapıyı da arkasından kapattı.

Eleonora elleriyle yüzünü kapatarak şiddetli bir hıçkırığa boğuldu. D’Andrea bir süre ne yapacağını bilemeden onu izledikten sonra, “Ne oldu? Neyiniz var?

Bana bile söyleyemez misiniz?“ diye sordu.

Eleonora yeniden hıçkırmaya başlayınca yanına yaklaşıp soğuk bir nezaketle ellerini teker teker yüzünden uzaklaştırdı, “Hadi sakin olun, anlatın bana, bakın ben yanınızdayım.”

Eleonora başını salladı, birden iki eliyle D’Andrea’nın ellerini tutarken yoğun bir sancı çekiyormuş gibi çehresi kasıldı, inleyerek, “Carlo! Carlo!” dedi.

D’Andrea, Eleonora’nın bu davranışına şaşırılmıştı, ona doğru eğilip, “Buyurun,” dedi.

Eleonora yanağını onun eline dayadı ve kısık bir sesle, umutsuz bir halde yalvarmaya başladı. “Carlo ölmeme yardım et lütfen, yardım et bana! Nasıl yapacağımı bilmiyorum, cesaretim, gücüm yok.”

Gülümseyerek, “Ölmek mi?” diye sordu genç adam, “ne diyorsunuz siz? Neden?”

Eleonora hıçkırıklara boğularak, “Ölmek, evet!” diye cevap verdi. “Nasıl yapılacağını öğret bana. Sen hekimsin. Beni böyle can çekişmekten kurtar, lütfen. Ölmem lazım. Artık başka çarem yok. Tek çare ölüm.”

D’Andrea şaşkınlık içinde gözlerini dikerek baktı. Eleonora da ona baktı ama sonra gözünü yeniden yumdu, yüzü yeniden kasıldı, sanki birdenbire bir şeyden şiddetle tiksiniyormuş gibi iki büklüm oldu.

“Evet... Evet,” dedi daha kararlı bir sesle, “evet Carlo, mahvoldum! Mahvoldum!”

Carlo gayri ihtiyari ellerini Eleonora’nın hâlâ tuttuğu elinden çekti.

“Nasıl? Ne diyorsunuz?” dedi kekeleyerek.

Eleonora parmağını dudaklarına götürüp ona bakmadan kapıyı işaret etti. “Bir bilse! Yalvarırım ona

bir şey söyleme! Önce ölmemi sağla, bir şey ver, bana bir şey ver, ilaç gibi yutabileceğim. Bana verdiğin bir ilaç olduğunu zannetsin, yeter ki ölüm çabuk gelsin! Ah, cesaretim yok ki, cesaretim yok! Görüyor musun, iki aydan beri bu işin sonunu getirecek gücü bulamadığımdan böyle can çekiyorum. Bana nasıl yardım edeceğini söyle Carlo, ne diyorsun?”

Hayretler içinde kalmış olan D’Andrea şaşkınlıkla tekrarladı: “Ne yardımı?”

Eleonora yeniden kolunu tutmak için uzanırken yalvaran gözlerle bakarak devam etti, “Eğer ölmemeye yardım etmek istemiyorsan... Bir başka şekilde... Kurtulmama yardımcı olabilir misin?”

D’Andrea bu talep üzerine kaskatı kesilerek tüm ciddiyetiyle kaşlarını çatı.

Eleonora, “Sana yalvarıyorum Carlo,” diye ısrarla devam ederek, “benim için değil, benim için değil ama Giorgio bilmesin. Eğer sizler için bir şeyler yapmış olduğuma inanıyorsan yardım et şimdi, kurtar beni. Böyle mi olmalıydı hayatımın sonu, yaptığım bunca şeyden sonra bu kadar eziyet çektikten sonra? Böyle, bu aşağılanmayla, bu yaşında? Ah, ne sefillik! Ne facia!”

“Ama nasıl olur Eleonora? Siz... Nasıl oldu? Kim yaptı?” diye sordu D’Andrea, onun dehşet verici bunalımı karşısında kendini şaşkınlık dolu bir merakla bu soruyu sorarken buluverdi.

Eleonora yeniden kapıyı işaret ederek elleriyle yüzünü kapattı. “Bana yeniden hatırlatma! Tekrar düşünmek istemiyorum! Sen şimdi Giorgio’yu bu utançtan kurtarmak istemiyorsun, öyle mi?”

“Peki, nasıl?” diye sordu D’Andrea. “Suçtur bu,

biliyor musunuz? Çifte suç. Söyleyin, bir başka şekilde... Başka bir şekilde... Çare bulunamaz mı?"

Eleonora çökmüş bir halde ama kararlı bir şekilde, "Hayır," diye cevap verdi. "Yeter. Anladım. Beni rahat bırak! Artık dayanamıyorum."

Başını koltuğa dayadı; bitkin düşmüştü.

Carlo D'Andrea miyop gözlük camlarının ardından sabit bakışlarla, söyleyecek söz bulamadan, bu itirafa hâlâ inanamadan bir süre öylece kaldı. İffet örneği, namus timsali bir kadının nasıl olup da böyle bir suça bulaşmış olduğuna akıl erdiremedi. Bu mümkün müydü? Eleonora Bandi? Kardeşi uğruna gençliğinde, her biri bir diğerinden daha kazançlı birçok evlilik fırsatını reddetmiş olan oydu! Neden peki şimdi gençliğinin son demlerinde iken... "Eh! Belki tam da bu nedenle..."

Eleonora'ya şüpheyle baktı. Cılız D'Andrea'nın gözlerinde, bu heybetli vücut birdenbire feci şekilde utanç verici ve uygunsuz bir şekle büründü.

"Git hadi," dedi Eleonora aniden, huzursuz, ona bakmadan; bu sessizlik karşısında onun gözlerindeki şüphenin tepkisiz dehşetini kendi üzerinde hissetmişti. "Git hadi, git söyle Giorgio'ya artık bana ne yapacaksa yapsın. Git burdan!"

D'Andrea neredeyse otomatik olarak çıktı. Eleonora onun kapıdan çıkışını görmek üzere kafasını hafifçe kaldırdı, sonra kapı kapanır kapanmaz eski pozisyonunu aldı.

II.

İki aylık korkunç bunalımdan sonra bu itiraf beklenmedik bir şekilde rahatlamaya yol açmıştı. En önemli aşama geçilmiş gibi görünüyordu.

Şimdi kendinde mücadele gücünü bulamadığından, bu eziyete daha fazla dayanma gücü de kalmadığından artık ne olacaksa olacaktı; kendini kaderine terk etmişti.

Kısa süre içinde erkek kardeşi dönüp onu öldürecek miydi? Madem öyle, en iyisi buydu! Artık ne saygıya ne bağışlanmaya hakkı vardı. O ve diğer nankör için, evet, üstüne düşen görevden fazlasını yapmıştı ama bir anda yaptıklarının hepsi boşa gitmiş görünüyordu.

Tiksinerek yeniden gözlerini kıstı.

Vicdanının gizlerinde hatasından kendini de sefilce sorumlu tutuyordu. Evet, onca yıl gençlik arzularına karşı koyabilecek kuvveti kendinde bulmuş, içinde en asil ve temiz duygular saklayabilmiş, fedakârlığının görevi olduğuna inanmış, şimdi bir anda mahvolmuştu! Of rezalet! Rezalet!

Kardeşini masumiyetine inandırabileceğini hissettiği tek yol, kardeşinin ona verdiği değer miydi? Ona şöyle diyebilirdi: “Ne dersin Giorgio, senin yüzünden bu hallere düşmüş olabilir miyim?” Veya belki de gerçek buydu.

Ona annelik yapmıştı, öyle değil mi? Bu kardeşe... Halbuki gönül rızasıyla vazgeçmiş olduğu menfaatlerin, hayatında yaptığı tüm fedakârlıkların bir karşılığı olarak ne kardeşinin ne de arkadaşının yüzünde onu mutlu edecek hafif bir gülümseme görmüştü. Her ikisi

de kendilerini aptalca bir borçlu hissetme ezikliğinin baskısı altında sessizlik ve sıkıntıdan zehirlenmiş bir ruh taşıyorlardı. Üniversiteyi bitirir bitirmez iki hayvan gibi hemen iş hayatına atılmışlar, bir sürü çaba ve hırsla kısa zamanda kendilerine yeter hale gelmeyi başarmışlardı. Şimdi ise bir an önce ve bir yolunu bularak bu gönül borcundan kurtulma telaşları Eleonora'nın yüreğini yaralıyordu. Böyle, bir anda, hayatta hiçbir gayesi olmadan buluvermişti kendini. Artık bu iki gencin ona ihtiyacı kalmadığına göre geriye yapacak ne kalmıştı? Ve bir daha dönüşü olmayacak şekilde gençliğini yitirmişti.

İş hayatına atıldıktan sonraki ilk kazancını elde ettiğinde bile erkek kardeşinin dudaklarında bir gülümseme görülmemişti. Belki hâlâ ablasının kendisi için yaptığı fedakârlığın ağırlığını mı duyuyordu? Belki de ömür boyu kendisi için yapılan bu fedakârlıkla zincirlenmiş, kendini de aynı şekilde ablası için gençliğinden, özgür duygularından fedakârlık etmeye mahkûm mu hissediyordu?

Açık yüreklilikle onunla konuşabilmeyi ne çok istemişti...

“Benim için endişelenme Giorgio! Benim istediğim sadece seni memnun, mutlu görmek... Anlıyor musun?”

Ama kardeşi hemen lafı ağzına tıkayıp, “Konuşmanın lüzumu yok! Ne diyorsun sen? Yapmam gereken şeyin ne olduğunu bilirim ben. Şimdi sıra bende,” diyordu.

Kalbinde iyilik, dudaklarında tebessümle kendinden fedakârlık etmeye devam ederek iki kere bile düşünmeden, “Nasıl yani? Öyle şey olur mu?” diye kar-

deşine kızabilirdi.

Kardeşinin kendi çevresine ördüğü duvarı, dik kafalılığını bildiğinden ısrar etmemişti. Ama uzun süren bu boğucu hüzne daha fazla dayanamayacaktı.

Erkek kardeşinin işinden elde ettiği kazanç gün geçtikçe artıyordu; ablasını konfor içinde yaşıyor, artık onun ders vermekten vazgeçmesini istiyordu. En başından beri bu cesaretini kıran, zorlama tembelliği neredeyse kendisini güldüren uğursuz bir düşünce geliştirerek kabullendi. “Ya bir koca bulursam!”

Ama artık otuz dokuz yaşındaydı. “Hele bir de böyle bir vücutla... Yok artık!” Ona göre bir koca üretmek gerekirdi. Aslında bu hem kendisinin hem de kardeşinin bunaltıcı minnet borcu yükünden kurtulmaları için en iyi çözüm olurdu.

Neredeyse fark etmeden kendisine alışık olmadığı özeni göstermeye, daha önce aklına bile getirmediği bakire kız havasına bürünmeye başladı.

Gençliğinde onunla evlenmek isteyen iki üç kişi de artık çoluk çocuğa karışmıştı. Daha önce kendisi ile hiç ilgilenmemişti. Şimdi düşününce, hüznle, kendilerine yuva kurmayı başarabilmiş kız arkadaşlarına imrendi.

Sadece kendisi böyle kalmıştı.

Belki hâlâ vakti vardı, kim bilir? Her zaman faal olan yaşamını bu şekilde mi bitirmeliydi? Bu boşlukta? Tutkulu ruhunun bekçi ateşi böyle mi sönmeliydi? Bu karanlıkta?

Derin bir pişmanlıkla doluydu; bazı tatmin edilmemiş yoğun arzular onu hırçınlaştırıyor, doğal zarafetini, sesindeki tınıyı, neşesini bozuyordu. İğneleyici bir kişilikle, neredeyse tüm konuşmalarda saldırgan

hale gelmişti. Karakterinde meydana gelen bu değikliğin kendi de farkındaydı, bazen kendinden nefret eder, bu güçlü vücuda karşı tepki duyar, olmadık zamanlarda hissettiği ve onu perişan eden arzularından iğrenirdi.

Bu arada erkek kardeşi kısa bir süre önce bir çiftlik satın almış ve içine güzel bir villa inşa ettirmişti.

Kardeşinin ısrarıyla, oraya önce bir aylığına yazlığa gitmiş ama daha sonra kardeşinin bu çiftliği belki arada bir kendisinden kurtulmak üzere almış olabileceğini düşünerek artık bir daha geri dönmek üzere oradan ayrılmaya karar vermişti. Bu şekilde kardeşine her türlü özgürlüğü tanımış olacaktı; kendisine eşlik etme zahmeti vermeyecekti, gözden uzak olacak, kendisi de yavaş yavaş kafasına yerleşmeye başlamış olan bu yaşta koca bulmak gibi o tuhaf düşünceden kurtulmuş olacaktı.

İlk günler güzel geçti, hep böyle devam edeceğine inanmıştı.

Her gün, tan ağarırken kalkıp kırlarda uzun yürüyüşler yapmayı âdet edinmişti; arada bir büyülenmiş gibi bir o manzara, bir bu manzara karşısında durur, bazen yanı başındaki otların taze havayla ürperdiği düzlüklerin şaşırtıcı sessizliğini, karşılıklı olarak bir o yandan, bir bu yandan öten horozların şarkılarını dinler, başka bir sefer de yeşil yosunlarla beneklenmiş birkaç kaya veya Sicilya zeytini ile eğri büğrü olmuş bir ağacın yaşlı gövdesinin üzerindeki mantarın kadifemsi yüzeyini hayranlıkla seyrederdi.

Ah, şurada, toprağa bu kadar yakın, yepyeni bir ruha bürünebilir, bambaşka bir düşünce ve duygulanma şekli edinebilirdi. Ona eşlik etmekten ne kadar

memnun olduğunu ifade eden, çok sade hayatına karşın daha şimdiden çiftlikle ilgili ve hayata ilişkin ona şüphe götürmeyecek kadar derin bir sürü şey öğretmiş olan yarıcının iyi kalpli karısı gibi olabilirdi.

Yarıcı ise katlanılmaz birisiydi, geniş fikirli olduğu için övünüp dururdu; bütün dünyayı dolaşmış olan oydu, Amerika'da bulunmuş olan da oydu; Benossarie'de (Buenos Aires) sekiz yıl geçirmişti. Arzu etmediği tek şey ise biricik oğlu Gerlando'nun basit bir toprak işçisi olarak kalmasıydı. On üç yıldan beri bu yüzden okula gönderiyordu, birkaç kelime öğreysin diye, sonra da Amerika'ya, o büyük ülkeye göndermek istiyordu; hiç şüphesiz büyük bir servet yapacak diye düşünüyordu.

Gerlando on dokuz yaşındaydı ve on üç yıllık okul hayatında gele gele ancak teknik bölüm üçüncü sınıfa gelebilmişti. Kaba, iri yarı bir oğlandı. Babasının okul saplantısı onun için gerçek bir ıstırap haline dönüşmüştü. Okul arkadaşlarıyla zaman geçirmekten dolayı ister istemez üstüne şehirli havası sinmişse de bu onu iyice gülünç hale sokuyordu.

Kirpi gibi saçlarını her sabah suyla ıslatıp yana yatırarak tarar fakat bu saçlar kuruyunca, oradan buradan sert, diken diken, kafa derisinden fışkırıyormuş gibi yeniden kabarırdı. Sanki kaşları da alnının ortasından fışkırıyor gibiydi. Zaten dudağının üstüyle çenesinden de bıyıklarıyla sakalların ilk tüyleri çalı gibi fışkırmaya başlamıştı. Zavallı Gerlando! Acıma duygusu uyandırıyor; önünde açık duran bir kitapla öyle kocaman, öyle sert, öyle diken diken dıkkı idi ki... Bazı sabahlar babası bu mutlu, memnun domuz yavrusunu derin ve tatlı uykusundan sarsarak uyandırmak için ter

döker ve hâlâ sersem, sallanarak, şaşkın bakan gözlerle yakındaki kente, o ıstırap çektiği yere gönderirdi.

Küçük hanımefendi köye geldiğinde Gerlando ondan anne ve babasıyla konuşup onları kendisine eziyet etmekten vazgeçmeye ikna etmesini istemişti. Şu okul yok mu, şu okul... Artık dayanamıyordu!

Eleonora aracılık etmeyi gerçekten denemiş ama yarıcı, “Ah, yo, yo yoo...” diyerek küçük hanımefendiye en ufak bir saygısızlık etmeden ondan bu işe müdahil olmamasını dilemişti.

Hâl böyle olunca Eleonora da biraz acıma duygusuyla, biraz eğlenmek için, biraz da meşgale olsun diye elinden geldiği kadarıyla bu zavallı çocuğa yardım etmeye karar verdi.

Her öğleden sonra onu okul kitapları ve defterleriyle yukarıya çağırırdı. O ise merdivenleri utana sıkıla tırmanırdı. Hanımefendinin onun aptallıklarıyla, kalın kafasıyla eğlendiğinin farkına varmıştı ama ne yapabilirdi ki? Babası böyle istiyordu. Eğitimle ilgili, evet, hayvan gibiydi. Eleonora da bunu anlamakta güçlük çekmemişti ama iş koca bir ağacı devirmeye geldiğinde öküz gibiydi... Alimallah... Ve Gerlando yumuşak bakışları, kuvvetli, beyaz dişleriyle gülümseyerek kaslı, güçlü kollarını gösterirdi.

Bir gün aniden küçük hanımefendi bu dersleri vermekten vazgeçiverdi. Artık Gerlando’yu görmek bile istemiyordu. Şehirden piyanosunu getirtti ve birkaç gün villaya kapanıp büyük bir istekle çaldı, söyledi, kitap okudu. Nihayet bir akşam yardımlarından birdenbire yoksun kalmış, ona eşlik etmesine müsaade ettiği, şakalaştığı bu koca çocuğun, çalıp söylemesini dinlemek için gizlice kendisini gözetlediğini fark etti

ve uğursuz bir ilhama teslim olarak onu şaşırtmak isteğiyle piyano çalmayı aniden kesip villanın merdiveninden hızla indi.

“Ne yapıyorsun burada?”

“Dinliyordum.”

“Hoşuna gidiyor mu?”

“Hem de çok hanımefendi. Kendimi cennette gibi hissediyorum.”

Eleonora bu tarif üzerine kahkahalarla gülmeye başladı ama aniden Gerlando yüzüne karşı atılan bu kahkahayla tahrik olarak, hemen orada, villanın arka tarafında, keskin karanlıkta, Eleonora’nın üzerine atladı. Ortalığa sadece açık olan yukarıdaki balkondan bir ışık huzmesi yayılıyordu.

Olay böyle gerçekleşti.

Bu şekilde alt edilmişti. Onu geri itmeyi becerememişti. Yok, oluyormuş gibi hissederek -artık nasıl olduğunu bilemiyordu- bu kaba şiddetin altında kendini bıraktı, evet, istemeden teslim oldu.

Ertesi gün şehre döndü.

Peki şimdi? Neden Giorgio onu bu utançtan kurtarmak için gelmiyordu? Belki D’Andrea henüz ona bir şey söylememişti, belki de Eleonora’yı kurtarmanın bir yolunu bulmaya çalışıyordu? Ama nasıl?

Karşısında oluşan boşluğu görmek istemiyormuşçasına elleriyle yüzünü kapattı. Ama bu boşluk onun içindeydi. Ve bu boşluğa çare de yoktu. Sadece ölüm... Ne zaman? Nasıl?

Kapı bir anda açıldı ve Giorgio karmakarışık saçlar, solgun, bitkin, ağlamaktan hâlâ kıpkırmızı gözlerle eşikte belirdi. D’Andrea koluna girmişti.

“Bir tek şey bilmek istiyorum, “ dedi dişleri kilit-

lenmiş, ıslık gibi bir sesle, neredeyse heceleyerek, “kim olduğunu bilmek istiyorum.”

Eleonora başı eğik, gözleri kapalı, başını iki yana sallayarak yeniden hıçkırmaya başladı.

“Bana söyleyeceksin,” diyerek yanına iyice yaklaşmış bağırdı Bandi, arkadaşları tarafından engellendi. “Ve her kimse, sen onunla evleneceksin!”

Eleonora, “Olmaz Giorgio!” diye inleyerek başını iyice öne eğip ellerini karnına bastırdı. “Olmaz! Hayır! Mümkün değil! Mümkün değil!”

İyice yaklaşarak, korkunç, sıkılmış yumruklarla sordu, “Evli mi?”

“Hayır,” diye aceleyle cevap verdi Eleonora. “Ama inan bana, mümkün değil!”

“Kim?” diye tekrarladı Bandi heyecan içinde, onu iyice sıkarak. “Kim? Çabuk, isim!”

Kardeşinin tüm öfkesini üzerinde hisseden Eleonora omuzlarını gererek kafasını hafifçe kaldırıp kardeşinin şiddet dolu gözlerine bakarak inledi: “Bunu sana söyleyemem.”

Bandi yumruğunu Eleonora’nın başına doğru kaldırarak kükredi: “İsim ver yoksa seni öldüreceğim!”

Ama D’Andrea araya girip arkadaşını uzaklaştırdı ve ciddi bir sesle, “Sen git şimdi. Bana söyleyecek. Hadi, git,” dedi.

Ve onu zorla odadan çıkardı.

III.

Kardeşi kararından dönmemişti.

Resmi duyuru için ihtiyaç duyulan bu birkaç gün içinde, nikâhtan önce, rezaleti acımasızca kendisi yarattı.

Herkes tarafından alay konusu olmaya hazır olan bu duruma engel olmak üzere, güçlü bir kararla, utanç verici bu durumun korkunç, acımasız bir dille kendisi bayraktarlığını yaptı. Aklını kaçırmış gibiydi, herkes de onu acıyarak izliyordu.

Bütün bunlara rağmen Eleonora ile oğlunun nikâhına ikna etmek için yarıcıyla mücadele etmek de ona düşmüştü.

Tüm geniş görüşlülüğüne rağmen ihtiyar başından beri bulutlardan yere düşmüş gibiydi, böyle bir şeyin mümkün olabileceğine inanmak istemiyordu. Sonra şöyle dedi, “Saygıdeğer efendinin kuşkuları olmasın, ben alacağım onu ayaklarımın altına, nasıl biliyor musunuz? Üzüm sıkar gibi. Veya şöyle yapalım, onu elleri, ayakları bağlı olarak size teslim edeyim ve saygıdeğer efendim canı ne yapmak istiyorsa onu yapsın. Kırbaçlamak için kırbacı ben bulurum, üç gün onu suda tutarım ki böylece daha esaslı dövebilesiniz.”

Ama patronun istediğinin bu olmadığını, bambaşka bir şey, yani nikâh olduğunu anlayınca yeniden dehşete düştü. “Nasıl? Ne diyorsunuz, saygıdeğer efendim? Böylesine saygıdeğer bir hanımefendi, basit bir toprak işçisinin oğluyla?”

Kesin bir ret ile karşı koydu.

“Beni affedin. Ama küçük hanımefendi yaşını başını almış, erişkin, iyiyle kötüyü ayırt edebilecek durum-

da, oğlumla ne yaptıysa asla yapmaması gerekiyordu. Konuşmam şart mı? Onu her gün yukarı çağırıyordu. Saygıdeğer efendim beni anlıyorlar... Bir delikanlı... O yaşta aklını kullanamaz, kendini idare edemez. Şimdi böyle ben oğlumdan olurum, Tanrı bir bilse bana yükünü... Küçük hanımefendi, bütün saygımla söylemeliyim ki annesi olacak yaşta.”

Bandi çiftlik gelirinden vazgeçme taahhüdü ve kız kardeşi lehine her gün bir çek düzenleneceği teminatı vermek zorunda kaldı.

Böylelikle nikâh karara bağlandı ve gerçekleştiğinde de bu şehirden bozma yer için gerçek bir olay oldu.

Sanki herkes uzun yıllar bu kadın için beslediği büyük hayranlığı, artık kadının layık görülmediği saygıyı aleni bir şekilde parça parça etmekten zevk alıyordu. Sanki hayranlık ve saygıyı alaya alarak bu utanç verici düğüne katıldılar; ortada en ufak bir acıma duygusuna bile yer yoktu.

Tüm acıma duygusu erkek kardeşe yönelikti; anlaşıldığı gibi de törende yer almayı istemiyordu. D'Andrea da bu hüznü günde zavallı Giorgiosuna eşlik etmek mecburiyetini ileri sürerek törende yer almadı.

D'Andrea eğitimini yeni bitirip şehre döndüğünde tüm havası ve sofistike görüntülü tedavi yöntemleriyle elindeki hastalarının önemli bir bölümünü almış olsa bile, Eleonora'nın ebeveynlerinin evine girip çıkmışlığı olan şehrin eski hekimi, şahit olacağını açıklamış, beraberinde de ikinci şahitlik için eski bir arkadaşını getirmişti.

Eleonora belediye yakınındaki arabaya, daha sonra da dini tören için şehir dışındaki küçük kiliseye

onunla birlikte gitti.

Diğer bir arabada karmakarışık ve asık suratıyla damat ve ailesi vardı.

Başları göğşe ermişti; bayram yapmaya hazır, göğüsleri kabarmış ve güvendeydiler çünkü neticede oğulları gerçek bir hanımefendi ile evleniyordu. Avukatın kız kardeşi onlara çeyiz olarak içinde şahane bir villa bulunan bir çiftlikle para da getiriyordu. Gerlando kavuştuğu bu yeni statüye layık olabilmek için okumaya devam etmeliydi. Çiftlikte bu işlerden anlayan birisi olarak onu babası bekleyecekti. Gelin biraz yaşlı mıydı? Daha iyi! Mirasçı zaten yoldaydı. Doğa kanunları gereği gelin daha önce öleceğinden, Gerlando özgür ve zengin oluverecekti.

Üçüncü bir arabanın içinde bulunan anne tarafından iki yaşlı teyzenin eşliğinde, damadın şahitleri olan, babanın köyden arkadaşları da bu ve benzeri düşünceleri akıllarından geçiriyordu. Mademki geniş fikirlere sahip yarıcı böylesine şahane bir hazırlık yapmıştı, diğer akrabalar ve damadın sayısız arkadaşı villada bayram yapmaya hazırdı. Turkuaz renkli kıyafetleri içinde erkekler, yepyeni şalları ve en cırtlak renklerde mendilleriyle kadınlar onları bekliyordu.

Eleonora belediyede nikâh salonuna girmeden önce bir ağlama krizine tutuldu; uzakta ailesiyle birlikte duran damat bundan etkilenerek ona doğru koşmaya yeltendi ama yaşlı hekim şimdilik ona gözükmemesini, ondan uzak durmasını rica etti.

Eleonora henüz bu şiddetli krizden kendini almadan salona girdi; endişe ve utancın daha kaba ve daha gülünç hale getirdiği bu çocuğun yanında buldu kendini; ani bir isyan ve öfkeyle, “Hayır! Hayır!” diye

bağırmaya yeltendi ve aynı tepkiyi göstermesini teşvik edencesine çocuğa baktı. Ama biraz sonra her ikisi de kaçınılmaz bir cezaya mahkûm olmuş gibi, “Evet!” dediler. Bu küçük, تنها kiliseyi büyük bir telaş içinde terk eden hüzünlü düğün korteji villaya doğru yol aldı. Eleonora iki eski arkadaşından ayrılmak istemiyordu ama mecburen damatla birlikte kayınvalide ve kayın-pederinin bulunduğu arabaya bindi.

Yol boyunca arabada tek bir kelime edilmedi.

Yarıcı ve karısı şaşkınlık içinde görünüyordular; arada bir gözlerini kaldırıp belli etmeden geline bakıyorlar, sonra birbirlerine bakıp gözlerini tekrar yere indiriyorlardı. Damat ise kaşlarını çatmış, kendi halinde dışarıyı seyrediyordu.

Villada gürültülü bir havai fişek gösterisi, bağırılı kutlamalar, alkışlarla karşılandılar. Fakat gelin diğer düğün törenlerinde alışık olunduğu gibi, kendilerine göre bir kutlama yapmaya çalışan bu iyi insanlara gülümsemeye çalışsa da görüntüsü ve tavrıyla tüm davetlileri dondurdu.

Kısa sürede törenden ayrılmak için izin istedi. Yazlık olarak yaşadığı bu evde, uyuduğu yatak odasında, karşısında nikâh yatağı olarak hazırlanmış yatağı bulunca aniden eşikte kalakaldı. “Burada mı? Onunla birlikte mi?”

“Yo! Asla! Asla!” diye bağırarak tiksinti içinde başka bir odaya kaçıp kendini içerden kilitledi, bir koltuğa yığılırken iki elini yüzüne bütün kuvvetiyle bastırdı.

Gerlando’yu kışkırtan, bir eşten çok, kurduğu akrabalık bağı ve bu güzel çiftlik dolayısıyla onu met-heden davetlilerin sesleri, kahkahaları kapı ardından Eleonora’ya kadar ulaşıyordu.

Gerlando balkonda durmuş, bütün bu yorumlara güçlü omuzlarını arada bir sallayarak utançla cevap veriyordu.

Utanç, evet, bu hanımefendinin bu şekilde kocası olmaktan dolayı hissettiği utançtı bu, işte böyle! Bütün suç babasındı, bu Allah'ın cezası okulu sabit fikir haline getirmiş olan oydu; buraya, yazlığa gelmiş, onu yaralayan bazı şakalar yapmaya alışık bu küçük hanımefendinin ona aptal ve yeteneksizmiş gibi davranmasına sebep olan oydu. Ve işte böylece başına bu gelmişti. Babasının tek düşündüğü bu güzel çiftlikti. Ama bundan sonra onda bu denli aşağılanma duygusu yaratan ve elbette yaşadığı utanç ve namus lekesi ile kendisine karşı iyi duygular beslemeyen bu kadınla nasıl yaşayabilecekti? Onun yüzüne bakmaya nasıl cüret edecekti? Bir de bunlar yetmezmiş gibi, babası onun okula devam etmesini de istiyordu!

Kim bilir okul arkadaşları onu ne hallere düşüreceklerdi! Karısı kendinden yirmi yaş büyüktü ve koca bir dağa benziyordu.

Gerlando bu düşüncelerle boğuşurken, anne ve babası düğün yemeğinin son hazırlıkları ile uğraşıyorlardı. Nihayet o da öbürü de zaferle girdiler salona, sofraya önceden hazırlanmıştı zaten. Yemek servisi şehir lokantasından bu tören için tedarik edilmişti, lokanta bir aşçı ile iki garsonu da servis için göndermişti.

Yarıcı, Gerlando'yu arayarak balkona geldi.

“Git karına haber ver, yemek kısa sürede hazır olacak.”

Gerlando ayağının birini öbürüyle ezerek, “Gitmiyorum efendim,” diye homurdandı. “Siz gidin.”

Babası, “Şuna bak, eşek kafalı!” diye bağırdı.

“Koca olan sensin, yürü!”

Gerlando inatla kendini savunarak, “Çok teşekkür ederim efendim. Gitmiyorum,” diye tekrarladı.

O anda baba kızgınlık içinde Gerlando’nun yakasından tutup onu kuvvetle itti.

“Yoksa utanıyor musun, hayvan? Bu işi başımıza önce sen açmadın mı? Şimdi utanıyor musun? Yürü! O senin karın.”

Davetliler ortalığı yatıştırmak için koşuşturdular ve Gerlando’yu gitmeye ikna ettiler.

“Ne kötülük var bunda? Gidip ağzına bir lokma koyması için buraya gelmesini söyleyeceksin.”

Gerlando öfkeyle bağırdı, “Ama ya ona nasıl sesleneceğimi bile bilmiyorsam!”

Bazı davetliler gülmekten katıldı, diğerleri bu kadar gösterişli ve bu kadar masrafla hazırlanmış bu kutlamayı berbat eden aptal oğlunu tokatlamak üzere hamle yapmış olan yarıcıya engel olmaya çalıştı.

Bu arada onu ikna etmeye çalışarak annesi yavaşça lafa karıştı, “Vaftiz adıyla sesleneceksin. Adı ne? Eleonora, değil mi? Sen de ona Eleonora dersin. Karın değil mi? Hadi oğlum, git...” Ve böylece onu zifaf odasına gönderdi.

Gerlando gidip oda kapısını tıklattı. İlkinde yavaşça tıklattı. Bekleyiş... Sessizlik... Ne demesi gerekiyordu? Daha baştan ona “sen” diye mi hitap etmeliydi? Of, ne kahrolası hikâye! Peki, bu arada neden cevap vermiyor? Belki de duymamıştır. Tekrar daha kuvvetle çaldı. Bekleyiş... Sessizlik...

Şimdi her şey karışmıştı, annesinin dediği gibi yavaşça seslenmeyi denedi. Ama ilk anda ağzından öyle komik bir *Eleonora* çıktı ki hemen bunu silmek

istiyormuşçasına açık ve kuvvetli bir şekilde bağırды, “Eleonora.”

Nihayet sesini duydu, başka bir odadan sesleniyordu, “Kim o?”

Kanının damarlarından hızla aktığını hissederek öbür kapıya yaklaştı.

“Benim,” dedi. “Benim Ger... Gerlando... Her şey hazır.”

“Gelemem,” diye cevap verdi. “Bensiz yiyin.”

Gerlando büyük bir yükten kurtulmuş olarak salona döndü.

“Gelmiyor. Gelmeyeceğini söylüyor. Gelemezmiş.”

“Yaşasın hayvan,” diye haykırdı babası, ona bu şekilde hitap etmişti. “Sofranın hazır olduğunu söyledin mi? Peki, neden onu gelmeye zorlamadın?”

Karısı araya girip gelini bu özel günde yalnız bırakmanın belki de daha iyi olabileceğine kocasını ikna etti. Davetliler de bu fikri onayladılar.

“Heyecan... Çekingenlik... Biliriz.”

Fakat anlaşılan yarıcı gelinine, icabında kendine düşen görevi yaptığını göstermek istiyordu, kaşları çatık kalakaldı ve kaba bir şekilde yemek servisinin başlaması talimatını verdi.

Herkes incelikle hazırlanmış yiyeceklerin masaya getirilmesini isterdi fakat bütün davetliler yepyeni örtünün üzerinde göz kamaştırıcı bir şekilde parlayan gereksiz şeyleri görerek sıkıntı içine girmişti; değişik boyutlarda dört çeşit bardak, büyük çatallar, küçük çatallar, büyük bıçaklar, küçük bıçaklar, ince kâğıtlar içine doldurulmuş bir tür kalem uçları...

Masadan hayli uzakta oturmuş, ağır yünlü tören

kıyafetleri içinde terliyor ve sert, güneşten kavruk çehreleriyle alışık olmadıkları bu temizlikten dolayı ifadeleri değişmiş olarak birbirlerine bakıyorlardı. Çiftlik işlerinde çalışmaktan yıpranmış koca ellerini kaldırıp bu gümüş çatalı (küçüğü mü yoksa büyüğü mü?) veya şuradaki bıçakları almaya cesaret edemiyorlar, servis yapmak için etraflarında dolaşan, bembeyaz eldivenli garsonların gözleri önünde kendilerini feci şekilde aşağılanmış hissediyorlardı.

Yarıcı bu arada yemeğini yerken oğluna bakıp başını sallıyor ve alaycı bir yüz ifadesiyle acıyor gibi, “Şuna bakın, şuna bakın,” diye kendi kendine homurdanıyordu. “Haline bakın, orada, masanın başında yapayalnız, yanında karısı olmadan...”

“Gelin hanım şu durumdaki koca maymunu nasıl ciddiye alabilir? Haklı, ondan utanç duymakta haklı. Ah, onun yerinde ben olsaydım.”

Genel bir surat asıklığı içinde yemek sona erdi, davetliler şu veya bu sebebi öne sürerek çekip gittiler. Artık neredeyse akşam olmuştu.

İki garson sofrayı toplayıp villada her şey sükûnete erdiğinde babası, “Peki şimdi?” dedi Gerlando’ya. “Şimdi ne yapacaksın? Bu işi sen halledeceksin,” diyerek karısına dönüp villadan biraz uzaktaki oturdukları çiftlik evine gitmek üzere kendisini takip etmesi talimatını verdi.

Gerlando yalnız kalmıştı; kaşları çatık bir şekilde etrafına baktı, ne yapacağını bilemiyordu. Sessizlikte, yukarıda kendini odaya kilitlemiş olan kadının varlığını hissediyordu. Belki hiçbir gürültü hissedilmediği şu anda odadan çıkmış olmalıydı. Peki, şimdi kendisi ne yapmalıydı?

Ah, ah... Kaçıp gitmeyi, çiftlik evinde, annesinin yanı başında veya aşağıda, açık havada uyumayı ne kadar çok isterdi. Belki bir ağacın altında.

Ya o da çağrılmayı bekliyorsa? Ya kardeşinin mahkûm ettiği bu cezaya boyun eğmiş, artık onun, kocasının gücünü kabul ediyor ve ondan bekliyorsa... Evet, onu davet ederse...

Ortalığa kulak verdi. Ama hayır, her yer sessizdi. Belki de uyumuştur bile. Ortalık kararmıştı. Ayışığı açık balkondan salona süzülüyordu.

Gerlando lambayı bile yakmadan bir koltuk alıp oturmak üzere balkona götürdü; etrafına, yukarıdan uzaktaki denize doğru inen geniş toprağa baktı.

Aydınlık gecede büyük yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu; ay denizin üzerinde parlak gümüşten bir şeridi tutuşturmuştu; ekinle sararmış geniş düzlüklerden ağustosböceklerinin titrek sesleri yoğun, sürekli çan sesi gibi yükseliyordu. Birden küçük bir ishak kuşu yakından zayıf, yürek paralayıcı bir şekilde ötmeye başladı, uzaktan bir başkası yankı gibi cevap verdi. Her ikisi de bu aydınlık gecede bir süre hıçkırır gibi ötüşmeye devam ettiler.

Kolu balkonun demirine dayalı, o anda içgüdüsel olarak bu gergin kararsızlığın zulmünden kaçmak için aydan büyülenmiş, sessizlikte birbirlerine karşılıklı cevap veren ishak kuşlarının seslerine kulaklarını kapattı; sonra orada, dipte beliren tüm çiftliğin çevresini kuşatan duvarın bir görüntüsü... Düşündü; şimdi tüm bu toprak kendisine aitti; şuradaki ağaçlar onundu, zeytinler, bademler, keçiboynuzları, incirler, dutlar, üzüm bağı onundu.

Babasının bundan dolayı memnun olmaya hakkı

vardı elbette; artık bugünden itibaren kimsenin uşığı olmayacaktı.

Netice itibariyle eğitimine devam etmesi fikri o kadar da tuhaf değildi. Daha iyi, okul daha iyi, bütün gün karısıyla birlikte olmaktansa... Arkasından alay edebilecek olan okul arkadaşlarının hakkından nasıl geleceğini gayet iyi biliyordu. Artık o da bir beyefendiydi ve artık okuldan kovulsa bile umurunda değildi. Ama böyle bir şey de olmayacaktı. Tam tersi bundan böyle artık daha çok okumaya azmetmişti; kısa süre sonra günün birinde şehrin “beyefendileri” arasında boy gösterebilmek, sıkıntıya kapılmadan, eşit düzeyde onlarla konuşabilmek, ilişki içinde olabilmekti amacı.

Teknik Enstitü lisansı alabilmek için dört yıllık bir okul eğitimi ona yetiyordu. Sonra tarım bilimi uzmanı veya muhasebeci... Bu durumda kız kardeşini oraya köpeklerle atar gibi davranan kayınbiraderi, avukat bey ona şapka çıkarmak zorunda kalacaktı. Evet efendim. Böyle olunca da ona şöyle deme hakkına sahip olacaktı: “Bana ne verdiniz? Bana! Şu yaşlı kadını mı? Ben okudum, bir beyefendinin sahip olabileceği bir mesleğe sahibim ve zengin, sizin gibi iyi bir aileye mensup genç, güzel bir tazeyi arzulayabilirim!”

Böyle düşünceler içinde alnını balkon demirine dayalı koluna yaslayıp uyuyakaldı.

Biri yakın, öbürü uzakta iki ishak kuşu ötmeye devam ediyordu; karşılıklı bitmeyen şehvetli ağıtlar... Aydınlık gece, cırcır seslerinin yankısı, ayışığından peçesiyle toprağı titretiyor gibiydi. O sırada uzaklardan, karanlık bir azar gibi denizin derin çağıltısı geliyordu.

Gece ilerlediğinde Eleonora balkonun eşğinde bir gölge gibi belirdi.

Uyumakta olan genç adamı orada görmeyi beklemiyordu. Acıma ve korkuyu aynı anda hissetti. Bir süre orada kalıp onu uyandırarak kendi içinde denge-sini bulmuş olduğunu söylemenin ve onu oradan kaldırmanın akıllıca olup olmayacağını düşündü ama tam onu sarsacak ve ismiyle seslenecekken ruhunun buna dayanamayacağını hissetti ve yavaş yavaş bir gölge gibi odasına, geldiği yere döndü.

IV.

Anlaşma kolay olmuştu.

Eleonora ertesi sabah Gerlando ile bir anne gibi konuştu, sanki aralarında hiçbir akrabalık bağı kurulmamış gibi onu sadece kendinden sorumlu olarak, hoşuna gidecek her şeyi yapacak denli özgür bıraktı. Kendisi için ise sadece yandaki küçük odada, doğumuna tanıklık etmiş olan yaşlı emektarı ile birlikte rahat bırakılmak istediğini beyan etti.

Gerlando gecenin karanlığında nemden her tarafı kaskatı bir şekilde, uyumak için balkondan yemek odasındaki divana geçmişti. Şimdi uyku sersemi, yumruk yaptığı elleriyle gözlerini bir güzel ovmak isteği içinde, kaşlarını çatma gayreti ile ağzını açarak -çünkü sadece anlamakla kalmayıp ikna da olmuş olduğunu göstermeyi istiyordu- başı ile her şeye “evet” diyordu. Fakat babasıyla annesi bu anlaşmayı öğrendiklerinde öfke içinde kaldılar. Gerlando onlara böylesinin kendisinin de işine geldiğini, hatta bundan pek memnun olduğunu boşuna anlatmaya çalıştı.

Babasını bir şekilde sakinleştirmek için ekim ayı-

nın ilk günlerinde okula döneceğini resmen taahhüt etmek zorunda kaldı. Annesiye bu anlaşılmaya inat onu uyumak için en güzel odayı, ders çalışmak için en güzel odayı, yemek yemek için en güzel odayı seçmeye zorladı... En güzel odaların hepsini!

“Yöneten sen olacaksın, elinde sopayla, anladın mı? Yoksa ben bilirim sana nasıl itaat ettireceğimi, saygı duyuracağımı.”

Sonunda da aslan gibi yakışıklı oğlunu hor gören, yüzüne bakmaya bile değmeyecek o nazlı kadına bir daha tek kelime etmemeye yemin etti.

Aynı gün Gerlando ders çalışmaya koyuldu; ikmal sınavları için yarıda bıraktığı ön hazırlığa yeniden başladı.

Aslında epeyce geç kalmıştı. Önünde sadece yirmi dört gün vardı ama kim bilir... Gayret sarf ederek belki de üç senedir almak için işkence çektiği teknik lisansı sonunda almayı başarabilecekti.

İlk günlerin boğucu şaşkınlığından sarsılmış olan Eleonora yaşlı emektarın önerisiyle doğum için gerekli bebek eşyaları hazırlığına girişti.

Daha önce aklına gelmemişti. Ağladı.

Deneyimli olmadığını bilen yaşlı emektar Gesa ona yardım ediyor, hazırlıklara ön ayak oluyor, ilk mintanların, ilk başlıkların hazırlığı için ona ölçüler veriyordu. Ah, kendisi daha önce bütün bunları düşünememişti; kader şimdi ona bu teselliyi vermişti. Doğumunu beklediği, her şeyini adayacağı minicik bir yavrusu olacaktı. Ama Tanrı ona bir lütufta bulunmalı, bir erkek çocuk bahşetmeliydi. Zaten artık yaşlıydı, kısa süre sonra ölecekti; kendi düşüncelerini, duygularını yansıtacağı bir kız çocuğunu böyle bir babaya nasıl

bırakabilirdi? Bir erkek çocuk kara bahtının kendisi için hazırladığı bu yaşam koşullarında daha az eziyet çekerti.

Bu düşüncelerden bunalmış, çalışmaktan yorulmuş olarak kardeşinden göndermesini istemiş olduğu kitaplardan birini alıp okumaya koyuldu. Arada bir baş hareketiyle işaret ederek emektara soruyordu, “Ne yapıyor?”

Gesa omuzlarını silkip dudaklarını uzatarak cevap veriyordu, “Hmm! Baş kitabın üzerinde. Uyuyor mu? Düşünüyor mu? Kim bilir!”

Gerlando düşünüyordu; sonuç olarak hayatı çok da şen sayılmazdı.

Durum şöyleydi: Çiftlik sahibi olsa da öyle değilmiş gibiydi, karısı vardı fakat yokmuş gibiydi, ailesi ile savaş halindeydi, kendine kızıyordu; ne kadar ders çalışırsa çalışsın aklında hiçbir şey tutamıyordu.

Ve bu arada, bu gergin başıboşlukta içinde acı arzuların mayalandığını hissediyordu. Her şeyden önce karısıyla ilgili durum... Onun tarafından reddedilmişti. Pek de arzulananacak biri değildi bu kadın, doğru. Ama... Neydi şu anlaşma? Kendisi “koca” idi, söylenmesi gerekenleri o söylemeliydi, ille bir şey söylemek gerekiyorsa...

Yerinden kalkıp odadan çıktı, önce onun kapısının önünden geçti ama hemen onu görür görmez her defasında olduğu gibi isyana sürüklendiğini hissetti. Homurdandı, cesaret bulamadığı öyle bir noktadaydı ki kendi kendine, “Buna değmez,” dedi.

Böyle günlerden birinde sonunda yenilmiş, sınıfı geçememiş, teknik lisans sınavlarından bir kez daha kalmış olarak şehirden geri döndü.

Artık yeter! Gerçekten de yeter! Artık bu konuyu duymak bile istemiyordu. Kitapları, defterleri, çizimleri, takımları, kalem kutularını, kurşun kalemleri, hepsini villanın önünde yakacağı ateşe atmak üzere aşağıya götürdü. Babası engel olmak için koşturdu ama Gerlando köpürüp isyan etti, “Beni rahat bırakın. Patron benim.”

Annesi yetiştirdi, tarlada çalışan birkaç köylü de koşturdular. İlk anda zayıf bir duman daha sonra yavaş yavaş yoğunlaşarak parçalanma... İzleyenlerin çığlıkları arasında tüm kâğıt yığını parladı, ateş harlandı ve yükseldi. Çığlıkları duyan Eleonora ile emektar da balkona çıktılar.

Gerlando morarmış ve hindi gibi kabarmış, üstü başı dağılmış, öfke içinde, kolunun altında tuttuğu uzun ve gereksiz bir işkencenin araçları olan son kitapları da ateşe fırlatıyordu.

Eleonora bu manzara karşısında gülmesine güçlüklerle hâkim olarak hızla balkondan içeri girdi. Ve kayınvalide bu hâlini fark edip oğluna, “Zevk alıyor biliyor musun? Hanımefendi... Onu güldürüyorsun,” dedi.

Gerlando başını balkona doğru kaldırarak, “Ağlayacak,” diye tehditkâr bir sesle bağırdı.

Eleonora bu tehdidi duyunca rengi uçtu, şimdiye kadar tadını çıkardığı bu yorucu ve kederli sükûnetin artık sona erdiğini anladı. Kader ona sadece bir anlık huzur bahşetmişti. Peki, bu vahşi ondan ne isteyebilirdi? Kendisi zaten artık tükenmişti, yeni bir darbe hafif bile olsa onu yıkardı.

Biraz sonra Gerlando göründü, kasvetli bir suratla, nefes nefese...

“Bugünden itibaren hayat değişiyor,” diye ilan etti. “Artık fenalık geldi. Çiftçilik yapacağım, babam gibi; hal böyle olunca sen de kıymetli hanımefendi olmaktan vazgeçeceksin. Çöpe, çöpe bütün bu çamaşırlar! Doğacak olan da köylü olacak; dolayısıyla bu süsler, bu tantana olmayacak. Hizmetçiyi gönder, yemeği sen yapacaksın, eve sen bakacaksın aynen annemin yaptığı gibi. Anlaşıldı mı?”

Eleonora ayağa kalktı, solgun ve aşağılanmış olmaktan titreyerek, “Annen annendir,” dedi. Gururla gözlerinin içine bakarak, “Ben ise benim ve seninle birlikte hödük olamam, hödük!” Gerlando müteceviz bir şekilde yanına yaklaşıp kolunu kavrayarak, “Sen benim karımsın,” diye bağırdı. “Ve ben ne dersem onu yapacaksın; burada emirleri ben veriyorum, anlıyormusun?”

Sonra yaşlı emektara döndü ve kapıyı işaret ederek, “Çıkın! Buradan derhal gidiyorsunuz! Evde hizmetçi istemiyorum,” dedi.

Eleonora, Gerlando’nun hâlâ kavramakta olduğu kolunu kurtarmaya çalışarak, “Seninle geliyorum Gesa,” diye bağırdı. Ama Gerlando onu bırakmadı, daha kuvvetle sıkarak onu oturmaya mecbur etti.

“Hayır! Burada kal! Sen burada kalıyorsun, benimle zincirlenmiş olarak! Senin yüzünden alay ettiler benimle. Yeter artık! Buraya gel, çık artık o ininden. Bu cezaya tek başıma ağlamak istemiyorum artık. Dışarı! Dışarı!”

Onu odanın dışına sürükledi.

Eleonora, “Sen şimdiye kadar neye ağladın?” diye gözyaşları içinde sordu. “Ne istedim ben senden?”

“Ne mi istedin? Rahatsız edilmemeyi istedin, be-

nimle hiçbir temas kurmamayı, sanki ben... Sanki senin yakınlığına layık değilmişim gibi, büyük hanımefendi! Bir aylıkçıya yemek servisi yaptırttın, halbuki bütün evli kadınların yaptığı gibi bütün hizmetimi görmek sana düşerdi.”

Eleonora küçük düşürülmüş bir halde, “Daha ne istiyorsun benden?” diye sordu. “Eğer istediğin buysa, bundan sonra sana ellerimle ben hizmet ederim. Tamam mı?” Konuşma böyle sürerken birden hıçkırıklara boğuldu, sonra ayakları yerden kesildi ve bayıldı. Kendini kaybetmiş, kafası karışmış olan Gerlando da Gesa ile birlikte Eleonora’yı tuttu, birlikte onu bir sandalyeye oturtular.

Akşama doğru aniden sancıları başladı. Gerlando pişman ve korkmuş bir şekilde annesini çağırmaya koştu, işçilerden biri ebe çağırmak üzere şehre gönderildi. Bu arada yarıcı, gelininin düşük yapması halinde çiftlikle ilgili ortaya çıkabilecek tehlikeyi görerek oğluna bağtırmaya başladı, “Hayvan, hayvan, sen ne yaptın? Ya ölürse şimdi? Ya hiç çocuğun olmazsa? Kendini sokağın ortasında bulursun! Ne yaparsın? Okulu bıraktın, elin kazma bile tutmaz. Yanmışsın sen!”

“Umurumda mı sanki?” diye bağırdı Gerlando. “Yeter ki ona hiçbir şey olmasın!”

Anne, kolları havada çıkageldi. “Bir doktor! Hemen bir doktor lazım! Kötü görünüyor!”

Benzi sapsarı olan Gerlando, “Nesi var?” diye sordu.

Babası onu dışarıya sürükleyip “Koş! Koş!” diye bağırdı.

Gerlando aşağılanmış, tiril tiril titreyerek yol boyunca ağlamaya başladı, her şeye rağmen kendini

koşmaya zorluyordu. Yarı yolda gönderdikleri işçi ile birlikte arabayla gelmekte olan ebeyle karşılaştı.

“Çabuk! Çabuk!” diye bağırdı. “Doktoru bulmaya gidiyorum, ölüyor.”

Sendeleyip yere düştü. Toz toprak içinde, çaresiz, sıyrılmış olan elini dişleyerek kalkıp yeniden koşmaya başladı.

Doktorla birlikte villaya döndüğünde Eleonora kan kaybından ölmek üzereydi.

Gesa, hanımının yanı başında inleyerek, “Katil! Katil!” diye bağırdı. “Oydu! Hanımına el kaldırmaya cesaret eden oydu.”

Eleonora başıyla onu yalanlıyordu. Yavaş yavaş kanının çekildiğini, gücünün zayıflayarak azaldığını hissetti; vücudu artık soğumuştı. Evet, ölümden korkmuyordu hatta bu şekilde ölmek hoşuna bile gidiyordu. Onun için ölüm, korkunç acılardan sonra büyük bir yükten kurtulmak demekti. Balmumu gibi bir yüzle tavana bakarak, gözlerinin kendiliğinden yavaş yavaş sonsuza dek kapanmasını bekledi. Artık hiçbir şeyi seçemiyordu. Rüyada gibi nikâh şahitliğini yapmış olan yaşlı doktoru gördü ve gülümsedi.

V.

Eleonora’nın yaşam ile ölüm arasında gidip geldiği dönemde Gerlando gece gündüz başucundan ayırlamadı. Nihayet yataktan kalkıp sandalyede oturmaya başladığında yarı saydam, kanı tükenmiş haliyle bambaşka bir kadın olmuştu. Gerlando da sanki ölümcül bir hastalıktan yeni çıkmış gibi görünüyordu; aile fert-

leri onun için endişeleniyordu. Etrafına zayıflıktan irileşmiş, solgun, hüzünlü güzel kara gözlerle bakıyordu. Görünüşe bakılırsa da kendisi ve Eleonora arasında artık hiçbir bağ mevcut değildi. Eleonora sanki hep böyleydi. Sadece onunla ilgili olarak değil, önceki tüm yaşamı ile ilgili olarak da yeni ve farklıydı veya sanki tüm sınırların aşıldığı uzak bir yerden bu halde geri dönmüştü.

Zorlukla nefes alıyordu, en küçük bir gürültüde kalbi göğsünden fırlıyor ve aniden gürültülü bir şekilde çarpmaya başlıyordu; ağır bir yorgunluk onu bezdiriyordu.

Bu durumdayken başını koltuğun arkalığına dayamış, gözleri kapalı, ölememiş olmaktan dolayı ruhunun derinliklerinde hüzün yaşıyordu. Burada ne yapıyordu hâlâ? Neden hâlâ gözleri, kendisini bunca uzak, upuzaklarında hissettiği çevresindeki bu yüzleri, bu olup bitenleri görmeye mahkûm ediliyordu? Geçmiş hayatının pişmanlık ve bulantı verici görünümüyle nedendi bu yakınlık? Artık ona ait olmayan, yaşayan gerçek, iğrenç hayatın son nefesi... Sanki biri onu görmeye, varlığını duymaya mecbur etmek için arkadan itiyormuş gibi hissettiği kimi zaman daha şiddetli bir hal alan bu yakınlık nedendi?

Bu koltuktan bir daha kalkamayacağına, her an ıstıraptan öleceğine kesin olarak inanıyordu. Oysa birkaç gün sonra ayağa kalkabilir, hareket edebilir, destekle odada birkaç adım atabilir duruma geldi. Daha sonra zamanla merdivenlerden de inebilir, Gerlando ile emektarın kolunda açık havaya da çıkabilir hale geldi. Sonunda gün batımında çiftliğin güney sınırındaki yamaca doğru gitmeyi âdet haline getirdi.

Yüksekten bakıldığında aşağıdaki kıyılara, uzaklardaki denize kadar uzanan şahane bir manzara vardı. İlk günler oraya genel olarak Gerlando veya Gesa'nın eşliğinde gitti, daha sonra ise yalnız gitmeye başladı.

Yaşlı bir kayanın üzerine oturup yüzyıllık bir zeytin ağacının gölgesinde uzaklardaki kıyıları, hafif yarım ay şeklinde, girintili çıkıntılı, denize dantel gibi uzanmış, her rüzgârın soluğuyla değişen kıyıları seyreliyordu. Bir an geliyor ateş çemberi gibi olmuş gri denizin üzerine oturmuş küflü bir sisin içinde boğulmakta olan güneşi görüyordu. Batan güneş yanan bir yığın bulutun arasından tutuşan dalgalara doğru zaferle iniyordu. Sonra kararmakta olan nemli gökyüzünden Jüpiter yıldızının sakini ışığını, doğmakta olan yarı şeffaf ayın silüetini seyrediyor, yanı başındaki gecenin hüznünlü yumuşaklığını gözleri ile içiyordu. Serinliğin, sükûnetin ruhunun derinliklerine kadar girdiğini hissederek soluk alıyor, mutlulukla bu olağanüstü ânı yaşıyordu.

Bu arada çiftlik evinde yaşlı yarıcı ile karısı entrika içinde oğullarını, kendi durumunu göz önüne alması için gelinlerine karşı dolduruyorlardı.

Babası dikkatle, “Onu neden yalnız bırakıyorsun?” diye sordu. “Hastalığından sonra ona gösterdiğin yakınlıktan dolayı sana ne kadar minnettar, farkında değil misin? Onu bir dakika bile yalnız bırakma, kalbini daha çok kazanmaya bak. Ayrıca hizmetçinin artık onunla aynı odada kalmasına da engel olmaya çalış. Artık iyileşti, özellikle geceleri hizmetçiye ihtiyacı yok.”

Gerlando tedirgin olarak bu önerilerden ürperdi.

“Aklıma bile gelmez! Ya onun aklından da artık

benim... Olur mu canım! Bana oğlu gibi davranıyor... Benimle konuşmalarını bir duysanız! Zaten kendini yaşlı, geçkin ve artık bu dünyada işi bitmiş hissediyor. Ne diyorsunuz siz!”

“Yaşlı mı?” diye sorguladı annesi. “Tabii küçük bir kız değil ama yaşlı da değil ve sen...”

“Topraklarından olursun!” dedi babası, dürtükleyerek, “Sana söylemiştim, yanmışsın sen, sokakta kaldın.”

“Çocuk yok, karısı ölmüş, miras onun ailesine geçer. Senin de sonunda elinde ne kâr kalır? Okulundan oldun, bu kadar zaman kaybettin böyle, hiçbir sonuç elde edemedin... Bir zırnık bile! Düşün, zamanın varken düşün, zaten çok zaman kaybettin. Ya, ne sandın?”

Annesi yeniden söz alarak, “İyilikle,” dedi. “Ona iyilikle yaklaşmalısın belki de. ‘Bak!’ demelisin, ‘Senden bana ne kaldı? Sana saygıda kusur etmedim, aynen senin istediğin gibi davrandım ama şimdi beni düşünme sırası sende. Ben ne olacağım? Ne yapacağım eğer sen beni böyle bırakırsan?’ Sonuç olarak, Allah aşkına, savaşa gitmiyor ya!”

Babası yeniden dürtükleyerek, “Sonra şunu da söylersin,” diye başladı. “Şöyle dersin: ‘Sana böyle davranan erkek kardeşini mutlu mu etmek istiyorsun? Beni buradan köpek gibi kovalamasını mı istiyorsun?’ İşin doğrusu o da pek memnun olur! Köpek gibi kovulursun, tekmelenerek, zavallı ihtiyarlar, annenle ben, biz de seninle birlikte...”

Gerlando tek kelime söylemiyordu. Annesinin önerileriyle biraz içi rahatlıyordu ama tedirgin, ürperti içindeydi. Babasının öngörülerinde ise safra taşları hareketlenmesi gibi, öfkesi parlıyordu. Ne yapmalıydı?

Durumun zorluğunu da aciliyetini de görüyordu. Her halükârda denemek lazımdı.

Eleonora artık yemek masasına onunla birlikte oturuyordu. Bir akşam yemekte Gerlando'yu gözleri masa örtüsüne sabitlenmiş görünce sordu, "Yemiyor musun? Neyin var?"

Her ne kadar birkaç gündür kendi davranışlarının yol açtığı bu soruyu bekliyorduyorsa da nasıl bir cevap vereceğini bilemeden eliyle belirsiz bir hareket yaptı.

Eleonora, "Neyin var?" diye ısrar etti.

Gerlando garip bir şekilde, "Bir şey yok," diye cevap verdi. "Babam, her zamanki gibi..."

Eleonora, Gerlando'yu konuşmaya teşvik etmek için gülümseyerek, "Yine mi okul hikâyesi?" diye sordu.

"Yoo... Daha kötü. Aklıma... Aklımda bir sürü soru işaretleri yaratıyor, kafamı karıştırıyor. Geleceğim ile ilgili... Yaşlı olduğum için, diyor, ben böyle bir baltaya sap olamamışken... Sen varken mesele yok da sonra... Sonra hiç, diyor."

"Söyle babana -onun yanaklarının kızardığını görmemek için gözlerini yarı kapatarak, belli bir ciddiyetle- merak etmesin. Ben her şeyi düşündüm. Söyle, içini rahat tutsun. Hazır bu konuyu konuşurken, dinle beni; eğer bana ani bir şey olursa -ölüm var, kalım var- odamda, komodinin ikinci çekmecesinde içinde senin için hazırlanmış bir kâğıt bulunan sarı bir zarf bulacaksın."

Gerlando utançtan kafası iyice karışmış, ne diyeceğini bilemeden, "Bir kâğıt!" diye tekrarladı.

Eleonora başıyla "evet" işareti yaptı ve ekledi "Merak etme."

Ertesi sabah Gerlando rahatlamış, mutlu bir halde anne ve babasına Eleonora'nın söylediklerini aktardı. Ama onlar özellikle baba hiçbir şekilde tatmin olmamıştı: “Kâğıt mı? Kandırıyor!”

Bu kâğıt ne olabilirdi? Çiftliği kocaya bırakan bir vasiyet mi? Ya kurallara uygun, bütün şartları yerine getirilmiş şekilde hazırlanmamışsa? Bir kadının el yazısıyla notere gidilmeden hazırlanan bir kâğıt ise sözü edilen, kuşkulanan pekâlâ da mümkündü. Ayrıca Gerlando'nun yarın o hukuk adamıyla, o kocaman üçkâğıtçı ile karşı karşıya gelmesi söz konusu olursa?

“Yargı mı oğlum? Tanrı seni kurtarsın! Adalet fakir fukaraya göre değildir. Hele de karşıdaki öfkesi yüzünden sana siyahı beyaz, beyazı siyah gösterecek çapta bir adamsa.”

“Ayrıca şu kâğıda gelince... Bakalım sahiden komodinın çekmecesinde mi? Yoksa sana bunları artık rahatsız edilmemek için mi anlattı?”

“Sen kâğıdı gördün mü? Yok. Öyleyse? Ama diyelim ki gösterdi sana, peki sen ne anlarsın? Biz ne anlarsınız? Ama bir evladın olursa... O zaman başka! Sakın oyuna gelme, bizi dinle! Kan! Kan! Ne kâğıdı!”

Bir gün Eleonora çiftliğin yamacındaki o zeytin ağacının altındayken yanında birden Gerlando belirdi.

Geniş siyah bir şala bürünmüş oturuyordu. İlkbahar gelmiş gibi ılık bir şubat ayı yaşanıyor bile olsa, üşüyordu. Aşağıdaki geniş kıyı üzerindeki ekinin yemyeşil rengine bürünmüştü. Deniz ileride, sükûnet içinde, gökyüzü ile birleşmiş, hoş, uçuk pembe bir renk almış, üzerine gölge düşmüş ovalarla bir tabloyu andırıyordu.

Bu harikulade renk armonisini seyretmekten yorgun düşmüş, sessizlik içinde, zeytin ağacının gövdesine yaslanmıştı. Başını da sarmalamış olduğu siyah şalın içinden sadece şimdi daha da soluk görünen çehresi görünmekteydi.

Gerlando, “Ne yapıyorsun?” diye sordu. “Kederli Meryem Ana’ya benziyorsun.” Eleonora gözleri yarı kapalı, iç geçirerek, “Bakıyordum...” diye cevap verdi.

Gerlando devam etti: “Bir görebilsen nasıl... Nasıl hoşsun böyle, şu siyah şalla...”

Eleonora hüzünle gülümseyerek, “Hoş mu?” diye sordu, “Üşüyorum.”

Gerlando kekeleyerek, “Yok, diyorum ki, hoş... Görüntü olarak hoş,” diyerek açıklamaya çalıştı, sonra da yere, Eleonora’nın oturduğu yaşlı kayanın yanına oturdu.

Eleonora başı ağacın gövdesine dayalı, sefil bir şekilde kaybolup giden gençliği için duyduğu pişmanlığın hüznüne boğulmuş bir halde gözlerini kapatıp ağlamamak için gülümsedi. Evet, on sekiz yaşındayken gayet güzeldi, hem de çok!

Böyle dalıp gitmiş olduğu sırada bir anda sarsılmakta olduğunu hissetti.

Gerlando parlayan gözlerle ona bakarak, “Bana elini ver,” dedi.

Eleonora anlamıştı ama anlamazlıktan geldi. “Eli mi mi? Neden? Seni yukarı doğru çekemem, hiç gücüm yok, kendim için bile...” Ayağa kalkarak ekledi, “Akşam oldu, hadi gidelim.”

Gerlando oturduğu yerden, “Beni yukarı çek diye söylemiyordum,” diye yeniden izaha çalıştı. “Burada kalalım, karanlıkta. Öyle güzel ki...” diyerek ku-

rumuş dudaklarında sinirli bir gülümsemeyle hızla Eleonora'nın dizlerine sarıldı.

Eleonora, "Hayır! Deli misin sen? Bırak beni!" diye bağırdı.

Düşmemek için kollarıyla Gerlando'nun kollarına dayanarak onu arkaya doğru itti. Ama bu hareketle şalı kaydı, Gerlando'nun üzerine eğilmiş olduğundan bir dizi ortaya çıktı; tekrar örtmeye, kapatmaya çalıştı.

"Hayır. Seni istiyorum. Seni istiyorum." Eleonora'yı bir koluyla daha sıkı tutarken, onun vücudundan aldığı kokudan kendini kaybetmiş, öbür eliyle biraz daha yukarılara doğru uzanmaya çalışıyordu.

Eleonora insanüstü bir güçle elinden kurtulmayı başardı. Yamaçtaki çitlere doğru koştu, döndü ve, "Kendimi atıyorum," diye bağırdı.

Ayakları yerden kesildi, bir an sırtı göründü, geriye doğru kıvrılarak şiddetle yamaçtan aşağıya düştü.

Gerlando korku içinde haykırarak, kolları havada, kendini zor zapt etti. Aşağıdan korkunç bir çarpma sesi duydu. Başını uzattı. Aşağıda uzanan yeşil tarlalara doğru siyah bir leke görünüyordu. Siyah şal rüzgârla açılmış, tarlalara doğru yumuşak bir şekilde uçuyordu.

Ellerini saçlarının arasından geçirerek yüzünü kır evine doğru çevirdi. Gözleri bir anda zeytinliklerin üzerinden yeni doğmakta olan ayın solgun, geniş yüzüyle kamaştı; gökteki ay olanları görmüş ve onu suçluyormuş gibi hissetti. Dehşet içinde aya sabitlenen bakışlarla olduğu yerde kalakaldı.

İLK GECE

dört gecelik,
dört çarşaf,
dört etek.

netice olarak her şeyden dört adet. Bir ilmek bugün, bir ilmek yarın, örümcek sabrıyla hazırladığı kızcağızının çeyizini komşularına göstermekten yorulmuyordu.

“Fakir fukara işi ama temiz pak.”

Her çeşit yorgunluğu bilen ağarmış, yıpranmış zavallı elleriyle uzun ve dar, tabuta benzeyen eski köknar ağacı sandıktan, yavaş yavaş, kutsanmış küllere dokunur gibi, bembeyaz çamaşırlar, takım takım elbiseler, çiftler çiftler yün şallar çıkarıyordu; ilk gece için olanı, uçları işli, yerlere kadar ipek püsküllü... Diğer üçü, onlar da yünden ama daha sade... Sevinçten elleri, sesi titreyerek her şeyi görünür bir şekilde yatağın üzerine diziyo sonra da alçakgönüllü ve güler yüzle tekrarlıyordu: “Fakir fukara işi...”

“Tek başıma kalakaldım,” diyordu “her şeyi şu artık varlıklarını bile hissetmediğim ellerle yaptım. Suyun içinde, güneşin altında, nehirde, çeşmede ça-

maşır yıkadım, bademleri ayıkladım, zeytinleri topladım, tarlada bir orada bir burada, hizmetçi, sucu... Hiç önemli değil. Akan gözyaşlarımı damla damla sayan, ne yaptığımı bilen Tanrı bana güç verdi, sağlık verdi. Neye el attıysam üstesinden geldim, artık ölebilirim. Öbür tarafta beni bekleyen o aziz adama da, ‘Kızcağızımız nasıl?’ diye sorarsa, ‘Rahat ol, fakirim, dertlenme, kızını çok iyi bıraktım, hiç sıkıntı çekmez!’ diyebileceğim. Ben onun için ne çok sıkıntı çektim... Sevinçten ağlıyorum, üzülmemin...”

Anto’ Ana çenesinin altında düğüm yaptığı siyah eşarbının ucuyla gözyaşlarını kuruladı.

O gün üzerindeki yeni elbiselerle çok farklıydı. Onun için böyle konuşması tuhaf bir etki yaratıyordu.

Komşuları yarış halinde onu övüyor ve ona acıyorlardı. Ama kızı Marastella boynunda gök rengi ipek eşarbi ve atlastan gri elbisesi içinde (bir zarafet) gelin olarak hazır, günün önemine uygun şekilde donatılmış küçücük odanın bir köşesinde annesinin ağladığını görünce o da hıçkırıklara boğuldu.

“Maraste, Maraste! Ne yapıyorsun?”

Bütün komşular çevrelerini sarmış, özenle, her biri ayrı ayrı teselli edici sözler söylüyordu.

“Neşeli ol! Ne yapıyorsun? Bugün ağlamak yok. Böyle zamanlarda ne denir biliyor musun? Yüz liralık hüznün bir kuruşun borcunu ödeyemez.”

Marastella yüzünü elleriyle kapatarak, “Babam geldi aklıma,” dedi.

“Yedi sene önce kötü bir sonla öldü! Limanda gümrükçüydü. Geceleri kayıkla devriye gezerdi. Fırtınalı bir gecede *İki Yaka* bölgesinde kıyıya yanaşmaya çalışırken kayık devrilmiş, içinde üç adamla kayıplara

karışmıştı.”

Bütün denizciler için bu kaza hafızalarda hâlâ tazeydi. Yeni limanın girişindeki kayalıklarda, rüzgârla dev dalgaların köpükleri arasında Marastella’yı annesiyle birlikte kolları havada haykırarak koşarken hatırlıyorlardı. İki gün boyunca ümitsizce yapılan araştırmalardan sonra kayalıklarda boğulan üç kişinin cesedi bulunduğunda Marastella, babasının cesedi önünde diz çökeceğine, kolları önünde çapraz, mırıldanarak başka bir cesedin önünde taş gibi kalmıştı, “Ah sevgilim! Sevgilim! Sana ne oldu böyle?”

Anto’ Ana, boğulan gencin ailesi, koşuşturan ahalili bu beklenmedik durum karşısında donakalmıştı. Boğulan gencin annesi mi? Adı Tino Sparti idi, altın gibi çocuktur zavallı... Onun böyle bağırdığını duyunca herkesin gözü önünde hemen kollarını Marastella’nın boynuna doladı ve onu kuvvetle göğsüne bastırdı, kendisine aitmiş gibi, ölen oğlundan geriye kalmış gibi...

“Kızım! Kızım!” diyerek yüksek sesle haykırdı.

Bu yüzden Marastella’nın, “Babam geldi aklıma,” dediğini duyunca, komşular birbirlerine anlayışlı bakışlar atarak ona sessizce acıdılar. Hayır, zavallı kızcağız babası için ağlamıyordu. Belki de, evet, onun için ağlıyordu; içine düştüğü sefaletten dolayı annesine büyük bir şans gibi görünen bu evliliğe babası hayatta olsa izin vermezdi diye düşünüyordu.

Ne kadar çok uğraşmıştı Anto’ Ana, kızını ikna edebilmek için.

“Beni görüyor musun? Artık yaşlandım, yaşamaktan çok ölmeye daha yakınım. Yarın sokak ortasında tek başına kaldığın zaman hiç kimsenin yardımı olmadan başına ne gelir sence?”

Evet. Annesi haklıydı. Ama Marastella kendi açısından çok farklı düşünceler içindeydi.

Ona koca olarak seçtikleri don Lisi Chirico evet, iyi bir insan, inkâr etmiyordu ama artık yaşlı sayılırdı ayrıca da duldu. Dul kaldıktan bir sene sonra yeniden evleniyordu zavallı, aşktan çok mecburiyetten. Orada, yukarıda bir kadına ihtiyacı vardı; evini çekip çevirecek, akşam yemeğini hazırlamış olacak. İşte bu yüzden yeniden evleniyordu.

“Eee... Sana ne?” demişti annesi, “Bu adam akıllı birisi olarak sana güvenmeli zaten. Yaşlı mı? 40 yaşında bile yok. Seni hiçbir şeyden eksik koymaz; iyi bir işi, sabit bir maaşı var. Günde beş lira, bir servet!”

“Evet, iyi bir iş! İyi bir iş!”

Sorun buradaydı; Anto’ Ana, Chirico’nun işinin niteliğini daha işin başında biliyordu.

Mayıs ayının güzel bir gününde komşularını yukarıya, köyün tepelerinde bir gezintiye davet etmişti zavalıcık!

Don Lisi Chirico yukarıda, köyün üst kısımlarında, önünde denizin, arkasında ovaların uzandığı küçük, beyaz mezarlığın giriş kapısında bu kadınlar grubunu görüp onları içeri davet etmişti.

“Gördün mü? Neye benziyor?” demişti mezarlık ziyaretinden sonra Anto’ Ana Marastella’ya. “Bir bahçeye benziyor, bir sürü çiçekler, hiç solmayan çiçekler. Burada her taraf kırlık. Başını biraz mezarlık kapısından dışarı uzatınca bütün köy ayaklarının altında; köyden gelen gürültüyü, sesleri duyuyorsun. Şu beyaz, temiz, ıslıl ıslıl güzel odayı gördün mü? Akşam olunca kapat kapını, pencereni, yak ışığını; işte evindesin, diğer tüm evler gibi. Öyle değil mi?”

Bütün komşular da hep bir ağızdan, “Aynen öyle! Her şey alışmaya bakar, göreceksin birkaç gün sonra farkına bile varmayacaksın. Güzel kızım ölümlerden adama zarar gelmez, yaşayanlardan korkacaksın. Hem ayrıca sen bizden küçük olduğuna göre hepimiz bir gün teker teker geleceğiz yanına. Burası büyük bir ev; sen de bu evin patronu ve iyi yürekli bekçisi olacaksın.”

Güzel bir mayıs gününde yapılan bu gezi Marastella’nın ruhunda on bir ay süren nişanlılık döneminde teselli edici bir iz bırakmıştı. Mutsuz anlarında, özellikle akşam saatlerine doğru ruhu kararmaya, her tarafını korku sarmaya başladığı saatlerde aklına bu evi getirirdi.

Don Lisi Chirico’nun nerdeyse tanınmaz bir halde kolunun altında iki kocaman karton kutuyla kapı eşiğinde belirdiği sırada Marastella gözyaşlarını silmekle meşguldü.

Anto’ Ana, “Aman Tanrım!” diye çığlık attı. “Ne yaptınız böyle mübarek adam?”

Don Lisi geniş ve morarmış çıplak dudaklarında belli belirsiz titreyen kasvetli bir gülümseme ile, “Ben mi? Evet, şey... Sakalım...” diye cevap verdi.

Fakat don Lisi sadece tıraş olmamıştı, kanlı canlı yanaklar kök salmış kuvvetli sert sakaldan dolayı kesik içindeydi, bu da ona tüyü kırpılmış yaşlı keçi görüntüsü veriyordu.

Damadın şişko ve telaşlı kız kardeşi Nela Hatun, kan ter içinde, lafa girmekte acele ederek, “Benim, onu tıraş ettiren, benim,” dedi.

Şalının altında birkaç tane şişe taşıyordu. Pınar gibi çağlayan çağla yeşili ipekli elbisesiyle içeriye gi-

rerken bütün odayı kaplarmış gibi bir görüntüsü vardı.

Don Lisi gibi zayıf olan kocası suskun ve asık bir yüzle onu takip ediyordu.

Şalını bir köşeye atarak, “Kötü bir şey mi yaptım?” diye sözüne devam etti. “Gelin hanım cevap versin. Nerede o? Bak Lisi, ben sana demiyor muydum? Ağlıyor... Haklısın kızım. Çok geç kaldık. Suç Lisi’de.”

“Tıraş olup olmamaya karar vermesi iki saat sürdü. Hadi söyle, böyle daha genç görünmüyor mu? O bembeyaz yoluk tüylerle, düğün günü...”

Chirico hüznünlü genç geline bakarak kız kardeşinin sözünü kesip, “Yeniden uzatacağım,” diye cevap verdi.

“Her halükârda yaşlı görünüyorum, bir de üstelik daha çirkin.”

Kız kardeşi kızgın, kararlı bir sesle, “Erkek erkektir, kafasız eşek, ne çirkin olur ne güzel!” diye cevap verdi.

“Bu arada bak, yepyeni elbise. İlk kez giyiniyorsun, ne yazık!”

Ve kardeşinin hâlâ kolunun altında taşıdığı karton kutulardan bulaşan hamur ununun kol kenarlarında bıraktığı izleri eliyle silkelemeye başladı.

Artık geç olmuştu, nikâh memurunu bekletmemek için önce belediyeye sonra da kiliseye gitmek gerekiyordu. Kutlamaların da akşama kadar bitmesi lazımdı. Don Lisi entrikacı ve gürültücü kız kardeşi yüzünden tüyleri diken diken olmuş bir haldeydi. İş yerinde son derece titiz ve özenli birisi olarak, bol alkol tüketilecek olan öğle yemeğinden sonra yakınlarından zamanlamaya dikkat etmelerini önemle talep ediyordu.

“Çalgıcılar lazım! Çalgıcılar! Çalgıcıların olmadı-

ğı bir düğün duyulmuş mudur? Dans etmemiz lazım! Kör Sidoru'yu çağırın... Gitarlar ve mandolinler."

Öyle çok bağıırıyordu ki kardeşı, don Lisi Chirico onu bir kenara çekmek zorunda kaldı.

"Kes artık, Nela, kes artık! Bu kadar gürültü patırtı istemediğimi bilmen lazımdı."

Kız kardeşı ona gözlerini böyle, kocaman açarak, "Nasıl yani? Neden?" diye sordu.

Don Lisi kaşlarını çatıp derin bir nefes aldı, "Düşün ki o zavallı öleli daha bir sene oldu."

Nela alaycı bir şekilde gülüp, "Gerçekten onu hâlâ düşünüyor musun?" diyerek sözünü kesti. "Yeni bir karı aldığını bilse! Zavallı Nunziata."

Don Lisi rengi sapsarı olmuş bir halde gözlerini kapatarak, "Yeni karı alıyorum," diye devam etti. "Ama ne müzik istiyorum ne dans. Benim kalbim bambaşka şeylerle dolu."

Gün batımının yaklaşmakta olduğunu fark edince kayınvalidesine yola koyulmak için hazır olmalarını söyledi.

"Biliyorsunuz, yukarıda ikindi duası etmem gerekiyor."

Evi terk etmeden önce Marastella annesinin boynuna sarılmış, hiç bitmeyecekmiş gibi süren bir ağıda başlamıştı. Gidemeyecekti; oraya, yukarıya, onunla tek başına... Gidemeyecekti...

Annesi, "Hepimiz seninle birlikte geliyoruz, ağlama," diyerek teselliye çalışıyordu. "Ağlama. Deli!"

Ama o da ağlıyordu. Bütün komşular ağlıyordu. Buruk bir başlangıç!

Sadece Nela Hatun, Chirico'nun kız kardeşı, her zamankinden daha sağlıklıydı, hiç etkilenmişe benze-

miyordu. On iki düğünde bulunduğunu, gözyaşlarının konfeti gibi hiç eksik olmadığını anlatıyordu.

“Kızı annesinden ayrıldığı için ağlar, annesi kızından ayrıldığı için ağlar. Bildiğimiz şeyler. Bu duygu selini hafifletmek için bir bardakçık daha içip yola çıkalım, Lisi telaşta.”

Yola koyuldular. Düğün alayı geçiyormuştan çok cenaze kaldırılıyormuş gibiydi. Ahali pencereye, kapıya çıkıp yolda durup onları iç geçirerek seyrediyordu, “Zavallı gelin.”

Yukarıda, kapı önündeki dar alanda, evine uğurlamadan önce Marastella’yı kutlamak üzere davetliler kısa bir süre oyalandılar. Güneş batmak üzereydi. Gökyüzü ateş kırmızısıydı. Aşağıda deniz de kızarmıştı. Aşağıdan, köyden daimi, anlaşılmayan insan seslerinin uzaktan gürültüsü yükseliyordu. Yukarıda sessizlik içinde kaybolmuş mezarlığı kuşatan bu karmaşık ses dalgaları, kireçten beyaz duvara çarpıp kayboluyordu.

Don Lisi’nin dua başlangıcını belirtmek üzere çaldığı gümüş sesi açık havaya karışan çan, misafirleri artık gitmeye davet eden bir uyarı gibiydi. Çan sesini duyan herkese mezarlık duvarının rengi daha beyaz görünmüştü. Belki artık hava kararmaya başladığı içindi. Daha da geç kalmamak için yola koyulmak gerekiyordu. Herkes geline en iyi dileklerini ileterek gitmek üzere izin istedi.

Evde karmakarışık ve donuk bir halde Marastella, annesi ve en samimi komşulardan iki kişi kalmıştı. Yukarıda, yüksekte bulutlar önce yalın rengindeyken şimdi duman gibi kararmışlardı.

Don Lisi demir kapının eşiğindeki kadınlara, “İçeri girmek ister misiniz?” diye sordu.

Ama hemen o anda Anto' Ana ona eliyle susup beklemesini işaret etti. Marastella gözyaşları içinde annesinden kendisini de aşağıya, köye götürmesini istiyordu.

“Tanrı aşkına! Tanrı aşkına!”

Bağırmıyordu, öyle yavaşça, öyle titrek sesle söylüyordu kız. Zavallı annenin de yüreği paramparça oluyordu.

Tiril tiril titreyen kızı... Onu anlıyordu. Çünkü demir kapının aralığından mezarlığın içini, üzerlerine akşam karanlığı yansıyan haçları görmüştü.

Don Lisi kapı girişinde soldaki küçük odanın ışığını yakmaya gitti. Her şey yerli yerinde mi diye etrafına şöyle bir göz attı. Yanlarına gitse mi yoksa annesinin gelini içeri girmeye ikna etmesini mi beklese bilemeden bir süre kararsız kaldı.

Onu anlıyor, yaşadığı ıstırapı o da yaşıyordu. Hüznü, yaşlanmış, çirkinleşmiş birisi olarak gelinde ne şefkat ne de yakınlık hissi uyandırabileceğinin bilincindeydi; kendisinin de yüreği gözyaşlarıyla doluydu.

Bir önceki geceye kadar ilk karısının mezarı başında diz çöküp çocuk gibi ağlayarak onun iznini istemişti.

Artık onu düşünmüyor olması lazımdı. Şimdi bu yenisinin her şeyi olmalıydı; hem babası, hem kocası...

Ama yeni karısına göstereceği ihtimam, yıllardır sevgiyle bakım ve korumasını üstlendiği, tanıdık, tanımadık, şurada yatan hiç kimseyi ihmal edeceği manasına gelmiyordu.

Bir gece önce mezarlıkta yaptığı son ziyarette, tüm haç işaretlerinin önünde onları aynı şekilde koruyacağına dair söz verdi.

Nihayet Marastella içeri girmeye ikna olmuştu. Annesi kızını bulunduğu yerin yarattığı korkudan kurtarmak ve küçük odanın samimi havasıyla çevrelemek üzere kapıyı çabucak arkasından kapattı.

Gerçekten de tanıdık birkaç eşyayı görmek Marastella'yı rahatlatmıştı.

“Hadi şalını çıkar,” dedi Anto’ Ana. “Dur, ben çıkarayım şalını. Mademki şimdi evindesin...”

Don Lisi, mahcup bir halde yumuşak ve şefkat dolu bir gülümseme ile, “Evinin patronu...” diye ekledi.

Anto’ Ana damadını konuşmaya teşvik etmek üzere, “Duyuyor musun?” diyerek yeniden söz aldı.

Don Lisi, “Hem benim hem her şeyin patronu,” diye devam etti. “Bilmesi lazım. Onu aynı annesi gibi sevecek ve ona saygı gösterecek birisi ile yaşayacak burada. Hiçbir şeyden korkması gerekmiyor artık.”

Annesi, “Hiçbir şeyden, hiçbir şeyden, elbette!” dedi dürtükleyerek. “Artık çocuk mu? Ne korkusu! Ne çok yapılacak iş var şimdi... Değil mi? Değil mi?”

Marastella başıyla birkaç kez onaylama işareti yaptı ama Anto’ Ana ile iki komşu gitmek üzere harekete geçtiklerinde annesinin boynuna sarılarak yeniden ağıda başladı. Annesi ise tatlı bir şiddetle kızının kollarından kurtulup ona son kez damada ve Tanrı’ya güvenmesini nasihat ederek komşularıyla birlikte oradan ayrıldı, ağlayarak...

Annesinin çıkarken aralık bıraktığı kapının yanında hareketsiz kaldı; elleri yüzünde, hıçkırıklarını örtmeye çalıştığı sırada kapı sessizce, hafif bir esintiyle aralandı.

Hâlâ elleri yüzünde, olan biteni fark etmemişti.

Ona her şey bir anda oluvermiş gibi mi geliyordu? Kim bilir neden? İçine, rüyadaymış gibi şahane bir boşluk doğduğunu hissediyordu; uzakta cırcırböceklerinin titreyen uğultularını, çiçeklerin mest eden taze kokusunu duyuyordu. Ellerini yüzünden çekti, her şeyi büyüleyen tan yeri ışığından biraz daha kuvvetli, mezarlıktan gelen, sabit, net bir ışık gözüne çarptı.

Don Lisi kapıyı örtmek üzere koştu. Ama aniden Marastella titreyerek duvarla kapı arasındaki köşeye büzülüp bağırdı:

“Tanrı aşkına, bana dokunmayın!”

Don Lisi bu içgüdüsel iğrenme tepkisinden yaralanmıştı, durdu.

“Sana dokunmuyordum, ben sadece kapıyı kapatmak istemiştim.”

“Yok, yok,” diyerek onu kendinden uzak tutmak için Marastella hızla cevap verdi. “Bırakın açık kalsın. Korkmuyorum!”

“Ee, öyleyse,” kolu yanına düşmüş, kekeledi.

Sessizlikte, yarı açık kapıdan, köyüne dönmekte olan bir köylünün uzaktan dertsiz türküsü duyuluyordu. Ayışığında, orada her taraf biraz önce taptaze bundanmış yeşil samanın kokusuna bulanmıştı.

Don Lisi sararmış, derin bir üzüntü içinde, “Geçmeme izin verirsen açık kalan demir kapıyı gidip kapatayım,” dedi.

Marastella büzülüp kaldığı köşede hiç kıpırdamadan duruyordu. Lisi Chirico yavaşça çıkıp demir kapıyı kapatmaya gitti. Eve girmek üzereyken Marastella’nın bir anda delirmiş gibi kendisine doğru geldiğini gördü.

“Nerde, nerede babam? Söyleyin! Babama gitmek istiyorum!”

Don Lisi boğuk bir sesle, “Tamam, neden olmasın? Haklısın, seni götüreyim,” deyip, “Her akşam yatmaya gitmeden önce bir tur yaparım. Mecburum. Bu akşam sen varsın diye yapmıyordum. Gidelim. Fenere gerek yok. Gökyüzünün feneri var,” diye ekledi.

Çiçeklenmiş lavantaların oluşturduğu çitlerin arasından, çakıl taşlı küçük yoldan yürümeye başladılar.

Ayıışığında her taraf beyaza bürünmüştü. Soylulara ait koyu renkli mezarlar, bu mezarların bir tarafa düşmüş gölgeleri, fakirlerin demirden mezar haçları yerde uzanmış gibiydi.

Daha çok fark edilen, daha net duyulan cırcırböceklerinin titrek uğultusu ile uzaklardan gelen denizin sürekli homurtusuydu.

Don Lisi görev sırasında boğularak ölen üç kişinin anısına yapılan bir anıtın içinde, basık, yerel üslupta hazırlanmış bir mezarı işaret edip, “Burası,” dedi. “Sparti de burada.” Marastella’nın hıçkırıklara boğularak diz çöküşünü izledi ve ekledi, “Sen burada ağla... Ben şuraya doğru gidiyorum, uzak değil.”

Ay yukarıdan küçük mezarlığa bakıyordu; bu tatlı nisan akşamında, küçük bir yolun kenarındaki iki mezarı çevreleyen sarı çakıl taşlarının üzerine düşen iki gölgenin aksini görüyordu yalnızca.

Don Lisi ilk karısının mezarına eğilmiş hıçkırıyordu. “Nunzia! Nunzia! Beni duyuyor musun?”

DUMAN

I.

O deliğin dibinden soluk soluğa, yorgunluktan kemikleri ezilmiş olarak çıktıklarında kükürtçülerin gözlerinin aradığı ilk yer uzaktaki bütün vadiyi kaplayan o yemyeşil tepeydi.

Burada, kurak tarafta uzun zamandır yanık sünger taşlarının çürük rengi arasında bir parça bile yeşillığe rastlanmıyordu, her yer kükürten karınca yuvası gibi delik deşik olmuş, dumandan yanmıştı.

Aşağının karanlığında saatler geçirdikten sonra günışığından ürken şişmiş gözler, karşı tepenin yeşilliğinde dinleniyordu.

Fırınlara hammaddenin doldurulmasını bekleyenlerin veya ateşçilerin, kükürdün füzyonunu kontrol edenlerin, fırınların altında, siyahımsı yoğun bir tortu şeklinde ağır akan yanık kükürde şekil veren ağlarla uğraşanların yaşadıkları boğulma nöbetleri ve acımasız spazmlara neden olan “dumanın” keskin baskısı

boğazlarını sardığında uzaktaki bu yemyeşil manzara soluk almalarındaki bu zorluğu bile hafifletiyordu.

İşçiler, ezilmiş, derisi soyulmuş omuzlarındaki yükten kurtulup açık havada bir nefes almak için torbaların üzerine oturmuşlardı. Aşağıdaki galeri boyunca uzanan kireç bataklığından veya deliğin kırık basamaklı kaygan merdiveninden dolayı hepsi kir pas içindeydi. Bir yandan kafalarını kaşıyarak karşıki tepelere bakarken diğer yandan ateş kazanlarından veya fırınlardan yükselen kükürdün saydam soluşunun güneşte batışını izleyerek köyde yaşamayı hayal ediyorlardı; onlar için bu mutlu, tehlikesiz, ağır zorlukları olmayan bir hayattı... Orada, açık havada, güneşin altında... Köylülere imreniyorlardı: “Ne mutlu onlara!”

Sonuç itibariyle hepsi için uzaktaki bu tepe bir rüya şehir gibiydi. Onları kükürdün karanlığından iyi-kötü kurtaran lambalarının yağı oradan geliyordu. Ölümcül yorgunlukla baş edebilmelerini sağlayan, onları bütün gün ayakta tutabilen şu kara, katı ekmek oradan geliyordu. Kendilerini iyi hissettikleri tek şey akşamları içtikleri, onlara cesaret ve bu Tanrı’nın cezası hayata dayanma gücü veren şarap oradan geliyordu; yer altında bu kadar uğraşıp didinirken ölüp gittikten sonra eğer buna hayat denirse...

O yeşil tepenin köylüleri karşı yamaçtaki kuru alan her karşılarına çıktığında “Tüüü...” diye tükürmekten bile çekinmiyorlardı.

Bu istilacı duman onların düşmanıydı.

Yanık kükürdün boğucu kokusunu beraberinde taşıdığından, o taraftan rüzgâr estiğinde ağaçları nasıl koruyacaklarını bilemez ve hâlâ delirmiş gibi çukur kazmaya devam eden herkese lanet okurlardı.

Köylüler bu grupların vadiyi istila etmekten hâlâ tatmin olmayıp neredeyse şuradaki bir parça yeşilde gözleri kalmış olduğuna inanır, kazmalarıyla, kükürt fırınlarıyla gelip bu canım yeşil vadiyi de istila etmeyi kim bilir ne kadar çok istediklerini düşünürlerdi.

Herkes bu tepenin altında da kükürt olduğunu söylüyordu. Şu yukarıdaki tepeler silisli kireçtaşından... Biraz aşağıda ortaya çıkmış bal peteği taşları, hepsi açıkça görülüyordu; maden mühendisleri söylentileri birçok kez doğrulamışlardı.

Ama bu tepelerin sahipleri ısrarlı; cömert bütün tekliflere rağmen sadece kullanım için kiralama zafiyetine düşmemekle kalmamış kendileri bile meraktan gizli gizli araştırmaya kalkışmamışlardı.

Vadi oradaydı, herkesin göreceği şekilde güneşe doğru uzanmıştı, evet kötü niyetlere konuydu ama iyi niyetlerle ödüllendirilmişti. Kükürt, karşılaşıldığında körlemesine içine girenin başına belaydı. Kesinliği belirsizliğe bırakmak delice bir davranış olurdu.

Bu yargılar vadideki mülkiyet sahiplerinin her birinin zihninde bir diğerinin teminatı gibiydi. Birinin pes etmesi durumunda, orta yerde bir kükürt çukuru-
nun açılması halinde hepsinin birlikte sıkıntı yaşayacağını biliyorlardı; bunun için bütün kışkırtıcı tekliflere karşı birlik olup direnmek niyetindelerdi. Aksi halde yıkım başlayacak, başka cehennem ağızları açılmaya başlayacak, birkaç yılda bütün ağaçlar, bütün bitkiler dumandan zehirlenip ölecekti; elveda vadi!

Kapısı en çok aşındırılmış olanlardan birisi don Mattia Scala idi. Badem ağaçları ve zeytinliklerle çevrili toprağı vadinin ortalarında yer alıyordu ve bütün nefretine karşın madenin en zengin görüntüyle ortaya

çıkıldığı yer de burasıydı.

R.Corpo delle Miniere'den (maden arama) birçok mühendis tespiti, ortaya çıkan örnekleri incelemeye, bunlardan parçalar almaya gelmişti. Scala onları, bir adamın karısının gizli bir hastalığını evinde kontrole gelen doktora karşı duyduğu kıskançlıkla kabul ediyordu.

Devlet görevlisi olan bu mühendisler işlerini yapmak üzere geldikleri için yüzlerine kapıyı kapatamıyordu. Buna karşılık hıncını diğerlerinden, bazı zengin özel kükürt üretici firmaları veya maden şirketleri adına devir veya kiralama talebiyle gelenlerden çıkarıyordu.

"Size zor teslim olurum!" diye bağırdı. "Lidya kralı Harun'un hazinelerini de bağışlasanız, bana 'Mattia gel ayağınla şurayı eşele tavukların yaptığı gibi, öyle çok kükürt bulacaksınız ki, şey kadar... Ne diyeyim? Mısır firavunu kadar zengin olacaksınız!' bile deseniz yapmayacağım, şeref sözü."

Onlar hafif hafif ısrar ettiklerinde ise, "Yeter artık çekip gidecek misiniz yoksa köpekleri çağırayım mı?" derdi.

Köpeklerle tehdit etme ihtiyacını sık sık duyardı çünkü çiftlik ana giriş kapısı yol üzerindeydi, yani tarlalar arasından geçen katır yolu üzerindeydi. Kükürt işçilerinden, ustabaşlarına, yönetici mühendislere kadar herkes öbür şehire vadiden gitmek veya dönmek için burayı kestirme yol olarak kullanıyordu. Bu sonuncular onu kızdırmaktan zevk aldıklarından don Mattia'yı yakınlarda görünce haftada hiç olmazsa bir kere kapısının önünde durur ve, "Hâlâ bir şey yok mu?" diye sorarlardı.

“Scampirro! Regina!”

Don Mattia sahiden de yoldan köpekleri çağırırdı. Onun da bir dönem kükürt saplantısı olmuştu, onun için -işte ortada- böyle sefil hale düşmüştü! Şimdi uzaktan bile bir parça kükürt görmeye tahammül edemiyor, midesi hemen kopacakmış gibi ağrımaya başlıyordu.

Çevresindekiler “Ee ne yani, şeytan mı bu?” diye sorarlardı.

O ise, “Daha beter! Çünkü şeytan ruhunuzu lanetler ama isterse sizi zengin de yapar! Oysa kükürt hem sizi Hz. Eyüp’ten daha fakir yapar hem de ruhunuzu lanetler!” derdi.

Konuşurken bir telgrafa benziyordu. (Telgraf deyince antika, bir direğe bağlı hareketli iki kolu olan telgraf anlaşılmalı.) Uzun uzun, sırık gibi; kafasında her zaman beyaz, arkaya doğru itilmiş, daire biçiminde şapkalıktan çıkmış bir şapka; kulaklarında ise altın zincirden bir çift minik küpe taşırdı. Yarı halk çocuğu yarı orta sınıf burjuva bir aileden geliyormuş gibi neyi varsa ortadaydı; saklamaya pek uğraşmazdı.

Tıraşlı solgun bir yüz, hani şu insanı tedirgin eden solgunluktan. Birbirinden net olarak ayrılmış sarkık koca bir bıyık kümesine benzeyen, aşağıda dudağının üzerinde çıkmaya bile izinleri olmadığına bakılırsa sanki orada fışkırmış gibi duran dehşetli kaşlar. Aşağıda bu kaşların gölgesinde açık renkli, keskin, canlı gözler parlardı. Kartal burnu gibi büyük burnunun delikleri ise enerjisi ve sürekli heyecanı ile açılıp kapanırdı.

Bu yamaçta yaşayan herkes tarafından sevilen birisiydi.

Yerli halk onun ne durumda olduğunu hatırlıyor-

du. Bir zamanlar hali vakti yerinde olan bu adam, uğradığı yıkımdan sonra şehir evindeki eşyaların ve üzüntüsünden göçüp giden karısından kalanların satışından elde ettiği parayla oraya gelip şu birkaç hektar toprağı satın almıştı. Onun başlangıçta çiftlikteki müstemilatın dört odalı kır evine kapanıp kaldığını hatırlıyorlardı; hiç kimseyi görmek istemiyordu. Beraberinde herkesin önce kızı zannettiğı ama sonradan ona ihanet eden, yıkımına yol açan Dima Chiarenza adında birinin on altı yaşındaki kız kardeşi Jana olduğunu öğrendiğı kızcağızı da getirmişti.

II.

Bu uzun bir hikâyeydi.

Scala, bu Chiarenza'yı gençken tanımıştı. Anasız babasız öksüz kaldığını, kendinden küçük bir de kız kardeşi olduğunu bildiğinden ona hep yardım etmiş, hatta ona iş öğretmek için yanına almıştı. Bir süre denemeden sonra işi öğrendiğini ve çalışmayı sevdiğini de anlayınca onu kükürt yatağı kiralama işine ortak etmişti. Bu işin bütün maliyetini kendisi üstlenmiş, Dima Chiarenza'ya sadece işin başında durmak, idari işleri ve çalışmaları kontrol etmek kalmıştı.

Bu arada Jana -herkes ona Januzza diyordu- bu evde büyüyordu. Don Mattia'nın Neli adında Jana ile aynı yaşta bir "tek" oğlu vardı. Malum, anne ile baba bir süre sonra bu iki gencin birbirlerini iki kardeş gibi değil de başka türlü sevdiklerinin farkına vardı. Ateşle barutu aynı yerde tutmak doğru olmayacağına ve fazla zaman da kaybetmeden Neli'yi evden uzaklaştırmanın

doğru olacağına karar verdiler. Henüz on sekizine bile basmamış olan Neli'yi Chiarenza'ya eşlik ve yardım etmek üzere kükürt yatağındaki işe gönderdiler. Eğer her şey uzaktan görüldüğü gibi yolunda gitmiş olsaydı iki-üç yıl içinde çocukları evlendireceklerdi.

Don Mattia Scala'nın Dima Chiarenza'dan şüphelenmesi mümkün müydü? Kendine nasıl güveniyorsa Dima Chiarenza'ya da aynı şekilde güveniyordu. Bu sokaktan topladığı, oğlu gibi davrandığı, iş gücü sahibi yaptığı Dima Chiarenza, Yehuda'nın İsa'ya ihanet ettiği gibi ona nasıl ihanet edebilirdi?

İşte aynen böyle! Bu açgözlü adam yavaş yavaş idari maliyetler üzerinden, çıkarılan kükürtten hatta yeraltı sularını süzmeye yarayan makineyi besleyen kömürden bile çalmak için madendeki yönetici mühendisle, usta başlarıyla, tartıcılarla, taşıyıcılarla iş birliği içindeydi. Bir gece madeni sel basmış, zemin kattaki alt yapı tesisatı tamir edilemeyecek şekilde hasar görmüş ve tüm bunlar Scala'ya üç yüz bin lireten fazlaya mal olmuştu.

Neli bu cehennemi gecede oradaydı ve faciayı önlemek için sonunda işe yaramayacak olan her tür çalışmaya katılmıştı. Babasının o sırada Chiarenza'ya karşı hissettiği tüm nefreti fark etmiş, bundan masum kız kardeş Jana'nın da payına bir şeyler düşebileceğine ikna olmuş, hatta babasının bir süre sonra kayınbiraderi olacak olan bu Yehuda'nın ihanetlerinden onu zamanında haberdar etmemiş olduğundan kendisini de bu yıkıma sebep olarak göreceğine inanmış ve o gece fırtınanın orta yerinde hiç iz bırakmadan deli gibi kaçıp gitmişti.

Birkaç gün sonra da Jana'nın sevgi dolu bakıcı-

lığını üstlendiği anne ölmüştü. Scala birdenbire evde kendini yapayalnız buluvermişti; karısı yok, oğlu yok, perişan... Sadece şu genç kızla baş başa kalmıştı. Kızcağız utançtan ve kayıpların üzüntüsünden delirmiş gibi Scala'ya adeta yapışmış hatta onu kardeşinin evine göndermeye kalkarsa kendini pencereden atmakla tehdit etmişti.

Bu siyahlar içinde, iki kez öksüz kalmış kızcağızı da nihayet Scala, göstermiş olduğu kararlı duruşa yenilmiş olarak ve içindeki reddetme duygusunu da bastırmış olarak kızı gibi beraberinde yeni satın aldığı küçük çiftliğe götürmeye karar verdi.

Zamanla tuttuğu yastan yavaş yavaş çıkıp komşularıyla birkaç kelime konuşmaya, kendinden ve genç kızdan söz etmeye başladı.

“Aa, sizin kızınız değil mi?”

“Yok değil ama kızım gibidir.”

Başlangıçta kim olduğunu söylemeye utanmıştı. Oğlundan hiç söz etmemişti. Çok büyük bir dertti bu. Ayrıca başka ne bilgi verebilirdi ki? Söyleyecek bir şeyi yoktu. Emniyette çok uğraşılmış ama hiçbir şey elde edilememişti.

Birkaç yıl sonra ümitsizce nişanlı yolu beklemekten yorgun düşmüş olan Jana şehre, ağabeyinin evine dönmek istedi. Ağabey ise çok paralı, açgözlü, ünlü bir tefeci olan yaşlı bir kadınla evlenmiş, kendisi de tefecilik yapmaya başlamış sonunda şehrin en zenginlerinden biri olmuştu.

Böylece Scala küçük çiftliğinde tek başına kalmıştı. Aradan sekiz sene geçmişti. Görünüşe bakılırsa eski neşesine kavuşmuştu, en azından öyle görünüyordu. Yamaçtaki tüm çiftlik sahipleriyle dostluk kurmuştu,

onlar da gün batımında çiftliğinde onu sık sık ziyarete geliyorlardı.

Onun kükürt işinde uğradığı zararı sanki vadi karışlamak ister gibiydi.

Şu satın almış olduğu birkaç hektar alan da onun için bir şans olmuştu; çünkü vadideki altı çiftliğin sahibinden biri olan Butera çok zengindi ve zamanla vadinin tek sahibi olmak niyetindeydi. Tefecilik yapıyor, yavaş yavaş topraklarının sınırlarını genişletiyordu. Hali hazırda Nino Mo isimli birinin çiftliğinin yarısını topraklarına katmıştı. Labiso isimli bir çiftlik sahibine de beş kızının çeyizlerinin hazırlığı için ihtiyacı olan miktardan ön ödeme yapmış, karşılığında adama yaşayacak kadar, mendil genişliğinde bir toprak parçası bırakmıştı. Bir süredir de gözü Lopes'in topraklarında idi. Ama bu adam topraklarının bir kısmından üst üste verim alamayınca kızgınlıktan düşük fiyattan da olsa bu toprağı bir yabancıya, Scala'ya satmayı memnuniyetle tercih etmişti.

Birkaç sene içinde sıkıntılarından kurtulmak için tüm gücünü çalışmaya vermiş olan don Mattia şu birkaç hektar topraktan o kadar çok fayda sağlamıştı ki şimdi arkadaşları olan çiftlik sahipleri, Lopes de dahil olmak üzere hepsi onunla tanışmak için çaba sarf etmiş sonra da gördükleri karşısında şaşkınlık içinde kalmışlardı.

Gerçekten de Lopes kıskançlıktan kendi kendini yemişti. Kırmızı tenli, çilli suratlı, üstü başı dökük, sanki çevresindeki hiç kimseyi hiçbir şeyi görmek istemiyormuş gibi her zaman kafasında burnunun ucuna kadar düşen bir şapka taşırdı. Fakat bu şapkanın altından arada bir, beklenmedik bir şekilde uykulu koca

yeşil gözlerle etrafa ters bakışlar atardı.

Çiftliği dolaştıktan sonra arkadaşları mandıranın önündeki küçük alanda toplandılar.

Scala onları mandıranın inşa edildiği patikanın orada, ön tarafta, mandırayı döne döne çevreleyen küçük duvarın üzerinde oturmaya davet etti. Patikanın aşağısında arka tarafta mandırayı korumak istemiş gibi büyüyen siyah renkli kavak ağaçları yetişiyordu. Don Mattia Lopes'in bu ağaçları dikmiş oluşuna hiç anlam veremiyordu.

“Ne işleri var bunların burada? Hadi siz söyleyin bana? Meyve bile vermiyorlar, boşuna da yer işgal ediyorlar.”

Lopes de üzüntüyle, “Siz de kesip yakın öyleyse...” diye cevap verdi.

Ama Butera “Kesmeden önce bir bakın bakalım, belki birileri satın almak ister,” diye fikir yürüttü.

“Kim satın alır ki?”

“Bilmem! Belki ahşaptan aziz oymaları yapanlar alır.”

“Haa... Azizler! Tamam tamam! Şimdi anladım,” diyerek don Mattia sözü aldı: “Kilisedeki aziz oymalarını işte bu ağaçtan yaptıkları için azizler artık mucize yaratamıyorlar!”

Akşam üzeri bu kavakların üzerinde toplanan vadinin bütün serçeleri, bir araya gelip genel olarak kü-kürtten, maden şirketlerinin yol açtığı zararlardan söz eden arkadaş grubunu yoğun ve sağır edici ötüşleriyle rahatsız ediyorlardı.

Konuşmaları genel olarak vadinin en zengini olmakla kalmayıp grubun da en koca göbeklisi olan Nocio Butera yönlendiriyordu. Avukattı ama hayatında

sadece bir defa o da diplomasını alır almaz bu mesleği icra etmişti ve daha ilk duruşmada her şeyi eline yüzüne bulaştırmıştı, ne yapacağını şaşırmış, kan ter içinde, küçük bir çocuk gibi, orada, jürinin ve hâkim heyetinin önünde ellerini yumruk yaparak kollarını havaya kaldırmış, yüzünü elinde terazisi ile orada duran adalet heykeline dönmüş ve bitkin, inleyerek, “Hey mübarek Tanrım!” demişti. Zavallı genç adam hiç kesintisiz mü-kemmel bir şekilde savunmasını yapabileceğine inanmıştı çünkü söylevini çok iyi hazırlamak için epeyce ter dökmüştü.

Hâlâ arada bir birileri çıkıp bu meşhur fiyaskoyu hatırlar, “Neydi öyle don No’, aziz Tanrım!” derdi.

Şimdi artık Nocio Butera da bu şakaya gülüyormuş gibi davranıyor, tombul elleriyle kırmızı yanaklarındaki siyah favorilerini kaşıyarak veya kemerli burnunun, kulaklarının üzerindeki altın gözlüklerinin sapını, çerçevesini düzelterek ve lafları eze eze cevap veriyordu: “Ya... Yaa...” Aslında samimiyetle gülebilirdi bu şakaya çünkü avukat olarak böyle kötü bir deneyim yaşamıştı ama çiftçi ve gayrimenkul idarecisi olarak bayrağı taşıyan oydu. Ama bilindiği gibi insanoğlu elindekilerle yetinmez. Nocio Butera çevresi ile ilgili bildiklerinin tadını çıkarıyormuş gibiydi; onun gibi başkalarının da başarısız işleri olmuştu. Scala, oradaki toplantılara kimin başına ne iş gelmiş, böyle sonuçlanmasının sebepleri neymiş bunları öğrenip kendisinin başına elbette böyle bir olay gelmezmiş diyebilmek için katılırdı.

Tino Labiso uzun uzun, incir kabuğu gibi buruşuk, pantolonunun cebinden kırmızı-siyah zar desenleriyle süslü çarşaf gibi bir mendil çıkarıp, deniz kabuğundan burnunu borazan gibi öttürerek sümkürdü. Sonra bu

mendili özenle katlayıp eliyle düzeltti, böyle birkaç kez burnunu sildi, yeniden katlayıp cebine koydu. Sonuç itibariyle temkinli bir adam olarak asla temelsiz yorumlar yapmadığından, “Olabilir,” diye cevap verdi.

Labiso’nun bu uyuşuk haline katlanamayan Nino Mo ise celallenerek, “Olabilir mi? Aynen bu şekilde!” diye cevap verdi.

Lopes başında burnuna kadar uzayan berbat şapkası, hissettiği derin sıkıntıyı belli ederek uykulu bir sesle, “Bırakın da don Mattia konuşsun, o hepinizden daha çok anlar, “ diye söze girdi.

Ama don Mattia her defasında konuşmaya başlamadan önce arkadaşlarına ikram etmek üzere güzel bir şişe şarap almak için mahzene giderdi.

“Sirke, zehirlenin bakalım!”

Kendisi de içiyordu, oturdu, ayaklarını altına alıp sordu: “Neden bahsediyorsunuz?”

Nino Mo hemen söze girerek, “Bir sürü hayvanın varlığından bahsediyoruz, her birinden, tek tek,” diye cevap verdi.

“Kim?”

“Şu it oğlu itler! Kükürtçüler. Kazıyorlar, kazıyorlar kükürtün fiyatı da düşüyor, düşüyor, düşüyor! Kendi kendilerine zarar verdiklerinin farkında bile değiller; çünkü bütün paralar neticede gidip o deliğin her daim aç, bizi canlı canlı yiyip bitiren cehennemî ağzının içinde kaybolup gidiyor!”

Scala dönüp sordu, “Peki kusura bakma da çaresi nedir?”

Nocio Butera bu soruya sükûnetle, “Sınırlamak,” diye cevap verdi. “Kükürt üretimini sınırlamak. Benim fikrimce tek çare budur.”

Don Mattia rahat hareket edebilmek için ayağının birini uzatıp heyecanla lafa girdi, “Aman Tanrım ne aptalca! Kusura bakmayın sevgili don Nocio ama aptalca işte, anlatayım neden aptallık olduğunu! Şimdi söyleyin bakalım, bin kükürt yatağı içinde sizce ne kadarı doğrudan mal sahipleri tarafından işletiliyor? Ancak iki yüz kadardır. Geri kalanın hepsi kiraya verilenlerdendir. Tino Labiso sen de aynı fikirde misin?”

Tino Labiso ağır ve dikkatli bir şekilde tekrarladı, “Olabilir.”

Nino Mo ise söze girip, “Olabilir mi? Aynen böyle işte!” dedi.

Don Mattia onu susturmak için ellerini uzatmış “Öyleyse sevgili don Nocio sizin gibi göbekli toprak sahiplerinin, açgözlülüğü ve hırsı ile sizce daha ne kadar sürer bu kükürt yatağı kiralama işi? Hadi söyleyin! Söyleyin hadi!” dedi.

Kabullenilmiş bir üstünlük havası içinde Butera kararsız, “On yıl?” diye gülümseyerek soruyla cevap verdi.

Scala ise, “On iki yıl,” diye karşılık verdi. “Hatta bazen yirmi. Peki, bu durumda ne yapıyorsunuz? Nasıl bir sonuç almayı düşünüyorsunuz bu kadar kısa sürede? Ne kadar atik ve şanslı olunursa olunsun yirmi yılda masrafları karşılamak için bile kükürtten gelir elde etmenin bir yolu yok. Size söylemek istediğim ticari talebin en düşük olduğu dönemde üretici mümkün olduğu ölçüde fiyatı düşürmemek için üretimini kısıtlar. Halbuki kiracı için kiralama süresi kısa ise bu şekilde davranmak hiç mümkün olmayacaktır. Çünkü bu bir sonraki kiracı için kendi şahsi menfaatlerinden fedakârlık etmiş olmak demektir. Bu durumda kiracı

için yapılması gereken ne kadar üretim yapabiliyorsa o kadarını yapmaya çalışmaktır, anlatabiliyor muyum? Sonra pek başka da çare olmadığından çalışmaya devam edebilmek için hangi fiyattan olursa olsun hemen malını pazarlamaya çalışır. Bildiğiniz gibi de eğer çalışmazsa mal sahibi kükürt yatağını elinden alır. Ve bunun sonucu olarak Nino Mo'nun dediği şekilde sanki aşağılık bir taş parçasıymış gibi kükürt fiyatı düşer, düşer, düşer...

Bütün bunlardan başka, eğitilmiş olduğunuza göre siz don Nocio ve sen Tino Labiso söyler misiniz bu Tanrının cezası kükürt nedir ve ne işe yarar?"

Lopes bile bu haklı soruyu duyunca gözlerini ayırmış bir halde dönüp baktı. Nino Mo ise öfke içinde, cevabı orada arıyormuş gibi huzursuzca ellerini ceplerinde dolaştırıyordu. Bu arada Tino Labiso temkinli bir adam olarak zaman kazanmak için sümkürmek üzere yeniden çarşaf gibi mendilini çıkardı.

Nocio Butera da mahcup, "Çok güzel!" diye bağırdı. "Şeye yarar... Şuna yarar... Asmaları kükürtlemeye yarar."

Tino Labiso ise dikkatle mendilini katlamaya çalışarak, "Ayrıca... Şeye de... Şeye de, kibrit çöpleri için de, sanırım," diye ekledi.

Mattia Scala alaylı bir gülüşle, "Sanırım... Sanırım..." diye tekrarladi. "Ne sanıyorsunuz? Aynen öyle! Bildiğimiz tek şey kükürdün bu iki konuda işe yaradığı. Kime isterseniz sorun, hiç kimse size başka ne işe yaradığını söyleyemez. Ama biz bu arada çalışıyoruz, kazmak için canımızı çıkarıyoruz sonra aşağıya gemilere taşıyoruz. Bir sürü İngiliz, Amerikan, Alman, Fransız hatta Yunan gemisi ambarlarının ağızları yut-

mak istemiş gibi açık, hazır bekliyorlar; bize sonunda düdük de çalarlar ve elveda! Bunu ne yapacaklar kendi memleketlerinde? Hiç kimse bilmez. Hiç kimse bilmeye de uğraşmaz! Bizim zenginliğimiz, dağlarımızın damarlarından sökülen bizim zenginliğimiz olması gereken şey böylece çekip gider bu arada. Biz de burada körler gibi, bir sürü aptal gibi, yorgunluktan kemikleri kırılmış, cepler boş kalakalırız. Dumandan zehirlenmiş ovalarımız da yanımıza kâr kalır.”

Dört arkadaş doğanın bölgeye ve çevresine sunduğu bu hazineyi sanayi ve ticari sistemin tartışmalı bireysel, gizli ve acımasız kazanç savaşları yüzünden kendi yarattığı bu sonsuz sefalet karşısında sessiz kalmasıyla içine düştükleri körlüğün bu denli canlı ve apaçık tarifi karşısında donup kaldılar.

Scala yeniden diğer köylerdeki kükürt yatağı kiracılarının düşük fiyatları kabule mecbur kaldıkları hakkındaki ilk konuya döndü. Deneyimleri sayesinde maalesef her şeyden haberdardı. Şöyle, kısa süreli kiralama dışında toprak sahibine götürü usûl kira yani brüt üretim üzerinden hesaplanan kira payı takas usûlü ödenmek zorundaydı. Mal sahibi kükürt yatağının zengin veya fakir olduğu, işe yaramayan alanların az veya çok olduğu veya zeminin kuru veya su dolu olduğu, fiyatın yüksek veya düşük olduğu özetle sanayiden kâr elde edilip edilmediği hakkında hiçbir şey bilmek istemiyordu. Bu götürü usûl ödeme dışında; her türlü resmi vergi de söz konusuydu. Ayrıca inşaat mecburiyeti de vardı; sadece kükürt yatağına ulaşım için açılması gereken eğimli galeri veya havalandırma yolu, kuyu açma veya kurutma inşaatları değildi söz konusu olan; ayrıca kükürt yatağının işlerlik kazana-

bilmesi için toprak üstünde gerekli olan kireç ocakları, fırınlar, yollar, evler de inşa etmek gerekiyordu. Ve sözleşme bitiminde yapılan bütün inşaatlar toprak sahibine kalıyordu. Üstüne üstlük, mal sahibinin maliyetleri kendisi karşılamış gibi anlaşılmaya konu tüm malları eksiksiz ve iyi durumda teslim edilmesini talep hakkı vardı. Bu da yetmezdi! Yeraltı galerilerinde de kiracı canının istediği şekilde inşa hakkına sahip değildi. Hatta bazen zeminin gereklerine aykırı bile olsa kemerli, direkli, destekli, mal sahibi ne şekilde dayatıyorsa öyle yapmak gerekiyordu.

Bu kadar ağır şartların öne sürüldüğü, bıçağın böylesine kemiğe dayandığı anlaşmaları kabul etmek için ya bütün ümitlerini kaybetmiş ya da delirmiş olmak gerekir, değil mi? Zaten kükürt üreticilerinin çoğunluğu kimdi? Zavallı fakirler, üç kuruşa muhtaç, iş peşinde her yolu denemeye mecbur olanlardı. Bunlar kiraladıkları kükürt yatağından para kazanmak için uğraşırken limandaki tüccarlarının her türlü ilgisiz hatta kirli işlerine de alet oluyorlardı.

Hesabı yapınca sonuç olarak üreticilerin elinde ne kalıyordu? Peki, bunlar aşağıda ölümüne çalışıp yorulan zavallılara perişan bir maaş ödemenin dışında ne yapabilirlerdi? Sonuç olarak üreticiler için, kazıcılar için, galerinin içinde deliğin merdivenlerinden yukarı-aşağı güçlerinin çok üzerinde yük taşıyan şu zavallı çocuklar için, herkes için savaş, nefret, açlık, sefalet...

Scala konuşmasını sona erdirip komşuları evlerine dönmek için ayağa kalktıklarında ay yüksekte, gökte kaybolmuş gibiydi. Anlatılan bu kadar sefalet hikâyesinden sonra ay sanki bu geceye ait değil de çok uzaklardaki bir zamana aitmiş gibi vadinin iki yamacını aydınlatarak perişanlığı daha kasvetli ve daha hü-

znl hale getiriyordu.

Her biri yola koyulduğunda kasvetle parlayan u yamacın altında yüz, iki yüz metre yer altında nefes nefese kazmaya devam eden insanları dnd, diri diri gmlm avallı kazmacılar kazmaya, daha çok kazmaya devam ediyorlardı. Onlar için yukarıda gece veya gündüz olmasının hiçbir önemi yoktu; onlara göre zaman hep geceydi.

III.

Hepsi onun konuşmalarını dinlerken Scala'nın geçmiş zntlerinden kurtulmuş olduğunu ve bir gün bile ayrı kalmadığı u küçük toprak parçası dışında uraacak bir şeyi olmadığını düşünüyordu.

Yeryüzünün herhangi bir ksinde kayıplara karımı oğlu için - arada bir ancak biri sorduğunda söz ediyor olsa da- kadir bilmezlii, katı yreklilii dolayısıyla ağzına geleni söylerdi.

“Hayattaysa,” derdi, “kendisi bakımından yaıyor; benim için öldü, artık aklıma bile gelmiyor.”

Böyle diyordu ama bir yandan da Amerika'ya giden hiçbir köylü, hareket edeceği günün arifesinde onun verdiği oğluna yazılmış bir mektubu gizlice teslim almadan da yola çıkmıyordu.

“Herhangi bir sebepten değil! Eğer oralarda tesafen görürsen veya bir haberini alırsan diye...” diyordu.

Bu mektupların çoğu burumu, sararmı neredeyse okunmaz hale gelmiş olarak dört, be yıl sonra memlekete geri gelen göçmenlerle birlikte dönüyor-

du. Neli'yi hiç kimse görmemişti. Ne Arjantin'de ne Brezilya'da ne de Birleşik Devletler'de, haber alan bile olmamıştı.

O ise dinliyor, omuzlarını silkerek "Umurumda mı sanki? Orada, burada... Sana bu mektubu verdiğimi bile hatırlamıyorum," diyordu.

Başkalarına kalbinin sefaletini, ısrarla kendini kandırmaya devam etme ihtiyacını göstermek istemiyordu. Oğlunun bir gün gelip de döneceğini ama beklerken de bu arada onun orada, Amerika'da, ücra bir köşede yaşam şartlarına uyum sağladığını, çift-çubuk sahibi olduğunu, huzur içinde yaşadığını duymak istiyordu.

Sahip olduğu toprak gerçekten çok küçüktü. Ama birkaç yıldır don Mattia Butera'dan gizli halihazırda anlaşılmaya varmış olduğu komşusunun toprağını da satın alarak arazisini genişletme planları yapıyordu. Bu planlarını gerçekleştirmek için ihtiyacı olan miktarı bir kenara koymak ne çok mahrumiyete ne de fazla fedakârlığa neden olmuştu! Evet toprağı azdı. Epeyce bir zamandır mandıranın balkonuna çıkıp yandaki çiftlik ile arasındaki çite göz gezdirerek komşusunun toprağının da kendisine ait olacağı günün hayalini kurmayı âdet haline getirmişti. Gerekli miktarı biriktirmiş, komşusunun kontratı imzalayıp oradan da çekip gitmesini bekliyordu.

Baştan beri biliyordu Scala ama bu mübarek adamla bu işi yapmaktan başka çaresi yoktu! Bakın, don Filippino Lo Cicero iyi, sakın, efendi, yumuşak başlı ama akli biraz kendine göre bir adamdı. Sabahtan akşama kadar bir takım Latince kitaplar okur ve çiftliğinde tek başına, kendisine hediye edilmiş bir may-

munla birlikte yaşırdı.

Maymunun adı Tita'ydı, yaşlı, üstelik veremliydi. Don Filippino ona kızı gibi bakar; okşar, sever, bütün kaprislerine katlanırdı. Anlaşıldığından emin olarak bütün gün onunla konuşurdu. Tita'ya gelince, hastalıktan süzgülü, en sevdiği yer olan yatağın tepesine tırmanıp orada otururdu. Don Filippino ise koltuğunda oturup ona birkaç parça Latince doğa, çiftlik, çoban şiirleri, hikâyeleri okurdu. "Tityre, hoşuna gidiyor mu?"

Bu okumalar arada bir beğeni dolu ilginç heyecanlarla kesintiye uğrardı. Birkaç cümle, birkaç ifade şekli, hatta bazen sadece bir kelime don Filippino'nun okumaktan aldığı zevkin doruğuna varmasına yol açardı. Kitabı dizlerinin üzerine bırakıp gözleri yarı kapalı, huşu içinde "Güzel! Güzel! Güzel! Güzel! Güzel!" derdi. Kendini yavaş yavaş koltuğun arkalığına doğru bırakırken sanki zevkten bayılıyormuş gibi olurdu. O zaman Tita yatağın tepesinden aşağıya iner, bunalmış, kederli, don Filippino'nun göğsüne çıkardı. O ise Tita'ya sarılır, mutluluk içinde, "Dinle Tita, dinle... Güzel! Güzel! Güzel! Güzel! Güzel!" diye tekrarlardı.

Şimdi artık don Mattia Scala çiftliği istiyordu. Acele ediyordu, artık sıkılmıştı ve hakkı vardı. Gerekli parayı hazır etmişti ve tabii bu paranın don Filippino'yu ne kadar rahat ettireceğini bir kenara not etmek lazım. Ama yüce Tanrım şehirde ulu Virgil'in çiftlik, çoban şiirlerinin tadını nasıl alacaktı?

"Sabırlı ol sevgili Mattia..."

Scala bu lafı ilk kez işittiğinde gözlerini fal taşı gibi açmış, "Şaka mı yapıyorsunuz yoksa ciddi misiniz?" demişti.

Şaka yapmak mı? Aklına bile gelmez! Don Filippi-

no bunu ciddi söylüyordu.

Scala bazı şeyleri anlayamazdı. Ayrıca bir de Tita vardı. Tita çiftlikte yaşamaya alışmıştı belki de şehirde yaşayamazdı, zavalılık.

Hava güzel olduğunda don Filippino onu gezmeye götürüyordu. Bazen yavaş yavaş ayakları üzerinde yürütüyor, bazen bebek gibi kucağına alıyor, sonra gidip bir ağacın altına oturuyordu. Tita dallara tırmanıyor, kuyruğunu dolayarak boşlukta sallanıyor, babasının takkesinin püskülünü yakalamaya, peruğunu kapmaya veya elinden Virgil'in kitabını alıp kaçırmaya çalışıyordu. "Rahat dur Tita, rahat dur! Hadi üzme beni, zavalı Tita!" Zavallı ya, zavallı çünkü ölüme mahkûmdu bu güzel hayvan. Bu durumda da Mattia Scala'nın biraz daha sabırlı olması gerekiyordu.

Don Filippino, "Bekle bari," diyordu "şu zavalı hayvancık göçüp gitsin. Sonra çiftlik senin. Tamam mı?"

Ama aradan koskoca bir yıl geçmişti ve şu hayvanın çekip gitmeye hiç niyeti yoktu.

Scala bir gün, "Tita'yı tedavi etmeye ne dersiniz?" diye sormuştu. "Çok güzel bir formül biliyorum."

Don Filippino ona gülümseyerek ama şüpheyile bakmış, "Şaka mı yapıyorsunuz?" diye sormuştu.

"Yoo, gerçekten. Napoli'de okumuş olan başarılı bir veteriner vermişti bu reçeteyi bana."

"Keşke, don Mattia!"

"Şöyle yapın; bir litre süzme yağ alın. Süzme yağınız var değil mi? Ama gerçekten iyi kalite süzme yağ olmalı!"

"Papa'nın kanıyla ödemek gerekse bile satın alırım."

“Tamam. Bir litre kadar. İçine üç diş sarımsak atarak kaynatın.”

“Sarımsak mı?”

“Üç diş. Sözümü dinleyin benim. Yağ kaynamaya başladığında kabarmadan önce ateşten alın. Mayorka unundan bolca bir avuç alıp yağa karıştırın.”

“Mayorka unu mu?”

“Evet efendim, Mayorka. İyice karıştırın. Sonra yağlı bir hamur kıvamını alınca henüz sıcakken şu çirkin hayvanın göğsüne ve omuzlarına güzelce yayın. Üzerini de bir güzel sarın, iyice sarın, anladınız mı?”

“Gayet güzel sarılacak, peki sonra?”

“Sonra bir pencereyi açın ve aşağıya atın.”

Don Filippino, “Oooo,” demişti miyavlar gibi bir sesle, “Zavallı Tita.”

“Ben de zavallı çiftlik diyorum. Siz keyfini çıkarıyorsunuz, ben uzaktan seyrediyorum ve bu arada düşünün üzüm bağı kalmamış, ağaçlar belki on yıldır budanmayı, temizlenmeyi bekliyor; meyveler aşılardan, her tarafları çalı çırpı içinde, birbirlerinin ömrünü emerek yetişiyor, sanki etraftan yardım ister gibiler; zeytin ağaçlarının odun olmak dışında bir şansları kalmamış. Sonuçta benim satın aldığım şey nedir? Böyle devam etmek mümkün mü?”

Don Filippino’nun bu tarif karşısında yüzü o kadar elem dolu bir hal alıyordu ki don Mattia’nın başka bir laf eklemeye ruhu el vermiyordu.

Başka kiminle konuşabilirdi ki? Bu zavallı adamcağız bu dünyaya ait değildi. Güneş, gerçek güneş, o günün güneşi onun için belki de hiç doğmamıştı, onun güneşi belki de Virgil zamanının güneşiydi.

Hep orada, o çiftlikte yaşamıştı. Önceleri, ölüp

de çiftliği ona miras bırakan rahip amcasıyla, sonra da tek başına yaşamıştı. Üç yaşında yetim kaldığında bu Latince ve av meraklısı amcası onu sahiplenmiş ve yetiştirmişti. Ama -rahip olmasına rağmen- ateşli bir avcı olan bu iyi yürekli adamcağızın silah doldururken iki parmağını havaya uçurması yüzünden don Filippo'nun edindiği tecrübe belki onun av işinden hiç hoşlanmamasına neden olmuştu. Buna karşın sakın bir tutkuyla okurken sık sık zevkten bayılma noktasına gelecek kadar yaşadığı mutluluk ile Latinceye her şeyini adanmıştı. O, bu halde, beğeni heyecanları içindeyken rahip amca, yüzünü ateş basmış, alnındaki damarlar her an patlayacakmış gibi şişmiş, en yüksek sesiyle okurken sonunda aniden fırlayarak ayağa kalkıp kitabı hızla yere veya don Filippino'nun allak bullak olmuş yüzüne fırlatırdı. "Ne yücelik, azizim!"

Amcanın ani ölümüyle don Filippino çiftliğin patronu olmuştu. Patronluk lafın gelişi tabii...

Hayattayken rahip amca şehrin yakınlarında bir de ev edinmişti. Bu evi de Saro Trigona isimli diğer kız kardeşinin oğluna miras bırakmıştı. Kükürt aracılığı işi yapan bu yeğenin beklentisi rahip amcanın bütün varını yoğunu içinde bulunduğu talihsiz şartları göz önüne alarak, bir yığın çocuğa sahip talihsiz bir aile babası olarak kendisine bırakması yönündeydi. Bu ev, çiftlik... Mecburiyetten, anlaşılacağı gibi... Ayrıca tek başına çiftlikte yaşamayı beceremeyecek olan ailenin bir ferdi olarak yetişmiş kuzen Cicero'yu doğal ömrü boyunca yanına alacak, barındıracaktı. Fakat amca bu sonuçları çıkarmamış olduğuna göre Saro Trigona herhangi bir hakka da sahip olmadığından kuzenini acımasızca sömürüyor, ona düşen mirastan elde edebi-

leceği her türlü faydayı sağlamaya çalışıyordu. Çiftlik-ten sağlanan gelirin neredeyse tamamı ona gidiyordu; buğday, bakla, meyve, şarap, sebze. Mal sanki şahsi malı değilmiş gibi Don Filippino eğer gizlice bir şeyler satmaya kalkışırsa sanki kendi malına zarar gelmiş gibi satıştan haberdar olur olmaz kuzen Saro çiftliğe öfke kurşunları yağdırıyordu. Don Filippino alçakgönüllü-
lülle boşu boşuna onu bu paraya çiftlikteki işler için ihtiyaç olduğuna inandırmaya çalışıyordu. O ise ille de bu parayı istiyordu. Ceketini içindeki revolverini alı-
yormuş gibi yaparak, “Şimdi kendimi öldüreceğim!” diyordu. “Şimdi, burada, senin gözlerinin önünde kendimi öldüreceğim Filippino! Artık daha fazla daya-
namıyorum emin ol! Dokuz çocuk, ya rabbim, ekmek için ağlayan dokuz tane çocuk!”

Tek başına gelip de bu sahneleri oynadığında yine iyiydi! Bazen karısıyla bütün çocuklarını da toplar ge-
lirdi. Tek başına yaşamaya alışmış olan don Filippino aklını kaçırarak gibi olurdu. Şu dokuz yeğen, hepsi oğ-
lan, en büyüğü on dört yaşında ya var ya yok ekmek için ağlıyor bile olsalar dokuz adet yaratık zincirden
boşalmış gibi amcanın bu sakın çiftlik evinin altını üstüne getiriyorlardı. Dans ediyorlar, illa şu odalar-
da dans ediyorlar, bağılıyorlar, gülüyorlar, ağlıyorlar, durmadan koşturuyorlar sonra hemen arkadan elbet-
te, şangırtılar, büyük çaplı bir şeylerin tuzla buz oluşu, en azından birkaç dolap aynasının parçalanma sesleri duyulmaya başlıyordu. Bu aşamada Saro Trigona ayağa fırlayıp bağılıyordu, “Org çalacağım! Org çalacağım!”

Arkalarından kovalayıp saçlarından yakalardı bu namussuzları, sonra da tekme, tokat, yumruk, şaplak dağıtmaya başlardı. Hepsi her türlü tonda bağırmaya

başladığı için onları boy sırasına göre dizerdi; böylece org şekline dönüşmüş olurlardı.

“Dur orada! Ne güzeller... Gerçekten de güzeller, şunlara bak Filippino! Tablolarını yapmak gerekmez mi? Ne ahenk!”

Don Filippino kulaklarını tıkar, gözlerini kapatır, çaresizlikten bir ayağıyla öbür ayağını çiğnemeye başladı.

“Gönder onları. Her şeyi kırıyorlar... İsterseniz evi, ağaçları her şeyi alıp götürün ama Tanrı aşkına beni rahat bırakın.”

Don Filippino haksızlık yapıyordu. Çünkü mesela kuzeninin karısı çiftliğe hiç eli boş gelmezdi, ya şu her zaman başında taşıdığı ipek kurdeleli, nakışlı bir takke, tabii, ya şu ayağındaki yine kendi elleriyle işlediği bir çift terlik. Ya peruk? Sıklıkla yaşadığı soğuk algınlıklarından ve yeni başlayan kellik halinden koruması için kuzenin hediyesi. Fransız peruğu! Saro Trigona'ya epeyce pahalıya mal olmuştu. Ya maymun? Tita? Bu da kuzenin hediyesiydi. Çiftlikte müzmin bir hayat yaşayan kuzenin hayatına neşe katmak, onu tembellik ve yalnızlıktan kurtarmak için iyi yürekli kuzenin sürpriz hediyesi. Tabii ya!

Mattia Scala, “Koca eşek, kusura bakmayın, koca eşek,” diye bağırdı. “Neden beni mal sahipliği için bekletiyorsunuz? İmzalayın kontratı kurtulun bu esaretten! Benim size vereceğim para sizin gibi hiçbir zafiyeti olmayan, çok azla yetinen birisi olarak kalan ömrünüzü şehirde rahat rahat geçirmenize yeter. Deli misiniz siz? Hâlâ Tita'nin ve Virgil'in aşkına vakit kaybetmeye devam ederseniz dilenmeye başlayacaksınız, o hale geleceksiniz!”

Don Mattia Scala artık kendi malı gibi kabul ettiği çiftliğin daha beter hale gelmesini istemediğinden Cicero'ya satış bedeli olarak belirlenen miktardan ödeme yapıyordu.

“Bu budama için, bu aşılama için, bu gübreleme için... Düşelim bunları don Filippino!”

Don Filippino derin nefes alarak, “Düşelim! Ama bırakın burada kalayım. Şehirde o canavarların yakınında iki gün içinde ölürüm ben. Nasıl olsa sana gölge etmem. Burada patron sen değil misin sevgili Mattia? Canın nasıl istiyorsa öyle yaparsın. Ben bir şeye karışmam. Yeter ki beni burada kendi halime bırak...”

Scala ise, “Tabii. Ama bu arada tüm kazancın keyfini kuzeniniz çıkarıyor,” dedi.

Cicero, “Sana ne!” diyerek itiraz etti. “Bu paranın tamamını senin bana bir kerede ödemen gerekirdi doğru mu? Halbuki şimdi bana parça parça veriyorsun, sonuçta da ben zararlı çıkıyorum çünkü hesaptan bugün düşerek yarın düşerek bir gün gelecek geriye bana ödeyecek bir şey kalmayacak. Halbuki sen sonunda sahibi olacağın toprağa yatırım yapmış olacaksın.”

IV.

Hiç şüphe yoktu ki Don Filippino'nun yaptığı muhakeme gayet ikna ediciydi. Ama Scala bu arada yaptığı ödemelerin akıbetinden emin miydi? Ya Tanrı korusun, don Filippino satış vaadini imzalamaya vakit olmadan bir gün aniden göçüp giderse, tek mirasçı olan Saro Trigona yapılan ödemeleri, kuzeniyle önce-

den yapılmış bu anlaşmayı kabul edecek miydi?

Don Mattia'nın ruhu arada bir bu şüpheyle doluyordu. Ama sonra düşünüp don Filippino'yu mülkiyet devri, yaptığı bu ön ödemeler konusunda zorlayarak sonunda şöyle bir söz duyma riskini üstlenmeyi de göze alamıyordu, "Ooo yeter artık! Kim seni erken ödemeye mecbur etti? Benim açımdan çiftlik nasılsa öyle kalabilirdi hatta batabilirdi bile, benim umurumda bile değildi. Şimdi ben istemiyorsam senin beni evimden atacak halin yok ya." Öte yandan da Scala muhatap olduğu kişinin kimseye, bir sineğe bile zarar veremeyecek kadar gerçek bir beyefendi olduğunu düşünüyordu. Aniden ölmesi tehlikesi ise aslında tehlike olarak mevcut değildi. Her türlü zafiyetten uzak öyle düzgün bir hayat sürdürüyordu ki her zaman sağlıklı ve dinç yüz yıl daha yaşayacakmış gibi bir hali vardı. Sonuç olarak sürenin ne zaman dolacağı da belliydi; maymun öldüğü zaman, fazla beklemek gerekmeyecekti.

Onun için makul bir fiyatla bu toprakların sahibi olabilmek öyle bir şanstı ki en iyisi güvenerek susup beklemektir. Hatta bu durum onun işine de geliyordu; her zaman eli toprağın üzerinde, ödemelerini ona uygun gelen zamanda, usul usul yapıyordu. Aslında gerçek patron da oydu denebilirdi; kendi çiftliğinden çok don Filippino'nun çiftliğindeydi.

"Şunu yapın, bunu yapın!"

Yöneten oydu, çiftlik giderek güzelleşiyordu, vergiyi ödeyen de kendisi değildi. Bundan başka ne istedi?

Zavallı don Mattia her şeyi beklerdi de yaşadığı ceza yetmiyormuş gibi bundan sonra olacakları şu la-

net maymundan beklemiyordu!

O gün Scala her zamanki gibi önceden kâhyayla planladıkları hazırlıkları kontrol etmek üzere şafak ağarırken kalkmıştı. Zaman kaybetmemek için her şeyin en ince ayrıntısına kadar planlandığı gibi gitmesini istiyordu. Çalışanların tarlayı temizlik için mecbur kalıp da beklemelerini, yamaçtan çiftlik evine veya merdivene iki-üç kere gidip dönmelerini veya orak bileme taşı, balta veya su almak, kahvaltı yapmak gibi sebeplerle zaman geçirmelerini istemiyordu.

“Testin var mı? Azığın? Al sana bir de soğan vereyim. Hadi biraz acele edelim.”

Güneş doğmadan Cicero’nun çiftliğine geçiyordu.

Scala ateş yakmak için uğraştığından o gün geç kalmıştı. Saat sabahın onunu biraz geçiyordu. Bu arada beklenmedik şekilde don Filippino’nun çiftliğinin kapısı henüz kapalıydı. Don Mattia kapıyı çaldı kimse cevap vermedi. Bir daha çaldı, boşuna. Yukarıya balkona, pencerelere baktı hâlâ gece kapatıldığı şekilde duruyorlardı.

Kâhyanın karısından haber almak üzere çiftlik evinin yakınındaki müstemilata yöneldiğinde, “Bu da yeni bir şey,” diye geçirdi aklından.

Ama orada da her yer kapalıydı. Çiftlik terk edilmiş gibiydi.

Scala çiftliğe doğru dönüp sesini yükseltmek için elleriyle ağzının iki yanını kapatıp bağırarak kâhyaya seslendi. Az sonra tarlanın ucundan karşılık geldi. Don Mattia kâhyaya don Filippino’nun onunla birlikte olup olmadığını sordu. Kâhya onun ortalıkta henüz görünmediğini söyledi. Scala kafası biraz karışmış olarak yeniden evin kapısını çaldı, birkaç kez de seslendi

“Don Filippino! Don Filippino!” Cevap alamayınca ne düşüneceğini bilemeden bir eliyle heyecandan açılıp kapanmaya başlayan koca burnunun deliklerini çekiştirmeye başladı.

Bir önceki akşam arkadaşını gayet sağlıklı bırakmıştı. Dolayısıyla hasta olamazdı. En azından bir dakikalığına yataktan kalkamayacak noktada olamazdı. Belki, tamam, odasının ön tarafa açılan pencerelerini açmayı unuttu ve maymunla birlikte tarlaya doğru gitti. Müştemilatta eve göz kulak olacak kimse olmadığını görünce de ana kapıyı kapattı.

Kendini bu fikre ikna edip sakinleştirmiş don Filippino’yu aramak üzere, orada burada durarak tarlaya doğru yürümeye başladı. Bir yandan bir çiftçinin sahip olduğu uzman gözlerle etrafında onarıma, bakıma ihtiyaç olan yerleri tespit ediyor, diğer yandan da “Don Filippino, ah don Filippiiii...” diye sesleniyordu.

Bu şekilde çiftliğin sonuna, kâhyanın üç gündelikçi ile bağları budadığı yere kadar gitti.

“Ne oldu peki don Filippino’ya? Onu bulamıyorum.”

Karşısındaki adamların da don Mattia’nın tarifine göre çiftlik evini onların işe gelmek için sabah erken saatte bıraktıkları şekilde bulmuş olması karşısındaki tereddütleri don Mattia’yı yeniden endişeye sevk etti ve ne olup bittiğini görmek üzere eve hep birlikte gitmeyi önerdi.

“İyice anlamış bulunuyorum! Sabaha kötü başladık!”

“Hayret,” diye kâhya sözü aldı, “her zaman o kadar erkencidir...”

Gündelikçilerden biri, “Bakın göreceksiniz, may-

mun hastalanmıştır! Kucağına almıştır, onu rahatsız etmemek için de kıpırdamıyordur,” dedi.

Don Mattia, “Ama seslendiğimi de duymadı, kim bilir kaç kere seslendim,” diye itiraz etti. “Evet canım! Muhakkak bir şey olmuş!”

Evin önündeki meydana vardıklarında beşi de birbiri ardına seslenmeye başladılar, boşuna... Evin çevresini dolaştılar batı cephesinde panjurları açık bir pencere bulunca cesaretlendiler.

Kâhya, “Aaa!” diye bağırdı, “Nihayet açtı. Mutfak-
ğın penceresi.”

Scala bağırarak “Don Filippino! Tanrı iyilikler versin! Bizi korkutmayın!”

Burunları havada bir süre sessiz bekledikten sonra her yolu deneyerek yeniden seslenmeye başladılar. Sonunda don Mattia endişeler içinde ve küplere binmiş bir halde bu işi çözmeye karar verdi.

“Merdiven!”

Kâhya müstemilata koştu az sonra elinde merdivenle döndü.

Don Mattia sararmış ve heyecan içinde herkesi uzaklaştırarak, “Ben çıkıyorum!” dedi.

Pencere hizasına gelince beyaz beresini çıkardı, bereyi yumruk yaptığı eline sarıp camı kırdı, pencereyi açıp içeriye atladı.

Mutfakta şömine sönüktü. Evde çıt çıkmıyordu. İçeride her şey hâlâ gece gibiydi, sadece panjur aralıklarından içeri günışığı giriyordu.

Scala bir kez daha, “Don Filippino,” diye seslendi. Bu tuhaf sessizlik içinde kendi sesinin yankısı ensesinden beline kadar uzanan bir ürpertiye neden oldu.

Ağır adımlarla odalar arasından geçmeye başlayıp

yatak odasına vardı; burası da karanlıklara gömülüydü. Girer girmez aniden durdu. Panjur aralıklarından sızan zayıf ışıktaki bir şey fark etti, gölge gibi, yatağın üzerinde hareket eden, sürünen, kaybolan bir şey. Saçları alnında dimdik oldu, bağırarak istedi, sesi çıkmadı. Balkona doğru kendini attı, kapıyı açtı, dondu, gözleri fal taşı gibi, ağzı açık, ellerini havada sallamaya başladı. Nefes alamıyordu, sesi çıkmıyordu korkudan kaskatı bir şekilde mutfak penceresine koştu.

“Yukarı... Yukarı, çıkın! Öldürülmüş! Katledilmiş!”

Aşağıdakiler heyecan içinde, “Öldürülmüş mü? Nasıl? Ne diyorsunuz?” diye bağırırken dördü birden merdivene çıkmak için hamle yaptılar. Kâhya hepsinden önce çıkmak için, “Yavaş yavaş, teker teker,” diye bağırdı. Don Mattia elleriyle başını tutmuş, ağzı hâlâ açık, gözleri gördüklerinin dehşeti içinde dağılmış, sapsarı olmuştu.

Don Filippino yatağa boylu boyunca serilmiş, kafası arkaya doğru kaymış, yastığa gömülü, krampla kasılmış gibi parçalanmış, kan revan içinde boynuyla oradaydı. Elleri hâlâ havada duruyordu. Bu alcağızları el olmaktan çıkmıştı, baktıkça dehşet uyandırıyorlardı, öyle parçalara ayrılmış, sertleşmiş, mosmor olmuşlardı.

Don Mattia ve dört köylü bir süre dehşet içinde ona bakakaldılar. Yatağın altından gelen bir gürültüyle aniden beşi birden yerlerinden sıçradılar, birbirlerinin gözlerine baktılar sonra biri eğilip baktı.

“Maymun!” diye bağırdı rahatlatarak derin bir nefes aldı. Neredeyse gülecekti...

Diğer dördü de görmek üzere eğildiler.

Tita yatağın altında oturmuş, başı eğik, kolları göğsünde kenetli, kendini inceleyen bu beş kişiyi görmüş, döne döne, böyle iki büklüm ve huzursuz, ellerini yatağın altına doğru uzatıyor, birkaç kez kış üstü zıplıyor, sonra ağzını büzerek tehditkâr bir ses çıkarıyordu, “Chhhh...”

Scala, “Bakın!” diye bağırdı. “Kan... Ellerin... Göğsü kan içinde... Öldüren bu.”

İçeri ilk girdiğinde gördüğü gölgeyi hatırladı ve emin bir şekilde, “Evet o! Gözlerimle gördüm! Yatağın üzerindeydi...” diye teyit etti.

Dehşet içindeki dört köylüye zavallı cesedin yatağındaki ve çenesindeki derin yara izlerini gösterdi.

“Bakın!”

Peki ama neden? Maymun? Mümkün mü? Kaç yıldır gece gündüz birlikte yaşadığı bu hayvan?

Gündelikçilerden biri korku içinde, “Belki öfkelenmişti?” diye bir tespit yaptı.

Beşi birlikte aynı düşünce içinde yataktan uzaklaştılar.

Don Mattia, “Bekleyin! Bir baston...” dedi.

Odada sanki bir yerde mevcutmuş veya en azından benzer bir eşya varmış gibi gözleriyle aramaya başladı.

Kâhya bir sandalyenin arkalığını siper yapıp eğildi ama diğerleri öyle, beceriksizce, korunmasız, korkuyla, “Bekle! Bekle!” diye bağırdılar. Sonra onlar da sandalyeleri siper aldılar. Kâhya kendininkini yatağın altına doğru iteleyince Tita diğer taraftan dışarı çıktı. Şahane bir çeviklikle yatağın tepesine tırmandı, başucuna gidip kıvrılıp oturdu, sükûnet içinde, sanki hiçbir şey olmamış gibi karnını kaşımaya başladı. Sonra da don Filippino’nun süs olsun diye onun boynuna bağ-

ladığı mendilin ucuyla oynamaya başladı.

Beş adam bu hayvanca duyarsızlığı şaşkın bir halde seyretmeye koyuldular.

Scala gözlerini cesede çevirmiş, “Peki şimdi ne yapıyoruz?” diye sordu. Don Filippino’nun parçalanmış boğazını görür görmez başını yana çevirerek, “Aynı çarşafı üstünü örtsek?”

Kâhya hızla, “Hayır efendim!” diye cevap verdi. “Beni dinleyin efendim. Onu böyle bulduğumuz gibi bırakmamız gerekir. Ben evdekilerden biriyim, adaletle başımın belaya girmesini istemem. Zaten de hepiniz şahidimsiniz.”

Don Mattia omsuzuna vurarak, “Ne alakası var şimdi!” diye bağırdı.

Ama kâhya ellerini öne doğru uzatarak sözü aldı, “Sevgili patronum adaletle şaka olmaz. Biz fakir fukara insanlarız... Hele bizimle... Ben ne dediğimi biliyorum...”

Don Mattia ise ümitsiz bir halde, “Ben ise şöyle düşünüyorum,” diye bağırarak söze girdi, “bence şu zavallı deli tam bir aptal gibi oldu, geri zekâlılığından, ben de bu arada ondan daha deli ve daha geri zekâlı olarak bittim, perişan oldum! Ha fakat siz hepiniz şahidimsiniz, ben bu çiftliğe para harcadım, kanımı akıttım bunu söylersiniz... Hadi şimdi gidip şu Saro Trigona denen muhteşem beyefendiyi haberdar edin. Savcı ve yetkiliyle beraber gelip bu kahramanlığı görsünler... Tanrının cezası!” diye haykırıp bir anda eski beresini kafasından sıyrarak maymuna fırlattı.

Tita bereyi havada yakaladı, dikkatle inceledi, burnunu silmek istermiş gibi yüzüne yapıştırdı sonunda da altına koyup güzelce üzerine oturdu. Maymunu izleyen dört köylü istemeden kahkahayı bastılar.

V.

Hiçbir şey; ne vasiyette bir tek satır, ne bir kâğıt parçasında, ne herhangi bir yerde bir kayıt...

Gördüğü zarar yetmezmiş gibi don Mattia bir de arkadaşlarının diline düşmüştü. Ya tabii, çünkü zaten Nocio Buttera mesela don Filippino Lo Cicero'nun maymun tarafından bu şekilde öldürüleceğini kolayca tahmin edebilirdi.

"Tino Labiso, sen ne diyorsun bu işe? Olabilir, değil mi? Şu hayvana bak! Şu hayvana bak! Şu hayvana bak!"

Don Mattia elleriyle sımsıkı tuttuğu kafasındaki beyaz bereyi gözlerinin hizasına kadar çekestiriyor, öfkeden bir ayağı ile öbürünü çiğniyordu.

Saro Trigona doktorla savcının resmi işlemleri bitirip ölüm ilanını vermeden, kuzenini de gömmeden işlerden söz etmek istemedi, başa gelen bu talihsizliğin iş konuşmaya izin vermediğini söyledi.

Scala gizli saklı, "Tabii. Maymunu sanki özellikle ona hediye etmemiş gibi," diye içini döküyordu.

O maymuna altın bir madalya takmalıydı oysa, nankör, onu kurşunlattırdı. Evet, aynen öyle, kurşunlat-tır-dı. Ertesi gün savcıyla birlikte çiftliğe gelen genç doktorun hayvanın işlediği suçun bilinçsiz bir eylem olduğu konusundaki açıklamasına rağmen... Tita verem olduğu için belki de nefes almakta güçlük çekmişti. Belki de zavallı don Filippino'nun boynuna bağladığı şu mendil yüzünden, belki çok sıkılmıştı boynuna bağlarken, belki maymun boynundakini çıkarmaya uğraşmıştı. Bu yüzden de patronuna sıkıntısını ifade edebilmek için yatağa atlamış boynunu elleriyle tutmuş

sonra nefes alamamaktan bunalarak can havliyle belki de tırnaklarını patronunun boynuna geçirivermişti. İşte böyle! Sonuç olarak bir hayvan, ne bilebilir ki?

Savcı ciddi ciddi, kaşlarını çatmış, kel kafasıyla, kıpkırmızı, ter içinde, genç doktorun -çok şeker- yaptığı değerlendirmeleri birkaç kez davranışlarıyla onayladı.

Artık tamamdı. Kuzeni gömdükten, maymunu da kurşunlattırdıktan sonra Saro Trigona don Mattia ile görüşmeye hazırды. “Sevgili don Mattia, görüşelim.”

Konuşacak çok az şey vardı. Scala şahsına özel kesik kesik hamlelerle Lo Cicero ile olan anlaşmasından kısaca söz etti. Her gün mülkiyet devrini gerçekleştirebilmek için şu lanet hayvanın ölümünü beklerken, Lo Cicero’nun onayıyla elbette, çiftliğe birkaç mevsim yaptığı masrafları, birkaç bin lireden, bu tutarın da satış için anlaştıkları fiyattan düşölmesi gerektiğini anlattı. Her şey açıldı, değil mi?

Trigona, “Gayet açık,” diye cevap verdi. Scala’nın anlattıklarını çok dikkatle dinlemişti. Savcının yaptığı gibi ciddi ciddi başıyla onaylayarak, “Gayet açık! Benim açımdan ise sevgili don Mattia ben anlaşmanın şartlarına uymaya hazırım. Aracılık yapıyorum siz de biliyorsunuz, zaman kötü! Bir kükürt işi için Tanrı yardımına ihtiyaç var, komisyon pullara ve telgraflara gidiyor. Bunu size söylememin sebebi yaptığım bu iş dolayısıyla çiftlikle uğraşmam mümkün değil zaten hiç anlamam. Ayrıca bildiğiniz gibi sevgili don Mattia okula devam etmek zorunda olan dokuz tane erkek çocuğum var. Her biri ayrı bir hayvan ama okula gidiyorlar. Sonuç olarak şehirde yaşamak mecburiyetindeyim. Bize gelince, bir sıkıntı var. Ya, maalesef sevgili

don Mattia! Büyük bir sıkıntı. Dokuz oğlan diyorduk, bilemezsiniz, bana kaç mal olduklarını tahmin bile edemezsiniz... Sadece ayakkabıları yeter... Boşuna hesap yapmaya kalkışmayayım şimdi! Delirirsiniz. Demek istediğim sevgili don Mattia...”

Scala hiçbir işe yaramayan ve sonu gelmeyecekmiş gibi görünen bu konuşmadan rahatsız olarak, “Tanrı aşkına bana sevgili don Mattia demekten vazgeçin,” diye Trigona’nın sözünü kesti “Sevgili don Mattia... Sevgili don Mattia... Yeter artık. Sonuçlandıralım. Zaten maymunla ve don Filippino ile yeterince zaman kaybettim!”

Trigona hiç bozuntuya vermeden, “Evet,” diye söze devam etti, “söylemek istediğim, ben hep bazı efendilerin inayetlerine mecbur kaldım, Tanrı beni kurtarsın... Bilmem anlatabiliyor muyum? Ve anlaşıldığı gibi de beni köşeye sıkıştırdılar. Bu memlekette bu tür işlerde bayrağı taşıyanın kim olduğunu biliyor musunuz?”

Scala bembeyaz olmuştu, ayağa fırlayıp, “Dima Chiarenza?” diye bağırdı. Şapkasını fırlatıp yere attı, bir elini sinirle saçlarında gezdirdi sonra boynunun arkasında bırakıp gözleri kocaman açılmış diğer elinin başparmağını silah gibi Trigona’ya doğru uzatarak “Siz,” diye ekledi, “siz, o cellâttan? Beni çiğ çiğ yiyen o katilden? Kaç para aldınız?”

Trigona acılı bir sükûnetle bir elini öne doğru uzatarak, “Hemen söyleyeyim,” diye cevap verdi. “Ben değil, çünkü o cellât, çok doğru söylüyorsunuz, hiçbir zaman imzayı kabul etmedi...”

Scala, Trigona’nın ağzından çıkacak kelimeleri görmek istemiyormuş gibi elleriyle yüzünü kapatarak,

“Peki öyleyse... don Filippino mu?” diye sordu.

Trigona derin bir nefes alarak başını acıklı bir şekilde salladı “Avallı, şahsi garantili...”

Don Mattia odanın içinde dört dönmeye başladı. Elleri havada bağırarak “Battım! Battım! Battım!”

Trigona tekrar, “Bekleyin... Ümidinizi kaybetmeyin. Bir çaresine bakalım. Don Filippino’ya toprak için kaç para verecektiniz?”

Scala elleri göğsünde aniden durup, “Ben mi? On sekiz bin lîret, nakit! Aşağı yukarı altı hektar, bizim ölçülerimizle üç dönüm, her bir dönüme altı bin lîret, nakit! Bu parayı bir araya getirmek için ne sıkıntı çektiğime Tanrı şahittir. Ayaklarımın altındaki toprak, artık sahibi olduğuma inandığım bu toprak şimdi de elimden kayıp gidiyor!” dedi.

Don Mattia bu şekilde içini boşaltırken Saro Trigona kaşlarını çatmış parmaklarıyla hesap yapıyordu.

“On sekiz bin... Şimdi öyleyse, diyelim ki...”

Scala sözünü keserek, “Yavaş!” dedi. “Eğer merhum mülkiyet hakkını hemen devretmiş olsaydı on sekiz bindi. Ben halihazırda altı binden fazla harcama yaptım. Yapılması gereken hesap buna göre olmalı. Şahitlerim de var. Sadece bu yıl iki bin adet Amerikan asması ekdim, müthiş! Ayrıca...”

Saro Trigona sözü kesmek üzere ayağa kalkıp, “Ama on iki bin yeterli olmaz sevgili don Mattia. Ben o cellâda yirmi binden fazla borçluyum, düşünün,” diye açıklama yaptı.

Scala aklını kaçırmış gibi, “Yirmi bin mi?” diye bağırdı. “Siz ve oğullarınız bu parayı yediniz mi, ne yaptınız?”

Trigona derin bir nefes aldıktan sonra Scala’nın

koluna eliyle vurarak, “Ya benim sıkıntılarımla don Mattia? Daha bir ay olmadı Licata’daki bir dükkân sahibine bir parti kükürt işiyle ilgili olarak meydana gelen fiyat farkından dolayı dokuz bin liret ödemek zorunda kaldım. Bırakın Tanrı aşkına! Zavallı Filippino’nun en son şahsi garanti verdiği işti bu. Tanrı günahlarını affetsin!”

Diğer birkaç lüzumsuz gösteriden sonra aynı gün elde on iki bin liretle Chiarenza’yla anlaşmayı denemek üzere mutabık kaldılar.

VI.

Dima Chiarenza’nın evi şehrin ana meydanına bakıyordu.

Antika, iki katlı, zaman içinde rengi kararmış bir evdi. İngiliz, Alman turistler ellerinde fotoğraf makineleriyle durup bu eve bakarak alaycı bir şaşkınlıkla sülfürün izlerini görür ve şehrin sakinleri adına üzüntü duyarlardı. Onlar için bu ev meydanın ahengini bozan karanlık, yıkık bir taş yığınının başka bir şey değildi. Karşısında belediye sarayı sıvalı ve parlak mermere benziyor, şatafatlı görünüyordu; sekiz sütun üzerinde kemerli, şurada büyük kilise, alt katında şahane bir kafesi olan Banca Commerciale’nin binası orada, diğer yanda, “Arkadaşlar Birliği Merkezi”.

Bu merkezin üyelerine göre belediye bu çirkinliği öngörebilir, Chiarenza’yı evinin elini yüzünü düzeltmeye mecbur edebilirdi. Onun için de iyi olurdu, hiç olmazsa yüzüne biraz renk gelirdi; o eve girdiğinden itibaren yüzünün rengi evinin rengi gibi karardı diyor-

lardı. Fakat diye ekliyorlardı, doğruyu konuşmak gerekirse karısının verdiği drahomaydı bu ev. O da kutsal “Evet!” lafını telaffuz ederek iki çeşit antikaya saygı göstermeye mecbur kalmıştı.

Don Mattia Scala ve Saro Trigona karanlık, geniş ön salona girdiklerinde aşağı yukarı aynı şekilde giyinip kuşanmış yirmiye yakın köylüyü bekler buldular. Ağır, koyu turkuaz giysiler içinde, çivili soluk deri botlar ayaklarında, başlarında da uçları işlemeli siyah bere, bazılarının gözlükleri de vardı, pazar günü olduğu için de hepsi taptaze tıraşlıydı.

Trigona kapı yanında oturan uşağa, “Geldiğimi haber verin,” dedi. Uşağın önündeki küçük masanın üzeri rakamlar ve isimlerle doluydu.

Uşak, “Biraz sabır rica ediyorum,” diye cevap verdi. Scala ile patronu arasındaki düşmanlığı bildiğinden şaşkınlık içinde Scala’ya bakarak, “İçeride Tino Labiso var,” dedi.

Don Mattia, “O da mı? Sefil!” diyerek söylendi. Beklemekte olan köylüler de karşılarında don Mattia’yı gördükleri için uşak gibi şaşırmışlardı.

Bir zaman sonra Scala oturanların yüz ifadesinden aralarında kimin borcunu ertelemek için, kimin ödünç aldığı paranın sadece bir kısmını ödeyip geri kalanını ay sonunda ödeyebilmek için sabır göstermesi konusunda yalvarmaya geldiğini, kimin Chiarenza tarafından hiç acımadan soyulup soğana çevrilmiş, sokağa atılmış olduğundan açlıktan perişan olduğunu dolayısıyla beraberinde hiçbir şey getirmediğini anlayabiliyordu.

Bir anda kapı açıldı ve Tino Labiso görüldü. Suratı kıpkırmızı, neredeyse morarmış, gözleri ağlamış

gibi parlayarak hiç kimseye bakmadan hızla çıkıp gitti. Elinde talihsiz tedbirliliğinin sembolü olan siyah-kırmızı küp desenli çarşaf gibi mendilini tutuyordu.

Scala ile Trigona çalışma odasına girdiler.

İçerisi karanlıktı. Bir tane yarı açık pencere vardı, o da küçük bir alana bakıyordu. Aydınlık bir gün olmasına rağmen Chiarenza masasının üzerindeki yeşil-başlıklı ışığı açık tutmak zorundaydı.

Ahşap bölmeleri kâğıt dolu, masanın önündeki deri kaplı eski bir koltuğa oturmuştu. Omzunda şal, başında bere, artritten feci şekilde şekli bozulmuş ellerinde de yarım parmaklı yün eldivenler vardı. Henüz kırk yaşına bile varmamış olmasına rağmen elli yaşından fazla gösteriyordu. Sapsarı, sarılıklı gibi bir surat; gri, sık ve yıpranmış saçlar bir hastanın kafasındakiler gibi uzamıştı. O anda dar, kırışık alnına doğru kalkmış gözlükleri gözünde idi, kocaman ağır göz kapaklarının altındaki bulanık neredeyse sönük gözlerle kendi kendine bakıyordu. Belliydi ki Scala'nın karşısında içindeki heyecanı bastırıp kendini sakın görünmeye zorluyordu.

Aşâğılık vicdanı onda sadece nefret duygusu uyandırıyor. Herkese, özellikle de eski işverenine, ilk kurbanına karşı, koyu ve katı bir nefret. Scala'nın ondan ne istediğini henüz bilmiyordu. Ama ona hiçbir konuda imtiyaz sağlamak niyetinde değildi. Scala'nın deli olduğunu söyleyerek şerefsizce inkâr ettiği suçundan pişman olmuş gibi bir görüntü vermek istemiyordu.

Birbirlerini bu kadar yıl içinde uzaktan bile görmemişlerdi. Scala başlangıçta şaşırmış, dikkatle ona bakıyordu. Öyle bir hale gelmişti ki sokakta görse ta-

nımazdı.

Kaşlarını çatarak, “Tanrı’nın cezası,” diye düşündü. Şu hale gelmiş bu adamın suçunun karşılığını ödemiş olduğunu ve tazmin için hiçbir şey yapması gerekmediğini düşündüğünü hemen anladı.

Dima Chiarenza gözlerini yere doğru indirmiş, acı çeken bir yüzle, bir eli göğsünde deri koltuktan yavaş yavaş kalkmaya çalışıyordu. Fakat Saro Trigona onu oturmaya zorladı ve hemen bunaltıcı karman çorman cümlelerle ziyaretlerinin nedenini açıklamaya başladı. Kendisine kuzeninden miras kalmış olan çiftliği burada bulunan sevgili don Mattia’ya satacak, onun hemen yapması gereken on iki bin liret ödeme de borcundan düşülmek üzere sevgili don Dima’ya hemen yapılacaktı. O da buna karşılık Cicero’nun bıraktığı mirasla ilgili hiçbir hukuki talepte bulunmayarak...

Chiarenza bu noktada, “Yavaş, yavaş evlat...” diyerek sözünü kesip gözlüklerini yeniden burnunun üzerine yerleştirdi. “Daha bugün işlem yaptım, kuzeninizin imzasını taşıyan günü geçmiş olan senetler protesto oldu. Dereyi görmeden paçayı sıvama!”

Scala, “Ya benim param?” diye haykırdı. “Cicero’nun toprağı on sekiz bin liretten fazla etmezdi. Ben altı bin liretten fazla harcama yapmış olduğuma göre dürüstçe bir hesap yaparsak sen bu toprağa yirmi dört binden daha az para ödeyerek sahip olamazsın.”

Chiarenza sükûnet içinde, “Güzel!” diye cevap verdi. “Trigona bana yirmi beş bin liret borçlu olduğuna göre bu demektir ki çiftliği alırsam faizler dışında bin liret de kaybım olmuş olacak.”

Don Mattia gözleri fal taşı gibi açılmış Trigona’ya dönerek, “Öyleyse... Yirmi beş?” diye bağırdı.

O ise oturduğu koltuk işkence koltuğuymuş gibi huzursuz, “Ama... Na... Nasıl?” diye kekeledi.

Chiarenza ise hiç istifini bozmadan, “Şöyle oğlum, şimdi göstereceğim size,” diye cevap verdi. Yeniden elleri göğsünde acıyla kendini öne doğru çekmeye çalışarak, “Kayıtlar var. Açıkça konuşuyorlar.”

Scala öne doğru hamle yaparak, “Bırak kaydı maydı!” diye gürledi. “Şimdi benim paramdan söz ediyoruz burada, çiftlik için harcamış olduğum paramdan...”

Chiarenza omuzlarını sallayıp gözlerini kapatarak, “Ben nereden bileyim, size kim harcayın dedi?”

Scala Chiarenza’ya da öfke içinde Cicero ile olan anlaşmalarını anlattı.

Chiarenza sakın görünmek için çekmekte olduğu sıkıntı ile gözlerini kapatarak, “Kötü!” dedi, neredeyse nefessiz kalmıştı. “Kötü. Görüyorum ki genel olarak siz iş yapmayı beceremiyorsunuz.”

Scala, “Bunu sen mi yüzüme vuruyorsun?” diye bağırdı. “Sen!”

“Yüzünüze vurduğum bir şey yok Tanrı aşkına... Bu kadar parayı harcamadan önce Cicero’nun hiç kimseye çiftliğini satabilecek durumda olmadığını bilmeniz lazımdı çünkü bana imzalayıp verdiği senetlerin tutarı çiftlik bedelinin çok üstündeydi.”

Scala, “Demek öyle,” diye söze girdi, “demek şimdi benim paramdan da faydalanacaksınız?”

Chiarenza hemen, “Hiçbir şeyden faydalanacak değilim!” diye cevap verdi. “Size daha önce de ispat ettiğim gibi toprağın değeri ile ilgili sizin yaptığınız hesaba göre de ben bin liretten fazla zararda oluyorum.”

Saro Trigona araya girmeye çalışıyor, don

Mattia'nın on iki bin liret nakit parasının şu anda cebinde bulunduğunu işaret ediyordu, "Para paradır!"

Chiarenza, "Ama gelir ve gider," diye ekledi. "Bugün en iyi yatırım toprağa yapılan yatırımdır bunu bilin sevgili dostum. Senet, bono; savaş aletleri, iki yanı keskin bıçak iniyor çıkıyor, halbuki toprak orada hiç kıpırdamıyor."

Don Mattia bu konuda hemfikir olarak sesinin tonunu ve davranışını yumuşattı ve Chiarenza'ya bitişikteki bu çiftliğe karşı uzun zamandır duyduğu sevgiden, çiftlik elinden alınırsa bu kadar çabadan sonra ne yapacağını bilemez durumda olacağından söz etmeye başladı. Chiarenza'nın şimdilik beraberinde getirdiği bu parayla yetinmesini talep ediyordu. Geri kalanını da son kuruşuna kadar, yirmi dört bin liretlik hesaba da bağlı kalarak, altı bin lireti de hiç harcamamış gibi, sonunda da Trigona'nın toplam borcuna tekabül eden yirmi beş bin liretlik bakiyeye kadar ödeyeceğini söyledi. "Bundan fazla daha ne diyeyim sana?"

Dima Chiarenza, Scala'nın yaptığı bu hararetli konuşmayı gözleri kapalı, soğukkanlı bir şekilde dinledi.

Sonra da o da ses tonunu değiştirip daha cenazevî, daha ağır bir tonla, "Dinleyin don Mattia. Görüyorum ki bu toprağa çok bağlanmışsınız. Eğer sağlık koşullarım el verseydi sırf sizi mutlu etmek için size bıraktım. Ne halde olduğumu görüyorsunuz değil mi? Doktorlar temiz hava ve çiftlik yaşamı önerdiler..."

Scala sesi titreyerek, "Haa!" diye bağırdı. "Yanıma geleceksin öyle mi?"

Chiarenza, "Ayrıca," diye sözü alarak, "siz bana şu anda ödemeniz gereken paranın yarısını bile vermiyorsunuz. Tamamını tahsil edebilmek için kim bilir ne

kadar beklemem gerekecek. Halbuki şimdi küçük bir fedakârlıkla bu toprağı alıp hemen bana ve sağlığıma uygun olanı yapmış olurum. Mirasçılara her şeyi kuralına uygun bir şekilde bırakmak istiyorum.”

Scala yerinden fırlayarak, “Ne diyorsun sen!” diye öfke ve kızgınlıkla bağırdı. “Mirasçılarını mı düşünüyorsun? Senin çocuğun bile yok! Yeğenlerini mi düşünüyorsun? Tam da şimdi? Hiçbir zaman düşünmedin ki onları. Açık konuş, seni mahvetmek istiyorum her zaman yaptığım gibi de! Yaptığım bütün iyiliklerin karşılığında evimi yok ettiğin yetmedi mi, karımın ölümüne sebep olduğun, oğlumu umutsuzluktan kaçmak zorunda bıraktığın, beni bu sefalete düşürdüğün yetmedi mi? Şimdi elimden bu toprağı da mı almak istiyorsun, kanımı akıttığım bu toprağı da mı? Peki neden, neden bana karşı bu kadar acımasısın? Ben sana ne yaptım? Yehuda’nın ihaneti gibi yaptığın ihanetin ardından tek kelime konuşmadım. Evde senin yüzünden ölmekte olan karımla uğraşıyordum. Senin yüzünden kayıplara karışan oğlumun peşindeydim. Elimde seni hapse gönderecek somut delil de yoktu, sustum. Şehirde herkes bir ses olmuş seni suçlarken, sana ‘Hırsız, Yehuda,’ diye bağırırken ben alıp başımı gittim, o üç avuçluk toprağı yerleştirdim. ‘Ben yapmadım! Ben yapmadım!’ Öyle mi? Biliyor musun, Tanrı var ve seni cezalandırdı, bak hırsız ellerin ne hale gelmiş... Saklıyor musun? Sen ölmüşsün! Ölmüşsün sen! Ve hâlâ bana zarar vermekte ısrar mı ediyorsun? Ama biliyor musun, bu defa başaramayacaksın! Sana bu toprak için her türlü fedakârlığa katlanacağımı söyledim. Öyleyse mahkemeye... Cevap ver; toprağı bana bırakıyor musun?”

Chiarenza alt üst olmuş, öfke içinde nefret dolu

gözlerle bakarak, “Hayır! “ diye bağırdı.

“Öyleyse ne bana ne de sana!” Scala çıkmak üzere arkasını döndü.

Chiarenza yerinde oturmuş, açık dudaklarında kötü niyetli bir gülümseme ile sordu, “Ne yapacaksınız?”

Scala geri döndü, elini tehditkâr bir hareketle kaldırıp Chiarenza’nın gözlerine yüksekte bakarak cevap verdi, “Seni yakacağım!”

VII.

Chiarenza’nın evinden çıktıktan ve tüm iyi niyetini üzüntü içinde ifade etmeye çalışan Trigona’da bir öfkeli omuz darbesi ile kurtulduktan sonra don Mattia hemen avukat bir arkadaşının evine yöneldi. Ona olayı anlatmak, hukuken alacaklı olduğu parayla ilgili ve Chiarenza’nın çiftliğe el koymasını önleyecek herhangi bir işlemin yapılıp yapılamayacağını anlamak istiyordu.

Avukat, Scala’nın heyecanla anlattıklarından öyle boğulmuştu ki başlangıçta hiçbir şey anlamadı. Onu yatıştırmaya uğraştı ama boşuna...

“Sonuç olarak delil, belge gibi şeyler var mı?”

“Hiçbir şeyim yok!”

“O zaman gidip kendiniz için bir dua okutun! Benden ne istiyorsunuz?”

Don Mattia oradan ayrılmadan önce, “Bir dakika,” dedi “Comitini Kükürt Şirketi’nden mühendis Scelzi’nin evi nerededir, biliyor musunuz?”

Avukat sokağı tarif edip evin numarasını verir ver-

mez don Mattia artık kararını vermiş olarak doğrudan aldığı adrese yöneldi.

Scelzi, her sabah yamaçtaki kükürt yatağına gitmek üzere çiftlik evinin kapısının önündeki patika yoldan geçen ve çiftliğin yeraltı kazısı için kullanımı konusunda ısrarlı davranan mühendislerden biriydi. Scala kim bilir kaç kez onu başından savmak için köpekleri çağırmakla tehdit etmişti.

Scelzi her ne kadar pazar günleri iş ziyareti kabul etmiyorsa da bu beklenmedik ziyaretçiyi hemen çalışma odasına aldı.

“Don Mattia, sizi hangi rüzgâr attı?”

Scala dehşetli kaşlarını çatmış, gülümseyerek ona bakan mühendisin karşısında, gözlerinin içine bakarak “Hazırım!” dedi.

“Ooo çok güzel! Teslim mi oluyorsunuz?”

“Teslim olmuyorum. Pazarlık yapmak istiyorum. Görelim bakalım anlaşmaları.”

Scelzi hayretle, “Bilmiyor musunuz ki?” dedi. “Size kaç kez anlattım.”

Don Mattia karamsar, öfkeli, “Yukarıda başka inceleme yapmaya ihtiyaç var mı?” diye sordu.

Mühendis, duvarda asılı Maden Arama Teşkilatı’nın tüm bölgedeki maden yataklarını gösteren haritasını işaret ederek, “Ee... Yok! Bakın...” diye cevap verdi. Parmağını harita üzerindeki bir noktaya koyarak ekledi: “Burası, başka bir araştırmaya gerek yok...”

“O halde hemen sözleşme yapabilir miyiz?”

“Hemen mi? Yarın. Yarın şahsen ben gidip idari kurul ile konuşacağım. Bu arada eğer isterseniz hemen şimdi teklifi birlikte hazırlarız. Başka şartlar da

öne sürmezseniz hazırlayacağımız teklif hemen kabul edilecektir.”

Scala telaş içinde, “Benim hemen resmi bağlantıya ihtiyacım var,” dedi. “Her şey yok olacak, her şey... Ortada hiçbir şey kalmayacak değil mi?”

Scelzi hayretler içinde Scala’ya bakıyordu. Bu tuhaf, aklına estiği gibi davranan karakteri tanıyordu ama onu hiç böyle görmemişti.

“Ama dumanın yol açtığı zararlar,” diye devam etti, “sözleşmede öngörölmüştür ve tazmin edilecektir...”

Scala, “Biliyorum. Hiç umrumda değil!” diye ekledi. “Çiftlikler diyorum, çiftlikler, hepsi yok olacaklar, doğru mu?”

Scelzi omuzlarını kaldırarak: “Yani...”

Scala yumruğuyla masaya vurarak, “Bu, aradığım işte bu! İstedğim bu!” diye bağırdı. “İşte buraya mühendis bey, yazın, yazın! Ne ben ne o! Yakıyorum onu... Yazın... Benim söylediklerime bakmayın siz.”

Scelzi masaya oturup teklifi yazmaya koyuldu. Önce birçok kez Scala tarafından umursamazca reddedilmiş olan lehte maddeleri yavaş yavaş açıklamaya başladı. Şimdi ise karamsar, kaşlarını çatmış her birini başıyla onaylıyordu.

Teklif hazırlığı nihayet sona erince Scelzi, Scala’nın bu beklenmedik, ani karar değişikliğinin sebebini anlama merakına yenik düştü, “Ürün kötü müydü?”

Scala, “Ne kötüsü! Ne olaksa siz kükürt yatağını açmaya başladığınızda olacak,” diye cevap verdi.

Scelzi bu cevabı alınca don Mattia’nın oğluyla ilgili kötü haberler almış olduğundan şüphelenmeye başladı. Scala’nın birkaç ay önce Roma’ya yönelip oradan

oğluyla ilgili gerçek bir araştırma yapılması için yalvardığını biliyordu. Ama bu acıklı konuya değinmek istemedi.

Scala gitmeden önce Scelzi'den yeniden bu işi hızla ve azami dikkatle sonlandırmasını istedi, "Bir çırpıda ve beni sağlama alın!"

Ancak kükürt şirket kurulundan onay çıkması, kararın noterde yazılması ve kayda alınması işlemlerinin tamamlanması iki gün sürdü. Mattia Scala için iki korkunç gün. Ne ağzına bir lokma koydu ne gözüne uyku girdi; sürekli hezeyan içinde Scelzi'nin kapısını aşındırıp, "Beni sağlama alın! Beni sağlama alın," diye tekrarlayıp durdu.

Mühendis, "Merak etmeyin!" diye gülümseyerek cevap veriyordu. "Artık elimizden kaçamaz!"

Don Mattia Scala nihayet devir sözleşmesi imzalanıp kayda da alındıktan sonra deli gibi noterden çıktı.

Köyün çıkışındaki depoya koştu, orada üç gün önce bıraktığı atına atlayıp yola koyuldu.

Güneş batmak üzereydi. Toz içindeki ana caddeye çıkınca don Mattia kükürt yüklü uzun bir araç kuyruğuyla karşılaştı. Yüklerini ağır ağır uzaktaki kükürt yatağından, görülemeyen şu tepeden yükleyip köyün aşağısındaki demir yoluna doğru götürüyorlardı.

Scala atın üstünde gıcırdayan her harekette, yaysız vagonların her darbesinde dökülüp saçılan kükürde nefretle göz attı.

Cadde sonsuz bir Hint inciri ağacı kümesiyle çevrelenmişti. Hepsinin geniş yaprakları durmaksızın geçen yük vagonlarından çıkan kükürt tozuyla kaplıydı.

Don Mattia'nın bu manzara karşısında bulantısı daha da artmıştı. Kükürttten geçilmiyordu bu köyde!

Kükürt nefes alırken havada vardı, insanın soluğunu kesiyor, gözlerini yakıyordu.

Nihayet ana caddenin bir kavşağında güneşin son ışıkları altındaki yemyeşil vadi karşısına çıkıverdi.

Scala elindeki üzengiye canını acıtacak kadar sıkarak vadiyi seyretti. Güneş sanki vadinin yeşilini son kez selamlıyor gibiydi. Belki kendisi de caddenin yukarısından gördüğü bu vadiyi bir daha hiç şimdiki haliyle göremeyecekti. Yirmi yıl sonra kendinden sonra buraya gelenler caddenin bu noktasından baktıklarında orada kel bir tepe göreceklerdi; yanmış, kavrulmuş, kükürtten delik deşik... “Peki o zaman ben nerede olacağım acaba?” diye düşündü. İçindeki boşluk hissi ona oğlunu; uzaktaki, kayıp, eğer hâlâ yaşıyorsa, koca dünyada başıboş oğlunu hatırlattı. Bir hüznün dalgasına kapıldı, gözleri yaşla doldu. Chiarenza’nın, şimdi elinden çiftliği de koparıp almış olan bu alçağın kendisini kaldırıp attığı sefaletin içinden çıkmak için bulduğu gücün kaynağı oğlunun varlığıydı, tüm bu uğraş onun içindi.

Chiarenza aklına gelince dişlerinin arasından, “Hayır, hayır!” diye hırladı. “Ne ben, ne o!”

Bir anda sanki uçup gitmek, hiçbir zaman kendisinin olamayacak olan o çiftliği yerle bir etmek ister gibi atını mahmuzladı.

Vadinin aşağısına vardığında akşam olmuştu. Patikaya girmeden önce kısa bir süre için döndü. Ay yükselirken her yer yavaş yavaş aydınlanmaya başlamıştı. Etraftaki cırcırböcekleri bütün hızlarıyla ayın şafağını selamlıyorlardı.

Çiftliklerin arasında yol alırken Scala içinde pişmanlık sızısını hissetti. Hepsi arkadaşları olan bu top-

rakların sahipleri şu anda onun kendilerine yaptığı bu ihanetten henüz haberdar değillerdi.

Ah, ah tüm bu çiftlikler kısa bir süre sonra yok olacaklardı. Bir parça bile yeşillikten eser kalmayacaktı oralarda. O da bu yemyeşil vadinin yok edicisi olmuş olacaktı! Kendini bir an mandırasının balkonunda hayal etti. Küçük toprağının sınırları gözünün önüne geldi. Gözlerinin o noktada durmuş olması gerektiğini, bakışlarının bitişikteki çiti aşıp yandaki çiftliğe doğru genişlememiş olması gerektiğini düşündü. Kendini hapiste gibi hissetti, nefessiz kalmıştı; kendi toprağında esir, yanı başında can düşmanı.

“Hayır, hayır! İmha, İmha! Ne ben, ne o! Yansınlar!”

Endişeden boğazı sıkılmış halde etrafına, ağaçlara baktı; şu asırlık zeytin ağaçları, güçlü gri bir gövdeyle hüznölü, kıpırdamadan ayışışının gizemli aydınlığından çıkmış gibi duruyorlardı. Şimdi canlı olan bu yapraklar oradaki açık cehennem ağzından çıkan kükürdün ilk acı nefesiyle kavrulacaklardı. Sonra yere dökülecekler sonra çıplak kalan ağaçlar siyaha dönecek sonra fırınların dumanından zehirlenip öleceklerdi. Balta oradaydı. Bütün bu ağaçlar, yakacak odun...

Ay yükselirken hafif bir rüzgâr çıktı. Ölüme mahkûm olduklarını hissetmiş gibi tüm ağaçların yaprakları, beyaz atının üzerinde iki büküm oturmakta olan don Mattia Scala'nın sırtına doğru yayılan uzun bir ürpertiyle sallandılar.

TABERNACOLO (KÜÇÜK MABET)

I.

Uyumakta olan karısının yanına uzandı. Yüzünü iki küçük oğlunun birlikte yattığı yatağa doğru döndü. Spatolino önce her zamanki duasını okudu, sonra ellerini ensesinde birleştirdi ve içi bir düşünce veya bir şüpheyile dolduğu zamanlarda yaptığı gibi gözlerini kısıp, yaptığı işi çok da önemsemeden, ıslığını çalmaya başladı, “Fififii... Fififi... Fififi...”

Tam da ıslık değildi çaldığı, dudağının ucunda daha çok biteviye tonda özensiz bir düdük sesiydi.

Bir ara karısı uyanıp, “İşte yine başladık. Gene ne oldu?” diye sordu.

“Bir şey yok. Uyu. İyi geceler.”

O da uyumak üzere sırtını karısına döndü, aşağıya doğru kayd, sonra onun gibi kıvrılıp yan yattı. Fakat ne uykusu. “Fififi... Fififi... Fififi...”

Karısı yumruk yaptığı eliyle dönüp sırtına vurdu, “Heey, susar mısın artık? Çocukları uyandıracaksın!”

“Haklısın. Sus, tamam! Uyuyorum.”

Cırcırböceği sesi gibi onu bu kadar bunaltan dü-

şünceyi kafasından kovalamak için sahiden uğraştı.

Ama kovaladığına ikna olduğu sırada yeniden, “Fifi... Fifi... Fifi...”

Bu defa karısının daha kuvvetli gelebilecek yumruğunu bile beklemeden kızgın bir halde yataktan fırladı.

“Ne yapıyorsun? Nereye gidiyorsun?” diye soran karısına, “Giyiniyorum, kahretsin! Uyuyamıyorum ki. Şurada sokakta, kapının önünde oturacağım. Hava alacağım. Hava,” diye cevap verdi.

Karısı, “Söyler misin,” diye devam etti, “sana neler oluyor Tanrı aşkına?”

Spatolino alçak sesle konuşmaya gayret ederek, “Ne mi? Şu aşağılık, şu sahtekâr, şu Tanrı düşmanı...” diye cevap vermeye başladı köpürmüş bir halde.

“Kim? Kim?”

“Ciancarella.”

“Noter mi?”

“Ta kendisi. Yarın villasında olmamı istedi.”

“Ee, öyleyse?”

“Böyle bir adamın benden ne isteği olabilir? Sen söyle bakalım. Domuz, kilisede kutsanmışlığı hariç. Domuz... Hem de az diyorum! Off... Hava! Hava!”

Bunları söylerken bir sandalye aldı, kapıyı açtı, herkesin uykuda olduğu bu köşe başına sandalyeyi yerleştirerek sırtını evinin duvarına dayayıp oturdu.

Yanı başında sokağı aydınlatan gaz lambası sarımsı ışıyla pis bir su birikintisi üzerinde titrek uyukluyordu. Eğer buna da su denirse; aşağıya doğru, yarısı var yarısı yok yıpranmış çakıl taşlarıyla döşeli yolun içinden şuradaki tümsekten oradaki çukurdan akıp gidiyordu.

Karanlıktaki yoksul evlerden arada sırada yağlı bir ahır kokusu yayılıyordu. Sessizlikte karasineklerden bunalmış hayvanların huzursuz hareket eden ayak sesleri duyuluyordu.

Bir kedi eğilmiş, temkinli, duvar boyunca sürünerek giderken durdu.

Spatolino kafasını kaldırmış gökyüzünde yanan yıldızları seyrediyordu. Bu sırada yarı uzamış kıvılcık sakalının sert kılları açık duran ağzına giriyordu.

Yapı olarak ufak tefekti. Gençliğinden beri toprak ve kireç karmayla uğraşmış bile olsa efendi bir görüntüsü vardı.

Birdenbire gökyüzüne çevrilmiş olan gözler yaşlarla doldu. Sandalyesinin üzerinde sarsılarak elinin tersiyle gözyaşlarını siliyor ve gecenin sessizliğinde mırıldanıyordu, “Bana siz yardım edin Tanrım!

II.

Kilise yanlısı grubun yönetimden ayrılmasından ve yeni partinin, dinsizlerin partisinin belediyede söz sahibi olmaya başlamasından itibaren Spatolino kendini bir düşman kampının orta yerinde gibi hissediyordu.

Birçok inanç sahibi gibi bütün çalışma arkadaşları da hükmetmeye başlayan bu yeni elebaşılardan bir köşeye sindirilmişti.

Kutsal Kilise’ye bağlılığını sürdüren çok az sayıda işçiden biri olan Spatolino, “Yaşlı Meryem Ana’nın Âciz Çocukları” grubuna bağlı, “Katolik Sosyal Yardım Cemaati” kurucularından biriydi.

İnananlarla inanmayanlar arasında mücadele eşitsizliği vardı. Düşmanlarının (arkadaşlarının da) alayları ve kudretsizliğin öfkesi Spatolino'nun gözünü kör etmişti.

Katolik cemaatin başkanı olarak dini bayram törenlerini düzenleme, ışıklandırma, havai fişeklerle süsleme gibi daha önceki belediye konseyi tarafından gerçekleştirilen ve desteklenen dini takvimde yer alan tüm kutlamaları muhalif partinin protesto ısıkları, itirazları, alaylarına rağmen gerektiğinde cebinden bile harcayarak inatla sürdürüyordu. Ona sözleşmeli iş yapma fırsatı veren sermaye de o denli azalmıştı ki çok uzak olmayan bir tarihte duvarcı ustabaşılığından sefil bir gündelikçiye dönüşeceğini öngörmekte zorlanmıyordu.

Epeyce bir zamandır karısı da ona karşı ilgi ve saygısını kaybetmişti zaten. Çocuklarının ve kendi şahsi ihtiyaçlarını karşılayabilmek üzere başkaları için çamaşır yıkama, dikiş dikme ve benzeri hizmetleri yaparak para kazanmaya çalışıyordu.

Sanki kendisi zevk için işsiz kalmış gibi! Peki ya bütün işleri bu it oğlu itlerin şirketi üstleniyorduysa. Karısı ne bekliyordu ki? Bunların partisine yazılıp da inancından vazgeçmesini mi, Tanrı'yı inkâr etmesini mi? Böyle davranmaktansa ellerinin kesilmesini tercih ederdi!

Başboşluk bir yandan onu yiyip bitiriyor bir yandan da günbegün gerginliğini ve inadını biliyordu ve böylece herkese karşı kin doluyordu.

Ciancarella -noter- hiçbir zaman hiç kimsenin tarafını tutmamıştı. Ama her halükârda Tanrı'nın düşmanıydı; artık noterlik de yapmadığına göre yaptığı

tek iş buydu. Bir defasında aziz rahip don Lagaipa bazı fakir hatta açlıktan ölmekte olan hısımları lehine aracılık etmek üzere evine geldiğinde üzerine köpekleri salma cesaretini bile göstermişti. Oysa noter bey yıllar boyu yaptığı tefecilikle ve kim bilir başka ne şekilde yarattığı zenginlikle şehir çıkışında inşa ettirmiş olduğu muhteşem villasında prens gibi yaşıyordu.

Spatolino bütün gece (şansından mevsim yazdı) biraz oturarak, ıssız çıkmaz sokakta biraz gezinti yaparak Ciancarella'nın bu gizemli çağrısı üzerinde düşünüp durdu. (Fififi... Fififi... Fififi...)

Sonra bu adamın sabahları geç kalkmadığını, karısının da tan ağardığında kalkıp ev işlerine koyulduğunu bildiğinden, hiç kimsenin alıp götürmeyeceği sandalyesini dışarıda bırakıp yola koyuldu.

III.

Ciancarella'nın villası kale gibi duvarlarla örülüydü. Giriş kapısı ana yol üzerindeydi. Ensesindeki dehşetli kistten ötürü tıraşlı kafasını hep bir tarafa yatık ve içeri doğru tutmak zorunda olan, giyimli kuşamlı çirkin bir kurbağaya benzeyen bu ihtiyar, villada uşağıyla beraber yalnız yaşıyordu. Ama hizmetinde köyden bir sürü silahlı insan ile sadece bakınca bile insanda korku uyandıran iki de bekçi köpeği vardı.

Spatolino kapının zilini çaldı. Hemen o iki hayvan öfke içinde kapının demir parmaklıklarına doğru atıldı. İçeri girmek istemeyen Spatolino'ya yardım için koşan uşak geldiğinde bile hayvanlar sakinleşmemişti. Villanın yan tarafındaki bahçenin ortasında bulunan

sarmaşıklı çardakta kahvesini içmekte olan patronun ıslığıyla yatıştılar nihayet.

Ciancarella, “Aa Spatolino. Bravo,” dedi. Çardağın dört yanını çevreleyen sıra sıra konmuş demir tabureleri işaret ederek, “Gel şuraya otur,” Fakat Saptolino elinde kaya gibi sert ve kaskatı şapkasıyla ayakta durmaya devam etti.

“Sen *âciz* *çocuksun* değil mi?”

“Evet, efendim, Yaslı Meryem Ana Grubu’ndan ve bununla gurur duyuyorum. Emriniz neydi?”

“Şöyle,” dedi Ciancarella ama konuşmaya devam etmek yerine fincanı dudaklarına götürdü ve kahvesinden üç yudum alıp, “bir küçük mabet,” (bir yudum daha) diye tamamladı.

“Ne dediniz?”

“Senin benim için bir küçük mabet inşa etmeni istiyorum.” (Bir yudum daha...)

“Bir küçük mabet. Sizin için mi?”

“Evet, ana cadde üzerinde, giriş kapısının karşısında.” (Son olarak bir yudum daha... Fincanı bıraktı, ağzını kurulamadan ayağa kalktı. Bir damla kahve ağzının bir köşesinden kaç gündür kesilmemiş diken gibi sakal kılları arasından süzüldü.) “Bir mabet, özetle çok küçük olmayacak, içine gerçek boyutlarda sütuna bağlanmış bir İsa heykeli girecek büyüklükte olacak. Yan duvarlara iki büyük, güzel resim yerleşecek. Buraya Calvario, karşıya bir Depisizione resmi. Sonuç itibarıyla konforlu küçük bir oda, bir metre yüksekliğinde zemin, önünde demir parmaklık, yukarıya da haç elbette. Anladın mı?”

Spatolino birkaç kez kapalı gözlerle başını eğdi sonra gözlerini açarak derin bir nefes alıp, “Beyefendi

şaka yapıyor değil mi?” dedi.

“Şaka mı? Neden?”

“Zannederim Beyefendi şaka yapmak istiyor. Özür dilerim. Bir mabet, beyefendi için, içinde Kırbaçlanmış İsa!”

Ciancarella tıraşlı kafasını eliyle biraz kaldırmayı deneyip kendine özgü bir şekilde güldü, şu bela yüzünden ensesinde hissettiği baskıdan ağlamaklı bir ses tonuyla ve merakla “Ee, ne yani,” dedi, “sence bunu yaptırmaya layık değil miyim?”

Spatolino kızgın, her tarafını ateş basmış, “Hayır efendim, özür dilerim!” diyerek aceleyle karşı koydu. “Beyefendi ortada bir sebep yokken dinimize neden böyle bir saygısızlıkta bulunuyorsunuz? Bırakın duamızı edelim. Özür dilerim ayrıca bu kadar açık konuştuğum için. Efendim kimi kandırmak istiyorsunuz? Tanrı’yı mı? Tanrı’yı kandıramazsınız, o her şeyi görür, sizin onu aldatmanıza da izin vermez. İnsanları mı? Onlar da görüyor, onlar da biliyor beyefendinin...”

İhtiyar sözünü keserek, “Aptal, ne biliyormuş onlar?” diye bağırdı. “Sen ne anlıyorsun Tanrı’dan, toprak solucanı seni? Senin bütün bildiğin rahiplerin sana anlattıkları! Ama Tanrı... Vah, vah, vah... Ben de şimdi oturmuş seninle bunları tartışıyorum... Kahvaltı yaptın mı?”

“Hayır efendim.”

“Kötü alışkanlık dostum! Benim sana vermem lazım kahvaltıyı değil mi?”

“Hayır efendim. Bir şey yemeyeceğim.”

Ciancarella esneyerek, “Ah evlat ah... Şu rahipler senin beynini yıkamışlar. Vaaz verir gibi yapıyorlar bu işi değil mi? Ben Tanrı’ya inanmıyormuşum... Neden

yapıyorlar bunu biliyor musun? Çünkü onlara yemlik vermiyorum. Şimdi sen bir şey deme, onlara da sıra gelecek... Hele bir mabedi kutsamaya gelsinler de... Güzel bir kutlama yapmak istiyorum Spatolino. Neden bana öyle bakıyorsun? İnanmıyor musun? Yahut da bu işin nereden aklıma geldiğini mi merak ediyorsun? Rüyamda evlat! Geçen gece bir rüya gördüm. Tabii şimdi rahipler Tanrı'nın kalbime dokunduğunu söyleyecekler. Söylesinler umrumda bile değil! Anlaştık öyleyse, tamam mı? Konuş! Kıpırda! Nutkun mu tutuldu?"

Spatolino kollarını açarak, "Evet efendim," diye itirafta bulundu.

Bunun üzerine Ciancarella başını iki eliyle kavrayarak uzun uzun güldü.

Sonra, "Güzel," dedi, "sen benim nasıl iş yaptığımı bilirsin. Hiçbir türde karmaşa istemiyorum. Senin iyi bir işçi olduğunu, özenli ve dürüst iş yaptığını biliyorum. Ne yapmak istiyorsan yap, beni yorma. İş bitirince de hesabı görürüz. Bir küçük mabet... Nasıl yapmanı istediğimi anladın değil mi?

"Evet efendim."

"İşe ne zaman başlarsın?"

"Yarın bile başlayabilirim."

"Peki ne zaman bitmiş olur?"

Spatolino bir an durup düşündü.

"Eğer bu kadar büyük olacaksa, en azından.... Ne bileyim, bir ay sürer."

"Tamam. Şimdi birlikte gidip yeri görelim."

Caddenin öbür tarafındaki arazi de Ciancarella'nın mülküydü. İşlenmiyordu, terk edilmiş bir haldeydi. Villasının tam karşısındaki bu alanda bir huzursuzluk

yaşamak istemediği için satın almıştı. Boş bir tarla gibi çobanların sürülerini getirip otlatmasına izin veriyordu. Dolayısıyla da söz konusu mabedin inşa edilmesi için hiç kimseden izin almaya gerek yoktu. Yer belirlenmişti, ana giriş kapısının tam karşısıydı. İhtiyar villaya geri döndü. Spatolino yalnız kalmıştı, hiç durmadan ılık çalmaya başladı: “Fififi... Fififi... Fififi...”

Sonra uzaklaştı. Yürüye yürüye fark etmeden kendini don Lagaipa’nın, günah çıkardığı rahibinin kapısının önünde buluverdi. Kapıyı çaldıktan hemen sonra rahibin kaç gündür hasta yattığını hatırladı, bu sabah ziyaretiyle onu rahatsız etmemeliydi ama durum vahimdi. İçeri girdi.

IV.

Don Lagaipa üzerinde uzun ev elbisesi ve çoraplarıyla odanın orta yerinde ayakta durmuş, onun vermiş olduğu talimatları nasıl yerine getireceklerini bilemeyen hizmetçiyle yeğeni arasındaki kadın karmaşası arasında silahın namlusunu temizlemekle meşguldü.

Geniş ve etli burnu bu hastalığından sonra sanki daha da fazlalaşmış gibi görünen çiçek bozuğu ile sünger gibi delik deşikti. Parlak, siyah böyle bir burundan ürkmüş gibi biri oraya biri buraya bakan gözler sanki bu bozuk, sarımtırak surattan kaçıp gitmek ister gibiydiler.

“Beni harap ediyorlar Spatolino, harap! Biraz önce kâhya geldi, imansız, bana çiftliğimin belediyesinin mülkiyetine geçtiğini söyledi! Ya, herkesin malı yani! Sosyalistler, anlıyor musun? Dalındaki üzümümü çalı-

yorlar, Hint armutlarını, her şeyi! Senin malın benim malımdır, anlıyor ınusun? Senin malın benim malımdır! Bu silahla vuracağım. Bacaklarından! Söyledim onlara, bacaklarınıza sıkacağım; kurşun tedavisi, iyi gelir! ‘Rosina, aptal, aptal, aptal, biraz daha sirke dedim, bir de temiz bir bez!’ Sen ne diyordun evladım?”

Spatolino lafa nerden başlayacağını bilemedi. Daha ağzından Ciancarella adı çıkar çıkmaz bir sürü kötü laf sökün etti. Mabet inşaatıyla ilgili ilk bilgileri verdiğinde don Lagaipa’nın aklını kaçırdığını sandı.

“Bir mabet mi?”

“Evet efendim. Muhterem efendime ne yapmam gerektiğini sormaya geldim.”

“Bana mı soruyorsun? Seni gidi eşek, peki ne cevap verdin?”

Spatolino hem Ciancarella’ya söylediklerini tek tek anlattı hem de cengâver rahibin övgülerinden kendinden geçerek bir söylediğine bin kattı.

“Çok güzel! Ya o? Köpek suratlı?”

“Rüya gördüğünü söylüyor.”

“Üçkâğıtçı! Sakın inanma! Üçkâğıtçı! Tanrı gerçekten rüyasında onunla konuşmuş olsaydı varını yoğunu bırakacağı o dinsiz sosyalist Montoroları kollamak yerine sadece bize, dinine bağlı oldukları için akraba olarak kabul etmek istemediği o zavallı Lattugalara yardım etmesini tavsiye ederdi, anlıyor musun? Yeter artık. Sen ne istiyorsun benden? Yap mabedini! Sen yapmazsan bir başkası yapacak. Ayrıca bizim açımızdan böyle bir günahkârın bir şekilde tövbe etmek istemesi iyiye işarettir. Üçkâğıtçı! Köpek suratlı!”

Spatolino evine döner dönmez bütün gün küçük mabet şekilleri çizmekle uğraştı. Akşama doğru mal-

zeme almaya ve iki hamal bir de sıvacı bulmaya gitti. Ertesi gün şafak vakti işe koyuldu.

V.

Yaya olarak veya atla veya yük araçları ile toz toprak içindeki bu caddeden geçen ahali durup Spatolino'ya ne yaptığını soruyordu.

“Bir küçük mabet.”

“Kim yaptırıyor?”

Spatolino parmağını gökyüzüne doğru kaldırıp derinden, “Kırbaçlanmış İsa,” diyordu. İnşaat süresi boyunca bu cevaptan başka bir laf çıkmadı ağzından. Ahali de gülüyor, omuz silkip geçiyordu.

Bazıları da villanın ana giriş kapısına doğru bakıp, “Tam burası mı?” diye soruyordu.

Hiç kimsenin aklına noterin bu küçük mabe-di inşa ettirebileceği gelmiyordu. Bu arazinin de Ciancarella'ya ait olduğunu bilmediklerinden herkes küçük mabet inşaatının piskopos veya Katolik cemaati tarafından ihtiyar tefeciye nispet olsun diye yaptırıldığını sanıyordu. Böyle düşünüp eğleniyorlardı.

Bu arada sanki Tanrı gerçekten de bu inşaatın yapımını onaylamıyormuş gibi çalışırken Spatolino'nun başına gelmedik bela kalmadı. Zaten temele uygun zemin bulmak için dört gün boyunca kazı yapılmıştı. Sonra taş yüzünden yukarıda delikte kavga, kireç yüzünden kavga, maden ocakçısıyla kavga, sonunda da kemerin inşası için kurulan iskelenin yerleştirilmesi hadisesi; iskele yıkıldı ve sıvacı çocuğun telef olmayışı bir mucizeydi.

Sonuncusu ise bomba. Ciancarella tam da Spatolino'nun şahane bir şekilde yapıp bitirdiği küçük mabedi göstereceği gün, bir beyin kanamasıyla, şu aniden olanlardan, üç saat içinde ölüverdi.

Hiç kimse Spatolino'yu Ciancarella'nın bu beklenmedik ölümünün Tanrı'nın kızgınlığından kaynaklandığı fikrinin aksine inandıramıyordu. Bu uğursuz inşaatı -hiç istemeden- yapmaya razı olduğundan itibaren ilahi kızgınlığın Spatolino'nun da üzerine yağdığını sanmayın. Buna inanmanız gereken zaman noterin varisleri olan Montoroların onun bu inşaatın maliyetinden söz ettiğinde hiçbirinin bu konuda bir şey bilmediğini, herhangi bir yazılı kayıt da olmadığından borcu kabul etmediklerini işittiği zamandı.

Spatolino, “Nasıl?” diye haykırdı, “Peki bu küçük mabedi ben kim için inşa ettim?”

“Kırbaçlanmış İsa için.”

“Ben mi karar verdim?”

Varisler Spatolino'nun ayakaltından çekilmesi için, “Eğer bir an için onun düşünce ve duygu şekline bu kadar ters bir işi sana görev olarak verdiğini düşünecek olursak amcamızın hatırasına saygısızlık etmiş oluruz. Hiçbir kayıt da yok. Sonuç olarak bizden istediğin nedir? Küçük mabet senin olsun, işine gelmiyorsa mahkemeye git,” dediler.

Tabii hemen, Spatolino mahkemeye başvuracaktı. Davayı kaybedebilir miydi? Hâkimler onun kendi kafasından küçük mabedi inşa etmiş olduğuna inanırlar mıydı gerçekten? Ayrıca şahit olarak uşak vardı; Ciancarella'nın uşağı, patronu onu bu inşaat için Spatolino'yu çağırarak görevlendirmişti. Don Lagai-pa da vardı. İnşaat talebi olduğu gün tavsiyesini almak

üzere ona gitmişti. Ayrıca karısı da vardı. Ona da söylemişti. İşçiler de vardı; inşaatta birlikte çalışmışlardı. Davayı nasıl kaybedebilirdi ki?

Kaybedersiniz, kaybedersiniz beyefendiler. Kaybedersiniz çünkü Ciancarella'nın uşağı Montoroların hizmetine girmişti artık. Mahkemeye şahitlik yapmak üzere gittiğinde evet Spatolino'yu nur içinde yatsın patronunun talimatı ile çağırmaya gittiğini doğruladı fakat nur içinde yatsın patronunun aklında oraya bir küçük mabet inşa etmek üzere görev vermek gibi bir durum yoktu elbette. Bahçivandan, o da vefat etmişti -şu işe bak!-, Spatolino'nun tam şuraya, ana kapının tam karşısına bir küçük mabet inşa etmek niyetinde olduğu söylentisini duymuştu. Caddenin öbür yanındaki arazinin Ciancarella'nın mülkü olması dolayısıyla da böyle bir garabeti oraya inşa edeceğini haber vermeye gelmişti. Hatta bir gün de yasak olmasına rağmen Spatolino'nun üç işçi ile toprağı kazmakta olduğunu söylediğinde patronunun, "Bırak kazsın, delinin biri olduğunu bilmiyor musun? Belki de Santa Caterina Kilisesi'ni bitirmek için bir gömü arıyordur!" dediğini de sözlerine ekledi. Spatolino'nun başka birçok deliliğine ilham kaynağı olan Don Lagaipa'nın şahitliği hiçbir işe yaramadı. Başka? İnşaat işçileri de Ciancarella'yı hiç görmediklerine günlüklerini ustabaşından aldıklarına dair şahadette bulundular.

Spatolino mahkeme salonundan aklını kaybetmiş gibi kaçtı. Böyle olmasına sebep ne küçük mabet inşaatı için harcadığı para ne de üstüne ödemeye mahkûm edildiği mahkeme masraflarıydı; ulu adalete olan inancını kaybetmişti.

Yolda yürürken kendi kendine, "Ama demek ki...

Bu şimdi Tanrı yok mu demektir?” diyordu.

Don Lagaipa'nın sözüne uyarak Yargıtay'a başvurdu. Yıkım oldu. Temyizde de davayı kaybettiğini öğrendiği gün Spatolino'nun soluğu kesildi. Cebinde kalan son parayla bir buçuk metre kırmızı pamuklu kumaşla üç eski çuval alıp evine döndü.

Karısının kucağına üç eski çuvalı atıp ona, “Bana rahip cübbesi dik!” dedi.

Karısı söylediklerini anlamamış gibi, “Ne istiyorsun?” diye sordu.

“Söyledim ya, bana bir rahip cübbesi dik... Hayır mı? Ben kendim yaparım.”

Kısa sürede iki çuvalı söküp ikisini birbirine tutturarak dikti, uzunlamasına, önden ikiye ayırdı. Üçüncü çuvala kolları hazırladı, ilk çuvalda hazırlamış olduğu kol yerlerine dikti. Boyun kısmını da genişçe bırakarak tamamladı. Bir bohçaya koydu, kırmızı pamuklu kumaşı da yanına alarak kimseyi selamlamadan çıkıp gitti.

Aşağı yukarı bir saat sonra bütün köye Spatolino'nun delirmiş olduğu haberi yayıldı. Cadde üzerinde, Ciancarella'nın villasının karşısındaki yeni küçük mabede direğe bağlanmış İsa heykeli gibi yerleşmişti.

“Nasıl yerleşmiş? Ne demek bu?”

“Evet o işte, İsa olarak küçük mabedin içinde!”

“Sahiden mi?”

“Sahiden!”

Bütün köy halkı onu görmeye koştu. Küçük mabedin içinde, demir parmaklıkların arkasında, daha üzerinde üretici firmanın etiketi duran şu rahip cübbesine bürünmüş, omzunda pelerin şeklinde duran kır-

mızı pamuklu kumaş, başında dikenden yapılmış taç, elinde de bir sopa.

Başı önde bir yana yatmış, gözler yere bakıyordu. Giderek artan kalabalığın kahkahaları, ısıkları, naralarına karşın duruşunda en ufak bir değişiklik olmuyordu. Veletler burnunun dibine meyve kabukları atıyor, inanılmaz hakaretler ediliyor ama o gerçek heykel gibi sabit, duymuyor sadece arada bir gözlerini kırıştırtıyordu.

Komşu kadınlarla birlikte karısının önce yalvarmaları sonra nefret ve öfke krizleri, çocuklarının ağıt figanları Spatolino'yu yerinden kıpırdatmaya yetmedi. Bu çılgınlığa bir son vermek için polislerin müdahalesi gerekti; parmaklıkları aşır Spatolino'yu tutukladılar.

Çırpınıp duran Spatolino, "Beni rahat bırakın! Benden daha iyi İsa var mı?" diye bağırmaya başladı.

"Benimle nasıl alay ettiklerini, bana nasıl hakaret ettiklerini görmüyor musunuz? Benden daha iyi İsa var mı? Bırakın beni! Burası benim evim! Burayı ben kendi paramla kendi ellerimle yaptım! Ben terimi akıttım buraya! Bırakın beni hainler!"

Ama hainler onu akşama kadar bırakmadılar.

Yetkili, "Evine!" diye talimat verdi. "Karar verildi, evine, dikkatli ol!"

Spatolino eğilerek, "Tamam Bay Pilato" diye cevap verdi.

Sonra sessiz sedasız küçük mabede geri döndü. İçine yeniden İsa heykeli gibi yerleşti. Bütün geceyi orada geçirdi ve bir daha hiç ayrılmadı.

Onu fikrinden vazgeçirmek için aç bırakmayı, korkutmayı, alay etmeyi denediler ama boşuna.

Sonunda hiç kimseye zarar vermeyen zavallı bir deli gibi onu kendi haline bıraktılar.

VI.

Şimdi artık bazıları gaz yağlı lamba, bazıları yiyecek, içecek getiriyordu. Yavaş yavaş da kadın kısmı aziz diye seslenmeye hatta gidip ondan kendileri ve yakınları için dua etmesini dilemeye başladı. Diğer birileri ona yepyeni, eskisinden daha iyi dikilmiş bir rahip cübbesi getirdi ve karşılığında toto oynamak için ondan üç rakam söylemesini istedi.

Gece yol alan yük arabacıları artık küçük mabe-din içinde yanan o lambayı görmeye alışmışlardı hatta uzaktan gördüklerinde hoşlarına gidiyordu. Önünde duruyor, zavallı İsa ile sohbete koyuluyorlardı. O da yaptıkları şakalara memnunlukla gülümsüyordu. Sonra çekip gidiyorlar, yük arabalarının gürültüsü sessizlikte yavaş yavaş sönüyordu. Zavallı İsa ya yeniden uyumaya devam ediyor ya da o sırada çuvaldan rahip cübbesi ve kırmızı pamukludan pelerini ile İsa kılığı içinde olduğunu hiç aklına getirmeden duvarın arkasına geçip ihtiyaç gideriyordu.

Fakat arada bir ışığa uçan cırcırböcekleri üzerine düşüyor ve onu aniden uyandırıyor. O zaman dua etmeye koyuluyordu. Fakat çok da seyrek olmayan bir şekilde dua esnasında başka bir cırcırböceği, içindeki eski şarkıcı cırcırböceği uyanıveriyordu. Spatolino artık alışmış olduğu dikenli tacını başından çıkarıyor, dikenlerin iz bıraktığı yerleri kaşıyarak, tutku dolu gözlerle ıslık çalmaya koyuluyordu: “Fififi... Fififi... Fififi...”

MEOLA'NIN SAVUNMASI

(Montelusa Rahibeleri)

Montelusalı yurttaşlarıma, koyu bir nankörlükle lekelenmek istemiyorlarsa eğer Meola'yı gözü kapalı mahkûm etmemelerini ısrarla önerdim.

Meola çaldı.

Meola zenginleşti.

Meola yarın muhtemelen tefecilik yapmaya başlayacak.

Evet, ama önce bir düşünelim efendiler, Meola kimden ve neden çaldı. Düşünelim şöyle, Meola'nın çalarak kendine yaptığı iyilikle bu çok sevdiğimiz Montelusa'ya yaptığı iyiliği birbiriyle karşılaştıralım.

Ben kendi bakımımıdan, yurttaşlarıma bir yandan yaratılan bu faydaların farkında olmalarına karşın öte yandan Meola'yı mahkûm ederek ona bu şehirde yaşamı neredeyse imkânsız hale getirmeleri dolayısıyla iç huzurumu bulamıyorum.

Bu sebepten bir yargılama yapmak üzere İtalya'da yaşayan tarafsız ve düşünme gücüne sahip liberallere çağrı yapıyorum.

On bir seneden beri bütün Montelusalılar olarak

hepimizin üzerinde dehşetli bir kâbusun yükü vardı. Kâbus, piskopos Vitangelo Partanna'nın ısrarla ve Roma'nın yüksek kademedekilerinin tavsiyeleriyle bizim şehrimizin başpiskoposluğuna atandığı o uğursuz gün başlamıştı.

Ne zamandır ekselansları başpiskopos Vivaldi'nin -Tanrı şerefini artırsın- huzurlu, içtenlikli bir üslûp, sınırsız cömertlik gibi bizi alıstırdığı konforlarla yaşıyorduk. Oysa bu yeni piskoposun bizim daimî ilkbaharımızda güler yüzlü bu karşılamada tepedeki antika piskoposluk sarayından iki sekreterin kolları arasında, ayakta inişini ilk gördüğümüz zaman tüm Montelusalılar olarak kalbimizin sıkıştığını hissetmiştik. Uzun, hüznü zayıflıkla bükülmüş bir vücut, öne doğru uzamış bir boyun, dik tutabilmek için zorlanmaktan ötürü kâğıt gibi sararmış yüzde sarkmış, şiş ve mor dudaklar, üzerinde siyah gözlükler bulunan çengel bir burun...

İki sekreter, yaşlı olanı don Antonio Sclepis, Meola'nın amcası ve genç olan don Arturo Filomarino (kısa süre bu görevde kalmıştı) ekselanslarını bir adım geriden dimdik, sanki bir yere asılmış gibi bir izlenim vererek takip ederken onun tüm halka verdiği korkunç etkinin farkındaydılar.

Zaten de herkese gökyüzü, bembeyaz şehrimizin neşeli havası; bu diken diken ve kasvetli görüntüyle kararmaya yüz tutuyor gibi gelmişti. Onun her geçtiği yerde kalabalığın uğultusu neredeyse ürperti gibi Montelusamızın övüncü gülücükler içindeki Cennet Caddesi boyunca dizili, aşağıdaki iki mavide, acımsı ve koyu olan denizin mavisini ile boylu boyunca uzanmış uçsuz gökyüzünün mavisinde biten ağaçlardan geçerek çoğalıyordu.

Montelusalılar olarak temel kusurumuz hiç şüphe yok ki etkilenme şeklimizdir. Kolayca konusu olduğumuz etkiler uzun bir süre bizim görüşlerimizin, duygularımızın üzerine çıkabilir, ruhumuzu hassas ve zorlu değişimlere ikna edebilir.

Ayakta bir başpiskopos? Başpiskoposluk makamı kale gibi yukarıda şehrin tepesine oturduğundan beri bütün Montelusalılar başpiskoposlarını her zaman Cennet Caddesi'nde arabasından inerken görmüştür. Ama başpiskopos Partanna ilk günden beri bu makama şeref için değil iş yapmak için geldiğini söylemişti. Kıt görüşlü bir cimrilikle törenlerde faytondan vazgeçmiş, seyislere ve yardımcılarına yol vermiş, atları ve ilgili gereçleri satmıştı.

Başlangıçta tutumlu olmak istiyor. Doğduğu Pisanello'da yaşayan bir sürü fakir akrabası var, diye düşünmüştük.

Eğer şu olay olmasaydı... Bir gün Pisanello'dan Montelusa'ya bu fakir akrabalarından biri yani kardeşlerinden biri, dokuz çocuk babası bir adam ondan bir dilekte bulunmaya gelmişti. Azizlere dua edermiş gibi ellerini birleştirip diz çökmüş, ölüm döşeğindeki karısının ameliyat parasını ödeyebilmek için yardım istemişti. Adama Pisanello'ya dönüş parasını bile vermeye niyetlenmemişti. Olayı hepimiz gördük. Başpiskoposluk makamından iner inmez Pedoca Kahvesi'ne gelen sesi hıçkırıklarla kesilen, gözleri ağlamaktan şişmiş bu zavallıya söylediklerini de hepimiz işittik.

Halihazırda Montelusa Piskoposluğu -bilmekte fayda var- İtalya'nın en zenginlerinden biridir.

Başpiskopos Partanna Pisanello'daki akrabalarından birinin bu denli acil ihtiyacını bu kadar sert bir

şekilde reddediyorsa bütün bu gelirleri nerede kullanmak istiyordu?

Marco Meola bize bu sırrı çıtlattı.

Hatırlıyorum (resmini bile çizebilirim) hepimizi, Montelusa liberallerini meydandaki Pedoca Kafesi'ne çağırmıştı. Elleri titriyordu. Aslan başı gibi olan kafasındaki kıvırcık tutamlar asla başına oturmak istemeyen sarkık beresinden fırladığından onu her zamankinden daha çok avuçlarıyla sert darbeler vurarak düzeltmek zorunda bırakıyordu. Solgun ve gururluydu. Arada bir öfke titremesi içinde burnunu kıvırıyordu.

Bourbon tiranlığının sürdüğü konuşma yasağının olduğu o korkunç yıllarda Liguorini papazlarının vazalarla ve günah çıkarmalarla ülkeye yaymış oldukları yolsuzluğun izleri yaşlı Montelusalıların ruhlarında hâlâ canlılığını koruyordu. Bu papazlar bulundukları bölgede tiranlığın ispiyonlama ve ihanet kanadını oluşturunuyordu.

Ligouriniler... Başpiskopos Partanna şimdi bu Ligourinileri Montelusa'ya geri getirmek istiyordu. İhtilal olduğunda halkın öfkeyle kovaladığı o Ligourinileri...

İşte bu sebepten piskoposluğun gelirlerini biriktiriyordu.

Garibaldi'nin Palermo'ya giriş haberinin anons edildiği andan itibaren ordu erimişti, Montelusa'daki son Bourbon garnizonundaki askercikler de onunla birlikte... Biz Montelusalılar için başka türlü ifade edemediğimiz yakıcı özgürlük ateşiyle başlattığımız papaz avcılığı bir meydan okumaydı.

Dolayısıyla piskopos Partanna bu son övüncümüzü ortadan kaldırmak istiyordu.

Aşağılanmış olmaktan ötürü öfke ile titreyerek birbirimizin gözlerine baktık. Ne pahasına olursa olsun böyle bir niyetin gerçekleşmesini önlemek gerekiyordu. Ama nasıl?

Sanki o günden beri gökyüzü Montelusa'nın üzerine çökmüştü. Bütün şehir yasa girmişti. Yukarıda başpiskoposluktaki ise çizmekte olduğu suç tasarısının üzerine kuluçkaya yatmış, her geçen gün bu tasarımı gerçekleştirme zamanına daha çok yaklaşıyordu. Biz de göğsümüze taş basmış bu gidişatı izliyorduk. Marco Meola'nın piskoposun sekreteri Sclepis'in yeğeni olduğu bilinmesine rağmen hiç kimsenin, onun liberal inanca bağlılığından şüphesi yoktu. Tam tersi herkes onun kahramanca denebilecek ruh gücünü takdir ediyor, rahip bir amca tarafından evlat gibi yetiştirilmiş ve büyütülmüş biri için aslında bu inancının ne çok acıya sebep olabileceğini anlıyordu.

Montelusalı yurttaşlarım şimdi bana alaylı bir ses tonuyla, "Madem rahip amcanın ekmeği bu kadar 'tuzluydu' neden çalışmaya başlayarak ondan kurtulmuyordu?" diye soruyorlar.

Gençken dini seminerden kaçmaya yeltendiğinde Sclepis'i ne pahasına olursa olsun rahip yapmak istediğinden onun resmi eğitimine son verdiğini unutuyorlar. Asabi bir din adamının öfke nöbeti yüzünden bu çeşit bir deha kaybedildiği için ona kuvvetle acımış olduğumuzu hepsi unutuyor.

Marco Meola, Pedoca Kahvesi'nde bir masayı kendine kürsü edinmişti. Başpiskoposluğun yağdırdığı şimşeklere, amcasının nefret ve intikamına meydan okuyarak Montelusalıları Alfonso Maria de' Liguori'nin Latince ve halk dilinde yazılmış eserlerini

her gün bir saatini ayırıp yorumluyordu. Her pazar günü de sıra özellikle manevi ve kutsal söylevler ile “Maria’nın Zaferleri” kitabına gelirdi. Bütün bunları yaptığı zamanki mutabakat korosunu, alkışları ve bir dolu takdiri ben çok iyi hatırlıyorum.

Ama bizim istediğimiz hayallerimizdeki hilelerin, içler acısı etki altında kalma halimizdeki anormalliğin hesabını Meola’ya çıkarmaktır.

Meola bir gün acımasız bir havayla elini havaya kaldırıp sonra göğsüne dayayarak bize, “Beyler size söz veriyorum ve yemin ediyorum ki Liguoriniler Montelusa’ya asla dönmeyecekler! Sizler Montelusalılar ısrarla ne tür şeytanlıklar isterdiniz bilemiyorum; belki istediğiniz mayınlar, bombalar, pusular, başpiskoposluğa gece hücumları ve Fransızlara karşı savaşıyan halk kahramanı Pietro Micca gibi elinde fitil başpiskoposu ve Liguorinileri havaya uçurmaya hazır bir Marco Meola,” dedi.

Sizin güven ve hoşgörünüze sığınarak şimdi bu epeyce tuhaf bir kahraman algılamasına sahip olmak demektir. Bu tür yöntemlerle Meola’nın Montelusa’yı Liguorinilerin saldırısından kurtarması mümkün olabilir mi? Gerçek kahramanlık sözü edilen teşebbüs için gerekli olan yöntemleri ölçülü bir şekilde kullanmayı bilmeye dayanır.

Marco Meola da bunu biliyordu.

Taze ilkbaharın tüm güzel kokularına doymuş mest edici havada, bu unutulmaz alacakaranlığın ışıklılı tutkusunda kümeler halinde uçuşan kırlangıçların şenlikli çılgınlıkları arasında kilise çanlarının sesi duyuluyordu.

Meola ile birlikte Cennet Caddesi üzerinde sessiz

ve kendi düşüncelerimize dalmış gezinti yapıyorduk.

Meola birdenbire durdu ve gülümsedi.

Bana, “Dinle,” dedi. “Şu yakında çalan çanları duyuyor musun? Sant’Anna manastırından geliyor. Çalanın kim olduğunu bir bilsen!”

“Kim çalıyor?”

“Üç çan, üç küçük beyaz güvercin!”

Bu lafları sarf ederkenki halinden dolayı şaşkın bir halde dönüp yüzüne baktım.

“Üç rahibe mi?”

Başıyla olumsuzlayıp beklememi işaret etti.

Yavaşça, “Kulak ver,” diye ekledi. “Şimdi üçü de çalmayı bitirir bitirmez sonuncusu, çanların en küçüğü ve en duru sesli olanı üç kez daha mahcup bir şekilde çalacak. İşte... İyice dinle!”

Gerçekten de uzakta, gökyüzünün sessizliğinde üç tane dokunuş -çın çın çın- o çekingen aydınlık sesli küçük çan... Üç çınlama sesi akşam vaktinin altın renkli parlaklığında mutlu eriyip gidiyor gibiydi.

Meola, “Anladın mı?” diye sordu. “Bu üç dokunuş mutlu bir ölümlüye şöyle diyor: ‘Seni düşünüyorum!’”

Ona yeniden dönüp baktım. İç çekmek üzere gözlerini yarı kapatıp çenesini yukarıya doğru kaldırmıştı. Karışık ve yoğun sakalının altından fildişi gibi beyaz ve kalın boynu görünüyordu.

Kolunu çekiştirerek, “Marco!” diye bağırdım.

Marco gülmeye başladı, sonra kaşlarını çatıp, “Kendimi feda ediyorum dostum, kendimi feda ediyorum!” diye homurdandı. “Ama emin ol ki Liguoriniler kesinlikle Montelusa’ya geri dönmeyecekler.”

Uzun bir süre ağzından başka kelime alamadım.

“Seni düşünüyorum,” diyen çanın o üç dokunu-

şuyla Liguorinilerin Montelusa'ya dönmeleri arasında nasıl bir alaka olabilirdi ki? Peki ya Meola bu geri dönüşü engel olmak için nasıl bir fedakârlık yapıyordu?

Sant'Anna manastırında bir teyzesi olduğunu biliyordum, Sclepis ile annesinin kız kardeşleri. Montelusa'nın beş manastırındaki rahibelerin de piskopos Partanna'dan bütün kalpleriyle nefret ettiklerini biliyordum. Başpiskoposluk görevine gelir gelmez manastırlara her biri diğerinden daha acımasız üç farklı düzen getirmişti:

Birincisi; tatlı ve likör hazırlayamayacaklar ve satamayacaklardı. (O mis gibi ballı-bademli tatlılar, incelikle süslenmiş, hazırlanmış... O tarçın ve anason tadındaki likörler...)

İkincisi; dikiş dikemeyeceklerdi. (Ev eşyası ve kutsal eşyalar bile.) Sadece çorap örebileceklerdi.

Üçüncüsü; sadece günah çıkaran özel bir kişiyle ilgilenemeyecekler, herkesin, ayırım yapmadan toplumun her bireyinin günah çıkarması ile ilgileneceklerdi.

Montelusa'nın beş manastırında da ne ağıtlar özellikle bu son talimatla ilgili olarak ne umutsuz üzüntüler! Değiştirmek için ne uğraşlar!

Fakat başpiskopos Partanna geri adım atmadı. Belki de kendi kendine ekselansları halefinin yaptıklarının hepsinin tam tersini yapmaya yemin etmişti. Başpiskopos Vivaldi (Tanrı şerefini arttırsın!) rahibelerle yakın ve içtenlikliydi. Hiç olmazsa haftada bir gün ziyaretlerine gider, büyük bir sevgiyle onların ikramlarını kabul eder, lezzetlerini över, keyifli ve saygıdeğer sohbetler yaparak uzunca bir süre yanlarında kalırdı.

Oysa başpiskopos Partanna manastırlardan her-

hangi birine ayda bir kereden daha fazla gitmedi. İki sekreterinin eşliğinde, kaba ve sert, bir fincan kahve hatta bir bardak su ikramını bile asla kabul etmek istemedi. Başpiskoposun ziyaretini haber vermek için kapı görevlisi, ayağına basılmış köpek yavrusu gibi bağırان çanın zincirini koparırcasına çaldığı zaman, manastır-daki baş rahibeler ve vekilleri yeni rahibeleri ve eğitim rahibelerini aşağıya, kabul salonuna indirebilmek ve söz dinletmek için ne çok azarlarlardı.

Haçıyla yaptığı acayip işaretlerle hepsini ürkütürdü. Çifte kafesin önünde her birinin onu selamlaması sırasında berbat sesiyle homurdanarak, “Aziz kızım,” diye başlayıp, kızarmış bir suratla gözler aşağıya çevrilmiş, “Tanrı sizi korusun!” diyerek selamlarına karşılık verirdi.

Kilise ile ilgili değilse başka hiçbir konudan söz etmezdi. Sant’Anna manastırının kabul salonunda onu kafesin arkasından gözleriyle yiyen genç rahibe ve öğrencilere manastırın bahçesine dikmek üzere küçük bir çilek ağacı getirme sözü verdiği için genç sekreter don Arturo Filomarino işinden olmuştu.

Başpiskopos Partanna kadınlardan vahşice nefret ediyordu ve kadını, en tehlikeli kadını, mütevazı, yumuşak ve sadık kadını manastırdaki rahibe kılığı içinde görüyordu.

Bu nedenle de onlara verdiği her cevap parmaklara vurulan ceza değneğinin darbesi gibiydi. Marco Meola sekreter dayısı dolayısıyla başpiskopos Partanna’nın kadınlara duyduğu nefretten haberdardı. Bu nefret ona çok aşırı görünüyordu, böyle olduğu için de başpiskoposun geçmişinde ve ruhunda gizli ve özel bir sebebi olmalı diye düşünüyordu. Sebebi anlamak için

araştırmaya başladı. Ama kısa bir süre sonra Sant'Anna manastırına gizemli bir şekilde gelen yeni bir öğrenci dolayısıyla araştırmayı yarım bıraktı. Bu zavallı kambur bir kızcağızdı; kasvetli zayıf yüzünde beliren iki yumurta büyüklüğündeki gözlerin bulunduğu kocaman kafasını boynunun üzerinde bile tutamıyordu. Kambur kızcağız başpiskopos Partanna'nın yeğeniydi. Ama bu yeğenin varlığı hakkında Pisanello'daki akrabaların bile hiçbir bilgisi yoktu. Zaten Pisanello'dan da gelmemişti, birkaç sene önce Partanna'nın rahiplik yaptığı kilisenin bulunduğu yerden geliyordu.

Yeni öğrencinin Sant'Anna manastırına geldiği aynı gün Marco Meola meydanda bir tören havası içinde onun özgür inancını paylaşan arkadaşları olarak bizlere yüksek sesle, "Beyler söz veriyorum ve yemin ediyorum ki Ligouriniler Montelusa'ya geri dönmeyecekler," dedi.

Ve bu törensel yeminden sonra Marco Meola'nın hayatında meydana gelen değişiklikleri şaşkınlık içinde izliyorduk. Onun her pazar günü, her dini bayramda kiliseye girdiğini ve ayine katıldığını görüyorduk. Rahiplerle ve ihtiyar dindarlarla gezinti yaparken görüyorduk. Yolların güçlüğüne, iletişim ve araç eksikliğine rağmen kilise kanunları gereği başpiskoposluğa yapılan her dini ziyaret öncesinde onu başpiskopos Partanna'nın azami gözetimi altında yapılan büyük hazırlıkların içinde görüyorduk.

Her şeye rağmen ben -sadece ben- Meola tarafından bir ihanetin söz konusu olabileceğine inanmak istemiyordum. Peki, o ne dedi bizim ilk suçlamalarımıza, ilk yakınmalarımıza? Enerjik bir şekilde:

"Beyler, bırakın yapmak istediğim şeyi yapayım,"

diye cevap verdi.

Siz omuz silkin kızgınlıkla, ona güvenmeyin, döneklik yaptığına inanın, haykırın. Ben ise ondan o unutulmaz akşam vaktinin alacakaranlığında, aydınlık sesli çekingen çanın aydınlık gökyüzünde üç kez yankılandığı zaman dinlediğim o gizemli, yarı itirafı duymuş biri olarak arkadaşı olmayı sürdüreceğim...

Marco Meola, hayatında yılda bir kereden fazla ziyaret etmediğı Sant'Anna'daki rahibe teyzesini, annesini de yanına alarak her hafta ziyaret etmeye başlamıştı. Sant'Anna manastırındaki rahibe teyze    öğrenciyi gözetmekle yükümlüydü.     ğrenci,    genç rahibe adayı eğitmenlerini çok seviyorlardı. Cıvcıvlerin anne tavuğı izledikleri gibi onu her yerde izliyorlardı. Kız kardeşı ve yeğeninin ziyaretlerinde bile görüşme salonunda onu izlemeyi sürdürüyorlardı.

Nihayet bir gün mucize ger ekleşt . Başıpiskopos Partanna,    öğrencinin özellikle de o zavallı kambur yeğeninin ısrarlı yalvarmaları  zerine Corpus Domini ve Madonna del Lume törenleri için senede iki kez rahibelerin manastırda geleneksel hale getirmiş oldukları kiliseyi sabahtan itibaren kapılarını kapatarak elleriyle süsleme isteklerine vetodan vazgeçerek izin vermişti.

İşin doğrusu mucize daha sonra ortaya  ıktı; Madonna del Lume kutlaması sırasında...

Arife geces  Marco Meola gizlice kilisede saklandı. Dindarların günah çıkardığı odada uyudu. Şafakta manastırın kapısı önündeki meydanda bir araba hazır ı.     ğrenci rahibe, ikisi âşık kırlangıçlar gibi güzel ve canlı, diğeri kambur ve astımlı, öğretmenleri ile birlikte Madonna del Lume mihrabını süslemek üzere aşığıya indiler.

Şimdi siz şöyle diyorsunuz, “Meola çaldı, Meola haksız zengin oldu, Meola belki yarın tefecilik yapmaya da başlayacak. Evet. Ama bir düşünün beyler, düşünün ki bu üç öğrenci rahibeden ikisi tarafından umutsuz bir aşkla seviliyorken Marco Meola’ya düşen o üçüncü zavallı, astımlı kambur kızı kaçırmaktı. Bu kız, Ligourini papazlarının Montelusa’ya geri dönmelerine engel olacak olan kişiydi.

Başpiskopos Partanna da zaten kaçırılan yeğeniyle Meola’yı evlenmeye mecbur etmek için Ligourini papazlarının dönüşünü sağlamak üzere oluşturduğu fondaki parayı yeğenine başlık parası yapmak zorunda kaldı. Başpiskopos Partanna yaşlı; yeniden bu fonda para biriktirmeye vakti olmayacak.

Marco Meola biz Montelusa liberallerine ne söz vermişti? Ligourinilerin bir daha geri dönmeyeceklerinin sözünü...

Pekâlâ beyler, sizce Ligourinilerin Montelusa’ya bir daha asla dönmeyecekleri artık kesinleşmedi mi?

TALİHLİLER

(Montelusa Rahibeleri)

Genç rahip don Arturo Filomarino'nun evinde dokunaklı bir tören...

Başsağlığı ziyaretleri...

Bütün komşular pencerelerden ve caddeye bakan ana kapıdan gizlice seyre koyulmuşlardı. Şu yarı açık yarı kapalı kapıda asılı duran rengi atmış, çürümüş matem bandı buruşuk, yaşlı bir surata benziyordu. İçeriye giren herkese sanki kurnazca göz kırparak, evin patronunun -ayaklar önde, baş arkada- evden son çıkışını işaret ediyor gibiydi.

Komşuların gizli seyrine sebep olan merakın nedeni, gerçekten de bu ziyaretlerin farklı bir anlamı olduğu veya daha ziyade ziyarete gelenlerin göstermeye çalıştıklarının dışında bir niyet taşıdıkları şüphesiydi.

Kapıdan her giren ziyaretçiyle sağda solda hayret nidaları duyuluyordu:

“Uff, bu da mı?”

“Kim, o kim?”

“Mühendis Franci!”

“O da mı?”

İşte orada, içeri giriyordu. “Ama nasıl? Bir mason? Bir otuz üçlü?” “Evet efendim, o da. Ve ondan önce ve sonra şu kambur Doktor Niscemi, dinsiz, beyefendiler, dinsiz! Ve cumhuriyetçi ve liberal düşünceli Avukat Rocco Turrisi, Noter Scime, yatırımcı Preato, Tüccar Tino Laspada, vilayet danışmanı ve hatta Morlesi kardeşler.” Daha yerlerine oturur oturmaz bu zavallı Morlesi kardeşler sanki ruhları uykudan zehirlenmiş gibi dördü birden uyumaya başladılar. Ve baron Carrella, baron Carrella bile... Özetle en iyiler, Montelusa’nın ileri gelenleri; meslek sahipleri, memurlar,esnaf...

Don Arturo Filomarino bir gece önce Roma’dan gelmişti. Sant’Anna manastırındaki genç rahibelere götürmeye söz verdiği çilek ağacı dolayısıyla başpiskopos Partanna’nın hışmına uğramış,bu nedenle de edebiyat ve felsefe doktora tezini hazırlamak üzere Roma’ya gitmişti. Babasının beklenmedik rahatsızlığı dolayısıyla acil bir telgrafla Montelusa’ya çağırılmıştı. Çok geç kalmıştı. Onu son kez görebilmenin acı tesellisini bile yaşayamadı!

Evli dört kız kardeş ve enişterler öfke içinde onu hızla bu yıldırım gibi felaketten haberdar ettikten ve yüzlerindeki onu aşağılayıcı hatta iğrendiklerini, nefretlerini belirten yüz ifadesiyle karşıladıktan sonra çekip gittiler. Çünkü rahipler, Montelusa’daki çalışma arkadaşları olan rahipler, kardeşlerinden cenaze ayini için yirmi bin lired, yirmi, tam yirmi bin lired istemişlerdi. Sanki rahmetli dini işler için, cemaate yardım için zaten yeterince bağış yapmamış gibi... İki kiliseye mermer döşetmiş, mihrapların onarılmasını sağlamış, aziz heykelleri, resimleri hediye etmiş, tüm dini kutlamalarda avuç dolusu para dağıtmıştı. Homurdanarak,

sinirlenerek şu dehşet verici son iki günde yaptıklarından ötürü ölesiye yorgun olduklarını belirterek gittiler. Onu yalnız bırakmışlardı. Orada, tek başına, ulu Tanrım özellikle de kâhyayla... Evet, babasının, nur içinde yatsın, son dönemlerinde Napoli'den getirtmek gafletine düştüğü bu taze, yapışkan bir nezaketle ona don Arturi diye sesleniyordu.

Bir şey ters gittiğinde don Arturo dudaklarını büzüp yavaş yavaş iki üç defa soluk almayı, parmak uçlarını da kaşlarının üzerinde gezdirmeyi alışkanlık haline getirmişti. Zavallı şimdi her don Arturi'de...

Ah o dört kız kardeş! O dört kız kardeş! Ondan hiç hoşlanmamışlardı, ta küçüklüğünden beri, onu hiç çekememişlerdi hatta... Belki oğlan olduğu, son çocuk olduğu için... Belki de, zavallılar, dördü de çirkin olduğu için; biri öbüründen beter çirkin... Halbuki o güzel, narin, kıvrıcık sarı saçlı... Bu güzellik onlara kat kat gereksiz geliyordu belki de. Evet, çünkü o çocukluğundan itibaren kendi isteğıyle din adamlığına yönelmiş bir oğlan çocuğuydu. Miras paylaşımında skandallar, iç bulandırıcı sahneler yaşanabileceğı öngörülebilirdi. Enişter zaten vasiyet bırakmadan ölen kayınpederlerinin yazı masası ile para kasasını mühürletmişlerdi.

Bu arada Tanrı'nın elçilerinin babalarının iyi bir Hristiyan olarak ölmesini sağlamak üzere yapılmasını doğru buldukları ve talep etmiş oldukları şeyler için ona sitem etmelerinin ne gereğı vardı? Bir gerçeğı kabul etmesi gerekliydi; rahmetli uzun yıllar tefecilik yapmış ve yaptığını biraz olsun idrak bile etmemişti, bu belki günahını hafifletmeye yarardı. Ah, evlat kalbi ne kadar katı olabilirdi ki...

Bir eliyle aldığını sonra aynı elle verdiği doğruy-

du, hem bu hiç de az değildi. Fakat açık konuşmak gerekirse bunlar kendi parası değildi. İşte belki tam da bu sebepten Montelusa rahipleri son dakikada fazladan bir bağış yapılmasının gerekli olduğuna işaret etmişlerdi. Kendi açısından babasının büyük günahı yaşayıp öldüğü toprağa ait mallardan feragat etmiş ve günahlardan arınmak için kendini Tanrı'ya adamıştı. Ama şimdi babadan kalan mirastan payına düşen kısım ile ilgili kuşku içindeydi ve kendisinden daha üst seviyede birisinden bir ışık almak, bir tavsiye duymak ihtiyacı hissediyordu. Mesela Oblati Koleji'nin yöneticisi, günah çıkardığı, örnek aldığı güçlü iyilikseverlik ataşesi aziz adam, başpiskopos Landolina.

Bu arada bütün bu başsağlığı ziyaretlerinden de utanç duyuyordu.

Gelenlerin seviyesine bağlı olarak ortaya çıkan durum onun için hak edilmemiş bir şeref varlığını ifade ediyordu. Onu gizlerle dolu bir sona, acımasız çürümüşlüğe doğru sürüklüyordu.

Babasına atfedilen bu şerefli görüntüye teşekkür etmekten neredeyse alınganlık derecesinde ürküyordu. Hiçbir şekilde teşekkür etmeyerek de kendi çürümüşlüğünü keşfetmekten ve iki misli kabalık ediyor görünmekten ürküyordu.

Öte yandan bütün bu beyefendilerin kendisine söylemek istediği şeylerin neler olduğunu ne kendisinin nasıl cevap vermesi ne de ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Ya hata yaptıysa? Ya bilmeden, istemeden bir şeyleri eksik yapıyor idiyse?

Her zaman ve her durumda büyüklerine itaat etmek isterdi. Bu şekilde, henüz ortada yol gösteren kimse de yokken kendini bu kalabalığın ortasında kay-

bolmuş hissediyordu.

Bu haldeyken geniş odanın tozlu, çıplak, neredeyse karanlık köşesindeki derme çatma divanına, başsağlığı ziyaretlerini kabul edemeyecek kadar yol yorgunluğundan ve matemden perişan olmuş gibi davranarak gömülmeye karar verdi.

Her gelen ziyaretçi onunla tokalaştıktan sonra derin bir nefes alarak, duvar boyunca sıra sıra dizilip gözler kapalı oturuyordu. Kimse soluk almıyor ve sanki hepsi evladın derin matemine katılmış gibi davranıyordu. Sanki her biri bir diğerinin aynı acıyı paylaşıyor olduğunu göstermesinin rahatsızlığını duyuyormuş gibi birbirine bakmaktan kaçınıyordu.

Herkes bir an önce gitmek istiyordu ama her biri don Arturo'ya bir şeyler fısıldamak için ilk önce bir başkasının gitmesini bekliyordu.

Hal böyle olunca da hiç kimse gitmiyordu.

Oda tıklım tıklımdı. Yeni gelenler oturacak yer bulamıyor, sessizlik içinde sıkıntıdan şişiyor ve oturur oturmaz dördü de derin uykuya daldıkları için geçen zamanın farkında olmayan Morlesi kardeşlere imreniyordu.

Sonunda top gibi küçücük ve yuvarlak baron Cerrella bunalarak ayağa kalktı, daha doğrusu koltuktan indi. Rugan pabuçlarından çıkan sinir edici gırç gırç sesleri içinde eski divana doğru yürüyüp don Arturo'ya doğru eğildi ve yavaşça, "İzninizle peder Filomarino, bir ricam vardı," dedi.

Her ne kadar çökmüş bir halde oturuyor olsa da don Arturo ayağa fırladı, "Buyurun sayın baron!" dedi ve ona tüm odalardan birlikte geçerek giriş kapısına kadar eşlik etti. Kısa zaman sonra soluk soluğa geri

dönüp yeniden divana gömülmüştü. Aradan iki dakika geçmeden bir başkası kalktı ve yanına gelip aynı cümleyi tekrarladı: “İzninizle peder Filomarino, bir ricam vardı.”

Biraz önceki yürüyüş tekrarlandı. Birer birer, iki dakikada bir, sırayla birileri kalkıyor ve... Beş, altı kişiden sonra don Arturo artık geniş salonun dibindeki eski koltuğa kadar gelmelerini beklemeden birinin ayağa kalktığını görür görmez ona doğru seğirtiyor ve çıkış kapısına kadar eşlik ediyordu.

Biri gittiğinde hemen arkasından ikişer üçer kişi kalkıyordu ve bu ıstırap bütün gün sürecekmış gibi görünüyordu.

Öğleden sonra saat üçten itibaren çok şükür artık gelen olmadı. Büyük odada geriye sadece Morlesi kardeşler kalmıştı. Biri diğerinin yanında, başları önlerine düşmüş aynı pozisyonda oturuyorlardı.

Aşağı yukarı beş saattir bu vaziyette uyuyorlardı.

Don Arturo ayakta duracak halde değildi. Napoli’li genç kâhya kadına umutsuz bir şekilde bu uykucuları işaret edince o da, “Siz gidip karnınızı doyurun don Arturi,” dedi. “Onları bana bırakın.”

Uyandılar. Kendilerine gelmek için uykudan kızarmış ve fal taşı gibi açılmış gözlerini etrafta birkaç kez gezdirdikten sonra don Arturo’ya onlar da özel bir şeyler söylemek istediler ama boşunaydı bu çaba. Don Arturo buna gerek olmadığını anlamalarını sağlayacak biçimde davrandı. Diyeceklerini anlamıştı ve diğerlerine de yaptığı gibi mümkün olan her şekilde onları memnun etmeye çalıştı. Morlesi kardeşler diğerleri gibi sadece ondan alacaklarının paylaşımında diğer mirasçıların pençesine düşmemek için talepte

bulunmuyorlardı, işaret etmek istedikleri borçlarının senette görüldüğü gibi bin lireden değil sadece beş yüz lireden olduğu idi.

Don Arturo safiyane şekilde, “Ama nasıl? Neden?” diye sordu.

Dördü birden konuşmalarının sonuna kadar biri diğerinin hatasını düzelterek, öteki berikinin söylediklerine eklemeler yaparak cevap vermeye koyuldular.

“Çünkü babanız, rahmetli, maalesef...”

“Yo, maalesef... Şey için... Fazladan...”

“Önlem almış olmak için, evet.”

“Ya, evet... Bize bin lireden için atın imzayı demiştiniz...” “Zaten faizler de...”

“Kayıtlarda görüleceği gibi...”

“Yüzde yirmi dört faiz don Arturi! Yirmi dört! Yirmi dört.”

“Biz ödemelerimizi sadece beş yüz lireden üzerinden yaptık, hiç aksatmadan, geçen ayın on beşine kadar.”

“Kayıtlarda görülecektir...”

Don Arturo tertemiz ellerinin ucunu kaşlarında gezdirirken bu kelimelerle cehennem ateşinin alev aldığı hissetmiş gibi dudaklarını büzerek üfledi.

Diğerlerine de olduğu gibi bunlara da kendisine duydukları güvenden dolayı minnetini ifade ederek, iyi bir din adamı sıfatıyla onlara da söz konusu paralar için talepte bulunmayacağını ümidini verdi.

Maalesef herkesi memnun etmesi mümkün değildi. Mirasçıların sayısı beşti. Onun arzu ettiği gibi davranabileceği kısım mirasın kendisine düşen beşte birlik kısmıyla sınırlıydı.

Mirasın paylaşımı için seçilmiş olan avukatın evinde Don Arturo diğer mirasçılarla ellerindeki sayı-

sız senetler için tartışmaya koyulmuştu. Enişterinin sadece hepsi adına hareket edecek güvenilir bir maliyeci belirlenmesi önerisiyle yetinmek istemiyordu. Bu kişi yavaş yavaş anlaşmaları insani boyutta yenileyecek, faiz oranlarını kayınpederin talep ettiği yüzde yirmi dört yerine bu oranın çok daha altında yüzde beş seviyesine çekerek tahsilât yapacaktı. Bu görüşmenin memlekette öğrenilmesi ile giderek tüm borçluların ümitleri artmaya başladı. Don Arturo'nun gerçek bir Hristiyan ve Tanrı'nın temsilcisine uygun cömert bir davranışla elindeki senetlerin sadece faizlerinden vazgeçmekle kalmayacağı belki tüm borçları da sileceği umuluyordu.

Don Arturo'nun evinde yeni bir merasim daha oldu. Herkes yalvarıyordu. Herkes talihliler arasında addedilmeyi diliyordu. Varlıklarının sefil acısını gözlerinin önüne sermeye, onun elleriyle dokunmasını sağlamaya uğraşıyorlardı.

Don Arturo bu durumdan nasıl kurtulacağını bilemiyordu. Üflemekten dudakları acımaya başlamıştı. Etrafı öyle çevrelenmişti ki öğüt almak için başpiskopos Landolina'ya bir koşu gidecek vakti bulamıyordu. Ona Roma'ya gidip eğitimine başlamak için bin yıl geçmesi gerekiyormuş gibi geliyordu. Ömrü eğitim yapmakla geçmişti, gerçek hayata ilişkin hiçbir şey bilmiyordu.

Sonunda tüm alacaklı senetlerin zorlukla dağılımı yapıldığında kendisine düşenler nihayet paket halinde elindeydi. Paket dışında kalanlara üzülmemek için elindekilerin kimlere ait olduğuna bakmadı bile. Yığını oluşturan senetleri saymadan herkes için ve hepsi için başpiskopos Landolina'nın yargısına başvurmak üzere

doğruca Oblati Koleji'ne gitti.

Başpiskoposun tavsiyesi onun için kan'ın sayılacaktı.

Oblati Koleji şehrin en yüksek noktasında kuruluydu. Bu geniş ve antika binanın dış bölümü kare şeklinde ve koyu renkteydi, zamanla ve mevsim değişiklikleriyle yıpranmıştı. İç kısım ise tam tersine havadar ve aydınlıktı.

Burada bölgenin altıyla on dokuz yaş arasındaki öksüz, yetim ve kimsesiz çocukları değişik sanat ve iş kollarında eğitim görmek üzere yetiştiriliyordu. Başpiskopos Landolina'nın yönetimdeki katı disiplini kayda değerdi. Bu zavallı Oblati'liler kolejin küçük kilisesinde org eşliğinde sabah ve ikindi dualarını söylerken sesleri ağıt yakardı. Yukarıdaki kara fabrikadan gelen bu ses mahpusların feryadı gibiydi, uzaktan dinleyenin yüreğini yakardı.

Başpiskopos Landolina hiç de kendinde bu denli yönetim gücü ve katı enerji barındıran biri gibi görünmüyordu.

İnce, uzun neredeyse yarı şeffaf gibi görünen bir din adamıydı. Yaşamakta olduğu beyaz, havadar odanın yoğun ışığı onu sadece soldurmakla kalmamış sanki beden yoğunluğunu azaltmıştı. Narin titrek elleri âdeta saydamlaşmış, açık renkli oval gözlerinin üzerindeki kapaklar soğan zarından daha ince bir hal almıştı.

Sesi de titrek ve renksizdi. Üzerinde boş gülüşlerin olduğu beyaz, uzun dudaklarından pıhtılaşmış salyalar akıyordu. Genç adamın içeriye girdiğini ve ağlayarak göğsüne kapandığını görünce, "Oo, Arturo!" dedi.

"Yaa, evet! Büyük bir keder... Güzel, güzel, evlat! Büyük bir keder, hoşuma gitti. Tanrı'ya şükret!

Acı çekmek istemeyen akılsızlar için benim nasıl düşündüğümü bilirsin. Keder seni kurtarır evlat! Sen de, şansından, zavalılık, babanı düşünüp çok, pek çok acı çekeceksin, ya... Çok acı verir, çok! Babanla ilgili düşünce de senin çivili pişmanlık kemerin olsun evlat. Ya o kadın? O kadın? Hâlâ evinde mi?“

Don Arturo telaşla, “Yarın gidecek efendim,” diye cevap verirken gözyaşlarını siliyormuş gibi davranıyordu. “Eşyalarını hazırlaması gerekti.“

“Güzel güzel, hemen gitsin, hemen gitsin. Bana bir şey mi diyecektin evlat?“

Don Arturo içinde senetlerin bulunduğu paketi çıkardı ve hemen akrabalarıyla vardığı anlaşmayı, başsağlığı ziyaretlerini, kurbanların yakarmalarını anlatmaya başladı.

Fakat başpiskopos Landolina sanki senetler şeytani silaharmış veya ahlâksız görüntülermiş gibi gözleri onlara doğru her kaydığında kafasını geriye doğru çekiyor, dokunmadan, sanki sadece bakarak bile haşlanacakmış korkusuyla saydam zayıf ellerinin tüm parmaklarını asabi şekilde oynatıyordu. Filomarino’ya da, “Elbisenin üzerine koyma sevgili oğlum, elbisenin üzerine koyma...” diyordu.

Don Arturo senetleri yandaki sandalyenin üzerine bırakmaya davrandı, “Yoo, yoo... Tanrı aşkına, nereye koyuyorsun? Elinde tutma sevgili oğlum, elinde tutma...”

Don Arturo da arada kalmış, şaşkın, aşağılanmış bir halde, yüzünde iğrenme ifadesiyle sanki elinde iğrenç bir madde varmış gibi senetleri sadece iki parmağıyla tutarak, “Öyleyse ne yapayım?” diye sordu.

Başpiskopos Landolina, “Yere bırak, yere bırak,”

dedikten sonra “Sevgili oğlum, bir rahip, sen anlıyorsun...”

Don Arturo yüzü kıpkırmızı olmuş bir şekilde senetleri yere bıraktı.

“Düşündüm de efendim bu senetleri zavallı sahiplerine iade edeyim...”

Başpiskopos hemen sözünü keserek, “Zavallı mı? Hayır, neden? Onların zavallı olduklarını sana kim söyledi?”

Don Arturo, “Yani... Bildiğimiz şey şu ki efendim bu insanlar borç almak mecburiyetinde kalmışlar,” dedi.

Başpiskopos Landolina yüksek sesle, “Kötü alışkanlıklar, sevgili oğlum, kötü alışkanlıklar. Kadınlar, yeme-içme, üzüntü verici tutkular, doyumsuzluk... Ne zavallısı! Şımarık insanlar, sevgili oğlum, şımarık insanlar. Bana mı anlatıyorsun bunları? Sen acemi bir gençsin. Güvenme. Ağlarlar, biliyoruz! Ağlamak o kadar kolay ki... Zor olanı günah işlememektir! Neşe içinde günah işliyorlar, günah işledikten sonra ağlıyorlar. Hadi! Hadi! Tanrı bana gelmen için yol gösterdiğine göre, sana ben öğreteceğim gerçek zavallıların kim olduğunu. Burada bana emanet edilmiş olan çocukların hepsi senin bu zavallı beylerinin açgözlülük ve suçlarının meyveleridir. Buraya, buraya!”

Eğilir, eliyle de Filomarino’ya yerden senet dosyasını almasını işaret eder.

Don Arturo tereddüt içinde ona bakar. Nasıl yani, şimdi evet mi? Elleriyle senetleri alması mı gerekmektedir?

Başpiskopos Landolina onu rahatlatmak üzere aceleyle, “Paketi açmak istemiyor musun? Eline al!

Eline al! Ellerinle tutabilirsin, evet! Üzerlerinden şeytanın mührünü hemen kaldıracamız ve onları bir hayır aracı haline dönüştüreceğiz. Benim zavallı çocuklarıma fayda sağlayacaklarına göre şimdi onlara rahatlıkla dokunabilirsin! Sen onları bana ver, tamam mı? Onları bana ver, sevgili oğlum, onlara ödetmesini biliriz biz, göreceksin, senin o zavallı beyefendilerine nasıl ödeteceğiz!” Başını devamlı sallayarak, büzülmüş beyaz dudaklarıyla bunları söylerken gülüyordu, sesi olmayan bir gülüştü bu.

Don Arturo bu gülüşle irkilerek, bütün vücudu alev almış gibi bir nefes alıp üfledi. Fakat başpiskoposun hayır yapmak üzere güvenli bir telaşla senetleri elinden alıyor oluşu karşısında kendinde cevap verebilecek cesareti bulamadı. Onun eline düşmüş olmaktan dolayı kendilerini talihli sayan, ona ne kadar yalvarıp yakarmış olan, yoksulluk öykülerinden kendisinin de ne kadar çok etkilenmiş olduğu tüm o mutsuz insanları düşündü. Onları hiç olmazsa faiz ödeme yükümlülüğünden kurtarmaya çalışıyordu.

Başpiskopos Landolina, “Hayır! Neden?” diye sordu. “Tanrı hayır işlerinde her şeyden faydalanır! Söyle bakalım, söyle hadi, babanın uyguladığı faiz neydi? Yüksekti değil mi, biliyorum! Duyduğuma göre en az yüzde yirmi dördtü. Güzel, herkese aynı oranı uygulayacağız. Hepsi yüzde yirmi dört ödeyecek.”

Don Arturo diken üstünde, “Ama... Biliyorsunuz efendim... Gerçekten, yani...” diye kekelemeye başladı, “Benimle mirası paylaşanlar senetlerin nakde çevrilmesinde yüzde beş uygulamayı kabul ettiler ve...”

Başpiskopos Landolina ikna olmuş bir şekilde ve hemen yüksek sesle, “İyi yapıyorlar... Oh! İyi yapı-

yorlar! Onlar evet, çok güzel, çünkü bu para onların cebine giriyor! Halbuki bizim için öyle değil. Bizimki yoksullara gidecek evlat! Gördüğün gibi olay tamamen farklı! Yoksullara gidecek olan para bizimki; sana değil, bana değil! Babanla yaptıkları en düşük miktardaki anlaşmaya göre hareket etmezsek bu yoksullara haksızlık etmiş olduğumuzu düşünmez misin? Bu elbette tefecî anlaşması ama şimdi onları hayır yaparak kutsuyoruz! Yo, yoo! Ödeyecekler, faizleri ödeyecekler, hem de nasıl! Yüzde yirmi dört üzerinden. Senin cebine girmiyor, benim cebime girmiyor! Yoksulların parası, ya rabbim! Sen hiç vicdan azabı çekmeden git evlat. Hemen Roma'ya eğitimine dön. Bu işleri bana bırak. O beylerle ben görüşeceğim. Fakirlerin parası, fakirlerin parası... Tanrı seni kutsasın evlat! Tanrı seni kutsasın!”

Başpiskopos Landolina, yaşadığı deneyimin heyecanı içinde, hayır yapma ateşiyle coşmuş, bu gelişmenin haklı olarak tadını çıkarıyordu. Öyle bir noktaya gelmişti ki, sürekli uyuyan zavallı dört Morlesi kardeşin bin lireden üzerinden imzaladıkları senetlerin değerinin aslında beş yüz lireden olduğunu bile kabul etmiyordu. Hatta hiç ellerine geçmemiş olan beş yüz lireden için bile yüzde yirmi dört faiz ödemelerini talep ediyordu.

Bir de üstelik beyaz dudaklarının kenarından akan pıhtılaşmış salyalarıyla onları ne kadar talihli olduklarına ikna etmeye çalışıyordu. Talihliyidiler, gönülsüz de olsa bir hayır işi yaptıkları için talihliyidiler. Tanrı bu yaptıklarını göz önüne alacaktı bir gün, öbür dünya için...

Ağlıyorlar mıydı?

“Evlatlarım, bu keder sizin kurtarıcınızdır!”

MADDEM YAĞMUR YAĞMIYOR

(Montelusa Rahibeleri)

Montelusalı köy halkının şanlı katedralimizin zavallı sakinlerine karşı her yıl uyguladığı yakışık almayan bir tâciz, uygunsuz bir zorbalık söz konusuydu.

S. Francesco d'Assisi Kilisesi'nin kutsal eşyalar odasındaki duvara sabit bir dolabın içinde bütün bir yıl saklanan Bakire Meryem Heykeli, sekiz aralık günü, her yıl tekrarlanan kilise töreninden sonra altın ve mücevherlerle donatılmış, gümüş yıldızlarla süslenmiş mavi ipek mantosuyla merasim töreni için Montelusa'nın dik sokaklarından, demir tahtırevan üzerinde eski, kırık dökük, biri öbürünün üzerinde gibi görünen ev yığınları arasından taa yukarıya, vadinin tepesindeki katedrale doğru yol alıyordu. Geceyi Aziz Gerlando'nun konuğu olarak orada geçirecekti.

Bakire Meryem perşembe gecesinden pazar sabahına kadar katedralde kalacaktı; iki buçuk gün. Bu süre çok kısa görüldüğü için geleneksel olarak bayramdan sonraki pazar günü de aynı yerde bırakılır ve bir sonraki pazar günü daha gösterişli bir geçit merasimi ile S. Francesco Kilisesi'ne geri götürülürdü.

Fakat her sene aynı şey olurdu; ikinci pazar günü yapılması gereken taşıma işlemi kötü hava şartları dolayısıyla bir sonraki haftaya ertelenir ve o pazardan bu pazara bazen aylarca gerçekleşemezdi.

Katedralde kaldığı sürece çok eski geleneklere bağlı olarak Bakire Meryem için eğer bir ödenek ayrılması gerekmiyor olsaydı, bu misafirliğin uzaması hali kendi başına önemli olmayabilirdi. Bakire Meryem'in kaldığı her gün için kilisede fazladan bir din adamı varmış gibi davranılması gerekiyordu. Bu tüm cenaze törenleri ve benzeri törenlerin hepsinden daha masraflıydı; tam olarak bir din adamının maliyeti kadardı. Cemaat meclisinin temsilcileri, söz konusu ödenekten de faydalanarak eskisinden daha gösterişli olması için Azize'yi titizlikle izliyor, şerefine her sene şenlik yapılabilmesi için hiçbir şeyi eksik kalsın istemiyorlardı. Bu uzun misafirliğin kiliseye yol açtığı doğrudan maliyetin dışında başka masraflar ve yorgunluklar da söz konusuydu. Yani her gün yapılması gereken işler vardı: vaaz; maytap ve havai fişek atışları, hatta zavallı hademe için bile her sabah, her akşam uzun uzun çan çalma mecburiyeti.

Tüm yozlaşmaya rağmen Azize'nin katedralde bir-iki ay kalmak istediği inancı Montelusalı köylü halkta kök salmış olmasaydı ve eğer her sene bu ahali ellerini göğe uzatmış, taşımanın yapılacağı gün yağış olmaması için duaya oturmasaydı Azize Bakire aşkına katedralin din adamları belki bu masraflara ve yorgunluklara barış içinde göz yumacaklardı.

Tam da bu zaman diliminde köylünün ekinini hiç masrafa girmeden sulaması için gökyüzünden yağmurlar boşalıyordu. Eğer o yıl yağmur yağmazsa bütün suç

Bakire Meryem'den bir an önce kurtulmak için uğraşan katedralin din adamlarına ait oluyordu.

Aslında katedralin din adamları uzun zaman ve sürekli olarak aynı şeyi işitmekten dolayı Hz.Meryem'e değil şu cahil çiftçilere, daha çok da cemaat meclisindeki şu beyefendi müsveddelerine kızgınlık duyuyorlardı. Bunlar sadece köylülerin ruhlarında Bakire'ye karşı şu aşağılık inancı uyanık tutmaktan memnun olmakla kalmıyor, küstahlığı her cumartesi, akşama doğru köylülerin en zavallılarından üç dört tanesini katedralin önündeki meydana göndermeye kadar vardırıyorlardı. Gidenler elleri arkalarında bağlı, burunları havada köşede dolaşarak kiliseden bir rahibin çıkmasını bekliyorlardı. Dudaklarında aptalca bir gülüşle de, "Afedersiniz peder bey, düşünceniz nedir? Yarın yağmur yağacak mı, yağmayacak mı?" diye soruyorlardı.

Görüldüğü gibi bu tahammül edilmez bir saygısızlıktı.

Başpiskopos Partanna ne pahasına olursa olsun bu işe bir son vermeliydi. O, her halükârda çılgın gibi para kazanma hırsıyla saygısızlıklarını Hz.Meryem'le ilgili bahis tutuşmaya kadar vardırmış olan, hatta inançlı dindarların bağışı olan giysi süslerindeki altınları, mücevherleri, yaldızlı mantoyu bile Katolik bankası San Gaetano'ya rehin eden cemaat meclisi üyeleri tarafından uzun zamandır gayet iyi tanınan bir din adamıydı.

Piskopos hava şartları ne olursa olsun, yağmur yağsa da yağmasa da Bakire Meryem'in San Francesco Kilisesi'ne dönüşü ile ilgili talimatı, bayramdan sonraki iki haftayı geçilmemesi şeklinde vermeliydi. Güçlü kuvvetli din öğrencileri tarafından değişimli olarak taşınan destekli bu şahane tahtırevanda heykelin nasıl

olsa ıslanma ihtimali yoktu.

Aslında ıslanmaktan korkanlar köylülerin karıları, halkın dişi kesimiydi -katedral rahiplerinin tarifindeki gibi- o küçük sürtükler, o genç sürtüklerdi; bir de Bakire'yi öne sürüyorlardı! Bu geçit merasimi için giyinmiş oldukları ipek elbiselerinin ıslanıp bozulmasını istemiyorlardı. Hepsi tepeden tırnağa donanıyor, dine karşı saygısız bir kendini beğenmişlik sahneleyerek Hz.Meryem gibi davranmaya özeniyordu. Elleri yukarıya doğru göğüs hizasında açık, parmaklar yüzük dolu, omuzlarında göğüs iğnesi ile tutturulmuş ipek şal; bakışlar gökyüzüne çevrilmiş yürürken her adımda küpelere, kolyelere, bileziklere asılı bütün süsler sallanıyordu.

Fakat piskopos bir türlü anlamak istemiyordu.

Belki şimdi yaşlı ve çaptan düşmüş olduğundan yağmurun altında, başı açık tahtirevanı izlerken o da ıslanıp hastalanmaktan korkuyordu. Zavallı vekil, başpiskopos Lentini'nin her gün hep aynı konuyla ilgili verdiği o kadar çok vaazdan dolayı, kilise sıralarında bile merhamet uyandıracak kadar yorgun düşmüş olması onu pek de ilgilendirmiyordu.

Üzerinden on bir pazar geçmişti. Sekiz aralıktan beri on bir pazar... Zavallı adam, ona her sabah kahvesini getiren Piconella'ya, yaşlı kâhyaya başını yastıktan kaldırıp ağlamaklı bir sesle, "Yağıyor mu?" diye soruyordu. Piconella nasıl cevap vereceğini bilemiyordu. Çünkü hava gerçekten de adamcağıza inanılmaz ince bir acımasızlıkla işkence yaparak eğleniyormuş gibiydi. Birkaç pazar günü hava sakin görüldüğünde Piconella heyecan içinde başpiskopos vekiline haber vermek için koşmuş, "Güneş! Güneş! Vekil başpiskoposum,

güneş!” demişti. Katedral görevlisi Azize Bakire’nin o sabah, öğlen vaktinden önce, muhakkak gideceğini haber vermek üzere çanları bayram havasında çalmıştı: din dan don, din dan don...

Katedralin önündeki meydan merasim töreni için yavaş yavaş dolmaya başlamış, Azize Bakire’nin her sene çıktığı din okulunun yanı başındaki merdivenlerin bulunduğu demir kapı açılmış, din öğrencileri kalın gömlekleriyle ikişer ikişer gelip yerlerini almıştı. Havai fişekler meydana dizilmiş olduğu sırada birden denizden şimşekler, gök gürültüleri arasında yeni bir fırtına kopmuştu.

Ahali hava değişiminin gözle görülür tehlikesine rağmen din adamlarının Meryem Ana’yı göndermek için acele ediyor olmalarından dolayı kızgınlık içindeydi ve protestoya başlamıştı. Katedral görevlisi meydandaki halkın harekete geçmesini önlemek üzere yeniden bütün çanları çalmaya koyulmuştu.

Başpiskopos, piskoposluk binasının aşağısından gelen ısıklara, bağırtilara, sövgülere son vermek ve sükûneti sağlamak üzere sekreterlerinden birini hava şartlarının el vermesi koşuluyla merasimin bir sonraki pazar gününe ertelendiğini anons etmekle görevlendirdi.

On bir pazar gününün, tam beş pazar gününde bu sahneler tekrarlanmıştı.

On birinci pazar günü, meydan boşalır boşalmaz katedralin tüm din adamları kızgınlık içinde soluğu piskopos vekili peder Lentini’nin evinde aldılar. Ne olursa olsun, ne pahasına olursa olsun bu acımasız zorbalığa bir çare bulmak lazımdı!

Zavallı vekil kafasını elleriyle tutmuş ’etrafına

hiçbir şey işitmiyormuş gibi bakınıyordu. Kalabalığın bu ısıkları, bağırıları, tehditleri diğerlerinden ziyade kendisine yönelikti. Fakat sağırılık halinin asıl sebebi bu değildi. On bir haftadan sonra, bir hafta daha Baki-re Meryem ile ilgili vaaz verecekti! O esnada düşüne-bildiği tek şey buydu ve gerçekten aklını kaçıracakmış gibi hissediyordu.

Çareyi Oblati Koleji'nin korkunç rektörü başpiskopos Landolina bulmuştu. Ağzından çıkan isim orada bulunanların ruhlarına huzur vermeye yeterli olmuştu.

“Meola! Bize Meola lazım! Sevgili dostlarım Meola'ya başvurmamız gerekiyor!”

Marco Meola, şiddetli kilise karşıtı militan! Dört yıl önce Montelusa'yı Ligourini papazlarının işgal olasılığından koruyacağına dair yemin etmişti fakat şimdilerde tüm popülaritesini yitirmişti. Çünkü bir yandan yeminini tutmuştu ama öte yandan da bu yemini tutmak için başvurduğu yöntemler, o kaçırma işlemi, elde ettiği zenginlik onun yapmayı iddia ettiğinin karşılığı değildi, dolayısıyla da ortada kahramanca bir fedakârlık yoktu. Başpiskopos Partanna'nın yeğeni, kaçırılan öğrenci rahibe gerçekten de çirkin ve kam-burdu. Güzel olan başpiskoposun vermek zorunda kaldığı başlık parasıydı. Aslına bakılırsa başpiskopos-larının, Ligourini papazlarını geri getirmek konusun-daki sözüne kanları çok ısınmamış olan Montelusa'nın önde gelen din adamları, açıkça ahbaplık değilse de gizliden, o kaçırma olayından sonra bile hatta bu ka-çırma olayıyla birlikte Marco Meola'ya iyi gözle bakar olmuşlardı.

Ancak şimdi gizli, ahbablarıyla bozuşma riski ol-madan, eski dostlarının desteğini, kilise karşıtı gruba

karşı kaybolan prestijini yeniden kazanmak için kendini ortaya koymak hiç şüphe yok ki hoşuna gidecekti.

Öyleyse katedralin tüm din adamları adına Meola'ya iki güvenilir dostu gizlice yollayıp gelecek pazar günü için genel olarak dini bayramlara, özellikle kutsal merasimlere karşı çıkan bir konferans düzenlemesi istenecekti. Böylelikle Azize'nin katedralden S.Francesco Kilisesi'ne taşınmasını engellemeye çalışan, bir önceki pazar günü bağırırlar, ıslıklar, tehditlerle protesto eden halk bu bahaneyle meydandan toplatıp götürülmüş olacaktı.

Konferansla ilgili duyuru gayet gürültülü bir şekilde bütün şehre yayıldığında piskoposun işi kolaylaşacak; din düşmanı, Montelusalı liberallerin geleneklere uygun davranma özgürlüğüne tecavüz etmeye yeltenmelerini kınayan öfkeli bir protesto yayınlayacak ve ayrıca dindaşlara gelecek pazar günü, hava nasıl olursa olsun, yağış olsa da olmasa da katedral meydanında toplanmaları, Azize Bakire'nin imajını her türlü olası hakaretlere karşı korumaları için kutsal bir çağrı da yapacaktı.

Başpiskopos Landolina'nın bu önerisi bütün din adamları tarafından tam bir birlikle kabul edildi.

Sadece o aziz adam, piskopos Lentini meslektaşlarını başka bir yönden arı kovanına çomak sokmak ihmalkârlığına düşme riskini dikkate almaya davet etme cesaretini gösterdi. Fakat Meola'nın yapacağı düşünülen konferans fikri gelecek pazarki vaaz konusunu da ortaya çıkarmıştı: İnananların Bakire'ye olan bağlılıklarını ifade etmeye karşı gösterecekleri hoşgörüsüzlüğü önlemeye çalışmak. "Anlıyorum, fakat... Anlıyorum, ama..." itiraz cümlelerine rağmen sonun-

da o da teslim oldu.

Piskopos Landolina'nın buluşunun etkisi, katedraldeki din adamlarının beklediğinden daha uzun süreli oldu.

Dört yıllık sessizlikten sonra Marco Meola aç bir aslanın kızgınlığı içinde kendini meydana attı.

Laik memurlar topluluğunda, Pedoca Kahvesi'nde iki gün boyunca yayılan söylentilerle öyle bir hareketlilik yaratmayı başarmıştı ki başpiskopos gerçekten dini bir konuşma ve kutsal bir çağrı yapmak zorunda kaldı. Gelecek pazar günü sadece Montelusa'daki inananları değil çevre köylerdeki de meydana çağırıyordu.

“Yağmur gök delinmiş gibi de yağsa -çağrı bu ifade ile bitiyordu- biz eminiz ki en büyük tufan bile sizin kutsal ve ateşli şevkinizi bir an bile söndürmeyecektir. Sel seli götürse de gelecek pazar günü Bakire Meryem ulu katedralimizden çıkacak, tüm inananların eşliğinde ve korumasında kutsal misafirimiz kendi evine dönecektir.”

FORMALİTE

I

Orsani Bank'taki geniş ofiste, yaşlı kâtip Carlo Bertone üzerinde defter-i kebirin açık olduğu yüksek yazı masasının önünde başında takkesi, burun deliklerinden çıkan gri kılları ezecekmiş gibi burnunun ucunda duran gözlükleriyle ayakta durmuş, oldukça zor bir hesap yapmakla meşguldü. Arkasında Gabriele Orsani benzi atmış buğulu gözlerle yapılan hesabı izlemekteydi. Toplam rakam yükselmeye devam ettikçe hesabın sonunu getirmekte zorlanmaya başlayan yaşlı kâtibi arada bir sözleriyle iteliyordu.

Arada sırada yaşlı kâtip de sabrının sonuna gelip burnunun ucundaki gözlüklerini defterin üzerine fırlatarak:

“Şu kahrolası gözlükler!” diye söyleniyordu.

Gabriele Orsani gülmeye başlıyor, “Bu gözlükler sana neyi gösteriyor? Zavallı ihtiyar kâtibim benim, hadi! Sıfır devam sıfır, sıfır...” diyordu.

Bertone, kızgın bir şekilde defter-i kebirini masanın üzerinden alıp, “Beni rahat bırakır mısınız? Burada siz

böyle davranırken... Emin olun mümkün değil... Sakin çalışmam lazım,” dedi.

Orsani bu tepkiyi haklı bularak, “Bravo Carlo, evet, sakin ol, sakin ol...” diye muzip bir şekilde onayladı.

Mali kayıtları işaret ederek, “Bari şu fırtınalı denizi de yanında götür,” diye ekledi.

Gidip kendini pencere kenarındaki yatar koltuğun üzerine attı ve bir sigara yaktı.

Odaya hoş bir gölge veren turkuaz renkli perde arada bir denizden gelen neşeli havayla kabarıyordu. Aynı anda odaya sahilde patlayan denizin sesinden daha güçlü, beklenmedik yoğunlukta bir ışık giriyordu.

Bertone odadan çıkmadan önce patrona dışarda bekleyen “meraklı” bir beyefendiye kulak vermesini önerdi. Kendisi de o arada huzur içinde elindeki karmaşık hesaplara uğraşacaktı.

Gabriele, “Meraklı mı? Ee kimmiş?” diye sordu.

“Bilmem, yarım saattir bekliyor. Doktor Sarti göndermiş.”

“Tamam, gönder öyleyse.”

Az sonra elli yaşlarında, kelebek usulü taranmış, uçuşan kır saçlarıyla ufak tefek bir adamcağız içeri girdi.

Uzaktan kumandalı bir kuklaya benziyordu. Biri si bu eğilip kalkma ve bu komik el kol hareketlerini uzaktan iple yaptırıyormuş gibiydi.

Elleri henüz iki taneydi. Gözleri; sadece bir tanesi mevcuttu ama cam gözünü tekli gözlükle sakladığına bakılırsa, müthiş bir çaba ile bu minik görme engelini düzeltmeye çalışıyor izlenimi veriyordu. Gerçekten iki

göze de sahip olduğuna inanıyormuş gibiydi.

Orsani'ye sunduğu kartviziti şu şekilde basılmıştı:
LAPO VANNETTI

I

Müfettiş

Londra Hayat Sigortası Limited Şirketi

(Kayıtlı Serm. L.4.500.000 – Ödenmiş Serm.

L.2.559.400)

“Çok kıymetli beyefendi!” diyerek başladığı sözü hiç bitmek bilmedi.

Görme engelinden başka bir de telaffuz sorunu vardı. “C“ ve “g“ harfleri yerine “z“ harfi kullanıyordu. Gözünü tekli gözlükle kapatmaya çalıştığı gibi, bu kusurunu da her yanlış “z“ harfinden sonra bir kahkaha atarak örtmeye çalışıyordu.

Orsani susturmak için boşuna uğraştı.

Bu minik adam, “Bu sayzın şehre zeçerken uğradım. En eskilerden birisi olan şirketimiz sektörünün en ileri zelenlerinden birisidir. Çok züzel sözleşmeler yaptım, evet efendim, size de sunazağım mümkün olabilezek en kapsamlı formüller sundum. Size de seçiminize bağlı olarak kısaza bilzi verezeğim özel avantajlardan söz bile etmiyorum,” diyerek baş döndürücü bir konuşmayla sözlerine cesurca devam etti.

Orsani'nin canı sıkındı ama Bay Vanetti durumu hemen düzeltmeye koyuldu. Her şeyi kendi kendine yapmaya başladı; kendi sorup kendi cevap veriyordu, net olmayan noktaları soruyor ve onlara açıklık geti-

riyordu.

“Burada siz, sayzıdeğer beyefendi, evet bana şöyle diyerek itiraz edebilirsiniz: ‘Sevzili Vanetti tamam anlaşıldı, şirketinize züvenim tam ama nasıl yapacağız? Benim için mesela fiyat çok yüksek, bilançomda bunu karşılayarak kar oranı yok, öyleyse...’ (Herkes kendi hesabını kendi bilir, bu konuda haklısınız. Tam bu noktada sevzili Vanetti tartışmayı kabul etmem.) Ben ise, sayzıdeğer beyefendi dikkatinizi şirketimizin sunduğu özel avantajlara yöneltmek isterim. Evet, biliyorum, siz de bana diyezeksınız ki, bütün şirketler üç aşağı beş yukarı benzeri teklifler yapıyorlar. Yo, yo, sizin bu iddianıza şüpheyle yaklaştığım için özür dilerim beyefendi. Avantajlar...”

Orsani, adamcağızın deri bir çantadan matbu tekliflerin bulunduğu bir dosyayı çıkardığını görünce savunmadaymış gibi ellerini öne doğru uzatıp yüksek sesle, “Afedersiniz, bir gazetede okumuştum, bir şirket meşhur bir kemancının ellerini ne kadar olduğunu bilemediğim bir fiyattan sigortalamış, doğru mu?” diye sordu.

Lapo Vanetti Bey bir an kafası karıştıktan sonra gülümseyerek, “Amerikanvâri işler! Evet efendim. Ama biz...”

Gabriele hiç zaman kaybetmeden söze girip, “Size soruyorum çünkü ben de bir zamanlar, biliyor musunuz...” eliyle keman çalma hareketi yaptı.

Vanetti kendine tam gelememi ama tebrik etme fırsatını hiç kaçırmadı.

“Ne züzel! Ne züzel! Ama biz, afedersiniz, aslında bu tür işlemler yapmıyoruz.”

Orsani ayağa kalkıp derin bir nefes alarak, “Ama

çok da işe yarardı! Hayatın meşakkatli yolunda yürürken kaybedilen veya bırakılan her şeyi sigortalayabilmek... Mesela saçları, dişleri! Ya aklı? Çok kolay kaybedilen aklı? Mesela kemancının eli, yakışıklı bir bıçkının saçları, bir diğerinin dişleri, bir iş adamının aklı... Düşünün bir! Büyük bir buluş.” Gidip masanın yanındaki duvarda asılı elektrikli zili çaldı. “Bir dakika izin verin sevgili misafirim,” diye ekledi.

Vanetti mahcubiyet içinde eğildi. Orsani’nin kendisini ayakaltından kaldırmak için kinayeli konuştuğunu düşündü, onun cam gözünde bile hiç yakışık almayan bir tavidir.

Bertone darmadağın bir halde ofise girdi.

Gabriele, “Senin masadaki çekmecenin ‘K’ harfli bölümünde...” diye konuşmaya başladı.

Bertone, “Kükürtle ilgili hesaplar mı?” diye sordu.

“En sonuncular, meyilli katın inşasından sonrakilere...”

Carlo Bertone birkaç kez başını salladı. “Hesabı çıkardım.”

Orsani yaşlı kâtibin gözlerine dikkatle baktı. Kaşları çatık derin düşüncelere daldı. Sonra, “Peki, öyleyse?” diye sordu.

Bertone hareketsiz, Vanetti’ye bakıyordu.

Etrafında olup bitenlerden orada fazlalık olduğunu anladı, merasimle eşyalarını toparlayıp gitmeye hazırlandı.

“Başka söze hazet yok. Ben hemen anlarım. Çıkıyorum. Eğer müsaade ederseniz şu yakındaki büfede bir şeyler atıştırıp döneceğim demek istiyorum. Dert etmeyin. Lütfen rahatsız olmayın! Yolu biliyorum. Zörüşmek üzere.”

Eğilerek selamladı ve çıktı.

II.

Vanetti çıkar çıkmaz Gabriele Orsani yaşlı kâtibe dönüp, “Peki öyleyse?” diye sorusunu tekrarladı. Bertone neredeyse kekeleyerek, “O... O inşaat... Tam şimdi...” diye konuşmaya başladı.

Gabriele kızgınlıkla, “Kaç kere söyledin bana? Ayrıca ne yapmamı bekliyordun? Kontratı feshetmek, değil mi? Ya tüm alacaklılar için o kükürt madeni hâlâ benim ödeme gücüm konusunda bir umutsa... Biliyorum! Ben biliyorum! Üç yüz bin lireden daha fazlası çöpe gitti orada, şu anda, hiçbir fayda sağlamadan... Senden daha iyi biliyorum!.. Beni bağırtma.”

Bertone eliyle yorgun gözlerini birkaç kez ovdu. Üzerinde tozun izi bile olmayan kapı tutacağına üfle-dikten sonra kendi kendiyile konuşur gibi alçak sesle “Bari hiç olmazsa oradaki makineleri çalıştırmak için gerekli parayı sağlamanın bir yolu olsaydı... Daha maliyetlerinin tamamı bile ödenmedi. Banka senetlerinin de bir son ödeme tarihi var,” diye konuşmasına devam etti.

Gabriele Orsani kaşlarını çatmış, elleri cebinde ofisin içinde dolaşırken durdu, “Kaç para?” Bertone bir soluk alıp, “Eh...” dedi. Gabriele, “Eh...” diye tekrarlardı. Sonra “Yeter artık! Anlat her şeyi. Açık konuş, bitti mi? Battık mı? Babamın iyi ve aziz ruhuna selam olsun! Beni bu işe zorla soktu! Ben yapmam gereken her şeyi yaptım! Tüyü tozağı attık! Buraya kadarmış!”

Bertone içlenmiş bir halde, “Hayır efendim, umudunuzu yitirmeyin, şimdi... Tabii işlerin durumu... İzin verin anlatayım!” diye konuşmaya başladı.

Gabriele Orsani ellerini yaşlı kâtibin omuzlarına

dayayarak, “Ne demek istiyorsun sevgili ihtiyar, ne demek istiyorsun? Her yanın titriyor. Şu an değil; önce, önce, beyaz saçlarının verdiği yetkiyle bana, benim çizdiğim yola karşı çıkmalıydın, bu işlerden benden daha fazla anlayan biri olarak doğru zamanda nasihat etmeliydin. Şimdi böyle benim gözümü mü boyuyorsun? Sana acıyorum!” dedi.

Bertone gözleri yaşla dolu, “Ben ne yapabilirdim ki?” diye cevap verdi.

Orsani bağırarak, “Hiçbir şey! Ben de bir şey yapamazdım. Suçu birisinin üzerine yıkmam lazım, üstüne alınma. Ama mümkün mü? Ben, ben, burada işin başına geçmiş... Sonuç itibariyle hâlâ yaptığım hataların neler olduğunu bile göremediğime bakılırsa... Boğazına kadar batmış olduğum için mecbur kaldığım şu son eğik kat inşaat işini bir yana bırak... Ben nerede hata yaptım?” diye devam etti.

Bertone omuzlarını silkti, gözlerini kapattı ve ellerini, “Şimdi ne işe yarayacak?” der gibi iki yana açtı.

Ağlamaklı, donuk bir sesle, “Daha çok çare düşünmeli...” diye öneride bulundu.

Gabriele Orsani yeniden kahkaha atarak, “Ben bir çare biliyorum! Beni mahkûm ettiği bu eğlencenin içine sokmak için babamın elimden aldığı kemanımı yeniden elime alıp çocuklarımin karnını doyurmak için kör gibi kapı kapı dolaşarak iki tıngırdatıp bir parça ekmek parası kazanacağım. Sence nasıl bu fikir?” dedi.

Bertone gözlerini kısmış, “Bırakın da konuşayım,” diye tekrarladi. “Netice olarak eğer önümüzdeki bu son ödemeleri de, elbette kemerleri sıkarak bütün masrafları, hepsini... Hatta... Özür dilerim... Evle ilgili masrafları da... Kısarsak, inanıyorum ki... Hiç ol-

mazsa dört beş ay bunu yapabiliriz. Bu arada da...”

Gabriele Orsani başını sallayarak gülümseyip sonra derin bir nefes alarak, “Bu arada, benim ihtiyar dostum... Beni niye kandırmaya uğraşıyorsun ki!”

Fakat Bertone görüşlerinde ısrar ediyordu. Hesap defterinin tamamını açıp göstermek üzere ofisten çıktı.

“Bana bir dakika izin verin. Getirip size hepsini göstereceğim.”

Gabriele gidip kendini yeniden pencerenin yanındaki şezlongun üzerine attı. Ellerini ensesinde birleştirip düşüncelere daldı.

Henüz hiç kimse bir şeyden şüphelenmiyordu. Ama artık onun hiç şüphesi yoktu; birkaç ay daha umutsuz çıkar yol aramalar, sonra çöküş, mahvoluş...

Yaklaşık yirmi gündür ofisten ayrılamıyordu. Orada olduğu sürece masanın çekmecelerinden, kocaman kasa defterlerinden bir anda sanki bir öneri gelecekmış gibi bekliyordu. Fakat yavaş yavaş beyninin şiddetli ve gereksiz gerginliği, bütün çabalara rağmen onu yavaşlatıyor, arzu serseme çeviriyordu. Sorunlarının dışında düşüncelere daldığı zaman durumunun farkına varıyordu.

Sonra yeniden giderek büyüyen bir öfkeyle babasının arzusuna körü körüne, miskin bir şekilde itaat ettiği için kahretmeye başlıyordu. Babası onu, isteyerek seçtiği matematik eğitiminden, tutkuyla bağlı olduğu müzikten koparıp ticaret erbabının iş yaptığı sinsi, bulanık denize kaldırıp atmıştı. Bu kadar yıldan sonra Roma’yı terk etmek zorunda kaldığı zaman yaşadığı eziyet içinde hâlâ capcanlıydı. Sicilya’ya elinde matematik ve fizik bilimleri diploması, bir keman ve bir bülbülle dönmüştü. Kutsal cehalet! Babasının kar-

maşık işlerinden kendisine zaman kalacağını ve sevdiği mesleği yapabileceğini, sevdiği müzikle uğraşabileceğini ummuştı. Kutsal cehalet! Dönüşünden üç ay sonra sadece bir kez kemanını kutusundan çıkarmıştı; ölen bülbülünü ona layık olduğunu düşündüğü bir mezar gibi keman kutusunun içine koymuştu.

İşlerinde bu kadar deneyimli olan babasının nasıl olup da oğlunun bu konularda yeteneğinin olmadığını anlamamış olduğunu hâlâ kendi kendine soruyordu. Belki de ticaret yapma hırsı gözünü kör etmişti; eski aile şirketi Orsani'nin kapanmasını istemiyor oluşu, belki oğlunun yavaş yavaş işlerin başına geçip büyük gelirler elde etmesi, bu tür bir hayatın tadına varması fikri gururunu okşuyordu.

Ama eğer babasının isteklerine hiç karşı gelmeden, ufak bir gözlem yapma riskine bile girmeden, doğum anında yapılmış ve gerçekleşmiş ve de artık tartışılabilir durumda olmayan bir anlaşma gibi onun bu arzularına boyun eğen kendisi olduğuna göre neden babasından yakınıyordu? Eğer o zamana kadar özlemini çektiği, tamamen farklı bir hayat kurma fikrinin aklına gelmesi ihtimalinden kurtulmak için, uzun zaman önce planlanmış yetim kuzeni Flavia ile özellikle evlenmeyi istemeseydi ya...

Riskli işlerin sürekli dehşeti ve bunalımı içindeki kocaların aşka ayıracak zaman bulamadığı bu nefretlik memleketin tüm kadınları gibi bütün dikenlerin içinde tek gül olabilecek Flavia bile kurala uyarak hiç yakınamadan diğer kadınlarla aynı kılığa büründü. Kükürt madeni ocağından veya ofisten veyahut da bütün gün cayır cayır güneşin altında madenin ihracat işlemleri için beklediği sahildeki kükürt deposundan yorgun,

tükenmiş halde döndüğünde kocasına her tür konforu sağlamak üzere kendini mütevazı ev işlerine adadı.

Babası neredeyse aniden ölünce daha kafasında her şey tam olarak açık olmamasına rağmen şirketin başına geçiverdi. Artık yol gösteren olmadan tek başına kalmıştı; bir an her şeyi satıp ticaretten çekilebileceğini düşündü. Ya evet!.. Fakat sermayenin neredeyse tamamı kükürt madenine yatırılmıştı. Hal böyle olduğundan babasının her zaman çok güvendiği yaşlı kâtip Bertone'ye rehberlik görevi verip yürüdüğü yolda devam etme kararı aldı.

Üstlenmek durumunda kaldığı bu ağır sorumluluk omuzlarına birden kurşun gibi çökünce neye uğradığını şaşırmişti. Dünyaya üç evlat getirmekten duyduğu pişmanlık, onların iyi yaşamalarını sağlayacak şartların tehlikeye girmesiyle daha da ağır bir hal almıştı. Bunlar şimdiye kadar aklına hiç gelmemişti; değirmen direğine koşulmuş gözü bağlı hayvan gibi... Başka bir hayattan vazgeçmenin yaşayan kanıtları olan karısı ve çocuklarına karşı duyduğu sevgide hep hüznü vardı. Ama şimdi kalbi acı bir şefkatle zehirleniyordu. Çocukların ağıtlarına, ufacık yakınmalarına dayanamıyor, hemen, “İşte, benim yüzümden!” diye kendi kendini suçluyordu. Göğsünde boşaltamadığı ne çok acı biriktiriyordu. Flavia yüreğine girmek için bir yol bulmaya kalkışmamıştı. Kocasının üzgün, dalgın, suskun halde içine kapanmış olma sebebinin işleriyle ilgili konular olabileceği belki aklına bile gelmemişti. Onun da belki kocasının kendisini terk etmiş olması dolayısıyla kalbi pişmanlıklarla doluydu ama yerine getirmek zorunda olduğu karmaşık görevleri, bunlardan kaynaklanan baş döndürücü sorumlulukları vardı, dolayısıyla koca-

sını suçlamayı hiç düşünmemiştir.

Bazı akşamlar karısını denizin nerdeyse duvarları yaladığı geniş terasın demirlerine dayanmış halde buluyordu. Gemi güvertesine benzeyen bu terastan karısı geceyi süsleyen yıldızlara dalgın dalgın bakıyor, hayatlarını başkaları için ticari meta gibi sunan insanların cesur bir güvenle inşa etmiş oldukları küçücük evlerin tam önünde bulunduğu sonsuz karanlığa uzanmış suyun yakarışlarını dinliyordu. Arada sırada limandan zincirlerini toplamakta olan gemiden boğuk, derinden, hüzünlü bir ses duyuluyordu. Bu haldeyken ne düşünüyordu? Suyun bu huzursuz inleyişiyle belki deniz ona karanlık kehanetlerde bulunuyordu.

Ona seslenmedi. Biliyordu. Karısının onun hayatına giremeyeceğini çok iyi biliyordu. Zaten her ikisi de kendi hayatlarını arkada bırakmaya yönlendirilmişlerdi. Terasta karısının gözlerinin sessiz gözyaşlarıyla olduğunu hissediyordu. Ölüme kadar, hep böyle, hiçbir değişiklik olmadan yaşanan hayat... Kasvetli gecelerin yoğun duyarlılığında, varlığının durağanlığı onu anlayışsızlığa itiyor, bu yoğun duyarlılık onda delilik derecesinde tuhaf düşüncelere yol açıyordu. Nasıl oluyor da bir adam hayata bir kez gelineceğini de bilerek böyle nefret dolu bir hayatı sürdürmeye devam edebiliyordu? Diğer mutsuzluklarını, kaderin mahkûm ettiği daha acı ve daha üzücü şeyleri düşündü. Bazen bir ağıt, çocuklarından birinin ağıdı onu aniden kendine getiriyordu. Flavia da hayallerle sarsılıyordu fakat o anda hemen, “Ben gidiyorum!” diye hızla koşuyordu. Bebeği beşiğinden alıp uyutmak üzere kollarında sallayarak odanın içinde gezinmeye başlıyordu. Acısını da bu şekilde uyutuyordu. Yavaş yavaş bebeğinin uy-

kuya dalmasıyla gece onun için de sakinleşirdi. Bebek beşiğinde yatarken bir an durup pencere camlarının ötesinden gökyüzünde daha çok parlayan yıldızlara bakardı.

Dokuz sene bu şekilde geçmişti. Bu sene, özellikle de finansal belirsizliğin başladığı bir zamanda Flavia bazı lüks harcamaları artırmaya başlamıştı. Kendisine ait bir arabası da olsun istemiş, Gabriele de buna karşı koyamamıştı. Şimdi de Bertone bütün harcamaları hatta özellikle evle ilgili harcamaları kışmasını öneriyordu. Çocukluk arkadaşı doktor Sarti Falvia'ya hayatını değiştirmesini önermişti. Onu bu hale getiren uzun yıllar yaşadığı kapalı, durağan bir hayatın sonucu olan depresyonunu aşabilmesi için biraz da dinlenip eğlenmesi gerektiğini söylüyordu. Bu düşünceler Gabriele'yi sarstı. Şezlongtan kalkıp ofisin içinde gezinirken arkadaşı Lucio Sarti'yi kıskançlık ve kin duygusu içinde düşünmeye başladı.

Roma'da öğrenciyken beraberlerdi.

Bir günü bile birbirlerini görmeden geçirmezlerdi. Çok yakın zamana kadar bu eski dostlukları hiç azalmadan devam etti.

Çocuklarından birinin hastalandığı bir sırada edindiği bir izlenim Gabriele'de şüphelerin doğmasına yol açınca kendine yargılarda bulunmayı kesinlikle yasaklamıştı; arkadaşı karısına aşırı özen göstermiş olabilirdi. Bu sadece bir izlenimdi, başka bir şey değildi. Hem karısının hem arkadaşının sarsılmaz dürüstlüklerini iyi biliyordu.

Falvia'nın doktorun düşünceleriyle genel uyum içinde olduğu da görünür bir gerçektir. Son zamanlarda sayısı giderek artan sohbetlerde, genel olarak evde

ağzından tek kelime çıkmayan, sus pus olan karısı başıyla doktorun sözlerini sürekli onaylıyordu. Karısının bu sözleri onaylıyor olma sebebi bu konuların daha önce kendi aralarında hiç konuşulmamış olması olabilir miydi? Çocukların eğitimi ile ilgili olarak kocası ile oturup konuşmamıştı mesela, şimdi neden kocasının fikirleri yerine doktorun katı kriterlerini onaylıyordu? Karısını neredeyse çocuklarına gereken şefkati göstermiyor olmakla suçlayacak noktaya gelmişti. Eğer vicdanen karısının çocuklarını iyi eğitmediği sonucuna vardıysa, bir başkasının konuyu irdelemesini beklemek yerine bu konuda sessiz kalmaması gerektiğinin de farkındaydı.

Bunun dışında Sarti ailevi konulara karışmamalıydı. Gabriele'ye göre arkadaşı uzun zamandan beri birçok şeyi unutmuş gibi görünüyordu. Mesela her şeyi, aşağı yukarı her şeyi kendisine borçlu olduğunu unutmuştu. Eğer o olmasaydı Sarti'yi ana-babası yüzünden düşmüş olduğu sefaletten kim kurtaracaktı? Babası hapiste ölmüştü; hırsızlıktan yatıyordu! Hayatta kalabilmek için ne kadar üzücü şeylerle karşılaşacağını kestirebilen annesi ise aklını kullanmış oğlunu da alıp başka bir şehre kaçmıştı. Hal böyleyken her işi yapacak kadar eşine az rastlanır bir felaketten onu Gabriele çekip çıkarmış ve babasının şirketinde ona küçük bir iş bulmuştu. Eğitim görmesini sağlamak için ona kitaplarını, ders notlarını vermişti. Sonuç itibariyle ona yolu açıp geleceğin kapısını aralamıştı.

Şimdi ise Sarti kişisel yeteneklerini kullanarak ve hiçbir şeyden vazgeçmek zorunda kalmadan kendine sakın bir hayat hazırlamıştı, iş hayatı da güvencedeydi... Halbuki o... Çöküşün eşiğindeydi!

Oturma odasının kapı camına iki kez vurulması Gabriele'yi bu acıklı düşüncelerden sarsarak uyandırmıştı. "Girin!" dedi.

İçeri Flavia girdi.

III.

Üzerindeki koyu mavi elbise, anlayışlı güzel kişiliğin üzerine öyle resim gibi çizilmiş duruyordu ki onun sarışın güzelliğini olağanüstü gösterişli hale getiriyordu. Başında sade ama pahalı bir şapka vardı. Eldivenlerini giymekle meşguldü.

"Sormak istediğim bir şey vardı. Eğer fayton sana lazım değilse bugün neden doru atı benimkine koşmuyoruz?"

Gabriele karısına baktı; bu kadar zarif ve hafif haliyle başka bir dünyadan, bulutların arasındaki, rüyadaki bir dünyadan geliyormuş gibiydi, artık onun hiç anlamadığı bir dilden konuşuyormuş gibiydi...

"Nasıl? Neden?" diye sordu.

"Bilmem, benim atı sanki çivilemişler gibi zavallı. Bir ayağı topallıyor."

"Kim?"

"Doru atı istiyordum, işitmiyor musun?"

Gabriele, "Aaa... Ne talihsizlik, hay aksi!" diye mırıldandı.

Falvia içerlemiş bir halde, "Seni sıkıntıya sokmak istemiyorum. Senin faytonu almak istemiştin. Yaya giderim," dedi.

Çıkmak üzere kapıya yöneldi.

Gabriele aceleyle, "Alabilirsin, bana lazım değil.

Yalnız mı çıkıyorsun?” diye sordu.

“Carluccio ile çıkıyorum, Aldo ve Titti cezalılar.”

Gabriele bir soluk alarak, “Zavallı minikler!” diye neredeyse gönülsüzce cevap verdi.

Falvia kocasının bu davranışını onaylamadığını sanarak ondan bu cezalandırmaya karşı çıkmamasını istedi.

“Tabii, tabii, kötü bir şey yaptılar madem... Düşünüyordum da, birkaç ay sonra hiç de kötü bir şey yapmadan başlarına çok daha büyük bir ceza yağdığını görecekler belki de...”

Flavia dönüp baktı. “Ne demek bu?”

“Bir şey değil sevgilim. Çok hafif, şu şapkanın tülü veya tüyü kadar hafif. İflas, evimizin başımıza yıkılması hadisesi mesela. Yeterli mi?”

“İflas mı?”

“Sefalet, evet. Benim için belki de daha beteri.”

“Ne diyorsun?”

“Tabii ya, zaten belki de... Seni şaşırtıyor muyum?”

Kocasının sözlerine inanamayan Flavia alt üst olmuş, bakışlarını ondan ayırmadan yanına yaklaştı.

Gabriele sanki kendi iflasından söz etmiyormuş gibi, karısının da şaşkınlığını görünce dudaklarında asabi bir gülümseme ile yavaş ve sakin bir şekilde onun kaygı dolu tüm sorularına cevap verdi.

“Yaa benim sevgilim! Bu kadar yıl boyunca bana biraz dikkat etmiş olsaydın, bayıldığım bu işin bana ne kadar zevk verdiğini anlar, şimdi bu kadar şaşırmazdın. Her şeyde fedakârlık mümkün değil işte. Eğer zavallı bir adamcağız da kendi boyunu aşan bir işe kalkışmak zorunda bırakılırsa...”

Flavia bu lafı duyunca sözünü keserek, “Zorunda mı? Kim seni zorladı?” diye ısrarla sordu.

Sözünü kesmesine ve kendisine meydan okuma haline şaşırmış olan Gabriele heyecan içinde önünde dikilmiş duran karısına baktı. Mide safrasının yukarı doğru çıktığını hissetti, ağzı kupkuru olmuştu. Daha öncesine göre daha da acıklı bir hal almış olan dudaklarındaki asabi gülümseme ile, “Çok anı, değil mi?” diye sordu.

Flavia gözlerinin içine bakarak, “Benim için mi, hayır!” diye sertçe cevap verdi. “Bu fedakârlık benim içindiyse eğer buna gerek yoktu. Daha beter bir sefalet bin kere tercih ederdim...”

Bu cevaptan rahatsız olan Gabriele, “Sus! Daha ne olduğunu bile anlamadan böyle konuşma!” diye bağırdı.

“Sefalet! Ben hayatta bundan başka ne gördüm ki zaten?”

“Sen mi, öyle mi? Ya ben?”

Birdenbire, istem dışı bir şekilde uzun yıllar biriktirilmiş karşılıklı nefretin dehşetiyle şimdi bir patlama olmuştu. Bir süre derin duygu yoğunluğuyla ve titreme içinde karşılıklı hareketsiz kaldılar.

Flavia sözü tekrar alarak: “Peki neden benden şikâyet ediyorsun öyleyse? Eğer ben seninle ilgilenmediysem söyle sen benimle ne kadar ilgilendin? Şimdi bana fedakârlıktan söz ediyorsun, hayal ettiğin hayattan vazgeçmenin nedeni olmaya mahkûm edilmiş biri olarak ben hiç fedakârlık yapmış olmadım mı? Benim için biçilmiş hayat bu mu olmalıydı? Benim başka hayallerim olamaz mıydı? Beni sevmek mecburiyeti bile duymayan bir eş, sen! Zorla yaptığın bir işe zincirle

bağlanmış gibi... Zincire sevgi duyulur mu? Ben mutlu olmalıydım öyle mi? Sen çalışmalıydın ve ben senden başka hiçbir şey beklemiyor olmalıydım. Şimdiye kadar hiç konuşmadım. Şimdi beni tahrik eden sensin.”

Gabriele elleriyle yüzünü kapatmış, ara ara, “Bir bu eksikti!... Bir bu eksikti!” diye söyleniyordu. Sonunda kendini tutamayarak, “Şimdi çocuklarım da değil mi? Onlar da gelip yaptığım fedakârlıkları işe yaramaz bir paçavra gibi yüzüme fırlatacaklar mı?” dedi.

Flavia omuzlarını silkerek, “Sözlerimi saptırıyor-sun,” diye cevap verdi. Gabriele yakıcı bir öfke içinde sözlerine, “Yoo! Teşekkürü hak etmiyorum. Çağır! Çağır! Onları perişan ettim. Bunu benim yüzüme haklı olarak vuracaklar!” diye devam etti.

Çocuklarına acıma hissiyle Flavia telaşla, “Hayır! Zavallı yavrular, sefaleti yüzüne vurmazlar... Hayır!” dedi.

Gözlerini kıstı, ellerini havaya kaldırıp sallayarak, “Ne yapabilirler? Bir şekilde büyüdüler...” diye inledi.

Gabriele atılarak, “Nasıl? İzleyecekleri kimse olmadan değil mi? Bunu da mı yüzüme vuracaklar? Hadi, hadi git doldur onları! Lucio Sarti’nin eleştirileri de gelecek mi buna ek olarak?”

Bu ani sorudan şaşırان Flavia, “Lucio Sarti’nin ne ilgisi var?” diye sordu.

Gabriele alt üst olmuş, solgun, “Sözlerini aynen tekrarlıyorsun. Geriye sadece uzak gözlüklerini burnunun üzerine koymadığın kalıyor,” diye ısrarla devam etti.

Flavia derin bir soluk alıp gözlerini kısarak durağan bir küçümsemeyle, “Hayatımıza kısa bir süre bile olsa giren herhangi birisi hemen fark edebilir...” dedi.

Gabriele şiddetle sözünü keserek, “Hayır, o! Sadece o! Kendi kendisinin gardiyanı gibi yetişmiş birisi olarak, çünkü babası...” derken sustu. Söylemeye başladığı sözlerden pişman olmuştu. Yeniden, “Onu suçluyor değilim. Söylediğim şu, her hareketini, korkarak katı bir şekilde kontrol ederek yaşamakta haklı. Halkın gözünde ailesinin onu içine düşürdüğü sefaletten, şöhretten kurtulmak zorundaydı. Ama benim çocuklarım, neden? Ben çocuklarımla gözünde neden bir tiran olmak zorundayım?” diye devam etti.

Flavia onu inceleyerek, “Tiran olduğunu kim söylüyor?” diye sordu.

Gabriele, “Özgür, özgür! Babamın bana yaşattığı ıstırapın ne olduğunu bilen biri olarak çocuklarımla özgür yetiştirmek istiyordum ben. Bir ödüldü, yegâne ödül! Onların özgürlüğünün keyfini çıkaracaktım. Benim fedakârlıklarımın, parçalanmış varlığımın karşılığı hiç olmazsa bu olacaktı... Şimdi hiçbir işe yaramayan parçalanmışlık...”

Tam o anda aniden içinde yükselen yoğun duygulanma ile durduramadığı hıçkırıklara boğuldu. Bu tuhaf, sarsıcı, neredeyse öfkeli ağıtın orta yerinde, titreyen kollarını boğuluyormuş gibi kaldırdı ve birden kendini kaybetti.

Flavia neye uğradığını şaşırmış, dehşet içinde yardım istemek üzere bağırmaya başladı. Çalışma odasından Bertone ile bir başka memur koştular. Gabriele’yi yerden kaldırıp divana yatırdılar. Flavia kocasının ölü gibi solgun, ter içindeki yüzünü görünce umutsuzca, “Nesi var? Nesi var? Tanrım, bakın... Yardım edin!... Ah, benim yüzümden!...” diye yalvarıyordu. Muhasebe memuru hemen yakınlarda oturan doktor Sarti’yi

çağırmaya gitti.

Flavia, “Benim yüzümden! Benim yüzümden!” diye tekrarlıyordu.

Eli sevgiyle tuttuğu Gabriel’in başının altında, Bertone, “Hayır hanımefendi, bu sabahtan beri... Hatta birkaç zamandan beri, burada... Zavallı evlat... Bir bilseniz!” dedi.

“Biliyorum! Biliyorum!”

“Öyleyse başka ne olabilir ki, işte olacağı buydu!”

Bu arada da bir çare arıyordu. “Ne yapmalı? Şakaklarını mı ıslatmalı? Evet... Belki biraz eter koklatmak daha iyi olabilir.” Flavia zili çaldı; bir yardımcı koşarak geldi.

“Eter! Birkaç damla eter... Hadi, çabuk!”

Bertone gözyaşları içinde patronunun yüzüne bakıp yavaşça, “Ne darbe... Ne darbe, zavallı evladım!” diye yakınıyordu.

Flavia soğuk soğuk ürpererek, “İflas... Gerçekten mi?” diye sordu.

Yaşlı kâtip, “Beni dinleseydi...” diyerek iç geçirdi. “Ama zavallı burada yaşamaya uygun birisi değildi.”

Yardımcı kızcağız elinde eterle koşarak geldi. “Mendile mi dökeyim?”

Bertone, “Yok, kendi damlalığını kullanmak daha iyi! Buraya... Buraya... Parmağınızı üzerine koyun... Şöyle yaparsanız yavaş yavaş soluyabilir...” diye yol gösterdi.

Kısa bir süre sonra muhasebe memuru eşliğinde doktor nefes nefese geldi.

Uzun boylu, kadınsı denebilecek güzellikteki hatlarını ortadan kaldıracak kadar sert görünüşlü olan Sarti birbirine yakın keskin gözleri için küçük camları

olan gözlükler kullanıyordu. Flavia'nın odadaki varlığının farkında bile olmayarak herkesi bir kenara çekti ve Gabriele'ye doğru eğilip incelemeye başladı. Sonra içinde bulunduğu boğucu ruh hali dolayısıyla onu soru yağmuruna tutan Flavia'ya dönüp sert bir şekilde, "Lütfen böyle davranmayın. İzin verin muayene edeyim," dedi.

Uzanmış yatan hastanın göğsünü açtı, kulağını kalbin bulunduğu bölgeye dayadı. Bir süre dinledi. Sonra üzgün bir halde doğruldu, ceplerinde bir şey arıyormuş gibi elleriyle göğsünü yoklamaya başladı.

Flavia, "Ne durumda?" diye tekrar sordu.

Sarti stetoskobunu çıkarıp, "Evde kafein var mı?" diye sordu.

Flavia telaşla, "Yo... Bilmem, birini eter almaya gönderdim..." diye cevap verdi.

"İşe yaramaz."

Masaya yaklaştı, bir reçete yazıp muhasebe memuruna uzattı. "İşte. Acele edin!"

Biraz sonra, Sarti'nin yanında bulunmayan iğne şırıngasını almak üzere Bertone de aceleyle eczaneye gönderildi.

Flavia yalvararak, "Doktor..." dedi.

Fakat Sarti ona aldırış etmeden yeniden divana yaklaştı. Hastasını bir kez daha dinlemek üzere eğilirken yüzünü çevirmeden, "Yukarıya taşınmasını sağlayın," dedi.

Flavia yardımcı kıza dönerek, "Hadi... Hadi!" diye talimat verdi. Odadakiler çıkar çıkmaz Sarti'nin koluna sarılıp gözlerinin içine bakarak, "Nesi var? Ağır mı? Bilmek istiyorum!" dedi.

Sarti kendini sakın davranmaya zorlayarak, "Ben

de henüz tam olarak bilmiyorum,” diye cevap verdi.

Stetoskobu hastanın göğsüne dayayıp dinlemek üzere eğildi. Muayene sırasında kimi zaman gözlerini kısıarak, kendisini heyecanlandıran duyguların, düşüncelerin netleşmesini engellemek istermiş gibi yüzünü buruşturarak uzun uzun dinledi. Dostunun kalbinden gelenleri algılamaktan bilinci öyle rahatsız, alt üst olmuştu ki o anda kendisi bile bu düşünceleri, bu duyguları hissedemeyecek kadar zayıftı. Başkalarının da bunları fark etmesini istemiyordu, korkuyormuş gibiydi.

Sanki ateşli hasta gibi karanlığa terk edilmiş bir odada, pencere çerçevelerini zorlayan, camları tuzla buz eden rüzgârı işitiyor, birden kendini kaybolmuş gibi hissediyor, aklını kaçırmış da yataktan fırlıyor, gecenin şimşeklerle dolu fırtınalı öfkesine rağmen zayıf kollarıyla pencereleri kapatmaya çalışıyor gibiydi. Gelecek düşüncesine şiddetle mani olmaya çalışıyordu, tüyler ürpertici bir umudun kötü niyetli ilk ışığının istilasına uğramamalıydı o anda. Yıllar önce, annesinin korkunç kâbusundan kurtulduğu, gençlik şüursuzluğunun cazibesıyla kendine aydınlık bir hedef belirlediği zamanki umutla aynı umuttu hissettiği. Kendi suçu olmadan, neye değse ona acı çektirmiş olan her şeyden sonra kendisinin de biraz nefes almaya hakkı vardı. O zamanlar kurtarıcısı ve biricik dostunun kuzini Flavia Orsani'nin zengin olduğunu, babasının ölürken mirasından kızına düşen payı erkek kardeşine emanet ettiğini bilmiyordu. Onu amcasının iyilik olsun diye evine aldığı bir yetim sanıyordu. Böylelikle hayatının her anını anne ve babasının alnına kazıdığı şöhreti silmeye adanmıştı. Tıp diploması elinde memlekete döndüğünde kendisine uygun, saygın bir görev bulacaktı. Daha

sonra da ona şefkatlerini hiç esirgememiş olan Orsanilerden, kendisine ilgi duyduğu fikriyle gururlandığı bu yetimle evlenmesi için onaylarını istemesi mümkün olmaz mıydı? Ama eğitimini bitirip döndükten kısa bir süre sonra Flavia'nın, kuzinine sevgi beslediğini hiç aklına getirmediği Gabriele'nin karısı olduğunu öğrenmişti. Evet, elinden Flavia'yı almıştı ama ne kendi mutlu olmuştu ne de karısı. Ah bu nikâh sadece Gabriele için değil kendisi için de bir günahı! Bu üçü için de afet başlangıç tarihiydi. Uzun yıllar hiçbir şey olmamış gibi her fırsatta hekim sıfatıyla arkadaşının bu yeni hayatına eşlik etmişti. Bu sevgi yoksunu evin hüzünlü yakınlığıyla yaşadığı acıyı duygusuz sert bir maske altında saklıyordu. Gözlerinden kalbinde şefkat hazinesi taşıdığı anlaşılan, kendi başına terkedilmiş bu kadının görüntüsü kocası tarafından hiç sorgulanmamış hatta hiç fark edilmemişti. Ya yol gösteren baba figürü olmadan yetişen şu çocukların görüntüleri... Flavia'nın gözlerine bile bakmayı veya genç kızlığında kendisi için beslediğini bildiği sevgiye ilişkin kaçamak sözler duymayı reddetmişti. Ama aramadan, istemeden bu işaret bazı fırsatlarla kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Uzun yıllar boyunca üzerine yoğun karların yağmasına itiraz etmemiş bir volkanın bir anda üzerindeki bu buz gibi örtüyü atıp, alevler içindeki yırtıcı iç organlarını güneşe doğru açtığı gibi insan yaradılışı itibariyle her zorlamayı kırar, sarsar, her sosyal frenlemede kuralı bozar. Fırsat çocuğun hastalığı şeklinde ortaya çıkmıştı. İşlerin içine gömülmüş olan Gabriele durumun öneminin farkına varmamış, karısını çocuklarının hayatı ile ilgili endişeleriyle tek başına bırakmıştı. Flavia da yoğun kaygı içindeyken neredeyse aklını kaçırarak

gibi olduğu bir sırada doktora içini dökmüş ve ilk andan beri her şeyi ama her şeyi anlamış olduğunu ona hissettirmişti.

Ya şimdi?

Flavia doktorun sessiz ve üzüntülü hali karşısında, “Lütfen söyleyin doktor, çok mu ağır?” diye ısrarla sordu.

Doktor ise keskin ve ani bir şekilde, “Evet,” diye cevap verdi.

“Kalbi mi? Ne tür bir sorun? Birdenbire? Söyleyin!”

“Bilmek ne işinize yarayacak? Bilimin sınırı dersem ne anlayacaksınız?”

Ama Flavia anlamak istiyordu. “Tedavi mümkün değil mi?” diye sordu yeniden.

Doktor gözlüklerini çıkardı, gözlerini kırıştırdı, “Ah, mümkün değil, mümkün değil, inanın! Ona hayatımı vermeye hazırım ama...” diye üzüntüyle ekledi.

Flavia’nın benzi sarardı. Kocasına baktı. Konuşmak yerine işaretle, “Susun!” dedi.

Doktor, “Bilmenizi istiyorum... Ama zaten beni anladınız değil mi? Her şey, elimden ne gelirse... Kendimi düşünmeden, sizi...” diye konuşmasına devam etti.

Falvia dehşete kapılmış gibi, “Susun!” diye tekrarladı.

Doktor, “Bana güvenin. Pişmanlık duyacağımız hiçbir şey yok. Bana yaptığı kötülüğu hiç fark etmedi, etmeyecek de. Ona en yakın arkadaşın yapabileceği her türlü bakımı sağlayacağım.”

Flavia nefes almakta güçlük çekerek, titreyerek, gözlerini ayırmadan kocasına bakıyordu.

Flavia aniden, “Sarsılıyor!” diye bağırdı.

Sarti dönüp baktı, “Hayır...”

Flavia, “Evet, kıpırdadı,” diye ekledi.

Bir süre Gabriele’yi gözlediler. Sonra Sarti divana yaklaşp hastaya doğru eğildi, hastanın bileğini tutarak seslendi, “Gabriele... Gabriele...”

IV.

Solgun, kendine gelirken üst üste aldığı nefeslerden hâlâ soluk soluğa olan Gabriele karısından dışarı çıkmasını istedi.

“Hiçbir şeyim kalmadı artık. Faytonu al git biraz dolaş. Lucio ile konuşmak istiyorum biraz. Hadi...” diyerek karısına güven vermeye çalıştı.

Flavia durumunun önemini ona hissettirmek istemediğinden öneriyi kabul etmiş göründü ama çok heyecanlanmamasını tembih ederek doktoru selamlayıp eve döndü.

Gabriele bir süre karısının çıktığı döner kapıya dalgın baktıktan sonra bir eli göğsünde, kalbinin üzerinde, gözlerini doktordan ayırmadan, alçak sesle, “Burası, değil mi? Göğsümü dinledin... Ben... Ne tuhaf! O adamcağız... Adı neydi?... Lapo, evet, cam gözlü adamcağız beni buradan bağlamış, ben de kıpırdayamıyormuşum gibi geldi... Sen de gülerek: ‘Yetmezlik... Değil mi?... Aort kapakçıklarında yetmezlik...’ diyordun,” dedi.

Lucio Sarti, Flavia’ya söylediği kelimelerin arkadaşının ağzından çıktığını duyunca donup kaldı. Gabriele titredi, arkadaşına dönüp baktı, gülümseyerek,

“Dediklerini duydum, biliyor musun?” dedi.

Sarti dudaklarında endişeli bir gülümseme ile kekeleyerek, “Ne... Ne duydun?” diye kendine hâkim olmaya çalışarak sordu.

Gabriele gözlerini ona dikmiş sakin bir şekilde, “Karıma söylediklerini,” diye cevap verdi. “Görüyordum... Gözlerim açılmış gibi görüyordum... Evet! Senden rica ediyorum söyle bana... Lafı gevelemeden, acıklı yalanlara başvurmadan, daha ne kadar yaşayacağım? Ne kadar az, o kadar iyi.”

Sarti sükûnetini endişe ve şaşkınlıkla izlediği arkadaşının bu halinden dolayı perişan olmuştu. Onu aptallaştıran bu bunalımlı halden kurtulmak için olağanüstü bir çaba sarf ederek, “Bu da nerden geldi aklına!” diye zincirden boşalmış gibi hızla cevap verdi.

Gabriele gözlerinde bir ışıkla, “İlham geldi!” diye haykırdı. “Tanrı aşkına!”

Ayağa kalktı. Ofisin bulunduğu kapıya doğru yönelip Bertone’ye seslendi. “Carlo bak eğer sabah gelen adamcağız yine gelirse beklet olur mu? Hatta hemen birini gönder yahut da en iyisi sen git çağır! Hemen tamam mı?”

Kapıyı kapattıktan sonra dönüp Sarti’ye baktı, ellerini ovuşturarak neşe içinde, “Sen gönderdin bana. Hah, onu uçuşan saçlarından yakalayıp buraya, seninle benim arama oturtayım. Söyle, bana nasıl yapılacağını anlat hemen. Sigortalanmak istiyorum. Şirketin doktoru sensin değil mi?” dedi.

Lucio Sarti, Flavaia’ya söylediği her şeyi Orsani’nin anlamış olabileceği şüphesinin dehşetiyle bunalmış olarak onun birdenbire o anda vardığı bu sonuçla şaşkınlık içindeydi ama söyledikleri arasında

hiç bağlantı kuramamıştı. Büyük bir yükten kurtulmuş olarak, “Ama bu bir delilik!” diye bağırdı.

Gabriele, “Yoo, neden? Ödeyebilirim, dört veya beş ay. Daha fazla yaşamam, biliyorum,” dedi.

Sarti kendini gülmeye zorlayarak, “Biliyor musun? Nerede yazılı bu şaşmaz zamanlama? Hadi... Hadi...” dedi.

Cesaretlenmişti. Sağlığıyla ilgili düşüncelerini söylemek için bu sihirbazlık oyunundan faydalanabilirdi. Ama Gabriele ağır bir üslupla karşı karşıya bulunduğu kaçınılmaz çöküşünden söz etmeye başladı. Sarti donup kalmıştı. Şimdi biraz önceki ani çözümün sebebi ni anlamıştı. Kendini boynundan bağlanmış, dehşetli bir tuzağa düşmüş gibi hissetti. Doktorluğunu yaptığı şirketin müfettişini o sabah Orsani’ye göndererek bilmeden kendi kendini kafese kapatmıştı. Orsani’nin açıkça ortaya koyduğu fakat sağlığının ciddiyetini kendisinin ona belli etmemeye çalıştığı gibi bir durum varken yardımcı olamayacağını arkadaşına nasıl anlatacaktı şimdi?

“Ama sen bu sorununa rağmen daha çok uzun yaşarsın arkadaş, yeter ki kendine iyi bak...”

Gabriele, “Kendine iyi bak mı dedin? Nasıl? Battım diyorum sana! Sen sahiden inanıyor musun benim daha fazla yaşayabileceğime? Güzel. O zaman söylediğin doğruysa zorluk yaşamayacaksın...” diye bağırdı.

Sarti tatmin olmuş bir gülümseme ile, “Hesapların ne olacak?” diye devam etti. Bir ışık yanmış gibi beklenmedik bir kurtuluş yolu bulmuş olmaktan memnun olarak, “Madem üç dört ay için karşılayabileceğini söylüyorsun...” diye ekledi.

Gabriele bir süre düşündü.

“Dikkat et Lucio. Beni aldatma, onaylamadığın bir işi bana yaptırtmamak için beni küçük düşürecek böyle bir zorlukla karşı karşıya bırakma, oldu mu? Sen bu işe karışmak istemiyorsan ya çok az sorumluluk al ya da hiç sorumluluk alma...”

Sarti, “Kendini kandırıyorsun!” diye ağzından kacırdı.

Gabriele acıklı bir şekilde gülümseyerek, “Öyleyse doğru, sen benim kendi hesaplarımdan bile önce ölüp gideceğimi biliyorsun. Tabii, duymuştum söylediklerini. Tamam öyleyse! Demek ki konumuz çocukları kurtarmak. Onları kurtaracağım! Kendimi kandırıyorsam, merak etme gereken zamanda gizlice ölümle işimi halledeceğim.”

Lucio Sarti omuzlarını silkerek kalktı. Gözleriyle şapkasını aradı. “Görüyorum ki artık muhakeme etmekten uzaksın sevgili dostum. Ben de gideyim o halde.”

Gabriele Sarti’nin kolunu tutup, “Muhakeme edemiyor muyum? Buraya bak! Sana çocuklarımla hayatlarını kurtarmaktan söz ediyorum! Anladın mı?” dedi.

“Nasıl kurtarmak istiyorsun peki? Bu şekilde mi?”

“Kendi ölümümle!”

“Delilik bu! Kusura bakma ama sen benim burada durmuş bu konuşmaları dinlememi mi istiyorsun?”

Gabriele şiddetle, “Evet,” dedi. Sarti’nin kolunu bırakmadan, “Çünkü bana yardım etmek zorundasın!”

Sarti alaycı bir ifadeyle, “Kendini öldürmene mi?” diye sordu.

“Hayır, bu konuda, gerektiğinde, ben lazım geleni yapacağım...”

“Öyleyse... Aldatmaya mı? Hı... Hırsızlık yapmaya mı, neye?”

“Hırsızlık yapmak mı? Kimi soyuyorum? Kendim için mi soyuyorum? Bir şirket var ve şu tür kayıplarla ilgili riskleri üstlenmeye aday oluyor. Bırak konuşayım! Benimle kaybettğini diğer yüz kişiden kazanacak. Ama istiyorsan hırsızlık diye adlandır. Bırak yapacağımı yapayım! Hesabımı Tanrı’ya vereceğim. Seninle alakası yok.”

Sarti daha güçlü tekrarladı, “Kendini kandırıyorsun!”

Gabriele gözlerini gözlerine dikmiş, “Bu paralar senin cebine mi giriyor yoksa?” diye sordu. “Parayı alacak olan karım ve zavallı üç masum. Senin buradaki sorumluluğun nedir?”

Orsani’nin keskin bakışları altında Lucio Sarti bir anda her şeyi anladı; Gabriele’nin her şeyi duymuş olduğunu ama önce amacına ulaşmak için kendini kontrol ettiğini anladı. Bu üçkâğıtta onu suç ortağı yaparak karısıyla onun arasına aşılmaz bir engel koyuyordu. Sigorta şirketinin doktoru sıfatıyla Gabriele’yi sağlıklı beyan etmesi halinde suça iştirakin sonucu olarak polişenin lehdar sıralamasında ilk yeri alan dul Flavia’ya hiçbir zaman sahip olamayacaktı. Aksi halde sigorta şirketi hakkında hukuki yola başvururdu. Ölümünden bile beter olan bu korkunç nefretin sebebi neydi? Eğer her şeyi duyduysa ne karısını ne de onu suçlamak için bir sebep olmadığını biliyor olmalıydı. Peki ama nedendi öyleyse?

Orsani’nin bakışları üzerinde, son âna kadar kendini savunmaya karar verdi ve tedirgin bir sesle, “Sigorta şirketine karşı sorumluluğumdan mı söz ediyor-

sun?” diye sordu.

Gabriele inandırıcı muhakemesinin etkisinden gözü kamaşmış gibi sözüne devam etti, “Bak dinle! Seninle dostluğumuzun sigorta şirketinin doktoru olmadan çok öncesine dayandığını da hesaba katman lazım. Değil mi?”

Lucio kekeleyerek, “Doğru... Ama...” dedi.

“Telaşlanma! Seni zor durumda bırakmaya niyetim yok. Dikkatini çekmeye çalıştığım nokta şu: Sen bu şartlar altında ve bu an itibarıyla beni değil sigorta şirketini düşünmelisin...”

Sarti kasvetli, “Üçkâğıtla!” diye cevap verdi.

Gabriele hemen atılıp, “Bir sürü doktor yapıyor bunu!” dedi. “Seni kim suçlayabilir? Kim benim şu anda sağlıklı olmadığımı söyleyebilir? Sapasağlamım! Ölmeme daha beş altı ay var. Bir doktor bunu öngöremez. Sen öngöremezsin. Öte yandan aldatma senin bakımından, vicdanınla ilgili olarak dostu yardım manasına geliyor.”

Sarti dağılmış bir halde, başı önde gözlüklerini çıkarıp gözlerini ovdu, sonra gözlerini kısarak, göz kapakları yarı kapalı, son derece kendini koruma ruh haliyle ve titreyen bir sesle, “Senin dostu yardım olarak tarif ettiğin olguyu farklı şekilde göstermeyi tercih ederim,” dedi.

“Nasıl?”

“Babamın nerede ve nasıl öldüğünü hatırlıyor musun?”

Gabriele şaşkın, baktı. Kendi kendine, “Ne alakası var ?” diye söylendi.

Sarti kararlı, buruk, gözlüklerini takarken, “Sen kendini benim yerime koyamazsın. Beni yargılaya-

mazsın. Benim hangi şartlarda büyüdüğümü hatırla. Doğru davranmama mani olma, pişmanlık olmasın, senden rica ediyorum,” dedi.

Gabriele soğuk bir ifadeyle, “Anlamıyorum, çocuklarımı lehdar yaparken senin ne tür pişmanlığın olabilir?” diye cevap verdi.

“Başkalarına zarar vererek mi?”

“Benim bir kabahatim yok.”

“Ama yapmaya yöneliyorsun!”

“İkimizin de bildiği tek şey var; başka bir çare yok! Senin bu tereddüdünün benim için söz konusu olması mümkün olmamalı artık. Senin beni içine attığın, bu kendiliğinden ortaya çıkan fırsatı geri tepmemi mi istiyorsun?”

Sarti’ye cevap vermemesini işaret ederek kapıya doğru yanaşıp kulak kabarttı.

“İşte, geldi!”

Sarti kararlı bir şekilde, “Hayır, hayır boşuna Gabriele! Beni zorlama!” diye bağırdı.

Orsani Sarti’nin kolunu tutup, “Dikkat et Lucio! Bu benim son kurtuluşum,” dedi.

Sarti, “Böyle değil, böyle değil!” diye itiraz etti. “Gabriele, dinle, bu bizim için kutsal bir an olsun. Ben sana söz veriyorum çocuklarıyla ilgili...”

Gabriele sözünü bitirmesini beklemeden alaycı, “Sadaka mı?” diye sordu.

Lucio hemen, “Hayır! Senden aldığımı onlara iade edeceğim!” diye cevap verdi.

“Hangi sıfatla? Çocuklarıma sağlayacağın şey nedir? Sen? Onların bir anneleri var! Hangi sıfatla? Sadece iyilik olsun diye değil, öyle değil mi? Sen yalan söylüyorsun! İtiraf edemediğin başka bir sebep yüzün-

den itiraz ediyorsun.”

Orsani bunları söylerken Sarti'nin omuzlarını tuttu ve sarstı; yavaş konuşmasını söyleyerek hangi noktaya kadar onu kandırmaya cesaret etmiş olduğunu sordu.

Sarti, Flavia ve kendisine yönelik vahşice suçlamaya karşı savunmaya geçerek bu saldırıya teslim olmayı reddedip içinde bulunduğu durumdan kurtulmaya çalıştı.

Orsani bir anda dişlerinin arasından çıkan bir sesle, “Şimdi görelim seni!” diye gürledi.

Bir çırpıda kapıyı açıp Vannetti'ye seslendi. Aşırı heyecanını yoğun bir neşe ile gizleyerek törensel davranışlardan haz duyan bu adamcağıza yatırım yapmaya başladı. “Bir ödül, bir ödül, ortak arkadaşımızdan, sigorta şirketinin sadece doktoru değil aynı zamanda çok ikna edici bir avukatı da olan doktorumuzdan koskoca bir ödül müfettiş bey. Neredeyse düşünmek, duymak bile istemiyordum... Ve işte beni razı etti, beni alt etti... Ona hemen hekim ifadesini içeren evrakı verin, imzalasın. Acelesi var, gitmesi gerekli. Daha sonra biz nasıl, ne kadar, aramızda hallederiz...”

Vannetti, mutluluk içinde, küçük takdir ve tebrik çılgınlıkları atarak çantasından matbu bir doküman çıkardı.

“Formaliteler... Formaliteler...” diye tekrarlayarak Sarti'nin önüne koydu. “İşte, yaz...” Bu sahnede uykuyla uyanıklık arasındaymış gibi varolan Sarti şimdi bu zavallı, neredeyse sahte, inanılmaz derecede gülünç adam müsveddesinde kendi utanç verici kaderinin insan kılığına bürünmüş halini görüyordu...

YELPAZE

Yüksek, sarımsı binalarla çevrili geniş meydanın orta yerindeki yoksul ve toz içindeki belediye parkı, ağustos ayının bu cehennemî öğleden sonrasında, boğucu havanın etkisinde uyukluyorken neredeyse bomboştu.

Tuta kolunda bebeğiyle parka girdi.

Gri alpaka giysisi içinde kaybolmuş, zayıf bir ihtiyar kafasında bir mendille gölgedeki bir bankta oturuyordu. Mendilin üzerine sararmış eski bir hasır şapka oturtmuştu. Kollarını özenle bileklerine kadar sıvamış gazetesini okuyordu. Aynı bankta, bitişiğinde işsiz güçsüz bir adam çapraz yaptığı kollarına başını dayamış uyuyordu.

İhtiyar arada bir okumayı kesip sıkıntı içinde kafasındaki yağlı, katılaşmış beresi düşmek üzere olan komşusunu izlemeye koyuluyordu. Belli ki bere kaç zamandır düşmekle düşmemek arasında kararsız kalmıştı. İhtiyar giderek kızgınlık duymaya başlamıştı; bereyi düzeltmek veya bereye bir fiske vurup düşürmek istiyordu. Homurdanmaya başladı. Sonra kafasını çevirip acaba gölgede başka bir bank var mı diye

etrafa göz attı. Biraz ilerde bir bank vardı ama orada da şişman, üstü başı dökülen, her kafasını çevirdiğinde dişsiz ağzını sonuna kadar açarak şahane bir şekilde esneyen yaşlı bir kadın oturuyordu.

Tuta gülümseyen bir yüzle, ayaklarının ucuna basarak yavaş yavaş yaklaştı. Parmağını dudaklarına götürüp sessiz kalması için işaret etti. Sonra sakın sakın uyumakta olan adamın beresini iki parmağıyla alıp düzgün bir şekilde yeniden kafasına yerleştirdi.

İhtiyar, gözleriyle tüm olanları izledi. Önce şaşırdı sonra kaşlarını çatı.

Tuta sanki uyuyan adama değil de ihtiyara hizmette bulunmuş gibi yüzünde aynı gülümseme ile eğilerek, “Tanrı’nın hikmeti üzerine olsun beyim! Şu fakire birkaç kuruş ver,” dedi.

İhtiyar (kim bilir neden) öfkeyle, “Hayır!” diyerek onu aceleyle savuşturdu ve gözlerini hemen gazetesine çevirdi.

Tuta, “Yaşamaya çalışıyoz! Tanrı bilir,” diyerek iç geçirdi.

Sonra gidip hemen konuşmaya başladığı yaşlı, üstü başı dökülen kadının bulunduğu banka oturdu.

Yirmili yaşlardaydı. Kısa boylu, düzgün, beyaz tenliydi. Parlak siyah saçları alnından itibaren ensesinde sıkı bir örgüyle toplanmıştı. Neredeyse saldırgan denebilecek kurnaz bakışlı gözleri pırıl pırıldı. Arada bir dudaklarını ısıırıyordu. Yukarıdaki biraz çarpık duran küçük burnu titriyordu.

Yaşlı kadına başından geçenleri anlatıyordu. Kocasını...

Yaşlı kadın Tuta’ya bir göz atarak daha en baştan konuşmanın sınırlarına ilişkin anlaşmayı belirlemişti.

Yani Tuta içini dökebilirdi, onu dinlemeye hazırdı ama kandırılmaya da hiç niyeti yoktu.

“Kocan öyle mi?”

“Kilise nikâhıyla everildik.”

“Madem kilise nikâhıyla...”

“Ee... n’olmuş? Koca deel mi?”

“Yok gızım, yaramaz!”

“Yaramaz nasıl yani?”

“Bildğin gibi işte, yaramaz.”

Tabii, yaşlı kadın haklıydı. İşe yaramazdı. Epey zamandır adam bu kadından kurtulmaya çalışıyordu. Roma’ya da zorla sütanne olarak iş bulsun diye yollamıştı zaten. O gelmek istemiyordu, bebek neredeyse yedi aylık olduğuna göre sütannelik vaktinin geçtiğini de anlamıştı. Aracının evinde on beş gün kalmıştı. Kaldığı sürenin masraflarına ve kiraya karşılık aracının karısı ondan...

“Anlıyor musun? Benden!”

“Kızgınlıktan” sütü çekilmişti. Şimdi kendi çocuğu için bile sütü yoktu . Aracının karısı, köyden yanında getirdiği küçük bohçasıyla küpelerine el koymuştu. O sabahtan itibaren kendini sokak ortasında buldu.

“Sahi diyom bak!”

Köyüne dönmesi ne mümkündü ne de o buna istekliydi. Kocası da onu kabul etmezdi zaten. Peki bu elini kolunu bağlayan bebekle ne yapacaktı? Hizmetçi olarak da çalışması mümkün olmayacaktı.

Yaşlı kadın anlattıklarına inanmadan dinliyordu çünkü Tuta bunları anlatırken hiç perişan görünmüyordu, aksine her, “Sahi diyom bak!” dedikten sonra gülümsüyordu.

Yaşlı kadın, “Nerelisin sen?” diye sordu.

“Kore’denim.”

Uzaktaki köyünü düşüncesiyle görüyormuş gibi bir süre öyle kaldı. Sonra ürpererek ufaklığa bakıp “Şimdi bırakıım mı bunu? Böyle, yerde? Benim zavalı datlı minnağım!” diyerek çocuğu kucaklayıp birkaç defa sıkı sıkı öptü.

Yaşlı kadın, “Sen yapmadın mı? Şimdi de ağlıyon,” dedi.

Genç kadın dönüp, “Ben mi yaptım? He... Ben yaptım şimdi de Tanrı bana ceza verdi. Ama bu masum da ceza çekiyor! O ne yaptı ki sanki? Boş ver, Tanrı doğru iş yapmıyor. Eğer o doğru yapmıyorsa bir de bizi düşün. Biz de hayatta kalmaya çalışıyoz!”

Yaşlı kadın aniden ayağa kalkarak, “Ah dünya, dünya!” diye iç geçirdi.

O sırada bastonuna dayanmış oradan geçmekte olan astımlı bir başka yaşlı kadın başını iki yana sallayarak, “Büyük bir ceza!” diye söze karıştı.

Bu öteki kadın, elbisesinin altına saklı çar çaputun arasından kuşağına asılı kir pas içinde küçük bir torba çıkardı ve torbanın içinden bir parça ekmek alıp, “Al, istiyon mu?” diyerek Tuta’ya uzattı.

Tuta telaşla, “Evet, Tanrı daha çok versin. Yerim ya. Sabahtan beri açım biliyon mu?” diye cevap verdi.

Ekmeği ikiye ayırdı. Büyükçe olan parçayı kendine sakladı, diğer parçayı bebeğin bir türlü açılmak istemeyen incecik pembe dişleri arasından tıktırdı. “Mamma, Nino. Çok güzel biliyon mu? Çiğne! Mamma, mamma.”

Yaşlı kadın ayağını sürüyerek bastonlu öbür yaşlıyla birlikte gitti.

Küçük bahçe biraz daha canlanmıştı. Bekçi bitki-

leri suluyordu. Ama değnek ve sopalarla çevrelenmiş, çiçek tarhlarının tıraşlanmış zemininden çıkan zavallı ağaçlar yoğun tazyikli su ile bile dalmış oldukları derin uykudan -sonsuzluğa uzanan hüznü uykudan- uyanmak istemiyor gibiydiler. Yapay kayalıklar içerisine oturtulmuş bankların çevresi meyve, yumurta kabukları, kâğıt parçalarıyla doluydu.

Tuta, bahçenin ortasındaki üzeri yeşilimsi bir toz örtüsü ile kaplı, arada bir çevresinde oturanların fırlattıkları kabuklarla kıpırdayan suyla dolu alçak, yuvarlak havuzu seyre koyulmuştu.

Güneş batmak üzereydi. Bankların hepsi artık gölgedeydi.

Yakınındakilerden birine otuzlu yaşlarda, beyaz kıyafetli genç bir kadın gelip oturdu. Bakır tonunda kırmızı, dağınık saçları, çilli bir yüzü vardı. Sıcağa daha fazla tahammül edemiyormuş gibi, yüzü balmumu tonunda sarı, denizci kılığı içindeki çocuğu bacaklarından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Aynı anda miyop gözlerini kırpıştırarak sağına soluna sabırsızlıkla, sanki birini bekliyormuş gibi bakınıyordu. Arada bir yeniden dönüp çocuğu kendine bir oyun arkadaşı bulması için iteliyordu. Ama çocuk yerinden kıpırdamıyordu. Gözlerini dikmiş ekmeğini yemekte olan Tuta'ya bakıyordu. Tuta da bu hanımla çocuğa bakıyor, onları dikkatle inceliyordu. Bir anda, "Hanfendi, iyilik üzerine olsun, arada çamaşır yıkaycak yahut da hizmet edecek bir kadın lazım olur mu ki? Ne dersin? De hele!" diye seslendi.

Sonra hastalıklı oğlanın gözlerini ondan ayırmadığını, annesinin dediklerini de dinlemediğini görerek, "Bebeye bakmak isten mi? Gel bak, çok güzel, gel,"

diye seslendi.

Annesi çocuğu kuvvetle itince çocuk yaklaştı. Dayak yemiş bir kedinin cam gibi gözleriyle bir süre bebeğe baktıktan sonra bebeğin elindeki ekmeği çekip aldı. Bebek bağırmaya başladı.

Tuta, “Uyy fakiriim! Ekmeeni mi aldın? Bak ağlattın işte, gördün mü? Gannı aç... Bir zırnık ve’ bari!” diye haykırdı.

Çocuğun annesine seslenmek üzere gözlerini çevirdiğinde annesini bankta göremedi. Biraz uzakta, ellerini arkasında kavuşturmuş, kafasında ensesine doğru sarkan beyaz şapka bulunan, dudaklarında tuhaf bir gülümseme ile onu ilgisizce dinleyen, uzun sakallı koca gövdeli bir adamla asabi bir halde konuşuyordu. Bu arada bebek bağırmaya devam ediyordu.

“İyi madem,” dedi Tuta, “öyleyse ben alıyom bi lokma ekmeenden.”

Bu defa çocuk da bağırmaya başladı. Annesi koşarak gelince Tuta sevecenlikle olup biteni anlattı. Çocuk iki eliyle tuttuğu ekmek parçasını göğsüne bastırmış, annesinin vazgeçirme çabalarına bile boyun eğmiyordu.

Kırmızı saçlı genç kadın, “Sahiden istiyor musun? Yiyecek misin Ninni?” diye soruyordu. “Hiçbir şey yemiyor, biliyor musunuz, hiçbir şey... Ne yapacağımı bilemiyorum! Sahiden yemek istiyor mu, yoksa sadece şımarıklık mı yapıyor? Sizden rica ediyorum onda kalsın ekmek.”

“Tamam, olur, olur,” dedi Tuta, “sende kalsın ufaklık, sen yi.”

Fakat çocuk havuza koştu ve ekmek parçasını suya atıverdi.

Çocuğun yaptığını gören Tuta gülerek, “Balıklar yesin hı Ninni?” diye seslendi. “Burda aha benim fakir bebem oruç tutadursun... Sütüm yok, evim yok, heç-bi’ şeyim yok... Sahi diyom hanfendi. Heçbi’ şey..!”

Hanımefendi uzakta bekleyen o adama geri dönmek için acele ediyordu. Cüzdanından iki bakır para çıkarıp Tuta’ya verdi.

O da, “Tanrı daha çok versin. Hade, hade, hade ağlama minnağım... Sana aha mamma alacam şimdi ya! İhtiyar avradın verdiği bir lokma ekmek için harp ettik. Sus Ninocuk, ağlama! Şimdi zenginlik bak...”

Bebek ağlamayı kesti. Tuta elinde sıkıca tuttuğu iki bakır parayla bir süre bahçeyi doldurmaya başlayan ahaliyi seyre koyuldu: gençler, sütanneler, çocuk bakıcıları, askerler...

Bir uğultu sürüp gidiyordu.

Mısır, çörek ve benzeri iştah açıcı yiyecek madde satıcıları ip atlayan kızların, birbirlerini kovalayan oğlanların, kucaklarında bağırsan bebeklerle aralarında tatlı tatlı sohbet eden sütannelerin, askerlerle sevişen çocuk bakıcılarının arasında dolaşıp duruyorlardı.

Tuta’nın gözleri arada bir ışıldıyor, dudakları tuhaf bir gülümseme ile aralanıyordu.

Hiç kimse onun gerçekten ne yapacağını, nereye gideceğini bilmediğine inanmıyordu. O da bu duruma inanmakta zorlanıyordu. Ama durumu aynen böyleydi. Bu bahçeye biraz gölgelik bir yer bulmak için girmişti. Neredeyse bir saattir oradaydı, akşama kadar da kalabilirdi. Peki sonra? Kolunda şu küçücük bebekle geceyi nerede geçirecekti? Bir sonraki gün? Daha sonraki günler? Hiç kimsesi yoktu. Akıbetini bilmek bile istemeyen kocası dışında kendi köyünde bile kim-

sesi yoktu. Zaten oraya nasıl dönecekti ki? Öyleyse? Hiç çıkış yolu yok muydu? Elinden bohçasıyla küpelelerini de alan o yaşlı cadı geldi aklına. Ona mı dönseydi? Kan beynine sıçradı. Uyumakta olan bebeğine baktı.

“Ah Nino, bak bu nehire gidelim mi? Bak böyle...”

Bebeği nehire atacakmış gibi kollarını kaldırdı. Sonra da kendini... “Yook, n’apıyom ben!” Kafasını kaldırıp önünden geçen ahaliye bakarak gülümsedi.

Güneş batıyordu ama sıcak devam ediyordu, hava boğucuydu. Tuta yaka düğmelerini açtı, bembeyaz göğsünü aralayarak meme uçlarını içeriye sokuşturdu.

“Sıcak mı?”

“Ölecem!”

Karşısında yaşlı bir adam duruyordu. Koluna asılı sepetin içi bir sürü kırmızı, mavi, sarı yelpaze doluydu. İki tanesini şapkasına tutturmuş, parıl parıl parlayan diğer iki tanesini de açmış elinde tutuyordu.

“İki bakır para!”

Tuta omuz silkerek, “Git başımdan!” dedi. “Neyden bu? Kağaattan mı?”

“Ne istiyon? İpek mi?”

Tuta meydan okuyan bir gülümseme ile bakıp “Hee... Niye olmasın?” dedi. İki bakır parayı tuttuğu elini hafifçe aralayarak, “Bütün param aha bu iki bakır. Birine versene...” dedi.

İhtiyar onurlu bir biçimde başını sallayarak, “İki bakır!” dedi.

“Lanet olsun! Ver bi tane. Sıcaktan ölecem. Bebe uyuyo. Hayatta kalmaya uğraşıyoz. Tanrı görüyo.”

Elindeki iki bakır parayı ihtiyara verip yelpazeyi aldı, göğsündeki çar çaputu aşağı doğru çekiştirerek yelpazeyle göğsüne, neredeyse oraya, ortaya çıkmış

memelerine doğru... Yel, yel, yel... Bir yandan gülüyor, bir yandan da parlayan davetkâr gözlerle etrafına, gelip geçen askerlere bakıyordu.

VE İKİ

Uykudaki Prati di Castello Mahallesi'nde uzun uzun dolaştıktan, ordu evinin duvarlarını sürünerek geçtikten sonra uzun caddeleri çevreleyen ağaçların altına asılı sokak lambalarından içgüdüsel olarak kaçarak sonunda Lungotevere dei Mellini'ye ulaşan Diego Bronner, nehir kıyısındaki bentlerden birinin üzerine çıkıp oturdu. Yüzünü nehre doğru dönmüş, bacaklarını boşluğa sallandırmış, yorgun bir haldeydi. Ortalık ıssızdı.

La Passeggiata di Ripetta gölgeye bürünmüştü; karşıdaki evlerden bir parça ışık bile süzölmüyordu. Hafif aydınlığın çepeçevre karasıyla parçalanmış şehir, buradan taa oraya kadar geceye gömülmüştü. Bentler boyunca caddenin çevresindeki ağaç dalları kıpırtısızdı. Bu yoğun sessizlikte duyulan sadece cırcırböcekleri ile -aşağıdaki- nehrin karanlık suyunun derin homurtusuydu. Durmaksızın akan suyun yılan gibi kıpırtısı karşı sıradaki bentleri aydınlatan sokak lambalarının ışığını yansıtıyordu.

Gökyüzünde ince, sonsuz bir çizgi halindeki hafif, kül renkli alçak bulutlar oraya, taa oraya sanki gizem-

li bir toplantıya çağrılmış gibi doğuya doğru alelacele koşuşturuyorlardı. Yukarıda ay sanki onları izliyor gibiydi. Bronner yüzünü gökyüzüne çevirmiş, ayın parladığı bu gecede aydınlık sessizliğe gizemli bir canlılık veren kaçıışı izliyordu. Bir an yakındaki Margherita Köprüsü'nden gelen ayak seslerini duyup o yöne baktı.

Ayak sesi kesildi.

Bir başkası da belki kendisi gibi yukarıdaki bulutları, onları izleyen ayı veya kıpır kıpır akıp giden kap-kara suya vuran ışıkları seyretmeye başlamıştı.

Onu yalnızlığın hüznü zevkinden mahrum eden meçhul şahsın varlığından huzursuz olmuş bir halde derin bir soluk alarak yeniden gökyüzünü seyre koyuldu. Ama kendisi ağaçların gölgesindeydi, öyleyse meçhul şahıs onu fark etmiş olamazdı. Emin olmak için yeniden dönüp baktı.

Köprü korkuluğunun bitişiğine monte edilmiş olan lambanın yakınındaki gölgeden bir adam çıktı. Başlangıçta onun sessizlik içinde ne yaptığını anlamadı. Lambanın ayağına bir bohça bıraktığını gördü. Bohça mı? Hayır, bir şapkaydı bu. Peki şimdi? Ne yani! Olur mu? Şimdi nehir bendinin üzerine tırmanıyordu. Mümkün mü?

İçgüdüsel olarak Bronner tüm bedeniyle arkaya doğru çekildi, ellerini uzatıp gözlerini kısıtı, tamamen kendi üzerine doğru kapandı. Nehirden korkunç bir suya çarpma sesi duydu.

Bir intihar? Bu şekilde?

Gözlerini açtı, bakışlarını karanlığa yöneltti. Hiç. Simsiyah su. Bağırta yok. Hiç kimse yok. Etrafına bakındı. Sessizlik... Gören kimse yok muydu? Ya işiten? Bu arada adam da boğuluyordu. Hiç kıpırdamıyordu,

hiçleşmişti. Bağırarak? Artık çok geçti. Tir tir titreyerek karanlıkta kayboldu. Gecenin sessizliğiyle suç ortaklığı yapmış olmanın ezikliği içinde adamın acımasız yazgısını sonlanmaya bıraktı. Sıkıca kapalı gözleriyle sanki nehirle boğuşan o mutsuz adamın umutsuz çabasını görüyormuş gibi arada bir kendi kendine, “Bitmiş midir? Bitmiş midir?” diye soruyordu.

Gözlerini açtı, kendine geldi, o korkunç bunalımlı andan sonra gece lambalarının bekçiliğinde uyuyan şehrin derin sessizliği ona bir rüya gibi geldi. Fakat ışıkların yansımaları nehrin kara sularında nasıl da akıp gidiyordu? Bakışlarını korkarak köprünün korkuluğuna doğru çevirdi, meçhul şahsın bıraktığı şapkayı gördü. Sokak lambasının sefil halde aydınlattığı şapkayı... Sanki o şapka tarafından suçlanabilirmiş gibi sırtından gelen titremeye uzunca ürperdi, damarlarında kan hâlâ akıyordu, bütün kaslarına yayılmış sürekli bir titremeye yakalanmıştı. Aşağıya indi, gölgelere saklanarak hızla eve doğru yöneldi.

“Neyin var Diego?”

“Hiç anne. Neyim var?”

“Hiç... Bana öyle geldi de... Geç oldu...”

“Sana kaç kere söyledim, beni beklemeni istemiyorum, biliyorsun. Canım ne zaman isterse bırak da o zaman döneyim eve.”

“Tabii, tabii. Ama ben de dikiş dikiyordum zaten. Gece lambasını yakmamı ister misin?”

“Tanrım, her akşam aynı soruyu soruyorsun!”

Yaşlı anne bu gereksiz soruya karşılık aldığı cevaptan telaşlanmış, bir ayağını sürüyerek gece lambasını yakıp yatağı hazırlamak için iki büklüm koştu.

Bronner neredeyse kin duyarak gözleriyle anne-

sini izledi ama onun kapı arkasında kaybolmasından sonra bu defa acıma duygusuyla derin iç geçirdi. Hemen yeniden sıkıntı hissetti.

Ne için olduğunu, neyi beklediğini bilmeden bulunduğu yerde kalıp beklemeye başladı. Orasından burasından yırtılmış parçaların arasında sineklerin toplanıp salkım halinde uyudukları isten kararmış duvar kağıdıyla kaplı, girişteki tavanı basık, kasvetli küçük odadaydı.

Modası geçmiş eski mobilyalar, yıpranmış yeni mobilyalar terzilere ait eşyalarla karışmış, küçük odada üst üste duruyorlardı. Bir dikiş makinesi, hasırdan yapılmış iki çalımlı manken, kocaman bir makasla kumaşları kesmek için kullanılan pürüzsüz yüzeyli masif masa, tebeşir, mezura ve birkaç tane kırıtkan moda dergisi.

Bronner bütün bunları şimdi fark ediyordu.

O hafif ve alçak bulutların gökyüzünde koşuşturma manzarasını, sokak lambalarının yansımasını taşıyan nehri, karşıda şehrin aydınlığında gölgede yükselen binaların manzarasını, o şapkaıyla birlikte o köprüyü bir film senaryosu gibi hafızasında taşıyacaktı. Onunla birlikte orada mevcut olan hatta ondan daha fazla mevcut olan, o ağaçların gölgesine saklanmış olduğundan orada hiç yokmuş gibiyken, bütün o şeylerin durağanlığının etkisi kâbus gibi ürkütücüydü.

Fakat şimdi hissettiği dehşet, iç karmaşası hepsi bu yüzdendi. Orada, o anda tüm o şeyler gibi, hem var hem yok; gece, ıssızlık, su bendi, ağaçlar, lambalar orada yokmuş gibi, yardım istemek için bile bağırmandan kalmış olması yüzündendi. Şimdi burada sersemlemiş, alt üst olmuş, gördüğü, duyduğu her şeyi rüya-

sında yaşamış gibi olması bu yüzdendi.

O anda evin boz renkli koca kedisinin çevik ve yalın bir atlayışla masif ahşap masanın üzerine çıkıp yerleştiğini gördü. Hareketsiz, boş boş bakan iki yeşil göz.

Bir an o iki yeşil gözden dehşete kapıldı; sinirleri gerildi, kaşlarını çattı.

Birkaç gün önce bu kedi bu küçük salonun duvarına asılı içinde saka kuşunun yaşadığı kafesi yere düşürmeyi başarmıştı. Annesi bu kuşu sevgiyle besliyordu. Gayet maharetli ve sabırlı bir vahşetle, kafes parmaklıklarının arasından patilerini sokarak kuşu çekip çıkarmış ve yemişti. Annesi o günden beri huzur bulamamıştı. Kendisinin de aklından hâlâ çıkmamıştı saka kuşunun katliamı ama kedi, yaptığı kötülükten tamamen habersiz, işte karşısındaydı. Şimdi oturduğu masanın üzerinden kovalasaydı kedi nedenini anlamayacaktı ki.

O geceyle ilgili olarak işte aleyhinde iki olay... İki durum... Biri nasıl köprüdeki intihar ile aniden geldiyse aklına bu ikinci de kedi dolayısıyla aniden ortaya çıktı. İlk durum: Kendisi şurada oturan kedi gibi olamazdı, yani bir katliam yapmış fakat bir dakika sonra her şeyi unutmuş olarak... Diğer durum ise: İnsanoğlu bir olay meydana geldiğinde eşya gibi hiçbir şey yapmadan duramazdı, kendini buna zorlasa bile dahil olmamak bir yana, neredeyse yokmuş gibi davranması mümkün değildi.

Hafızasındaki cehennem azabı ve başkalarının unutabileceğini ümit bile edememe hali. İşte böyle. Bu iki durum... Bir cehennem azabı ve bir umutsuzluk.

Gözleri bu yeni bakış açısını ne zamandır geliştirmişti? Yatağını hazırlamış, gece lambasını açıp dönmüş

olan annesine bakıyor, onu artık kendi annesi olarak görmüyordu. Gördüğü, burnunun sağ kanadına yakın koca siğilli, mor kılcal damarların görüldüğü kanı çekilmiş pörsük yanaklarıyla, oğlunun ona yönelmiş tuhaf bakışlarını fark ettiğinde sanki nedense, gözlüklerin arkasından utanç duyuyormuş gibi aşağı doğru indirdiği o yorgun gözleriyle herhangi yaşlı zavallı bir kadındı; algılaması buydu. Annesinin utancının sebebini gayet iyi biliyordu. Kötü kötü gülererek, “İyi geceler anne,” dedi.

Ve odasına gidip kapıyı arkasından kapattı.

Yaşlı anne, küçük odada ses çıkarmamak için yavaş hareket ederek dikiş dikmek, düşünmek üzere oturdu.

Tanrım neden bu kadar solgun ve alt üst olmuş görünüyor bu akşam? İçmekse, artık içmiyordu, en azından nefesi kokmuyordu. Ya onu perperişan eden eski arkadaşlarının yeniden eline düştüyse hatta daha kötü birilerine çattıysa?

Bu onun en büyük korkusuydu.

Arada bir oğlunun ne yaptığına kulak veriyordu; yatmış mıydı, uyuyor muydu? Her iç geçirdiğinde buğulanan gözlüklerini de arada bir çıkarıp temizliyordu. Yatmaya gitmeden önce elindeki işi bitirmeyi istiyordu. Kocasından kalan emekli aylığı Diego da işini kaybedince artık yetmez olmuştu. Bir hayali vardı, gerçekleşirse de kendi ölümüne eşdeğer olacaktı: Çalışıp tasarruf ederek bir kenara para koymak ve bununla da oğlunu uzaklara, Amerika'ya göndermek. Çünkü burada artık Diego'nun bir iş bulamayacağını ve yedi aydır onu yiyip bitiren işsizliğin pençesinde kendini tamamen kaybedeceğini anlamıştı.

Amerika'da... Orada... Ah, oğlu ne kadar başa-

rılıydı! Ne çok şey biliyordu! Önceleri gazetelerde yazardı. Amerika’da, orada... Kendisi belki de ölmüş olacaktı ama oğlu yeniden hayata dönecek, kötü arkadaşları yüzünden yaşadığı gençlik hatasını unutmuş olacaktı. O Roma’da rastladığı çılgın, açgözlü Rus veya Polonyalı her neyse, birçok şerefli aile için felaket olmuştu. Başiboş gençlik elbette! Bu yol yordam bilmez zengin yabancıların evlerinde birlikte çılgınlık yaptılar: şarap, kötü kadınlar... İçip içip sarhoş oluyorlardı. O sarhoş adam, kâğıt oynamak istiyordu ve kaybediyordu. Kendi eliyle yaptı, kendi eliyle kendi sonunu hazırladı. O skandal dolu mahkeme, ne kadar gürültü patırtıya, iyi, şerefli ailelerin genç çocuklarının aşağılanmasına, kaçıp gitmelerine sebep olmuştu. Ne alakası vardı peki o açgözlü arkadaşlarının onu ihanetle suçlamalarının?

Odadan hıçkırık sesine benzer bir ses duyunca, “Diego!” diye seslendi.

Sessizlik... Bir süre gözleri sabitlenmiş olarak kulak kesilip bekledi.

Evet, henüz uyanıktı. Ne yapıyordu acaba?

Ayağa kalktı. Parmaklarının ucuna basarak kapısına yaklaştı ve kapıya kulak verdi, sonra eğilip anahtar deliğinden içeri baktı. Okuyordu. Hah, tamam! Hâlâ o Tanrı’nın cezası gazeteler! Davanın seyrine ilişkin haberler... Nasıl olup da unutmuştu davanın o dehşet verici günlerinde alınmış bu gazeteleri ortadan yok etmeyi? Peki, neden o gece, o saatte, daha eve girer girmez onları alıp okumaya koyulmuştu?

Yeniden, “Diego!” diye seslenip çekinerek kapıyı araladı.

Oğlu korkmuş gibi dönüp baktı. “Ne istiyorsun?

Hâlâ ayakta mısın?”

Annesi, “Ya sen? Bak beni yaptığım aptallıklarla pişman ediyorsun hâlâ!” dedi.

Oğlu kollarıyla gerinerek, “Yoo, ben eğleniyorum,” diye cevap verdi.

Ayağa kalktı, odada tura başladı.

Annesi iki elini birleştirmiş “Senden rica ediyorum yırt at onları! Neden hâlâ kendini üzmeye uğraşıyorsun? Düşünmekten vazgeç artık!” diye yalvardı.

Odanın ortasında durdu, gülerek, “Aferin sana. Ben düşünmezsem artık başkaları da düşünmeyecek demektir. Oturup her şeyi ayırt etmeliyiz, hepimiz... Ancak böyle yaşamaya devam edebilirim. Ben ayrı, diğerleri ayrı... Ne oldu? Hiç. Üç seneyi ‘tatilde’ geçirdim. Başka şeyden söz edelim. Ama görmüyor musun, sen bile bana nasıl baktığını görmüyor musun?” dedi.

Annesi “Ben mi? Nasıl bakıyorum?” diye bağırdı.

“Diğerlerinin bana baktığı gibi!”

“Hayır Diego! Sana yemin ederim! Bakıyordum. Sana bakıyordum çünkü... Yarın terziye uğramalısın.”

Diego Bronner üzerindeki kılığa baktı ve yeniden güldü. “Ya, eskidi artık. Onun için herkes bana bakıyor. Halbuki sokağa çıkmadan bir güzel fırçalıyorum, sağımı solumu düzeltiyorum. Bilmem ki... Bana herhangi bir beyefendiye benziyormuşum gibi geliyor, hayata hiçbir şey olmamış gibi karışabilen bir beyefendiye... Sıkıntı şu ki...” Masanın üzerinde açık duran gazeteleri işaret ederek, “öyle bir gösteri sunduk ki, insanların unutabileceğini düşünmek çok alçakgönüllü bir beklenti olur. Vereme yakalanmışları gibi ortaya çıkmaktan utanç duyan çırılçıplak, kırılğan, kirli ruhların gösterisi... Hepimiz bu utancı, savunma avukatı-

nın cübbesini siper yaparak kapatmaya çalışıyorduk. Halk da ne çok güldü! Bizim adını obur Luculloff koyduğumuz ve eski Romalılar gibi kemerli burnunu kenarları altın gözlüklerle süslediğimiz o maceracı Rus'u halkın unutmamasını mı istiyorsun mesela? Onu o koca kırmızı suratıyla gördükleri, ayağındaki çizmeleri nasıl paraladığımızı, kel kafasına nasıl vurduğumuzu yani bizim ona nasıl davrandığımızı anladıkları, biz bunları yaparken yaptıklarımıza mutlulukla gülen, alaya alan o Rus'u..."

Anne, "Diego! Diego, Tanrı aşkına," diyerek susturmaya çalıştı.

"Sarhoş... Onu sarhoş eden bizdik!"

"Sen olamazsın!"

"Ben de tabii, aynen, diğerleriyle birlikte. Bizim için bir eğlenceydi! Sonra sıra oyun kâğıtlarına geliyordu. Sarhoşla kâğıt oynarken, anlarsın ya, hile yapmak çok kolay."

"Tanrı aşkına Diego!"

"İşte böyle... Şaka yaparak... Oo, buna yemin edebilirim. Herkes güldü; hâkimler, başkan, jandarmalar bile, doğru söylüyorum. Biz farkında olmadan hırsızlık yapıyorduk, daha doğrusu biliyorduk da şaka yaptığımızı zannediyoorduk. Bize soygun yapıyormuşuz gibi gelmiyordu. Parasını etrafa saçan pislik bir deliye aitti paralar. Sonra da zaten cebimizde bir kuruş bile kalmıyordu, biz de aynı şekilde etrafa saçıyorduk, onun gibi, onunla birlikte, delirmiş gibi..."

Konuşmasına ara verdi, kitapların bulunduğu rafa yaklaşıp bir kitap çekip aldı.

"Bak. Tek pişmanlığım bu. Bir sabah, o paralarla kullanılmış kitap satıcısından bu kitabı almıştım."

Kitabı masanın üzerine fırlattı. Ruskin'in, *Yabani Zeytin Tacı* kitabının Fransızca tercümesiydi.

"Kitabın kapağını bile kaldırmadım."

Kaşlarını çatıp gözlerini kitaba dikti. O günlerde bu kitabı satın almak nereden aklına gelmişti ki? Artık hiçbir şekilde okumamaya, bir satır bile yazmamaya karar vermişti. Kendini perişan etmek, içindeki kendini yok etmek, hayatın hüznü mecburiyetlerinden dolayı olması gerektiği gibi terk etmek zorunda kaldığı bir hayali, gençlik hayalini âlemlerde boğmak için malum arkadaşlarıyla o eve gidiyordu.

Anne de bir an bu esrarengiz kitaba bakakaldı, sonra oğluna yumuşak bir sesle, "Neden çalışmıyorsun? Neden eskisi gibi yazı yazmıyorsun?" diye sordu.

Diego annesine nefret dolu bir bakış attı. Suratını kinle buruşturdu.

Anne alçakgönüllülükle ısrar etti, "Kendine dönsen biraz. Neden ümidini kaybediyorsun? Daha yirmi altı yaşındasın. Hayata yeniden başlamak için kim bilir önüne daha ne fırsatlar çıkacak..."

Diego alaycı bir şekilde, "Ya evet, bir tanesi çıktı karşıma bu akşam!" dedi. "Ama ben bir çuval gibi kalakaldım. Bir adamı kendini nehre atarken gördüm."

"Sen mi?"

"Ben. Şapkasını nehir bendinin üzerine koyarken gördüm. Sonra sessizce duvara tırmandığını gördüm. Sonra da nehre düşme sesi duydum. Bağırmadım. Yerimden kıpırdamadım. Ağaçların altında, gölgedeydim, oradan gören olup olmadığını gözledim. Adamı boğulurken öylece bıraktım. Evet. Ama sonra köprü-nün üzerinde, lambanın altındaki şapkayı fark ettim, korkarak kaçtım."

Annesi söylenerek, “Öyleyse...” dedi.

“Öyleyse ne? Ben yüzme bilmiyorum. Atlamak? Denemek? Nehire inen küçük merdiven iki adım öte-deydi. Gördüm biliyor musun? Ve görmemiş gibi dav-randım. Belki... Ama zaten işe yaramazdı... Çok geçti. Gözden kaybolmuştu!”

“Hiç kimse yok muydu?”

“Hiç kimse yoktu. Sadece ben vardım.”

“Tek başına sen ne yapabilirdin ki oğlum? Yaşadı-ğın korku yeter, o heyecanla... Bak, hâlâ titriyorsun! Hadi gir yatağa, hadi... Çok geç oldu. Bırak artık dü-şünmeyi!”

Yaşlı anne oğlunun elini avucuna alıp okşadı. O da başıyla “tamam” işareti yapıp annesine gülümsedi.

“İyi geceler anne.”

Annesi oğlunun elini okşamasına itiraz etmeme-sinden etkilenerek, “Güzel uyu, oldu mu?” derken gözyaşlarını kuruladı ve o hüzünlü şefkat anını dağıt-mamak için odadan çıktı.

Aradan yaklaşık bir saat geçtikten sonra Diego Bronner yeniden nehir kenarında, aynı yerde ayakları-nı aşağıya sallandırmış oturuyordu.

Gökyüzünde incecik, alçak, kül renkli bulutların kaçışmaları devam ediyordu. Meçhul adamın köprü korkuluğu üzerindeki şapkası yerinde yoktu. Belki gece bekçileri oradan geçerken alıp götürmüşlerdi.

Aniden ayaklarını çekerek caddeye doğru dön-dü. Bulunduğu duvardan inip köprüye doğru yürüdü. Şapkasını çıkarıp öbürünün şapkasını koymuş olduğu yere bıraktı.

“Ve iki!” dedi.

Sanki oyun oynuyor gibi, sanki ilk şapkeyi oradan

alan gece bekçilerine nispet yapar gibiydi.

Şapkanın bıraktığı yerde yarattığı izlenimi görmek için gece lambasının diğer tarafına geçti, orada yapıyalmız, yukarıda, diğeri gibi aydınlatılmış duruyordu. Bir süre artık orada yokmuş gibi korkuluğun üzerine eğilmiş, boynunu uzatmış hareketsiz şapkayı seyretti. Birdenbire korkunç bir şekilde gülmeye başladı. Lambanın arkasında duran bir kedinin tam karşısına geçmiş bir fare gibi görünüyordu şapkası. “Hadi, hadi soytarılık bunlar!”

Korkuluğa tırmandı. Saçlarının dimdik olduğunu, korkuluğa sıkı sıkıya tutunmuş ellerinin titrediğini hissetti. Ellerini açtı. Boşluğa kayd.

YAKIN ARKADAŞLAR

Gigi Mear, bu sabah üzerinde pelerinli mantosu (eh kırklı yaşlardan sonra poyrazla şaka olmaz) yukarı çekilmiş, burnunun altına kadar da dikkatle sarılmış boyun atkısı, tombul, bakımlı, kırmızı ellerinde kalın İngiliz eldivenleri, her gün olduğu gibi Lungotevere'de Mellini'de çalıştığı, kendisini Via Pastengo Caddesi'ndeki Sayıştay'ın önüne kadar götürecek olan Porta Pia tramvayını bekliyordu.

Kont sıfatıyla doğmuştu ama ne yazık ki ne kont gibi toprağı ne de parası vardı. Gigi Mear çocukluğunun mutlu cehaleti içinde büyük bir saflıkla her devlet dairesini her kontun girmeye hakkının olduğu bir saray bahçesi sandığından o dönemde şimdi çalıştığı bu yerin bahçesine de bir soylu olarak babasından onu içeride gezdirmesini istemişti.

Herkesin de bildiğı gibi tramvay beklendiğinde bir türlü gelmez. Öncelikle elektrik kesilip yolun yarısında kalmayı veya bir yük vagonunun üstünden geçmeyi, hatta zavallı bir adamı ezmeyi de tercih edebilir. Ama tüm bunlara rağmen büyük bir rahatlıktır.

O sabah poyraz buz gibi, keskin, kuvvetli esiyor-

du. Gigi Mear yürürken bir yandan da nehrin donmuş sularına bakıyordu. Yeni su bentlerinin rengi atmış kaskatı setlerinin arasından akan nehir ona, üzerinde sanki sadece bir gömlek varmış da o da bu kuvvetli soğuğu hissedip -yazık- üşüyormuş gibi gelmişti.

Tanrı'nın dediği oldu ve işte, "Dindin, dindin!" tramvay göründü. Gigi Mear tramvayı durdurmadan binmeye hazırlanıyordu ki tam o anda Ponte Cavour yönünden yüksek sesle ismiyle çağrıldığını duydu:

"Gigin! Gigin!"

Uzaktan ona doğru eski zaman telgrafları gibi iki kolunu sallayarak koşan bir adam gördü. Gigi Mear tramvayı kaçırmıştı ama buna karşılık tanımadığı bu adamın kendisine sarılan kolları arasında teselli buldu. Ağzına sardığı ipek fularından nasıl şiddetle öpüldüğünü gören, bu ikisinin ne kadar samimi arkadaş olduğu sonucuna varacaktı.

"Seni hemen tanıdım biliyor musun Gigin, hemen! Neler görüyorum! Nasıl saygıdeğer bir görüntün var! Ah, ah, saçlar bembeyaz! Utanmıyor musun onlardan peki? Bir öpebilir miyim? Mübarek beyaz saçların için izin ver bir daha öpeyim koca Gigin! Burada böyle durmuş beni bekliyor gibiydin. O canavara binmek için kollarını havaya kaldırdığını gördüğümde sanki bana ihanet ediyormuşsun gibi geldi, işte bana öyle geldi!"

Mear zorla gülümseyerek, "Yaa! Ofise gidiyordum," dedi.

"Şimdi benimle böyle uydur kaydır konulardan konuşmama iyiliğinde bulunur musun?"

"Nasıl yani?"

"Öyle işte! Emirleri ben veriyorum."

“Ne demek oluyor bu? Rica ederek konuşmak lazım her zaman. Çok ilginç bir adamsın, biliyor musun?”

“Evet biliyorum. Beni görmek hiç aklına gelmezdi, değil mi? Beni beklemiyordun tabii.”

“Yoo... Doğruyu söylemek gerekirse...”

“Dün akşam geldim. Kardeşinin selamlarını getirdim. Kendisi... Şimdi güleceksin, sana iletmek üzere bana kartvizitini vermek istedi. Ben de ‘Nasıl! Gigione’ye vermek için mi?’ dedim. Doğruyu söylemek gerekirse ben onu sizden önce tanıdım, biliyor musunuz? Çocukluk arkadaşınız biz, Tanrı aşkına, birbirimizin kafasını az kırmadık. Sonra da üniversite arkadaşlığı... Ey koca Padova! Hatırlıyor musun Gigione, uyuduğun zaman çalan çanı kulağın hiç duymazdı. Yedi uyurlardan biri gibiydin. Hatırlıyor musun? Ama duyduğunda da kötü olurdu. Çanı bir kere duyman yeterli olurdu, yangın çıktı sanırdın. Güzel günlerdi! Kardeşin çok şükür gayet iyi biliyorsun. Birlikte bazı işler peşindeyiz, ben de onun için buradayım. Oo, senin neyin var? Cenazede gibisin. Evlendin mi?”

Gigi Mear omuzlarını silkerek, yüksek sesle, “Hayır dostum!” dedi.

“Evlenmek üzere misin yoksa?”

“Deli misin? Kırkımdan sonra mı? Aklımdan bile geçmez!”

“Kırk mı? Elliden sonra olmasın Gigione, duyuyor musun? Doğru ya hiçbir şey duymamak senin özelliğin, ne çalan çanları ne geçen zamanı duyarsın, unutuyordum. Elli, sevgili dostum, seni temin ederim ki tamı tamına elli. Derin bir nefes alalım! Olay ciddi bir hal alıyor. Sen... Dur bakayım, 1851 yılının nisan

ayında doğdun, doğru mu değil mi? 12 Nisan.”

Mear hece hece, “Mayıs, eğer izin verirsen ve de bin sekiz yüz elli iki, eğer izin verirsen,” diyerek canı sıkkın bir şekilde düzeltme yaptı. “Yoksa benden daha iyi mi biliyorsun? On iki Mayıs 1852. Dolayısıyla şu an itibariyle kırk dokuz yaş ve birkaç ay.”

“Ve de karın yok! Pek güzel. Benim var, biliyor musun? Ah, bir trajedi, duysan çatlarsın gülmekten. Bu arada bir konuda anlaşalım. O da şu ki: Sen beni öğlen yemeğine davet ediyorsun. Nerelerde atıştırıyorsun bu aralar? İhtiyar Barba’da mı yine?”

Gigi Mear merakı giderek artarak, “Aa, ihtiyar Barba’dan da haberin var demek? Sen de mi vardın?” dedi.

“Ben? Barba’da mı? Padova’daysam orada nasıl olabilirdim sence? Bana söylediler, masayı paylaştığın kişilerle birlikte orada neler becerdiğinizizi anlattılar. O eski... Ne isim vermeliyim, meyhane mi, kasap mı, lokanta mı?”

Mear, “Meyhane, berbat bir meyhane,” dedikten sonra devam etti “ama şimdi... Eğer benimle yiyecek-sen evi, hizmetçiye haberdar etmem lazım.”

“Genç mi?”

“Yok, değil dostum, yaşlı! Barba’dan geldi biliyor musun? Artık gitmiyorum oraya da becerdiklerim yeter, üç sene oldu zaten. Belli bir yaşta...”

“Kırkından sonra!”

“Kırkından sonra devam edecek olursan seni uçuruma kadar götürecek bir yola arkanı dönmeye cesaret edebilmek lazım. İnmeye itirazım yok ama yavaş yavaş, yuvarlanmadan, efendice... Gel hadi, çık yukarı. Buradayım. Gel bak sana evceğizimi nasıl düzenlemiş

olduğumu göstereyim.”

Gigi Mear’ın arkasından merdiveni tırmanırken arkadaşı, “Yavaş yavaş... Efendice... Evceğiz...” demeye başladı. “Hep-küçültme sıfatları kullanarak konuşuyorsun... Halbuki sen kocaman, iri yarı bir adamsın benim zavallı Gigionem! Sana ne yaptılar? Kuyruğunu kim kıstırdı böyle? Beni ağlatmak mı istiyorsun?”

Mear holde bir yandan hizmetçinin kapıyı açmasını beklerken öte yandan, “Daha neler!” diye cevap verdi. “Bu ömrü iyi tarafından ele almak, okşamak, küçültme sıfatlarıyla okşamak lazım yoksa başına iş açar. Benim kendimi dört ayak üstünde bir çukurda bulmaya hiç niyetim yok.”

Bu noktada diğeri, “Aa, sen insanı iki ayaklı mı sayıyorsun?” diye haykırdı. “Öyle deme Gigione! Bazen iki bacağımın üzerinde durmak için ne çok çaba sarf ettiğimi ben bilirim. İnan bana dostum, eğer kendimizi tabiatın eline bırakırsak hepimiz dört ayaklı hale geliriz. Aslında en iyisi bu! Daha rahat, iyi oturmuş, her zaman dengede... Kaç defa içimden kendimi yere atmak, böyle ellerimi açıp kedi gibi durmak geçmiştir! Bu medeniyet denilen lanet şey bizi perişan ediyor! Dört ayak... Ben güzel, vahşi bir hayvan olurdum. Dört ayak... Karnına birkaç tekme atardım söylediğin hayvanca şeylerden ötürü. Dört ayak... Ne karım, ne borcum ne de endişelerim olurdu... Beni ağlatmak mı istiyorsun? Giderim bak!”

Gigi Mear gökten zembille düşen bu arkadaşının tuhaflıkları karşısında şaşkın bir şekilde bir yandan onu izliyor bir yandan da kahrolası adının ne olduğunu bulmak için beynini paralıyordu. Onu Padova’da, gençliğinde veya üniversite talebeliği sırasında nasıl ve

ne zaman tanımıştı? O zamanki bütün yakın arkadaşlarını aklından geçiriyor, bir daha düşünüyor, boşuna, hiçbiri bunun tipine uymuyordu. Ondan bir açıklama istemeye de cesaret edemiyordu. Adamın gösterdiği yakınlık öyle bir boyuttaydı ki onu gücendirmek istemiyordu. İşin içinden incelikle çıkmayı tercih ediyordu.

Hizmetçi kapıyı açmakta gecikmişti. Patronunun bu kadar çabuk eve dönmesini beklemiyordu. Gigi Mear zili yeniden çaldı ve nihayet yaşlı kadın terliklerini sürüye sürüye geldi.

Mear, “Benim güzel ihtiyarcığım, bak döndüm işte, hem de yanımda arkadaşım ile birlikte. Sofrayı bugün iki kişilik hazırla, diğer işlerini de bir kenara bırak! Benim bu adı acayip arkadaşımı ciddiye al, aman dikkat!” dedi.

Arkadaşı bağırarak şiir okur gibi kendini, “Antropofago Capribarbicornipede!” (Etobur Keçisakalboynuzayak) diye isimlendirdince yaşlı kadıncağız dehşet içinde gülsün mü yoksa haç işareti mi yapsın bilemedi.” Hiç kimse benim bu güzel ismimi duymak istemiyor ihtiyar! Banka yöneticileri burun kıvrıyor, tefeciler şaşırıp kalıyor. Sadece karım bu ismi almaktan dolayı çok mutlu oldu. Ama sadece ismi almaktan, ya! Ben de almasına izin verdim. Ben değilim! Ben değilim! Bu tür şeytanlıklar için ben daha çok gencim! Hadi Gigione, madem bazı zaafaların var, sen anlat bakalım hayatının sefiş yanlarını. İhtiyar, sen de hemen biz hayvanları doyur!”

Mear bozguna uğramış ruh haliyle arkadaşını yanına alıp evi gezdirmeye başladı. Bir salyangozun yuvası gibi ruhunu yerleştirdiği evini oradan dışarı çıkma

isteği hiç duymayacak şekilde özenle, titiz bir sevgiyle döşediği küçük karargâhındaki beş odayı gezdirdi. Küçük salon, yatak odası, banyo, yemek odası, çalışma odası.

Küçük salondayken büfenin üzerinde duran fotoğraflara bakan arkadaşının ailesi ile ilgili son derece özel şeyleri söylemeye başlaması üzerine şaşkınlığı ve beyin işkencesi daha çok arttı.

“Gigione! Seninki gibi bir bacanağım olmasını çok isterdim. Benim şerefsizi bir bilsen!”

“Kız kardeşine kötü mü davranıyor?”

“Bana kötü davranıyor! Aslında içine düştüğüm çıkmazda bana ne kadar yardımcı olabilir! Ama...”

Mear, “Afedersin, kayınbiraderinin adı neydi, hatırlayamadım,” dedi.

“Boş ver! Hatırlayamazsın, tanımıyorsun. İki senedir Padova’da zaten. Bana ne yaptı biliyor musun?”

Kardeşin, ne kadar iyidir bana karşı, eğer bacanağım senetleri imzalasaydı bana yardım edeceğine söz vermişti. İnanabiliyor musun? Ama imzalamayı reddetti! Kardeşin de, netice olarak çok yakın arkadaş olmamıza rağmen bir yabancı, çok öfkelenildi... Dükkânımız emniyette tabii de... Ama sana bacanağımın imzalamayı reddetme sebebini bir söylesem! Ben hâlâ yakışıklı bir gencim, aksini söyleyemezsin, çok sevimliyim, laf olsun diye söylemiyorum. Bacanağımın kız kardeşi yanlış bir iş yapıp bana âşık oldu yazık. Çok ince bir zevke sahip tabii ama muhakeme kabiliyeti az. Sen tahmin et ben... Tamam. Zehirlendi.”

Mear hareketsiz kalarak, “Öldü mü?” diye sordu.

“Hayır. Biraz kustu ve de iyileşti. Ama ben, anla-sın ya, bu trajediden sonra bir daha bacanağımın evine

adım atamadım. Yemeğimizi yiyor muyuz artık Tanrı aşkına? Açlıktan gözüm bir şey görmez oldu artık. Kurt gibi açım!”

Biraz sonra masada, Gigi Mear arkadaşının söylediği kötü laflara maruz kalmaktan bir dayak yemediği kalmış gibiydi ve giderek yayılan şefkatinden yorgun düşmüştü. Umudunu giderek yitirmesine rağmen Padova’dakilerle ilgili haberler almaya çalışıyormuş gibi yaparak oradan buradan sorular sormaya başladı. Başka şeylerden söz ederek dikkatini dağıtıp adamcağızın ağzından hiç olmazsa adını almaya çalışıyordu.

“Şu Banca d’Italia’nın müdüründen, hani şu çok güzel karısı ve şahane bir ucube olan hatta yanılmıyorsa şaşı olan kız kardeşinden söz etsene, hâlâ Padova’da mı?”

Arkadaşı bu soruyu duyunca gülmekten kırıldı.

Mear meraklanarak, “Ne oldu?” diye sordu. “Şaşı gözlü değil miydi?”

Arkadaşı gülme krizine yakalanmış, “Sus! Sus!” diye yalvarırken hâlâ gülmekten kendini alamıyordu. “Hem de nasıl şaşı. Hele bir de bir burnu var, beynini bile görebilirsin. Evet sözünü ettiğin o!”

“Sözünü ettiğim, kim?”

“Benim karım!”

Gigi Mear ağaç gövdesi gibi kıpırdayamadan kaldı ve zor bela birkaç manasız özür lafı etti. Ama öbürü yeniden daha güçlü ve daha uzun gülmeye başladı. Nihayet sakinleşti, kaşlarını çattı, derin bir soluk aldı.

“Sevgili dostum, hayat uçsuz bucaksız fantezi gücü olan bir şairin bile algılamasının mümkün olamayacağı, bilinmeyen birçok kahramanlıklarla dolu!” dedi.

Mear soluk alarak, “Evet öyle! Haklısın... Anlıyo-

rum...” dedi.

Öbürü çabucak, “Bir şey anladığın yok!” diye itiraz etti. “Kendimi kandırdığımı mı sanıyorsun? Ben kahraman olduğuma mı inanıyorum sanıyorsun? Tam tersi; olsa olsa ben bir kurban olabilirim. Ama o da değil. Kahramanlığı yapan baldızım, Lucio Valverde’nin karısı. Dinle bak; kör, aptal, geri zekâlı...”

“Ben mi?”

“Hayır, ben, ben. Lucio Valverde’nin karısının geçmişte bana âşık olmuş olmasından gurur duymuştum. Hatta inan bana Gigin, kocasına haksızlık noktasında bile olsa vicdanen o bunu hak etmiş olurdu. Ama nerde! Nerde! Halbuki kimdi biliyor musun? Karşılık beklemeden yapılan ruhsal fedakârlık... Dinle bak. Valverde her gün olduğu gibi evinden çıktı, daha doğrusu çıkmış gibi davrandı, -karısıyla iş birliği içinde tabii- karısı da beni eve aldı. Sürprizin en acıklı kısmına gelelim: Beni şaşı görümcesinin odasına sürükledi. Şaşı görümce odada sanki o da ağabeyinin şerefi için kendini feda ediyormuş havasında titreyerek ve utanç içinde beni karşıladı. Ben bu durum karşısında tam ‘Rica ederim hanımefendi, nasıl olur da Lucio buna gerçekten inanabilir?’ diye bağırmaya başlamıştım ki bitiremedim bile! Lucio öfke içinde odaya girdi, gerisini sen tahmin et artık.”

Gigi Mear şaşkınlıkla, “Nasıl yani?” diye bağırды, “Sen, o ruh haliyle...”

Öbürü, “Ya senetlerim... Vadesi geçmiş olan senetlerim?” diye haykırdı, “Valverde karısının sahte iyilik-severliğiyle süresi geçmiş senetlerimin tarihlerini yenilemekte mutabık kalmamış mıydı? Şimdi senetlerim anında protesto olacaktı, anladın mı? Beni de mahve-

decekti. Aşğılık bir şantaj! Rica ederim artık bundan söz etmeyelim. Sonuç itibariyle bir kuruş param olmadığı ve olmayacağını görüp anladı. Kız kardeşini de karım olarak almayacağını görüp anladı.”

Gigi Mear bu noktada sözünü keserek, “Nasıl! Evlendiysen eğer...”

“Ben mi? Yoo, aslında ben onunla değil, o benimle evlendi, kendi kendine. Ben kendi hesabıma her şeyi önceden söyledim. Anlaşma ortada sevgili dostlar, ‘Siz hanımefendi benim soyadımı mı taşımak istiyorsunuz? Buyurun alın, ben ne işe yarayacağını bilemiyorum ama... Tamam, değil mi?’”

Gigi Mear riski göze alarak, keyifli bir ifade ile, “O halde, diyecek başka bir şey yok, önce Valverde olan soyadı şimdi senin soyadın olan...” dedi.

Diğeri usanmış bir halde, “Maalesef!” diyerek masadan kalktı.

Gigi Mear daha fazla dayanamayarak cesaretini topladı, “Yo, dinle! Sabahtan beri çok güzel zaman geçirmemi sağladın. Ben seni kardeşim gibi evime kabul ettim. Şimdi bana bir iyilik yapmanı istiyorum,” dedi.

“Karımı emaneten almak mı istiyorsun yoksa?”

“Hayır, teşekkür ederim! Bana adını söylemeni istiyorum.”

Arkadaşı bulutların üzerinden yere düşmüş gibi oldu. İşaret parmağını göğsüne dayamış, neredeyse kendi bile kendine inanamıyormuş gibi, “Benim mi? Benim adımı mı?” diye sordu. “Ne demek şimdi bu? Bilmiyor musun? Artık hatırlamıyor musun?”

Mear mahcubiyet içinde, “Hayır,” diye itiraf etti, “kusura bakma, bana yeryüzünün en unutkan adamı diyebilirsin ama emin ol seni hiç tanımadığıma dair

yemin bile edebilirim.”

Diğeri, “Aa, öyle mi? Pek güzel! Pek güzel!” diye söze girdi, “Sevgili dostum Gigione, işte sana elimi uzatıyorum. Bu yemek ve ahbablık için sana bütün kalbimle teşekkür ediyorum ve soruna cevap vermeden gidiyorum. Artık daha neler!”

Gigi Mear ayağa fırladı, “Tanrı aşkına söyle!” diye haykırdı. “Bütün bir sabah beynime eziyet ettim! Söylemezsen seni göndermem.”

Arkadaşı istifini bozmadan, “Öldür beni o zaman, parça parça et, söylemeyeceğim,” diye cevap verdi.

Mear ses tonunu değiştirerek, “Hadi, üzme beni!” dedi. “Daha önce hiç başıma gelmedi böyle bir şey. Bak sana yemin ederim benim bu hafıza kıtlığım üzerimde öyle ağır bir yük oluşturuyor ki... Sen şu anda benim için bir kâbus oldun. Tanrı aşkına söyle bana adını!”

“Adım: Ara ki bulasın.”

“Sana yemin ederim! Bak, unutkanlık seni soframa oturtmama engel olmadı. Ayrıca, seni hiç tanımamış bile olsam, sen benim hiçbir zaman arkadaşım olmamış bile olsan şimdi oldun, hem de çok iyi bir arkadaş emin ol! Sana karşı samimi kardeşlik hisleriyle doluyum, sana hayranlık duyuyorum; senin her zaman yanımda olmanı arzu ederim. Hal böyle olduğuna göre şimdi söyle bana adını!”

Diğeri, “Boşuna uğraşıyorsun, beni kandıramıyorsun. Bir düşün, şimdi kimin karnını doyurduğunu bilmediğine göre kendimi bu beklenmedik zevkten, seni eli şakağında bırakmaktan mahrum mu olayım? Yoo, boş ver, çok şey istiyorsun. Anlaşılan o ki sen beni artık tanımıyorsun. Yakışksız unutkanlığının kinini hep

içimde saklamamı istemiyorsan bırak böyle gideyim.”

Gigi Mear ümidini yitirmiş, “Senden rica ediyorum öyleyse hemen şimdi çek git! Seni karşımda görmeye daha fazla dayanamıyorum!” diye haykırdı.

“Tamam gidiyorum. Ama önce bir öpüşelim Gigi-one. Yarın hareket edeceğim.”

Mear, “Öpücük filan yok! Eğer adını söylemiyorsan...” dedi.

Diğeri sözünü keserek, “Yeter ama yeter. Madem öyle, elveda!” dedi.

Gülerek giderken merdivenlerde dönüp bir kez daha el salladı.

EĞER

Terme Meydanı'ndaki tren garı binasının karşısında bulunan barakadan bozma bir kafede, oturduğu masadan gar yönüne bakarken tren düdüğünü duyunca Valdoggi kendi kendine, "Gidiyor mu geliyor mu acaba?" diye sordu.

Yandaki masada oturup rahatsız edici bir durağanlık içinde tüm dikkatiyle gözlerini onun üzerine dikmiş olan bir müşteriyi ona bakmaktan alıkoymayı başarmasına rağmen, elektrik lambalarından gelen sağır edici sürekli gürültüye takılıp kaldığı gibi tren düdüğüne de takılıp kalmıştı.

Birkaç dakika için başarılı oldu. Kendini tren garının içindeymiş gibi düşündü. Elektrik direklerinin opak ışık yoğunluğu, garın loş boşluğunda isli lambalardan gelen derin sesle tezat oluşturunuyordu. Hem varış hem de kalkış peronundaki bir yolcunun bu ortamdaki sıkıntısını hayal etmeye çalıştı.

Ama farkında bile olmadan bakışları yeniden yan masadaki müşteriye kaydı.

Tıraşlı kızıl saçları ve sarkık bıyıkları olan, solgun yüzlü, morarmış, bulanık bakan gri-yeşil gözlü, siyah

giyimli kırk yaşlarında bir adamdı. Yanı başında yaşlı bir kadın uyukluyordu. Üzerinde zikzaklı siyah fiyonk- larla özenerek süslenmiş tarçın renkli elbise vardı. Yün yumağı görünümlü saçlarının üzerindeki soluk, yıp- ranmış şapkasının uçları gümüş renkli saçaklarla süs- lüydü. Cenaze çelenklerinden alınmış gibi duran siyah kalın kurdelelerine hacim verilerek çenesinin altında bağlanmıştı. Bu sakın hali ona çok tuhaf bir hava ve- riyordu.

Valdoggi gözlerini hemen adamdan ayırdı ama kaba bir şekilde oturduğu yerde döndü ve burun de- liklerini açarak derin bir soluk aldı, bu defa gerçek bir kızgınlığa kapılmıştı.

Ne istiyordu bu meçhul adam? Neden ona böyle bakıyordu?

Yüzünü döndü, karşısındakinin bakışlarını yere indirebilmek için o da ona bakmak istiyordu.

Diğeri kafasını hafifçe sallayarak, gözleri sabit sanki kendi kendine konuşur gibi fısıldayarak, “Val- doggi,” dedi.

Valdoggi kaşlarını çattı, adını mırıldanan adamın yüzünü seçebilmek için biraz öne doğru eğildi. Acaba yanılıyor muydu? Yoksa bu ses...

Meçhul adam hüzünlü bir şekilde gülümseyerek, “Valdoggi, değil mi?” diye tekrarladı.

Valdoggi şaşkın ve kararsız bir şekilde gülümse- meye çalışarak, “Evet...” dedi. “Ama ben... Afedersi- niz... Siz...”

“Siz mi? Benim, Griffi!”

Valdoggi aklı karışmış, daha fazla şaşırmış bir hal- de kafasında bu isme uygun bir kişi arayarak, “Griffi? Aa...” dedi.

“Lao Griffi... On üçüncü piyade alayı... Potenza...”

Valdoggi şaşkınlık içinde bir anda, “Griffi!... Sen misin?” diye haykırdı. “Sen... Böyle...”

Griffi henüz kavuştuğu arkadaşının şaşkınlık nidalarına üzgün bir baş sallama ile eşlik ediyordu. Belki de her bir baş sallama geçmiş güzel zamana sallanan bir el, gözyaşı dolu bir selamdı.

“Evet, ben... Böyle! Tanınmaz halde, değil mi?”

“Yo... Öyle demek istemedim... Ama sanıyordum ki sen...”

Griffi sözünü keserek, “Söyle, söyle nasıl sanıyordun?” diye sordu. Göz kapaklarını birkaç kez üst üste kırparak ellerini birbirine kavuşturmuş, gerginliğini bastırmak istemiş gibi tuhaf bir kaygı eşliğinde beklenmedik bir hareketle arkadaşına yaklaştı. “Beni nasıl sanıyordun? E tabii... Haydi söyle, söyle... Nasıl?”

Valdoggi, “Ne bileyim!” dedi. “Roma’da mısın? İstifa mı ettin?”

Griffi heyecanla, “Hayır, senden rica ediyorum söyle, beni nasıl sanıyordun?” diye ısrar edip tekrar “Rica ediyorum,” dedi.

Valdoggi omuzlarını kaldırıp, “Ne diyeyim... Hâlâ asker sanıyordum, ne bileyim!” diye cevap verdi. “Yüzbaşı olarak mesela... Hatırlıyor musun? Artaserse’yi? Hatırlıyor musun Artaserse’yi, küçük teğmeni?” dedi.

Griffi ağlar gibi, “Evet... Evet...” dedi. “Artaserse ve başka şeyleri!”

“Kim bilir ne halledir!”

Diğeri gözlerini iyice açarak, olgun ve kasvetli bir üslupla, “Kim bilir!” diye tekrarladı.

Valdoggi konuyu değiştirmek için yeniden söze gi-

rerek, “Ben seni Udine’de sanıyordum,” dedi.

Griffi soyutlanmış, dalgın bir halde soluk alarak, “Artaserse...” dedi.

Sonra birden hareketlenerek, “Ya sen? Sen de istifa ettin, değil mi? Ne geldi başına?” diye sordu.

Valdoggi, “Bir şey gelmedi başıma,” diye cevap verdi “görevim Roma’da sona ermişti.”

“Tabii ya! Sen öğrenci subaydın. Çok iyi hatırlıyorum, dikkat et... Hatırlıyorum, hatırlıyorum...”

Konuşma uzuyordu. Griffi yanı başında uyuklamakta olan yaşlı kadıncağıza baktı. “Annem!” dedi. Sözlerinde ve davranışında derin bir hüznün vardı.

Valdoggi nedenini bilmeden derin bir soluk aldı.

“Uyuyor, zavallı...”

Griffi sessizlik içinde bir süre annesini seyretti. Kafedeki körlerin konserlerine başlarken çıkardıkları ilk keman sesleriyle kendine geldi, Valdoggi’ye dönerek “Demek Udine... Hatırlıyor musun? Udine Alayı’na veya Bologna Alayı’na tayin talebinde bulunmuştum. Udine’ye gitseydim bir aylık izinle (firari olmadan) sınırın öbür tarafına, Asvusturya’yı gezmeye gidebilirdim. Viyana; çok güzel olduğunu söylüyorlar! Biraz da Almanya... Bologna’ya gitseydim, İtalya’nın ortasından gezmeye başlayacaktım: Floransa, Roma... En kötü ihtimalle Potenza’da kalacaktım. En kötü ihtimalle, dikkatini çekerim! Böylece hükümet beni Potenza’da bırakırdı, anladın mı? Potenza’da, Potenza’da! Tasarruf... Tasarruf... Zavallı bir adam işte böyle perişan edilir, telef edilir!”

Bu son kelimeleri öyle farklı ve titrek sesle söyledi, öyle garip bir haldeydi ki çevre masalarda oturan müşterilerin bile bazıları sustu bazıları da dönüp baktı.

Anne aniden uyanıp çenesinin altındaki kocaman düğümü aceleyle düzelterek, “Lao... Lao... Lütfen, sakin ol...” dedi.

Valdoggi nasıl davranacağını bilemeden şaşkınlıkla arkadaşını izledi.

Griffi onlara bakan ahaliye kötü bir nazar atarak, “Gel, gel Valdoggi,” dedi. “Gel... Kalk anne! Sana her şeyi anlatmak istiyorum. Sen mi ödüyorsun ben mi? Bırak ben ödüyorum.”

Valdoggi karşı geldi ama Griffi ödemek istedi. Üçü birden kalkıp İndipendenza Meydanı’na doğru yürüdüler.

Kafeden uzaklaşır uzaklaşmaz Griffi söze yeniden başladı, “Sanki Viyana’ya gitmiş gibiyim. Evet... Rehberleri, açıklamaları okudum. Oraya seyahat edenlerden haberler, detaylı bilgiler istedim. Fotoğrafları, manzaraları, hepsini gördüm. Oradan rahatlıkla söz edebilirim artık, hakkında yargıya varacak kadar tanıyorum diyebilirim. Sözünü ettiğim o bir ayda sınırı aşarak Almanya’ya gidip gezebileceğimi düşündüğüm şehirler için de geçerli. Evet... Udine’den söz etmeyeceğim sonra. Gerçekten bulundum orada. Üç gün için gitmek istedim. Her şeyi gördüm, inceledim. Üç gün boyunca orada yaşamayı isteyeceğim hayatı yaşamaya çalıştım. Aynı şeyi Bologna’da da yaptım. İraden dışında gelişen bir olay, öngörüsü olmayan bir zorunluluk aklını çelmese, yönünü değiştirmese, varlığını parçalamasa yaşayabileceğin hayatı yaşamak istemenin ne demek olduğunu anlayamazsın... Benim başıma geldiği gibi, anlıyor musun? Benim gibi...”

Bu noktada yaşlı anne gözlerini yere indirmiş, derin bir soluk alarak, “Kader!” dedi.

Oğlu annesine kızgınlıkla dönerek, “Kader! Hiç durmadan bu lanet kelimeyi tekrarlayıp duruyor, benim sinirimi tepeme çıkarıyorsun, biliyorsun! Bari hiç olmazsa tedbirsizlik, yatkınlık filan desen... Evet, tedbir! Hoşuna gitti mi? Her zaman kaderin çizdiği yoldan yürünür. Ama bir bak Valdoggi, bir adamın hayatı neye bağlı... Belki sen de beni tam anlayamayabilirsin ama mesela acıklı düşüncelerle geçirdiği her saatle boğulan, içinde derin nefret beslediği bir başkasıyla zincirle bağlı gibi yaşamak zorunda bırakılan bir adam düşün! Oh güzel bir gün; sen burada, kadın karşında gevezelik ederek kahvaltı ediyorsun. Küçükken başından geçen olayları anlatıyor: Mesela babası tüm aileyi alıp tam Amerika’ya göç edecekmiş veya bir gün babasının kimyasal madde içeren malzemelerine burnunu sokmaktan dolayı neredeyse kör olacakmış. Her neyse, sen bu kadın yüzünden cehennem azabı çekerken bu konuşmalardan yola çıkarak düşünmeye başlarsın. Anlattığı olaylardan biri veya öbürü (muhtemelen ikisi de) gerçekleşmiş olsaydı hayatın şimdi yaşadığın hayat olmazdı. ‘Ah eğer gerçekleşseydi sen kör olurdu sevgilim. Ben de senin kocan olmuş olmazdım tabii!’ Onun mesela kör bir kadın olarak hayatını acıyarak izlerken, senin bekâr veya herhangi başka bir kadınla olabilecek hayatını hayal edebilir misin?”

Yaşlı kadın söylediğinden gayet ikna olmuş bir şekilde bir kez daha, “Ben de bu yüzden her şey kader diyorum ya!” dedi. Gözlerini yere dikmiş ağır adımlarla yürüyordu.

Lao Griffi ıssız meydanın orta yerinde bu kez, “Beni deli ediyorsun!” diye bağırdı. “Başımıza gelen her şey başımıza muhakkak gelmek zorunda mı? Ha-

yır! Başımıza gelmeyebilir de, eğer... İşte bu noktada ben yolumu kaybediyorum: Bu 'eğer' noktasında! Sana musallat olan bir karasineği bile ezmek için senin yaptığın bir hareket bundan altı, on, on beş yıl sonra bu olaydan haberdar olan birisi yüzünden başına bela olabilir. Abartmıyorum, abartmıyorum! Bak izin ver şöyle açıklayalım: Biz tabiidir ki böyle yaşarken bu yaşantımıza paralel olarak ölçülemeyen, dikkate alınmayan güçler mevcut. Daha sonra söz konusu güçler kendiliğinden ortaya çıkıyor, gizlilikler açığa çıkıyor ve seni ağlarına alıyor. Senin fark edemediğin bir tuzak sonunda seni kuşatıyor, sıkıştırıyor ve sen kendini nasıl olduğunu kendine bile açıklayamayacağın şekilde ele geçirilmiş buluyorsun. Durum bu! Bir anın hazzı; ani zevkler kendilerini ortaya koyuyorlar, boşuna! İnsanoğlunun yapısı bu. Tüm duyular kendilerini öyle ani ve gösterişli şekilde belli ediyorlar ki senin buna karşı durman mümkün olmuyor. Bunun sonucunda yaşanan hayal kırıklıkları, çektiğin acılar düşüncene çıplak olarak yansımıyor.

Senin bu hazları duymak, bu zevkleri tatmin etmek için hissettiğin karşı konulmaz eğilim öyle güçlü ve öyle net ki hayal gücün bile gördüğün hasarları, yaşadığın acıları algılayabilecek durumda olmuyor, seni durduramıyor. Kimi zaman, yüce Tanrım, ani kötülöklere karşı durması gereken vicdanın bile söz konusu zevkler karşısında işe yaramıyor! Biz zayıf yaratıklarız. Başkalarının hayatlarından öğrendiklerimiz mi diyor-sun? Hiçbir işe yaramıyor. Herkes hayat deneyiminin, ekilen ağacın ve üstünde yeşerdiği toprağın cinsine göre şekillenen bir meyveye benzediğini düşünebilir. Benim düşünceme göre mesela gül ağacı gül vermek

için yaratılmıştır, ben neden başka birisinin hüznü hayat ağacından koparılmış zehirli meyveyle zehirlenmek mecburiyetinde olayım? Hayır, hayır, zayıf yaratıklarız biz. Dolayısıyla ne kader ne de alın yazısı... Hayatta başına gelen tüm felaketlerin ve iyiliklerin nedenlerini anlamam mümkün. Belki çoğunlukla bunları fark etmiyorsun ama hepsinin bir sebebi vardır. Bu ya sensindir, ya başkası; ya şu sebeptendir, ya bu. İşte böyle Valdoggi. Dinle bak, annem benim yolumu şaşırdığımı, artık muhakeme edemediğimi filan düşünüyor.”

Valdoggi sersemlemiş bir halde, “Bana kalırsa çok fazla muhakeme ediyorsun,” dedi.

Lao Griffi açık renkli gözlerini açarak canlı, anlık bir yakınlıkla, “Evet! Benim başımın belası da bu!” diye haykırdı. “Ama anneme, ‘Evet ben kendine güvenilmez birisiydim,’ diyorum. ‘Ne dersen de... Evliliğe de hazırdım, hem de çok hazırdım, kabul ediyorum,’ diyorum. Ama belki de Udine veya Bologna’da da başka bir Margherita bulabilirdim. Margherita karımın adıydı.”

Valdoggi, “Aa, öldü mü?” diye sordu.

Lao Griffi’nin birden yüzü değişti; ellerini sert bir şekilde cebine soktu, omuzlarını silkti.

Yaşlı kadıncağыз başını öne eğdi ve hafifçe öksürdü.

Lao Griffi kuru bir sesle, “Öldürdüm onu!” diye cevap verdi. Sonra, “Gazeteleri okumadın mı? Bildiğini sanıyorum,” diye ekledi.

Valdoggi dokunmaması gereken bir konuya dokunmuş olduğu için kaygılı fakat olayı öğrenmek için de meraklı bir şekilde hayret ve mahcubiyetle “Hayır,

hiçbir şey bilmiyorum,” dedi.

Griffi, “Anlatayım öyleyse,” diye söze başladı. “Hapisten yeni çıktım. Beş aylık hapis cezası... Önleyici ceza, dikkat et! Beni bıraktılar. Şansımı deniyorum. Eğer içerde bıraksalardı emin ol umrumda olmazdı. Artık içerisi de dışarısı da hapishane! Hâkimlere, ‘Bana ne isterseniz yapın; ister hapsedin, ister serbest bırakın benim için hepsi aynı. Yaptığımdan dolayı acı duyuyorum ama o korkunç anda başka türlü davranmayı ne düşünürdüm ne de başka türlü yapabilirdim. Suçluluk duymayan, pişman olacak bir şeyi olmayan biri her zaman özgür bir adamdır. Beni zincire de vursanız ben her zaman tamamen özgür olmaya devam edeceğim. Dışarıdaki hayat da beni hiç ilgilendirmiyor!’ dedim. Ne avukatın beni savunmasını ne de başka bir şey söylemeyi istedim. Ona karşı nasıl ölçülü olduğumu, sadakatimi, onun için dağ gibi borç yaptığımı... Bu sebeple istifaya zorlandığımı bütün bir şehir biliyordu. Hatta sonra... Ah sonra... Bir kadın bir adama bu kadar pahaliya mâl olduktan sonra onun bana yaptığını yapar mı, söyler misin? Rezil! Ama biliyor musun, bu ellerle... Yemin ederim ki onu öldürmeyi istemiyordum. Ona bunu bana nasıl yaptığını sorarken böyle, boğazını tutmuş sarsıyordum. Çok fazla sıkılmışım boğazını. Adam pencereden aşağıya, bahçeye atladı. Eski âşığı... Evet, ondan benim için ayrılmış, öyle denir ya; ben, sempatik subaycık... Bak şimdi Valdoggi! Eğer bu akılsız, Potenza’dan bir sene boyunca ayrılmamış olsaydı, beni bu kadar keyifle Margherita’ya âşık olacak talihsizliğe düşürmek yerine şimdi şüphesiz mutlu bir karı koca olmuş olacaktı. Evet, ikisini de gayet iyi tanıyordum, ikisi de birbirini için yaratılmıştı. Birlikte

yaşamış olacakları hayatı bile çok net hayal edebilirim bak. Hayal edebiliyorum da. İkisini canım istediği zaman Potenza’da, evlerinde düşünebiliyorum... Evlenir evlenmez hangi evde yaşamaya başlamış olduklarını bile biliyorum. Margherita’yı, düşün kaç kere canlı olarak hayal ettim, hayatın karşıma çıkardığı değişik fırsatlarda karşımda capcanlı gördüm. Gözlerimi kapatıyorum ve onu güneşe karşı açılmış pencerelerin bulunduğu odalarda görüyorum. Titrek ve kaygan sesiyle şarkı söylerdi. Nasıl güzel söylerdi! Küçükçük ellerini sarışın başının üzerinde kenetler öyle söylerdi. ‘İyi günler, mutlu gelin hanım!’ Çocukları olmazdı, biliyor musun? Margherita çocuk yapamazdı. Gördün mü? Eğer delilik söz konusu ise, işte benim deliliğim de bu. Olmuş olanlar olmasaydı eğer, olup bitecek şeylerin neler olabileceğini görebiliyorum. Görüyorum, içinde yaşıyorum hatta sadece böyle yaşıyorum. Şu ‘eğer’ netice olarak ‘eğer’, anlıyor musun?”

Bir süre suskun kaldı. Sonra Valdoggi’nin bile ağılıyor zannetmesine yol açacak kadar öfke içinde, “Ya beni Udine’ye gönderselerdi?” diye haykırdı.

Yaşlı kadıncağız bu defa, “Kader!” diye tekrar etmedi. Ama kalbi muhakkak bunu söylüyordu. Kafasını acı içinde sallayarak yavaşça derin bir soluk aldı. Gözleri her zamanki gibi yere bakarken çenesinin altındaki cenaze çelenklerindekilere benzeyen o iki kurdeleye işlenmiş gümüş saçaklar sallanıyordu.

ÇARE: COĞRAFYA

Pusula, dümen... Evet! Denize açılmak isterse-
niz... Bu rota yerine başka bir rota belirlemek veya
şuradaki liman yerine, buradaki limana yanaşmak la-
zım geldiğinde, bunların gerekli olduğunu kanıtlama-
nız gerek; yani bizi, faydası olacak herhangi bir sonuca
ulaştırmaları gerek demek istiyorum.

“Nasıl?” diyeceksiniz. “Ya işler? Bir kural olma-
dan, yönlendirici bir kriter olmadan... Ya aile, çocukla-
rın eğitimi? Toplumda saygın bir yer? Devlet kanunla-
rına uyum ve saygı? Kişisel sorumlulukları üstlenme?”

Bugün su gibi içilen bu alkolle... Rica ederim! İş-
lerime gereken özeni göstermiyor muyum yoksa? Ai-
leme... Evet, ama inanın rica ediyorum, karım benden
nefret ediyor. Hiç değişmeden ve sizin karınızın sizden
nefret ettiğinden ne daha az, ne daha çok seviyede.
Çocuklarım da, ama onları aynen sizin çocuklarınıza
yaptırdığınız gibi yapıyorum, eğitimden geri mi bı-
rakayım? Vardığım sonuç emin olun sizin olgunlukla
elde ettiğinizden farklı değil. Devletin tüm kanunla-
rına riayet ediyor ve bütün sorumluluklarımı yerine
getiriyorum.

Yalnızca, nasıl diyeyim, bütün bu işleri yaparken bir çeşit ruhsal toleransa sahibim. Çocukluğumda, gençliğimde herkesin öğrendiği fakat sanki bilmiyormuş veya faydalanmak istemiyormuş gibi davrandığı pozitif bilimlerden öğrendiklerimden faydalaniyorum. Sizi temin ederim ki sizdeki bu eksiklik sağlığınıza çok zarar veriyor.

۷

Tabii gerektikçe birbirine ters düşen kavramlarla, örneğin duyuların yanılsamasıyla baş etmek kolay değil. Bir sarhoş, yeri geldiğinde zarif biri gibi, zeminin sallanmakta olduğunu söyleyebilir. Halbuki biz hafif zelzele olmadığı sürece gerçekte yerin kaydığını hissetmeyiz. Dağlar bizim kendi boyutlarımıza göre ne kadar yüksek görünürler, tabii onları yeryüzündeki küçük kıvrımlar olarak düşünmek de kolay iş değil ama Tanrı aşkına öyleyse küçücükken ne diye bu kadar çok okuduk, diye soruyorum. Astronomi biliminin bize öğrettiklerinden üzerinde yaşadığımız gezegenin en diplerde, hesaplanamayacak kadar küçük bir alan oluşturduğunu sürekli olarak hatırlayabilirsek...

Biliyorum, evet dünyanın küçük olduğunu fakat kâinatın sonsuz büyüklüğünü algılayabilen ruhumuzun o kadar küçük olmadığını ifade eden filozof melankolisi de var.

Evet, ya. Kim demişti? Biagio Pascal.

Kâinatın sonsuz büyüklüğü karşısında insanoğlunun sonsuz küçüklüğü dolayısıyla kendini küçük hissettiğinde büyük, ama kendini büyük hissettiğinde ise asla o kadar da küçük olamayan insanoğlunun bu söz konusu büyüklüğünü aslında sadece bir algılama muhabakatı olarak düşünmek gerekir.

Öyleyse yeniden diyorum ki, eğer başka sonuçlar

doğurmuyorsa küçük şeyleri -bize ait olan her şey, burada, dünyada- büyükmüş gibi, büyük şeyleri de; mesela gökyüzü, yıldızlar gibi, küçük görmeye mahkûm olmuşlar olarak bu koskoca büyüklük bizi rahatlatıyor ve teselli oluyoruz. Öyleyse beyler, başımıza gelen her felakette, her genel veya özel afette yukarıya bakıp yıldızlardan, varlığından bile emin olunmayandan medet ummak ve sonuç olarak sanki her şey, hiçbir şeymiş sonucuna varmak daha iyi değil mi?

“Tamam, ama bu arada, burada, yeryüzünde mesela ya bir oğlum ölmüşse?” diyeceksiniz.

Evet, biliyorum. Durum vahim. Hatta söyleyeyim size, bu acınızdan kurtulmaya başladığınızda meydana gelecek hadiselerin hiçbirini görmek istemeyecek, bu gözlerin önünde durum daha da vahim olacak. Bilmiyorum ki... Mart ayının ilk güneş ışıklarıyla tarlalarda baş veren mavi-beyaz çiçeklerin çekingen zarafeti, istemeden yaşadığınız hayatın tatlılığı, mevsimin mest eden sıcaklığı... Bunların hiçbirini hissedemeyen oğlunuzu düşündüğünüzde bu güzellikler size yalnızca büyük bir acı verecek.

Öyleyse... Tanrı aşkına, oğlunuzun ölümünden sonra nasıl teselli edilmek isterdiniz? “Hiçbir şekilde” daha iyi değil mi? Evet, “hiçbir şekilde”, inanın bana. Yeryüzündeki “hiç” sadece felaketlerle ilgili değil, aynı zamanda bize yaşattığı tatlı hayat için de geçerli. Mutlak hiç sonuç olarak, gökyüzündeki en parlak yıldız Sirius’a veya bize en yakın takımyıldızı Alpha del Centauro’ya bakarak düşünebileceğimiz insana ait her şey için geçerli.

Kolay değil. Teşekkür ederim. Ben size kolay olduğunu mu söyledim? Astronomi (bir önceki kullanım

ile tutarlı olması için değiştirildi) bilimi sadece öğrenmek için değil, hayata uyarlamak için de çok zordur emin olun.

Ayrıca size tutarsız olduğunuzu söylüyorum. Üzerinde yaşadığımız bu gezegende iyi şeyler görelim, hayatın değişik yanlarını yaşayalım, değişik ortamlarda ve şartlarda var olalım istiyorsunuz. Bunların bizi heyecanlandıran ihtiraslarla orantılı olmasını istemeniz de belli bir noktaya kadar saygı duyulması gereken bir durum. Oysa siz üzücü, derin düşüncelere, bunaltıcı sefilliklere dalmış olduğunuzdan bir kabuğun içine kapanıp kalıyor ve yanınızdan kayıp giden bir sürü hayatın farkında bile olmuyorsunuz.

Biliyorum, şimdi siz bana eğer gerçekten baskın bir endişe varsa, gözü kör eden bir ihtiras söz konusuy-sa düşünce yoluyla kaçışın ve başka bir yerde, farklı bir hayat hayal ederek kafa karıştırmanın mümkün olmadığını söyleyeceksiniz ama ben size, kendinize başka bir yerde veya sizi süründüren bu hayatın dışında başka bir hayat hayal etmenizi söylemiyorum. Bunu hep yapıyorsunuz, “Ah, böyle olmasaydı! Ah, keşke şuyum veya buyum olsaydı! Ah, keşke orada olsaydım,” diye beyhude ahlanmalar... Çünkü hayatınız eğer gerçekten farklı olabilseydi, şimdi yaşadığınız hayatta yaşadıklarınızdan farklı olarak kim bilir hangi duyguları, hangi umutları, hangi arzuları yaşayacaktınız! Sizin olmak istediğiniz gibi olanların, sahip olmak istediklerinize sahip olanların, olmayı arzu ettiğiniz yerde olanların sizi öfkelenlendirdikleri de doğru, çünkü sizin imrendiğiniz bu şartlar içinde olanlar, yaşadıklarının kıymetinin sizin olabileceğiniz derecede farkında olmuyorlar. Kusura bakmayın ama bu öfke çok aptalca. Siz, için-

de bulundukları şartlara imreniyorsunuz çünkü siz o şartlara sahip değilsiniz. Sahip olsaydınız şimdi siz, siz olmazdınız; şimdiki kendinizden farklı biri olma isteği demek istiyorum.

Hayır, hayır dostlarım. Benim önerdiğim tedavi farklı. Bu da elbette kolay bir yol değil ama çok mümkün. Ben de denemesini yapmış olduğuma göre...

O çok hüznü gecelerden bir gece beni uzun, sonsuz bir ıstırapın beklediğini fark ettim. O, aylar süren ve zavallı annemi yavaş yavaş canlı cenazeye dönüştüren gecelerden biriydi.

Karım için kayınvalideydi. Çocuklarım bakımından ise ölen, benim oğlu olduğum biriydi. Böyle söylüyorum çünkü ümit ediyorum ki öldüğüm zaman bunlardan birisi başımda bekleyenlerden biri olacak. Anladınız mı? Bu defa ölen benim annemdi; onları değil beni ilgilendiren bir durumdu.

“Ama nasıl?” diyeceksiniz, “Büyükanne!”

Ya, büyükannecek. Sevgili büyükannecek... Ayrıca benim de biraz dikkate alınmaya ihtiyacım vardı. Uzun ve yorucu bir iş gününden sonra yorgunluktan bitap bir haldeyken bu soğukta geceyi ayakta geçirmeme mani olabilirlerdi.

Ama nedir biliyor musunuz? Büyükanneceğin, sevgili büyükanneceğin vadesi dolalı epey zaman olmuştu. Katarakt ameliyatından sonra kullandığı konkav gözlük camından dolayı bir gözü şiş ve kocaman kocaman, diğer gözü ise küçücüktü. Bu haliyle artık torunlar bakımından sevgili büyükanne oyuncağı bozulmuştu. Böyle bir büyükanneyi başkalarına tanıtmamanın artık hiç hoş bir yanı kalmamıştı. Zavallı büyükannecek yavaş yavaş duvar gibi sağır da olmuştu. Seksen

beş yaşındaydı ve artık hiçbir şey anlamıyordu. Sürekli yakınan, ayakta zor duran, ağır ve titrek bir et yığınydı sadece. Bakıma muhtaçtı, bu yüzden de iğrenme duygusunu ve ceza hissini yenebilen benimki gibi büyük bir sevgiye ihtiyacı vardı.

Onu görünce, annemin bu ürkütücü cezayı hak etmediğini benden daha iyi hiç kimsenin bilemeyeceği düşünülebilir. Şurada terk edilmiş, bir zamanlarki o halinden hatta hafızasından bile hiçbir eser kalmamış, sadece et yığını; böyle olmaya katlanan, neden olduğu bilinmeyen, katlanmaya hâlâ devam eden harap olmuş bir et yığını...

Ama ya uyku efendiler... Öyle acımasız gereklilikler söz konusu olabilir ki en yoğun şefkat bile, mecburen tatmin edilmesi gereken önemli ihtiyaçları karşılamak gerektiğinde işe yaramaz. Bütün gün çalıştıktan sonra üst üste birkaç gece uyumamayı bir deneyin. İlaç kokusundan durulmaz halde olan bir odada soğuktan kaskatı olmuş titrerken, bütün gün hiçbir iş yapmamış şimdi de sıcacık, mutlu şekilde uyumakta olan çocuklarımı düşünmek bir ayı gibi sinirden köpürmemeye neden oluyordu. Gidip hem onların hem karımın yorganlarını üzerlerinden çekip atmak ve onları bu soğukta gecelikleriyle yataktan çıkarmak geliyordu içimden. Fakat sonra nasıl titreyebileceklerini düşünüp, hemen onların yerini almayı isteyeceğimden benim yerime bunu yaşamaları gerektiğini düşünerek onlara değil, acımasız kadere isyan ediyordum. Güçlkle soluk alabilen ve hiçbir şey hissetmeyen bu bedeni, annemin tanınmaz hale gelmiş, ondan geriye kalmış bu sade bedenini Tanrı'nın hâlâ hayatta tutma nedenini... Evet, evet, artık bu hırıltıya bir son verebileceğini düşün-

yordum.

Hırıltı bir ara kesilmiş ve odada korkunç bir sessizlik olmuştu. Annemin ölüp ölmediğini anlamak için yatağının üzerine eğilmiş, yakından onu izliyordum. Neden bilmem, kafamı çevirdim ve karşımda dolabın aynasını fark ettim.

Dehşet içinde aynada yüzümü gördüm. Ben kendime bakarken özgürlüğü neşeli bir telaş içinde gözetliyormuş gibi aynada asılı kalan aynı ifade sanki özellikle bana kendini göstermek istiyor gibiydi. Hırıltı yeniden başlayınca öyle bir korkuyla sarsıldım ki sanki bir suç işlemişim gibi kendi yüzümü kendimden sakladım. Çocuk gibi ağlamaya başladım. Benim kutsal annemin küçük çocuğu gibi... Evet, evet, hâlâ hissettiğim soğuk ve yorgunluk için bana acımasını istiyordum. Küçücükken ve hasta olduğum zaman benim için kaç geceyi ayakta geçirmiş olan benim zavallı aziz anacığımın şu anda ölümünü dilemekten de vazgeçmiştim. Ah! İstiraptan boğuluyor gibi olunca odada gezinmeye başladım.

Ama hiçbir şeye bakamıyordum. Şuradaki dolabın aydınlık tarafı, biraz önce elimi üzerine dayadığım oradaki yatağın pirinç topuzu, odadaki tüm eşyalar geçici durağanlıkları içinde bana canlı gibi görünüyordlardı. Hâlâ okul ödevlerini büyükannesinin odasında yapan torunun, en küçük kızımın masasının önünde perişan bir halde yığılıp kaldım. Orada ne kadar süre kaldığımı bilmiyorum fakat en ufak bir yorgunluk, soğuk, ümitsizlik hissetmediğimi, ölçülmesi mümkün olmayan bir süre sonra kendimi günışığında küçük kızımın coğrafya kitapçığıyla baş başa bulduğumu biliyorum. Gözümün önündeki kitapçığın yetmiş beşinci

sayfası açık duruyordu. Sayfa kenarları çizik içindeydi ve Jamaika'nın "m" harfinin üzerinde güzel bir mürekkep lekesi vardı.

Bütün o süre boyunca Jamaika Adası'ndaydım. Mavi dağların, poyraz rüzgârına açık kumsalın derece derece yükselip tatlı bir eğimle ulaştığı neşeli tepelerin, birbirinden uzak, güneşe boyanmış geniş ovaların bulunduğu yerdeydim. Her tepenin kendine ait şelalesi, her ovanın kendine ait deresi vardı. Duru suyun içinde korkunç bir depremle yerle bir olmuş Porto Reale şehrindeki evlerin duvarlarını gördüm. Şeker kamışı ve kahve tarlalarını, Hindistan ve Gine buğdaylarını, dağların tepesindeki ormanları gördüm. Hayvan yetiştiricilerinin büyük ahırlarından yükselen gübrenin sıcak ve yağlı kokusunu duydum ve tarif edilmez bir keyifle kokuyu içime çektim ama gerçekten hissettim ve gerçekten içime çektim. Gerçekten her şeyi, oradaki, güneş altındaki vadilere serip kurutmak üzere sepetlerle kahve taşıyan adamları, kadınları, gençleri gördüm. Dünyanın o uzak köşesinde gördüklerimin hepsi hiç tereddüde yer bırakmayacak kadar somut ve kesin olarak doğru. Ölmeye yatmış olan annemin odasında yaşadığım beni çepeçevre sarmalayan gerçek kadar canlı ve o denli hissedebilecek kadar gerçek.

İşte bu, sizi bunaltan mevcut gerçeğinize arada bir engel olmak için başka bir yerdeki, uzak ve farklı bir yaşamın gerçekliğinin kesinliğinden başka bir şey değil. Böylelikle hiçbir bağ kurulmadan, hatta ters düşme bile yaşanmadan, özel bir niyet de taşımaksızın, sizin de yapabileceğiniz bir şey yokmuş gibi, olay sanki öyle olduğu için öyledir. Sevgili dostlar işte size önerdiğim çare budur. O gece beklenmedik bir anda karşıma çı-

kan çare budur.

Konuyu daha fazla dağıtmayın ve sizi gereğinden daha fazla yormuş olan hayal gücünüzü bir şekilde hale yola sokmak için benim yaptığımı yapın. Dört çocuğumdan her biri ve karım için dünyanın ayrı bir köşesini belirledim. Bunlardan herhangi biri beni üzüp sıkıldığında hemen düşünmeye koyuluyorum.

Mesela karım benden karşılayamayacağım bir talepte mi bulundu? İstedliğini söylemeye başladığı anda dostlarım, ben Botnia Körfezi'ne varmış oluyorum ve sanki hiçbir şey olmamış gibi, "Umea, Lulea, Pitea, Skelleftea..." demeye başlıyorum.

"Ne diyorsun Tanrı aşkına?"

"Hiç sevgilim, Laponya'nın nehirleri..."

"Ne ilgisi var şimdi Laponya'nın nehirlerinin?"

"Hiç sevgilim. Hem de hiçbir ilgisi yok ama mevcutlar; ne sen ne de ben içinde bulunduğumuz şu anda onların Botnia Körfezi'nden denize döküldüklerini inkâr edebiliriz. Bir de görsen sevgilim, bazı söğüt ağaçlarının, bazı huş ağaçlarının hüznünü benim gördüğüm gibi görebilsen, orada... Evet, tamam söğüt ağacıyla huş ağacının da bir ilgisi yok ama onlar da mevcutlar sevgilim ve steplerin arasındaki buz tutmuş göllerin çevresinde öyle hüznülüler ki... Biliyor musun Lap veya Lop, küfür gibi, haksızlık. Laponlar kendilerinin Sami ırkından olduklarını söylüyorlar. Pislik cüceler, karıcığım! Bu kadarını bil. Evet, biliyorum, bunların hiçbirinin hiç ilgisi yok ama bilmelisin ki sen benim için bu kadar kıymetliken bunlardan hiçbiri evlilik sadakatini umursamıyor. Önlerinden geçen ilk yabancıya karılarını, kızlarını ikram ediyorlar. Emin ol ki sevgilim benim hiç böyle bir şeye niyetim yok."

“Neler saçmalıyorsun? Delirdin mi sen? Benim senden istediğim...”

“Evet, sevgilim. Senin benden istediğin, olmaz demiyorum. Ama şu Laponya da ne hüzünlü bir ülke!”

CEVAP

İçini iyi boşalttın dostum.

Esin perine kendini adamak yerine, yaradılışından gelen yeteneğine eziyet etmek gerçekten de pişman olunacak bir şey. İfaden o kadar sıcak ve öyle açık ki, birkaç dokunuşla ortaya çıkan yerler, olaylar, insanlar insanın gözüne canlı gibi görünüyorlar.

Benim zavallı Marinom üzüldün, kızdın; vereceğim bu cevapla senin üzüntünü, kızgınlığını çoğaltmak da istemiyorum. Ama senin olayın hakkında ne düşündüğümü dürüstçe ortaya koymamı istiyorsun. Seni memnun edemeyeceğimden emin olmama rağmen yine de deneyeceğim.

İzin verirsen kendi yöntemimi izleyeceğim. Öncelikle olayları kısaca özetliyorum, daha sonra arzu ettiğin dürüstlikle kendi görüşümü ortaya koyacağım.

Evet, sırayla.

I. Şahıslar, şahısların özellikleri ve şartlar:

a) Anita Hanım. Yirmi altı yaşında. (Yirmisinde gösteriyor, tamam ama tam olarak yirmi altı yaşında.)

Kumral, gece gözlü.

Gözlerinden gece toplanıyor.

Derin...

Dudaklar mercan, pek güzel. Ya burun dostum? Bana burundan söz etmiyorsun. Kumralda önce buruna bakılır, özellikle de burun deliği kanatlarına. Anita Hanım'da biraz kalkık olduğuna ben eminim. Çirkin olduğunu söylemiyorum, hatta minik burun diyelim ama kalkık, biraz etlice görünen burun deliği kanatları, dişlerini sıkınca, gözlerini boşluğa dikince, burnundan sessizce uzun uzun soluk alınca iyice açılıyor.

Böyle sessiz soluk aldığında gözlerinin nasıl buğulandığını ve renk değiştirdiğini fark ettin mi?

Anita Hanım çok zeki olduğu için çok eziyet çekti. Babası hayattayken varlıklıydı. Babası öldü, şimdi fakir ve yirmi altı yaşında. Düz burun ve gece gözler...

Devam edelim.

b) Arkadaşım Marino. Yirmi dört yaşında. Yirmi yaşında gösteren Anita Hanım'dan iki yaş küçük.

O da fakir. O da babasız, yetim. Üzücü ama aynı şartlardaki sevilen birisi ile paylaşılınca sevimli olan şeyler. Alın yazılarından oluşan ortak bir kimlik!

Fakat arkadaşım Marino yetim ve fakir olmasına rağmen bakmak zorunda olduğu bir annesi ve bir de kız kardeşi var. Anita Hanım da yetim ve fakir, onun da bir annesi var ama bakması gerekmiyor.

Bakımı şehrin önde gelenlerinden saygıdeğer Ballesi'nin sorumluluğunda.

Arkadaşım Marino doğal olarak bu saygıdeğer Ballesi'den nefret ediyor.

Çalışan bir kafa, yanıp tutuşan bir kalp. Kolaylıkla ilişki kuran, gök mavisi güzel gözleri gibi renkli ve cezbedici bir kişilik. Arkadaşım Marino'yu "gündüz", Anita Hanım'ı "gece" diye tarif edelim. Birinin saç-

larında güneşin sarısı, gözlerinde gökyüzünün mavisi parlarken öbürünün gözlerinde iki yıldız, saçlarında gece parlıyordu. Bir şair ile konuşurken kendimi bundan daha iyi ifade edemezdim, diye düşünüyorum.

Devam edelim.

Arkadaşım Marino aklı başında birisi olmak mecburiyetinde olduğundan çılgınlık yapması mümkün değildi. Mevcut durum devam ettiği müddetçe -bir süre de devam edecekti- bir başka kadının yükünü almak için ona daha hafif geleni bırakmak zorunluluğu vardı.

Belki bu üçüncü kadının yükü diğer ikisine göre ona daha hafif gelecekti ama o ikisini bırakamazdı, onları sırtından atmaya cesaret edemezdi.

Zaten de bu üçünün bir arada iyi geçinmesi ve huzur içinde olmaları da pek düşünülemezdi. O da zorunlu bir bilge olarak bu durumun farkında olmalıydı.

c) Değerlilik nişanı sahibi saygıdeğer Ballesi. Rahmetlinin eski dostu. Anita'nın babasının arkadaşı manasında. Altmış altı yaşında. Küçücük, dal gibi zayıf; iki parmak büyüklüğünde bacaklar ama ikisi de kralara layık topuklu pabuçlarla donatılmışlar. Koca bir kafa, düzgün burulmuş pos bıyıklar; bu bıyıklar sadece ağzını değil, çenesini bile görünmez kılıyor. Kaldı ki saygıdeğer Ballesi'nin çenesinin heybetinden de şüphe yoktur. Her daim çatık kalın kaşlar ve sıklıkla bir parmak burnun içinde. Bu parmak düşünüyor. Kaşlarının kılları da düşünüyor. Saygıdeğer Ballesi düşünce yüklü küçük bir savaş topu gibi. Yeni İtalya'nın finansal kaderi onun demirden küçük yumrukları içinde saklı.

Şimdi neden ve nasıldır hiç bilinmez, saygıdeğer Ballesi bir anda Anita Hanım için beslediği baba sevgi-

sinden vazgeçip onun için başka bir tür sevgi beslemesi gerektiğine kanaat getirdi ve ona evlilik teklifinde bulundu. Anita Hanım dişleri ve elleriyle epeyce mendil parladı. Rezil olmaktan ziyade utanç, iğrenme, dehşet duyguları hissetti. Annesi ağladı. Annesi neden ağladı? Mutluluktan ağladığını söyledi. Mutluluktan ağlanabilir tabii ama biraz ağlanır sonra gülünür. Anita Hanım'ın annesi çok ağladı ve bir daha hiç gülmedi. Kötü düşünen utansın!

Gelelim son karaktere.

d) Nicolino Respi. Otuz yaşında, güçlü, atletik, yüzücü ve ünlü at binici, kürekçi, kılıç ustası. Ayrıca utanmaz, Hint tavuğu kadar cahil, kumarbaz, zampara... Daha beter, daha beter dostum, aklına ne gelirse. Nicolino Respi'yi tanıyorum ve senin takdir ve öfke duygularını paylaşıyorum. Ama bunları söylerken onu haklı bulduğumu da düşünme.

Bu seni haklı bulduğum anlamına mı geliyor? Hayır. Anita Hanım'ı mı haklı bulduğum anlamına geliyor? Öyle de değil. Ah Tanrım, bırak da söyleyeyim, bırak da kendi yöntemimi izleyeyim. Emin ol dostum senin olayın bir hayli klasik. Bu noktada benim yöntemimden, benim sana yapacağım açıklamalardan daha yeni, daha özgün bir şey bulamazsın.

Sırayla devam edelim.

II. Yer ve olay:

Anzio kumsalı, yaz mevsimi, ayışığında bir gece.

Bana öyle bir tarif yaptın ki ben yeniden bir tarif yapma riskini göze alamam. Çok fazla yıldız yalnızca, sevgili arkadaşım. On beşindeki bir ayışığıyla bunların ancak bir kısmı görünür. Ama bir şair için bu algılama olağandır. Bir şair yıldızları gözle görünmedikleri

zamanlarda da görebilir veya tersi olarak herkes için aşikâr olabilenleri göremeyebilir de.

Saygıdeğer Ballesi sahilde küçük bir villa kiraladı, Anita Hanım da annesiyle birlikte plajda.

Beyefendi Roma'da işleri olduğundan gidip geliyor. Nicolino Respi Anzio'da sabit; plajda ve kumarhanede görevli. Yeteneklerinin gösterisi olarak her sabah suda, her akşam yeşil halı üzerinde. Anita Hanım öfke ateşini söndürmek ihtiyacı duyduğundan plajda epeyce oyalanıyor. Nicolino Respi ile yarış edemez ama iyi bir yüzücü olduğundan onunla birlikte kumsaldan yarış yaparak uzaklaşıyor. Gidiyorlar, gidiyorlar... Plajda bulunan herkes bu yarışı heyecan içinde önce çıplak gözle daha sonra da dürbünle izliyor. Bir noktadan sonra anne artık arkalarından bakmak istemiyor, yalvarıp yakarmaya, endişeden titremeye başlıyor. Aman Tanrım, kızcağız yüzerek o kadar uzaktan geri nasıl dönecek? Nefesi yetmeyecek tabii. Aman Tanrım, aman Tanrım! Nerededir? Tanrım, ne kadar da uzakta... Görünmüyor bile. Tanrı aşkına, hemen bir yardım göndermek lazım! Filika, Filika! Biri yardıma koşmalı! Bir yandan bunlar olup biterken bir yandan da iki genç, bir filikaya kahramanca atlayıp kürek çekmeye başlarlar. Sabır ver Tanrım! Çünkü tam bu iki genç hareket ettiği sırada Anita Hanım bir bacağına kramp girdiği için çığlık atar. Nicolino Respi iki kulaçla onu aceleyle su yüzüne kaldırır. Fakat Anita Hanım bayılmak üzeredir ve çaresizlikle onun boynuna abanır. Nicolino kontrolü kaybetmiştir ve Anita Hanım ile birlikte boğulmak üzeredir. Kollarından kurtulmak için öfke içinde Anita Hanım'ın boynunu vahşice ısırır. Anita Hanım kendini suya bırakır, Nicolino ise artık

rahatça ona destek olmaktadır. Filika yardım için geldiğinde o da artık gücünün sonuna gelmiştir. Kurtarma işlemi tamamlanır.

Fakat Anita Hanım'ın, Nicolino Respi'nin ısırıldığı boynunun tedavisi bir haftadan fazla sürer. Geriye kalan sadece izlenimlerdir. Benim sevgili Marinom! Birkaç gün süreyle Nicolino Respi'nin ısırığının ne kadar kuvvetli olduğunu her boyun hareketinde Anita Hanım yeniden hisseder. Bu ısırıktan dolayı bir üzüntü duymamaktadır, zira kurtuluşunu buna borçludur. Bunların hepsi de gerçekten cereyan etmiştir. Belki de öyle değildir. Öyledir ve öyle değildir. Çünkü her şey olayların nerede ve nasıl olduğuna bağlıdır.

Benim sevgili Marinom, olağanüstü mehtaplı o gecede, kalbindeki tükenmişlikle son bir kez Anita Hanım'la görüşmek üzere Anzio'ya geldiğinde, kumandan Ballesi ile resmen nişanlanmış olan bu genç hanım, boynunda hâlâ Nicolino Respi'nin diş izlerini taşıyordu.

Senin kendi itiraflarındaki gibi, seni kumsal boyunca gayet yumuşak başlılıkla izledi, taa uzakta, oradaki yüksek kayalıklara kadar ulaşan ıssız kumlarda seninle birlikte kayboldu. İkiniz de ayışığının altında kol kola, denizden gelen esintiyle sarhoş, sürekli kükreyen gümüş köpüklerin derinden gelen sesiyle sağır olmuştunuz.

Ona neler söyledin? Tüm aşkını ve tüm acılarını, biliyorum. O nefretlik iğrenç moruğa isyan etmesini ve senin fakirliğini kabul etmesini isterdin.

Fakat dostum, yanıp tutuşan perişan sözlerinle paralanan kadıncağızın senin fakirliğini kabul etmesi mümkün değildi. Buna rağmen senin aşkını elbette

kabul ederdi. Böylelikle tefeci gibi ondan, sağladığı faydaların karşılığını almak isteyen o iğrenç moruktan tam da o gece peşinen öcünü almış olurdu.

Sen ise onurlu ve asil bir şekilde bu öğ almayı engelledin.

Sevgili dostum, sana inanıyorum; deli gibi kaçmışsındır ama Anita Hanım orada, kumun üstünde, kayaların gölgesinde tek başına kalınca, seni temin ederim ki ayışığında, kumsal boyunca olabilecek o kaçışla ona pek deli gibi görünmemişsindir. Olsa olsa bir aptal, bir alçak olarak görünmüşsündür.

Ve maalesef benim zavallı dostum Marino o kayaların üzerinde, o gecede, sessiz sedasız, beş parasız oluşunun keyfini çıkarırken orada ayın parıltısını ayrıca senin kaçış gösterini izleyen o kurtarıcı ısırgan sahibi Nicolino Respi de vardı.

Oradan, yukarıdan iki çift laf etmek ve bir kahkaha atmak ona yetti. “Ne aptal, değil mi hanımefendi?” deyip aşağıya atladı. Sen ise biraz sonra arabasıyla geç saatte oraya varan saygıdeğer Ballesi ile birlikte Anita Hanım’ı ayışığında Nicolino Respi’nin kollarında yakalamakla yetindin.

Sen giderken, o dönerken... Gidiş mi yoksa dönüş mü daha hoştu?

İşte böyle sevgili dostum, şimdi esas noktaya geldik.

III. Açıklama:

Sevgili Marino, Anita Hanım’ı birdenbire tanıdığın o kişiden feci şekilde farklı gördün ve çok şiddetli bir hayal kırıklığı yaşadığına inanıyorsun. Şimdi Anita Hanım’ın bambaşka biri olduğundan gayet eminsin.

Pek güzel. Anita Hanım kesinlikle farklı. Üstelik

sevgili dostum onu tanıyan herkes için ve onun tanıdığı herkes için de birçok farklı Anita Hanım mevcut. Senin temelde hatan nereden kaynaklanıyor biliyor musun? Senin tanıdığını sandığın kişiden farklı, benim tanıdığımı sandığım birçok kişiliklerinden biri olan kişiden de farklı olmasına rağmen, senin hâlâ onun tanıdığın kişi olduğuna inanman.

Anita Hanım bu kişi, diğer kişi, birçok başka kişi çünkü benim Anita Hanımımın, senin için geçerli olandan, annesi için, saygıdeğer Ballesi için ve onu tanıyan her bir kişi için geçerli olandan farklı olduğunu ifade etmeye çalışıyorum.

Bak şimdi. Onu tanıyan her kişi kafasında onunla ilgili bir gerçeklik yaratır, öyle değil mi? Dolayısıyla sevgili arkadaşım, ortaya birçok gerçeklik çıkar. Bu da tam ifadeyle bir tane senin Anita Hanımın, bir tane benim Anita Hanımım; bir tane annesinin, bir tane de saygıdeğer Ballesi'nin ve onu tanıyan diğer kişilerin birbirinden farklı "gerçek" bir Anita Hanım'ı var demektir. Her birimiz de gerçek Anita Hanım'ın kendi tanıdığımız kişi olduğu yanılgısını yaşarız. Anita Hanım da kendisinin hep aynı kişi olduğu yanılsaması içindedir.

Bu yanılsamanın nereden doğduğunu biliyor musun dostum? Bizim her defasında ve her hareketimizde bunların hepsi olduğumuza olan şüphe götürmez inancımızdan kaynaklanıyor. Tabi dir ki gerçekte böyle bir şey maalesef söz konusu değil. Ama sadece başımıza kötü bir iş gelince bunun farkına varıyoruz. Birdenbire de başımıza gelen şeyle bunların içinden bir tanesine takılıp kalıyoruz. Yani o bir tane olayla "hepsi" olmadığımızın farkına varıyoruz. Bu noktada en feci haksız-

lık da bu “tek” beni yargılamak ve boynundan zincir-
lenmiş gibi, sanki her şey bu tek olayda toplanmış gibi
tüm varlığıyla ona takılıp kalmak oluyor.

Şimdi Anita Hanım’a karşı haksızlığı yapan sensin
sevgili dostum. Karşısına senin daha önce biçimlen-
dirdiğin gerçekten farklı bir gerçekle çıkararak şaşırttın
onu. Şimdi de onun sahici gerçeğinin senin daha ön-
ceki güzel gerçeğinle aynı olduğuna inanmak yerine,
saygıdeğer Ballesi ile birlikte karşılaştığınız, Nicolino
Respi ile kayalıklardan dönüş sürprizindeki o çirkin
gerçeğe inanmak istiyorsun.

Senin bana, Anita Hanım’ın yukarıya kalkık
burnundan hiç söz etmemen boşuna değil dostum!
O burun sana ait değilmiş. O burun senin; Anita’nın
değilmiş. Sana ait olanlar gece gözler, ihtiras dolu
kalp, onun rafine aklıymış. O cesur burun deliklerinin
epeyce etli olan kanatları değilmiş sana ait olan.

O minik burun Nicolino Respi’nin ısırganının anı-
sıyla hâlâ ürpermekteymiş. O minik burun ihtiyar Bal-
lesi beyefendinin nefret edilesi zorlama halinden öç
almak istiyormuş. Sen, onun senden öç almasına izin
vermediğin için o da Nicolino aracılığıyla yaptı bunu.

Kim bilir şimdi o gece gözler ne çok gözyaşına bo-
ğulmuştur, o ihtiras dolu kalp nasıl kan ağlıyordur, o
rafine akıl nasıl isyan ediyordur. Demek istediğim sana
ait olan her şey...

İnan bana Marino, Anita Hanım için kayalıklara
seninle birlikte gitmek Nicolino Respi ile oradan dön-
mekten daha hoş olurdu.

Senin, Anita Hanım’ı affedip, -göreceksin- onun-
la evlenecek olan saygıdeğer Ballesi gibi davranmaya
ikna olman lazım.

Ama onun sadece “bir tane” ve sadece sana ait olmasını bekleme. O samimiyetle “bir tane” ve sana ait olacak. Yine aynı samimiyetle “bir başkası” olarak saygıdeğer Ballesi’nin olacak. Çünkü o genç Anita Hanım veya evli Anita Hanım olarak sadece “bir tane” olmayacak dostum.

Pek hoş değil ama gerçek bu.

Ve tedbirli ol da Nicolino Respi dişlerini göstere göstere o minik burnu ziyarete gitmesin.

YARASA

Her şey yolunda.

Eserde seyircileri rahatsız edebilecek veya şaşırtacak yeni bir şey yok. İyi bir etki çalışmasıyla tamamlanmış bir kurgu. Karakterler içinde büyük bir din adamı; dini kariyerine başlamadan önce, gençliğinde âşık olduğu dul ve fakir yengesini evinde konuk eden kırmızı giysiler içinde bir kardinal. Saygıdeğer rahibin küçük yaşta evine alıp büyüttüğü, görünüşte eski sekreterinin oğlu olan himayesindeki bir gençle evlendirmek istediği dul yengenin evlilik çağına gelmiş kızı, işin aslı... Neyse, yani bir çeşit eski gençlik macerası. Şimdi, bu mutlaka özetin kısalığından kaynaklanabilir fakat büyük bir din adamını böyle sert bir ifadeyle suçlayamayız. Ayrıca da, ikinci bölümün dayanak noktası, karanlıkta veya daha doğrusu verandayı dolduran ayışığında, yengeyle birlikte çok güçlü etki yaratan bir sahnede ekselansları itiraflara başlamadan önce sadık hizmetkârı Guiseppe'ye, "Guiseppe ışıkları söndürün!" diye talimat verdiği andır. Sonuç olarak her şey güzel, her şey yolunda. Aktörlerin hepsi tamam, her biri kendi rolüne âşık. Küçük Gastina bile,

evet çok mutlu. Ekselanslarının himayesindeki gençle asla evlenmeyecek olan, gururlu bir asi rolüne bürünen zavallı ve fakir yeğen rolüyle, çok hoşuna giden bu sahneler dolayısıyla, yoğun alkış alma umuduyla da küçük Gastina çok mutlu.

Sözü uzatmayalım, yeni oyunuyla ilgili yüksek başarı beklentisi dolayısıyla endişeli bir bekleyiş içinde olan dostumuz Faustino Perres de açılış arifesinde bundan daha mutlu olamazdı.

Fakat bir yarasa vardı.

Tanrı'nın cezası bir yarasa. Her akşam bizim Arena Nazionale'de sezon başladığında ya çatıdaki bir aralıktan içeri sahneye giriyor ya da yukarıda, çatı aralığında yapmış olduğu yuvasında belli bir saatte uyanıyor ve salonun ışıklarının sönük olduğu bir zamanda Arena'nın geniş salonundaki seyircilerin üzerinden değil de, öndeki ışıkların, denge ışıklarının, sahne ışıklarının cazibesine kapılarak oyuncuların suratlarına doğru cılgın gibi uçuyordu.

Küçük Gastina terör yaşıyordu. Daha önceki akşamlarda her defasında gözünün önünde, yüzünü, saçlarını sıyrarak geçtiğini görünce üç kez bayılma noktasına gelmişti. Hele son defa -Tanrım ne korkuydu- o yapışkan memeli çılgılık çılgılığa uçarken neredeyse ağzını sıyrıp geçmişti. Bağırmanın olması bir mucizeydi. Kendini korumak veya artık dayanamazsa sahneden kaçıp odasına kendini kapatmak için o iğrenç yaratığın uçuşunu korku içinde, engel olamadığı bir şekilde gözleriyle takip etme isteğine rağmen, rolünü yapabilmek adına hiç kıpırdamadan durmak zorunluluğunun neden olduğu sinir gerginliğini yaşıyordu. Bu durum onu bütünüyle perişan etmişti ve oyun sırasında yarasanın

uçuşuna engel olunacak bir yol bulunmazsa, ilerdeki günlerde bu yarasaıyla sahnede olabilecekler konusunda artık güvence veremeyeceğini beyan etti.

Mesele şu ki yarasanın tiyatroya dışarıdan girmediğine, Arena'nın çatısını kendine mesken edinmiş olduğuna dair elde deliller vardı. Faustino Perres'in yeni oyununun ilk sunumunda, bir önceki gece çatıdaki tüm aralık yerler kapatıldıysa da aynı saatte yarasanın önceki akşamlarda olduğu gibi kendini umutsuz bir uçuşla sahneye attığı görüldü. O anda Faustino Perres yeni oyununun kaderinden duyduğu endişeyle dua etti, prodüktöre ve yönetmene masrafları ona ait olmak üzere iki, üç, dört işçiyi çatıya çıkarması, yuvayı bulup bu küstah yarattığı oradan kovalaması için yalvardı ama onun da deli olduğunu düşündüklerini fark etti. Özellikle yönetmenin bütün siniri tepesine çıktı. Artık bıkip usanmıştı, Gastina Hanım'ın şahane saçları için yaşadığı komik korkudan usanmıştı, usanmıştı, usanmıştı...

“Saçları mı?”

“Kesinlikle! Kesinlikle! Saçları! Daha anlamadınız mı? Ona, yarasanın ne kadar yapışkan olduğunu bilmediğim kanatları tesadüfen kafasına çarparsa eğer, çekip çıkarmak mümkün olmadığından saçlarını kesmek gerekeceğini anlatmışlar. Anladınız mı? Halbuki kendi rolüyle ilgilenip, oynadığı kişilikle bu saçmalıklar artık düşünmeyecek kadar bütünleşse!” Saçmalıklar mı, bir kadının saçları mı? Küçük Gastina'nın şahane saçları mı? Faustino Perres'in endişesi yönetmenin öfke krizinden sonra yüze katlanmıştı. Aman Tanrım! Aman Tanrım! Küçük Gastina'nın korkusu gerçekten buysa, oyunu suya düşmüştü!

Genel prova başlamadan önce, küçük Gastina bir kolu ayak ayak üzerine attığı dizine yaslı, yumruk yaptığı elini çenesinin altına dayamış, yönetmeni küçümser bir ifadeyle oturuyordu. Yarasayı kovalamanın ışıkları söndürmekten başka bir çıkar yolu olmadığı görüldüğü ve anlaşıldığından, ekselanslarının, “Giuseppe, ışıkları söndürün!” repliğinin, oyun sırasında, ihtiyaç oldukça tekrarlanıp tekrarlanamayacağı yönünde Faustino Perres’i ciddi ciddi sorguluyordu.

Faustino Perres buz kestiğini hissetti.

“Yo, yo, ciddi söylüyorum! Çünkü özür dilerim Perres, siz şahiden oyununuza gerçeğin mükemmel yansımalarını vermek istiyor musunuz?”

“Yansıma mı? Hayır. Neden yansıma diyorsunuz? Sanat sahici bir gerçeklik yaratır.”

“Ha, tamam. Öyleyse ben de size, sanat gerçekliği yaratır, yarasa da onu yok eder, diyorum.”

“Nasıl! Neden?”

“Çünkü öyle. Konuyu şöyle ele alalım: Hayatın gerçekliğinde, mesela karı-koca arasında, ana-kız arasında menfaat çatışması veya başka bir sebepten aile kavgasının yapılmakta olduğu bir odaya tesadüfen bir yarasa girer. Peki, ne yapmak gerekir? Sizi temin ederim ki, içeri giren bu yarasa yüzünden kavgaya kesilir; ya ışıklar söndürülür, ya başka bir odaya gidilir veya biri gidip bir sopa bulur, bir sandalyeye çıkar ve yarasayı yakalamaya çalışır. Diğerleri ise, inanın bana, şuracıkta yaptıkları kavgayı unutup hepsi olanı biteni gülererek seyretmeye ve o iğrenç yaratığın nasıl bir şey olduğunu görmeye koşar.”

Zavallı Faustino Perres dudağında donup kalmış bir gülümsemeyle:

“Evet ama bu alelaide bir hayatta olur!” diye itiraz eder. “Yarasayı sanat eserime ben koymadım küçük hanım.”

“Siz koymadınız ama ya o burnunu soktuysa?”

“Aldırmamak lazım!”

“Bu size normal geliyor mu? Oyununuzda Livia rolünü oynamak zorundaydım ve aldırmamak doğal olmazdı, çünkü biliyorum, sizi temin ederim ki sizden daha iyi biliyorum, Livia’nın yarasalardan ödü patlar! Sizin Livianızın, dikkat edin onun, benim değil. Siz işin bu kısmını düşünmediniz çünkü o ekselanslarının ve annenin sahnelenmesinde gururla isyan halindeyken odaya bir yarasanın gireceğini hayal bile edemezsiniz. Ama bu gece, tam da o sahnede, yarasanın odaya gireceğinden emin olabilirsiniz. Öyleyse sizin yaratmak istediğiniz o gerçeklik için, onun yarasalara karşı hissettiği bu yoğun korkudan kıvrandığı anlarda orada sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi durmasının, hiç aldırmayacak olmasının size doğal gelip gelmediğini soruyorum. Şaka yapıyorsunuz! Livia kaçır, size söylüyorum; sahneyi terk eder ve kaçır veya bir sehpanın altına saklanır. Dolayısıyla size yeniden düşünmenizi öneriyorum. Ekselanslarının Guiseppe’ye, “Guiseppe, ışıkları söndürün!” repliğini tekrarlatması mı işe yarar yoksa... Bekleyin! Yoksa... Tabii! Daha iyi! Kurtuluş yolu bu! Ona bir sopa alıp, bir sandalyenin üzerine çıkma talimatı vermesi ve...”

“Ya! Evet! Sahiden! Sahneyi yarıda keserek değil mi? Seyircinin gürültülü kahkahaları arasında.”

“Fakat doğallık zirveye çıkar sevgili dostum! İnanın. Yarasa bu sahnede yer alıyor, sizin onu isteyip istememenizin bir önemi yok, bu işe burnunu sokan ger-

çek bir yarasa! Bu oyununuz için de hayırlı olur! Eğer dikkat etmezseniz, mecburen sahte gibi görünecek; Livia hiç umursamıyor, diğer ikisi hiç önemsemiyorlar ve sanki yarasa ortalıkta yokmuş gibi oyunu oynamaya devam ediyorlar. Anlamıyor musunuz?”

Faustino Perres’in kolu umutsuzca yandan sarktı. “Of aman Tanrım, sevgili hanımefendi, eğer şaka yapmak istiyorsanız o ayrı.” Gastina,”Yo, yo! Size tekrar söylüyorum, ben sizinle gerçekten, gerçekten ama gerçekten bu fikri tartışıyorum!” diye itiraz etti. Perres ayağa kalkarken, “Öyleyse ben de sizin bir çılgın olduğunuzu söyleyerek cevap veriyorum. Demek ki bu yarasa ben ve benim yarattığım karakterler bakımından olaya katılmalı, benim yarattığım gerçekliğin bir parçası olmalı, özetle gerçek değil de sahte bir yarasa olmalı! Çünkü sanat eserinin temeli olan yaratılmış gerçekliğin içine böyle, sahici gerçeğin tesadüfi bir ürünü olarak girmiş olamaz.”

“Ya girerse?”

“İnanılır gibi değil! Yapamaz! Benim oyunumun içine giremez ki bu yarasa, sadece oyunu sahnelediğiniz yere girebilir.”

“Çok güzel! Sizin oyununuzda rol yaptığım sahneye! Bu durumda iki seçenek var: Şurada, şu sahne-
de ya sizin oyununuz gerçek ya da yarasa. Sizi temin ederim ki yarasa canlı, her halükârda capcanlı. Size anlatmaya çalıştığım gibi yarasanın orada bu kadar canlı canlı durduğu sırada Livia ve diğer iki karakterin doğal olmaları, ortada sanki bir şey yokmuş gibi rollerini yapmaya devam etmeleri mümkün değil. Sonuç olarak ya sizin oyununuzun sonu ya da yarasanın. Eğer yarasayı ortadan kaldırmanın mümkün olmayacağını

düşünüyorsanız sevgili Perres, kendinizi Tanrı'ya teslim edin ve oyununuzun şansını hesaplayın. Şimdi size kendi bölümümü ne kadar iyi bildiğimi ve ne denli bir sorumlulukla ele aldığımı göstereceğim. Rolümü seviyorum çünkü. Fakat bu akşam sinirlerimin sorumluluğunu üstlenmiyorum.”

Gerçek bir yazar, ne kadar iyi bir yazar olursa olsun, onu gözleyen biri için oyunun açılışından bir gece öncesinde Faustino Perres'in içinde bulunduğu o andaki kadar vasattır. Hali iç burkucuydu hatta komikti. Kendinden geçmiş bir halde herkesten önce hatta arada bir herkesin içinde farkında olmadan sadece o kendi yazdıklarına, sahnedeki aktörlerin komik hallerine gülüyor, ağlıyor, yüzünü buruşturuyordu. Kesik kesik nefes alıyor, ruhu askıya alınmış gibi, korku içinde kâh bir elini kâh ötekini karşı gelmek veya destek vermek için indirip kaldırıyordu.

Sahne gerisinde, nöbetçi itfaiyecilerin, sahne işçilerinin arkasında saklandığı sırada ona eşlik ediyor ve onu izliyordum. İlk sahnenin tamamında ve ikinci sahnenin bir kısmında yaptığı işle öylesine bütünleşmişti ki Faustino Perres'in yarasa'yı aklına bile getirmediğine dair garanti veririm. Aklına gelmeyişi yarasanın sahneye olağan çıkışının henüz gerçekleşmemiş olmasından kaynaklanmıyordu. Hayır. Ayrıca yarasa ikinci sahnenin ikinci yarısında belirivermişti nihayet, fakat o farkına bile varmamıştı. Onu kolumla neden dürtüklediğimi bile anlamadığından dönüp yüzüme aptal aptal baktı, “Ne var?” Yarasa yüzünden, oyuncuların bu konudaki asabiyetinden değil ama oyunun kendisindeki bariz hatalardan dolayı gidişatın kötü olduğuna dair emareler belirince oyunun kaderiyle ilgili ilk o zaman

düşünmeye başladı. Aslını söylemek gerekirse daha ilk sahnede az alkış almıştı. Zavallı; soğuk terler dökerek, “Of, aman Tanrım, işte orada, bak!” diye söylenmeye başlamıştı. Sanki yarasa etrafında dönüp dolaşıyormuş gibi ondan kurtulmak için omuzunu kaldırıyor, geriye çekiliyor, başını bir o yana bir bu yana yatırıyor, ellerini eğip büküyor, yüzünü saklıyordu. “Tanrım, Tanrım, çıldırmış sanki. Aa, bak, az kalsın Rossi’nin suratında... Ne yapmalı? Tam da Gastina’nın sahneye çıkacağı an, düşün!”

Kollarından sarsarak, “Tanrı aşkına sus!” diyerek oradan çıkarmaya çalışıyordum.

Fakat başarılı olamadım. Gastina kulisten sahneye doğru yürürken Perres tiril tiril titreyerek onu sanki hayranlıkla izliyordu.

Yarasa yukarıda, sekiz tane ışık topuyla donanmış avizenin çevresinde dönüp duruyordu. Gastina durumu fark etmemiş, onu derin bir sessizlik içinde karşılayan seyircinin davranışından elbette etkilenmişti. Rolünü de bu sessizlik içinde yapmaya devam ediyor ve bundan mutlu oluyordu.

Ah şu yarasa olmasaydı keşke! Ama vardı! Vardı işte! Seyirci de fark etmemişti, hepsi gösteriye yoğunlaşmıştı. Ama işte orada, işte orada, sanki özellikle Gastina’yı hedef almış gibi, şimdi, özellikle onu; zavalılık, o iğrenç, Tanrı’nın cezası yaratığın giderek artan vahşi bir düşmanlıkla sürdürdüğü takibine rağmen, oyunu kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapıyordu.

Faustino Perres, herkesin önünde Gastina’nın elleriyle yüzünü kapatıp ani, korkunç bir çığlıkla sahnenin ortasında ekselanslarının kollarına yığıldığını görünce

sanki bir anda yer yarıldı o da içine girdi.

Oyuncuların Gastina'yı sahneden baygın halde götürmeye çalıştıkları sırada ben de onu alıp götürmeye hazırdım.

İlk anın karmaşasında sahnede olanlarla uğraşırken, hiç kimse tiyatro salonunda olup bitenleri fark etmiyordu. Sadece uzaktan bir uğultu duyuluyordu ve hiç kimse bununla uğraşmıyordu. Uğultu mu? Ne uğultusu? Alkıştı bu. “Nasıl?” Evet! Alkışlar! Alkışlar! Alkış tufanıydı! Bütün seyirci ayağa kalkmış, dört dakikadır hiç durmadan alkışlıyordu ve yazarı, aktörleri bu bayılma sahnesinden dolayı hak ettikleri zaferi kutlamak için sahneye davet ediyordu. Seyirci bu bölümü oyundaki gerçek bir sahne olarak algılamış ve bayılma anındaki mucizevi gerçekliği görmüştü.

Ne yapmalı? Yönetmen, şaşkınlıktan titreyerek etrafına bakınan Faustino Perres'i omuzlarından yakalayıp kulisten sahneye doğru itelemek üzere öfke içinde koştu. Yazar iki dakika boyunca alkış yağmuruna tutuldu. Altı ya da yedi kez seyirciye teşekkür etmek üzere sahneye döndü. Alkışlamaktan yorulmayan seyirci Gastina'yı da sahnede istiyordu.

“Gastina sahneye! Gastina sahneye!”

Dehşet içinde ona yardıma koşan insanların arasında, odasında hâlâ şiddetli bir sinirsel gerginlikle tartışma halindeyken Gastina sahneye nasıl çıkarılır?

Yönetmenin sahneye çıkıp seyircilere teşekkür ederek alkışladıkları oyuncunun yoğun duygusallıkla oynamış olduğu bu rolden dolayı aniden fenalaştığı için sahneye çıkamayacağını hatta bu sebepten dolayı da bu akşam maalesef oyunu tamamlayamayacaklarını üzülerek anons etmesi gerekti.

Bu noktada sorulacak tek soru, bu yarasanın Faustino Perres'in başına bundan daha büyük bir iş açması mümkün müdür, sorusuydu.

Oyunun başarısızlığının sorumluluğunu yarasaya yüklemek Perres için rahatlatıcı bir çözüm olabilirdi tabii ama ya zaferi onun sayesinde elde etmek, zaferi o iğrenç kanatlara borçlu olmak!

Kendine geldikten hemen sonra hâlâ canlıdan çok ölüye benzeyerek onu teşekkür etmek üzere kızgınlıkla sahneye iteleyeni yönetmene koştu, elleri saçlarının arasında, bağırarak, "Ya yarın akşam?" dedi.

Yönetmen bu soru karşısında öfkeyle haykırdı.

"Ne söylemem lazım? Ne yapmam lazım? Seyircilere alkışların muhatabının siz değil de yarasa olduğunu mu söylemeliydim? Çözüm bulun hemen, çözüm bulun! Öyle bir şey yapın ki yarın akşam alkışlanan siz olun!"

Zavallı Faustino Perres yeniden kendinden geçerek, işkence görür gibi, "Tabii! Ama nasıl?" diye sordu.

"Nasıl! Nasıl! Bana mı soruyorsunuz nasıl olacağını?"

"Ama yönetmenim, o baygınlık sahnesi benim oyunumda yok ve o sahnenin oyunla hiç alakası da yok!"

"Sizin bu sahneyi oyuna sokmanız lazım beyefendi, ne pahasına olursa olsun! Sağladığı başarıyı görmediniz mi? Yarın bütün gazeteler bundan söz edecek. Bundan daha iyisi nasıl olurdu bilemiyorum! Benim oyuncularımın bu akşam istemeden yaptıklarını aynı gerçeklikte rol olarak yapacaklarına şüpheniz olmasın, şüpheniz olmasın."

"Tabii... Ama şunu anlıyorsunuz," Perres onu an-

lamasını sağlamaya çalışarak “çok iyi gitti çünkü oyun, orada, baygınlıktan sonra yarım kaldı! Halbuki yarın devam edecek olduğuna göre...” dedi.

Yönetmen yeniden suratına doğru haykırarak, “İşte tam da bu, Tanrı aşkına, bulmanız gereken çare bu!” dedi.

Tam da o sırada küçük Gastina yüzükler fışkıran elleriyle şahane saçlarının üzerine deri beresini geçirerek yanlarına geldi.

“Fakat sayın beyefendiler burada konuşması gerekenin sizler değil de yarasa olduğunu gerçekten anlamıyor musunuz?” dedi.

Yönetmen tehditkâr bir şekilde karşısına dikilip, “Şu yarasa muhabbetine son verin artık!” diye sözünü kesti.

Gastina sakın ve gülümseyerek yönetmene, “Ben mi bitireyim? Siz buna bir son vermelisiniz yönetmenim!” diye cevap verdi. Onu küçümser ifadesinden çok emin olarak “Çünkü bakın yönetmenim, muhakeme edelim, eğer Perres Bey sizin öğüdünüzü dinler ve oyuna böyle bir bölüm eklerse, ikinci sahnede ben rol gereği bayılabilirim ama siz bu durumda gerçek yarasayı kontrol altına almalısınız ki benim daha ilk sahnede gerçekten bayılmama yol açmasın veya üçüncü sahnede yahut da ikinci sahnede, sahte bayılmadan hemen sonra! Çünkü sizi temin ederim ki beyler, suratıma, buraya, buraya yanağıma doğru geldiğini hissedip gerçekten bayıldım! Yarın akşam oynamıyorum, yo, yo, oynamıyorum yönetmenim çünkü ne siz ne de başkaları beni suratıma çarpan bir yarasayla oynamaya zorlayamaz!”

Yönetmen kafasını heyecanlı bir şekilde sallaya-

rak “Ya öyle mi? Görelim bakalım! Görelim bakalım!” diye cevap verdi.

Fakat Faustino Perres, o geceki alkışların sebebinin sahneye aniden ve şiddetle giren o tesadüfi dış etken olduğundan tamamen emin olarak, ayakları yerden kesilmek yerine -ki belki de öyle davranmalıydı; böylelikle sanatın kurgusu mucizevi olarak gerçekliğin olağanüstü kanıtıyla seyircinin kurgusuna karışacaktı- oyununu sahnelemekten vazgeçti ve bir daha oyunun sözünü bile etmedi.

Luigi Pirandello

Siyah Şal

“Yaşlı bir kayanın üzerine oturup yüzyıllık bir zeytin ağacının gölgesinde uzaklardaki kıyıları, hafif yarım ay şeklinde, girintili çıkıntılı, denize dantel gibi uzanmış, her rüzgârın soluğuyla değişen kıyıları seyrediyordu. Bir an geliyor ateş çemberi gibi olmuş gri denizin üzerine oturmuş küflü bir sisin içinde boğulmakta olan güneşi görüyordu. Batan güneş yanan bir yığın bulutun arasından tutuşan dalgalara doğru zaferle iniyordu.”

Nobel Ödüllü yazar ve İtalya'nın Sait Faik'i olarak bilinen Luigi Pirandello'nun öyküleri ilk kez ve yazım sırasına göre Türkçede. *Siyah Şal*, yazarın 15 ciltten oluşan öykülerinin ilk cildi. Tüm yapıtlarında insanın karanlığına ve derinliklerine eğilen yazar, *Siyah Şal*'da yer alan tüm öykülerinde de aynı üslubu derinleştirerek, bizlere tekrar tekrar okunası öyküler sunuyor. Toplu öykülerini yazım ve yayımlanış sırasına göre sizlere sunmaya devam edeceğiz.

17 ₺

KDV DAHİL

ISBN: 978-605-4849-61-1

